

Liepājas Universitāte
Izglītības zinātņu institūts

RŪTA ĶEMERE

**LATVIJAS SKOLU AR VĀCU VALODAS SPECIALIZĀCIJU
PEDAGOĢISKĀ DARBĪBA SABIEDRĪBAS DAUDZVALODĪBAS
VEICINĀŠANĀ**

Promocijas darbs pedagoģijas zinātņu doktora grāda iegūšanai
skolas pedagoģijas apakšnozarē

Promocijas darba zinātniskā vadītāja - Dr.paed., prof. Alīda Samuseviča

Promocijas darbs izstrādāts ar ESF projekta „Doktora studiju attīstība Liepājas
Universitātē” finansiālu atbalstu.

Vienošanās Nr.2009/0127/1DP/1.1.2.1.2./09/IPIA/VIAA/018

Liepāja, 2015

SATURS

IEVADS	5
1. VAIRĀKU VALODU APGUVE - ATBALSTA FAKTORS INDIVĪDA POZĪCIJĀM UN INTEGRĀCIJAI DAUDZVALODU VIDĒ	26
1.1.Valoda – viena no fundamentālajām cilvēces vērtībām	26
1.2. Indivīda sociālās dzīves nepieciešamība - komunikācijas process	29
1.2.1.Indivīda valoda kā reģionus, valstis un valstu savienības vienojošs faktors	29
1.2.2.Vienvalodība un daudzvalodība – kontroversi komunikācijas elementi.....	30
1.3. Starpkultūru dimensija – nozīmīgs faktors daudzvalodu sabiedrībā un izglītības politikā	33
1.3.1.Kultūrģenēze, kultūru difūzija, kultūras elementu jauna interpretācija.....	33
1.3.2.Heterogenitāte un homogenitāte - kontroversi līdzāspastāvēšanas elementi.....	34
1.3.3.Starpkultūru izglītības koncepcija- pozitīva attieksme pret atšķirīgo	35
1.3.4.Eiroskepticisms un motivācijas trūkums valodu apgūvē, centieni tos pārvarēt.....	38
1.4.Daudzvalodība – demokrātijas izpausmes līdzeklis	41
1.4.1.Valodu līdztiesības princips.....	41
1.4.2.Valodu kompetence – priekšnoteikums pašnovērtējuma kāpumam un integrācijai daudzvalodu vidē agrīnā vecumā un mūžizglītībā.....	45
1.5.Demokrātija un elitārisms valodu izglītībā	49
1.5.1.Mērķtiecīga indivīda rīcībspējas un praktiskās darbības ideju izvirzīšanās priekšplānā.....	49
1.5.2.Elite- kontroles mehānisms intelektuāli un inovatīvi aktīvā sabiedrībā.....	50
1.5.3.Valodu specializācija kā skolas prioritāte- elitārs efekts.....	52
1.6. Pētījumu statistikas dati par svešvalodu prasmēm Latvijā un citās Eiropas dalībvalstīs- pamats valodu apguves optimizācijai daudzvalodu vidē	54
1.6.1.Populārākās valodas Eiropas dalībvalstīs.....	54
1.6.2.Konkrētu svešvalodu apguves tendences Eiropas valstu skolās.....	57
1.6.3.Valodu apguves tendences un rezultāti Latvijā.....	59
1.6.4.Vācu valodas statuss Latvijā	62
2.MĒRĶTIECĪGA SVEŠVALODU MĀCĪBU ORGANIZĀCIJA- PRIEKŠNOTEIKUMS OPTIMĀLAI SVEŠVALODU APGUVEI LATVIJĀ	66
2.1.Mērķtiecīgi izveidotas svešvalodu mācību organizatoriskās bāzes nepieciešamība valodu skolās	66
2.2.Daudzvalodības didaktika- novitāte svešvalodu apgūvē skolā	68

2.2.1. Nepieciešamība sadarboties daudzvalodības didaktikas jomā.....	68
2.2.2. Komunikatīvās kompetences pilnveide-galvenais uzdevums daudzvalodības didaktikā.....	70
2.2.3. Teorētiskās pamatnostādnes un atsevišķi aprobācijas projekti ārvalstīs.....	71
2.3. Valodas kā līdzekļa apguve.....	77
2.3.1. Zināšanas un materiālie resursi – galvenās līdzekļu grupas sabiedrības ilglaicīgā attīstībā.....	77
2.3.2. Valodu izglītības objektīvi kvalitatīvie un subjektīvi kvalitatīvie mērķi un līdzekļi.....	79
2.3.3. Elastīga valodu apguves secība- priekšnoteikums optimālai daudzvalodības attīstībai valstī.....	80
2.4. Paradigmas maiņa valodu apgūvē Latvijā un Eiropā.....	82
2.4.1. Aktuālie pamatprincipi moderno valodu apguves jomā	82
2.4.2. Dinamiskas zināšanu radīšanas paradigmas nepieciešamība mūsdienu skolā.....	83
2.4.3. Tradicionālo un jauno pieeju būtiskās atšķirības valodu mācībās.....	85
2.4.4. Daudzvalodu kompetences kā kompleksas kompetences apzināšana	86
3. PEDAGOĢISKĀS DARBĪBAS PILNVEIDE LATVIJAS SKOLĀS AR VĀCU VALODAS SPECIALIZĀCIJU.....	90
3.1. Vācu valodas diploma skolu (DSD skolu) tips.....	90
3.1.1. DSD skolu veidi Latvijā un sadarbība ar DSD eksāmena koordinācijas centru Vācijā	92
3.1.2. Bilingvālās metodes izmantošana un daudzvalodības didaktikas elementi valodu stundās	96
3.1.3. Materiāli tehniskā bāze, mācību līdzekļi un skolotāju resursi- svarīgs priekšnoteikums veiksmīgai valodu apgūvei.....	98
3.1.4. DSD skolu popularitāte sabiedrībā, to ietekmējoši faktori.....	99
3.2. DSD I un DSD II eksāmena organizācijas principi un norise	101
3.2.1. Eksāmena daļas, vērtēšanas kritēriji, termiņi	101
3.2.2. Vērtēšanas kritēriju neatbilstība vietējiem vērtēšanas kritērijiem Latvijā.....	105
3.3. Pētījums par skolēnu, skolotāju, absolventu, vecāku un ekspertu attieksmi pret daudzvalodību un DSD skolu darbību	109
3.3.1. 11.-12. klašu skolēnu un vecāku attieksme pret vairāku svešvalodu apguvi skolā - svarīgs faktors daudzvalodības attīstībā Latvijā (2011.gada aptaujas materiāli)	109

3.3.2. DSD skolas sniegtās priekšrocības vai trūkumi 12.klašu skolēnu skatījumā (2012. gada aptaujas materiāli).....	124
3.3.3.2011.un 2012.gada pētījuma rezultātu salīdzinājums ar identisku aptauju rezultātiem citās Latvijas DSD skolās Rīgā un Valmierā (2013.gada aptaujas materiāli).....	150
3.3.4. 2011. un 2012.m.g. aptauju atkārtojums pētījuma bāzē 2013./2014.m.g.- valodu apguves motivācijas līmeņa stabilitātes noteikšanai ilgākā laika periodā.....	182
3.3.5.Svešvalodu lietojums DSD skolu absolventu vidū- apliecinājums jauniešu veiksmīgai integrācijai daudz kultūru sabiedrībā (2012.gada aptaujas materiāli).....	185
3.3.6. DSD skolotāju viedoklis par iespējām , priekšrocībām un trūkumiem vācu valodas apguves procesā DSD skolās Latvijā (2014.gads).....	190
3.3.7. Izglītības ekspertu viedokļi par daudzvalodības attīstības iespējām Latvijā un par skolām ar valodu specializāciju kā daudzvalodību veicinošu faktoru (2014.gads).....	195
3.3.8. Daudzvalodu apguves organizācija un reģionālā daudzvalodības attīstības konceptija – novitāte svešvalodu mācībās Latvijā.....	213
NOBEIGUMS	221
SECINĀJUMI	225
IETEIKUMI	227
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN CITU AVOTU SARAKSTS	229
ATTĒLI UN TABULAS. ATSAUCES UZ INTERNETA AVOTIEM	244
AUTORES VEIDOTI ATTĒLI UN TABULAS	245
PIELIKUMU SARAKSTS	250
PIELIKUMI	251

IEVADS

21.gadsimts kā jauns etaps cilvēces attīstības vēsturē rada nepieciešamību būtiski bagātināt tādus sabiedrības resursus kā teorētiskās zināšanas un to praktisko pielietojumu. Ar apgūtām teorētiskajām zināšanām vien ir par maz: lai piemērotos straujajām izmaiņām politikā, kultūrā un ekonomikā, mūsdienu jauniešiem jāprot tās arī radoši izmantot. Šis faktors rosina mainīt uzsvarus izglītībā, ieviest inovatīvas darba metodes, pilnveidot saskarsmes formas.

Saistībā ar globalizāciju un tehnoloģiju attīstību Latvijas tāpat kā pārējo Eiropas sabiedrību skar pārmaiņas, kas pakāpeniski kļūst par dominanti visās cilvēka dzīves darbības jomās. Par vienu no Eiropas Savienības stūrakmeņiem ir uzskatāms princips "būt vienotiem daudzveidībā".

Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020.gadam uzsvērts, ka Latvijas valsts ilgtermiņa mērķis, kas kalpo kā orientieris pašreizējā globalizācijas radīto problēmu un laikmetā, ir nācīgas stiprums, „kas sakņosies mantotajās, iepazītajās un jaunradītajās kultūras un garīgajās vērtībās, latviešu un citu valodu zināšanās. Tas vienos sabiedrību jaunu, daudzveidīgu un neatkārtojamo vērtību radīšanai ekonomikā, zinātnē un kultūrā, kuras novērtēs, pazīs un cienīs arī ārpus Latvijas” (Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014. - 2020.gadam, 2012, 4). Līdz ar to arī valodu izglītības kvalitātei un starpkultūru kompetencei jāatbilst mūsdienu sabiedrības un tautsaimniecības augošajām prasībām, un ikvienas skolas uzdevums būtu tiekties pēc savas mācību vides pilnveides atbilstoši jauniešu aktuālajām vajadzībām un valsts ilgtermiņa mērķim. Attīstības plāns paredz, „ka mācību process un priekšmetu pasniegšana skolās tiek nodrošināta augstā līmenī un jau ar pirmajām skolas dienām atraisa spējas un prasmes, gatavo jauno paaudzi nākotnē būt konkurētspējīgiem darba tirgū. Intensīva latviešu valodas, svešvalodu un informācijas tehnoloģiju apguve ir izglītības sistēmas pīlāri” (Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014. - 2020.gadam, 2012,7).

Izglītības un kultūrizglītības iestādēm ir jāklūst par sociālā tīklojuma centriem, kuru pārvaldībā iesaistās un sadarbojas vecāki, skolotāji un skolēni, kā arī vietējā kopiena-uzņēmēji, profesionālo un nozaru asociāciju pārstāvji: šāda pārlicība pausta dokumentā „Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam” (Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam, 2010, 31).

Izglītības paradigmas maiņa, paredzot lielāku izglītības sistēmas saistību ar ekonomiskajiem un sabiedriskajiem procesiem, mainīs arī skolotāja darba raksturu. Tradicionālā pieeja mācīt priekšmetus, t.sk. valodas, savstarpēji nošķirti, ar uzsvāru uz

teorētiskajām zināšanām, jānomaina ar pragmatiskāku pieeju, kur būtisks ir zināšanu apguves konteksts un praktiskās iemaņas katrā no mācāmajām jomām (Cantell,2006).

Tas nozīmē, ka valodu politikas pārskatīšana, jaunas koncepcijas izstrāde, aprobācija un ieviešana daudzvalodu telpā ir kļuvusi par svarīgu un neatliekamu uzdevumu Latvijas izglītībā. Optimāla valodu apguves sistēma Latvijas skolu jauniešiem dod iespēju iesaistīties daudzvalodu sabiedrības komunikācijas procesos, iegūt sev vajadzīgo informāciju no citu valstu pārstāvjiem vai medijiem, strādājot vai turpinot izglītību Latvijas un ārvalstu augstākajās mācību iestādēs.

Lai ES dokumentos noteiktās prioritātes svešvalodu apguvē tuvinātu aktuālajām indivīdu un sabiedrības vajadzībām, nepieciešams izziņāt arī skolēnu attieksmi pret svešvalodu mācībām, noteikt motivācijas pakāpi svešvalodu apguvē. Pārdomāta un kvalitatīva svešvalodu apguves sistēma, kas nav iedomājama bez pozitīvas mācību motivācijas, veido pamatu jaunatnes veiksmīgai orientācijai un integrācijai globālajā vidē. Vairāku valodu prasme ir indivīda priekšrocība gan sociālajā, gan saimnieciskajā un kultūras darbībā. Pēc *Eurydice, Eurobarometer* un pēc promocijas darbā veikto aptauju rezultātu analīzes var apgalvot,ka uzskatāmi veidojas atgriezeniskā saite starp darba tirgus pieprasījumu un piedāvājumu valodu izglītībā.

Optimāla bāze vairāku valodu apguvē un daudzvalodības didaktikas principu ieviešanā valodu izglītībā ir Latvijas skolas ar vācu valodu specializāciju, kuras 1993.gadā ieguva jaunu statusu: vācu valodas diploma skolas (jeb DSD skolas; vācu valodā akronīms *DSD* nozīmē – *Deutsches Sprachdiplom*). Līdz šim nav veikti pētījumu par DSD skolu ieguldījumu daudzvalodības veicināšanā Latvijas sabiedrībā.

Pētījuma konteksts

Valodu un kultūru daudzveidības apstākļos jauniešu socializācijas process ir vēl sarežģītāks, jo komunikācijai izmantojamo areālu vairs nenosaka valsts robežas, bet visa globālā vide, kurā indivīdam dota iespēja realizēt savu dzīves darbību. Visai sabiedrībai internacionalizētajā pasaulē nepieciešama *kompetence vairākās valodās*, ne vairs tikai vienā (vai nevienā valodā), lai politiskajā, saimnieciskajā un kultūras jomā varētu mierīgi sadarboties un kopā pastāvēt. Arī Latvijas sabiedrība šo uzdevumu, kura nozīmība pieaug, var atrisināt tikai tad, ja katrs indivīds apgūst vairākas valodas. Lai šo mērķi realizētu,

- *nepieciešama izpratne par daudzvalodīgas personības priekšrocībām, par daudzvalodības pedagoģisko un sociāli politisko aspektu gan skolā, gan ārpuskolā vidē;*

- *izglītības institūciju, skolu un valodu skolotāju uzdevums ir pārskatīt līdzšinējo svešvalodu apguves procesu, pielāgojoties jaunajām indivīda vajadzībām un interesēm daudz kultūru vidē.*

Tikai sabiedrības ieinteresētības un augstas motivācijas rezultātā iespējams attīstīt inovatīvas un kvalitatīvas valodu apguves formas, kas savukārt atgriezeniski veido indivīdu pozitīvu motivāciju valodu apgūvē.

Didaktikas pārstāvis Francs Jozefs Meisners (*Franz- Joseph Meißner*) savās publikācijās arī uzsver daudzvalodības didaktikā nepieciešamo starppriekšmetu saikni. Tā pastāv ne tikai starp skolā mācāmajām svešvalodām, bet arī starp eksakto un humanitāro priekšmetu jomu. Saikni starp valodu un citu mācību priekšmetu apguvi Francs Jozefs Meisners jau nosauc par etiķeti. Izglītības standarti vairumā valstu ir orientēti tikai uz konkrētu mācību priekšmetu vai konkrētu mācāmo valodu, bet nav orientēti uz daudzvalodību. Tomēr par daudzvalodības didaktikas pirmajām veiksmēm liecinot jauni alternatīvi termini, kā „integrēta svešvalodu apguve“, „kooperatīvā didaktika“ u.c. Arī daudzvalodīgajā Briselē plaši tiek lietots daudzvalodības didaktikas jēdziens „*didactique du plurilinguisme*” (Meißner,2004,56).

Daudzvalodības didaktika un starpkultūru kompetence saistībā ar jaunajām tehnoloģijām rada jaunu valodu mācīšanas un mācīšanās kultūru, kas vienvalodu didaktiskās pieejas padara relatīvas un pakāpeniski izkonkurē (Meißner,2004,57).

Līdz ar to var runāt par *paradigmas maiņu svešvalodu apgūvē*. Arī korelācijai starp valodas lingvistisko aspektu un enciklopēdiskām priekšzināšanām par pasauli noteikti jāpastāv. Tādā veidā valoda netiek apgūta mehāniski, bet tiek vingrināta ar sajūtām. Pie tam vingrināšanās process nav „plakans” un monotons: tas spirālveidīgi uzņem sevī jaunas valodu un saturiskās zināšanas (Meißner, 2004, 7).

Paradigmas maiņa attiecināma arī uz vērtēšanas sistēmu valodās. Skolās, kurās valodu apguve ir viena no prioritātēm, īpaši svarīgs faktors ir zināšanu un prasmju vērtēšana, jo daudz jauniešu izvēlas studēt ārvalstīs. Ilgus gadus Latvijas skolās skolēni centralizētajos eksāmenos saņēma sertifikātus ar vērtējumiem A,B,C,D,E,F, kas funkcionēja Latvijā, bet neatbilda Eiropas kopīgajām pamatnostādņēm valodu apgūvē- vērtējumiem A1,A2,B1,B2,C1,C2. Tas radīja problēmas vērtējumu interpretācijā un 2013.gadā tika novērsts. Promocijas darbā apskatīto starptautiski atzīto DSD I un DSDII eksāmena vērtējumi atbilst Eiropā pieņemtajai vērtēšanas sistēmai svešvalodās jau no tās pirmsākumiem.

Pētījumu par vairāku valodu kvalitatīvas apguves iespējām un par iespējām Eiropas skolās aprobētos daudzvalodības didaktikas elementus praktiski pielietot Latvijas mācību iestādēs racionāli veikt tieši skolās ar valodu specializāciju, kurās vide vairāku valodu mācībām tradicionāli ir izkopta, jo vairāku svešvalodu apguve ir viena no šāda skolas tipa

prioritātēm. Izstrādājot promocijas darbu, autore apraksta valodu apguvi vācu valodas diploma skolās. (Vācu valodā šo skolu nosaukums ir *Sprachdiplomschulen* vai saīsināti *DSD-Schulen*). DSD skolās 1.svešvaloda ir vācu valoda, bet jau pamatskolā tiek piedāvātas trīs svešvalodu mācības.

Darba temata izvēli nosaka arī autores 30 gadu ilga pedagoģiskā pieredze un atsevišķu nepilnību apzināšana, strādājot vācu valodas diploma skolā, kā arī situācija valodu izglītībā, kas liecina par vācu valodas prestiža pazemināšanos Latvijā, kas aizkavē daudzvalodības attīstības tendences.

Pētījuma problēma

Tā kā nepieciešamība prast svešvalodas kļūst arvien aktuālāka, katrā no valstīm ir svarīgi līdzās Eiropas vadlīnijām apzināties vietējos mērķus un to realizācijai nepieciešamos līdzekļus valodu izglītībā, kas veicinātu *vairāku* valodu apguves kvalitāti. Lai valodu apguves jautājumus Latvijā un Eiropā risinātu rezultatīvi, ar daudzvalodību un starpkultūru saskarsmi saistīto priekšlikumu īstenošanā nepieciešama zinātniska pieeja.

Lai sekmētu jauniešu komunikācijas iespējas daudzvalodu vidē, jāveic pētījumi, kas dod informāciju par pozitīvajām un negatīvajām tendencēm valodu apgūvē un starpkultūru attiecībās Latvijas izglītībā. Tas attiecināms gan uz Latvijā dzīvojošo tautu attiecībām, gan uz Latvijas un Eiropas iedzīvotāju mijdarbību politiski ekonomiskajā un kultūras telpā.

Katra pētījuma rezultāti un to analīze ir pamats jaunu iestrāžu attīstībā, kas svešvalodas standartos un vadlīnijās noteikto uzdevumu izpildes formas tuvina aktuālajām indivīdu un sabiedrības vajadzībām. Ikvienu izglītības iestāde ir institūcija, kuras mērķis ir sekmēt un nodrošināt katra skolēna un pedagoga zināšanu un prasmju dinamisku attīstību, kā arī apmierināt sabiedrības vajadzību iegūt konkurētspējīgu izglītību.

Taču šobrīd pēc OECD (Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija, kuras pilns nosaukums angļu valodā ir *Organisation for Economic Cooperation and Development*) sniegtajām ziņām izglītības izdevumi praktiski pieaug visās valstīs, tomēr tas negarantē izglītības efektivitāti (Meņšikovs, 2007,39).

Par populārāko, visvairāk lietoto (līdz ar to visvairāk mācīto) pasaules svešvalodu ir kļuvusi angļu valoda, kas ir likumsakarīgs globālās vides ekonomiski politiskās attīstības rezultāts. Kā globāls komunikācijas līdzeklis angļu valodas prasmes šķietami ir ērts un izdevīgs priekšnoteikums, lai bērnu turpmākā izglītība un darbs izvēlētajā profesijā būtu veiksmīgs. Tomēr kā pirmā svešvaloda tā nemotivē papildus apgūt citas svešvalodas. Līdz ar to samazinās daudzvalodu spektrs skolēnu, studentu, jauno speciālistu vidū un līdz ar to visas Latvijas sabiedrībā.

Pēc Valsts izglītības satura centra (VISC) datiem 2012.gadā vācu valodas eksāmenu kārtoja 309 skolēni, 2013. gadā 227 (12.pielikums).

2014.gadā tikai 176 skolēni (angļu valodu 15 395, krievu valodu 2591, franču valodu 40 skolēnu) (Vidējie rezultāti CE 2013./2014.m.g.).

Dati par iepriekšējiem gadiem pierāda, ka šī negatīvā tendence pieaug. Vēl pirms dažiem gadiem eksāmenu vācu valodā kārtoja daudz vairāk Latvijas skolēnu – 2008.gadā 801, bet 2007.gadā vairāk par tūkstoti - 1377 skolēni (Vācu valoda 2009. Līmeņu sadalījums trijos gados). Tātad 7 gadu laikā (no 2007.gada) vācu valodas eksāmena kārtotāju skaits ir samazinājies 8 reizes!

Nozīmīgs pētījums par svešvalodu prasmēm Latvijā ārpusskolas vidē tika veikts 2009.gadā. Latviešu valodas aģentūras 2009.gada pētījumā 8% aptaujāto, kuru dzimtā valoda ir latviešu, atzīst, ka vācu valodu prot tikai viduvēji, bet pamatzināšanas vācu valodā ir 24% respondentu. 64% vācu valodu neprot vispār. Vācu valodu labi prot tikai 4% aptaujāto. No iedzīvotājiem, kuru dzimtā valoda ir krievu, vācu valodu viduvēji prot 6%, pamatzināšanas apguvuši 18%, bet 73% valodu neprot vispār. Par labām savas zināšanas vācu valodā nosauc tikai 3% respondentu (Valodas situācija Latvijā: 2004- 2010, 2011,20-21).

Promocijas darba mērķis ir piedāvāt iespējas pilnveidot valodu apguvi Latvijas vācu valodas diploma skolās atbilstoši Eiropas daudzvalodības koncepcijai, kurā iekļautas jaunās paaudzes mācību, profesionālās un sadzīves vajadzības.

Vācu valodas diploma skolas (DSD skolas) ir optimāla bāze daudzvalodības attīstībā. DSD skolu audzēkņiem dota iespēja 9. un/ vai 12.klasē kārtot starptautiski atzītos vācu valodas diploma eksāmenus (DSDI, DSD II) un sagatavoties tiem, mērķtiecīgi apgūstot visas svešvalodas lietojumā nepieciešamās prasmes. DSD I diploms apliecina zināšanu un prasmju atbilstību A2/B1 līmeņiem, DSDII diploms- B2/C1 līmeņiem.

Latvijā pastāv 16 skolas, kurās skolēnus ar teicamiem mācību sasniegumiem vācu valodā un augstu motivāciju valodu apgūvē DSD eksāmeniem gatavo gan Vācijas viesskolotāji, gan šim darbam speciālos kursus un semināros sagatavoti vietējie vācu valodas speciālisti. DSD skolu potenciālu var izmantot kā bāzi daudzvalodības attīstībai un daudzvalodības didaktikas izstrādei, kas atšķiras no tradicionālajām didaktiskajām norādēm svešvalodas apgūvē Latvijā un tās papildina. Jebkura inovācija izglītībā ir izaicinājums ikvienai zināšanu sabiedrībai, līdz ar to ikvienai izglītības iestādei, bet vienlaikus tā ir arī aktuāla nepieciešamība un priekšrocība.

Svarīgs faktors DSD skolās ir valodu secīgas apguves princips , izvēloties vācu valodu par 1.svešvalodu. Vācu valodu nemāca tikai kā literāru valodu, papildus tiek apgūta arī

speciāla terminoloģija, kas paaugstina valodas kompetenci. Dažās DSD skolās vācu valodā tiek apgūts kāds cits no mācību plānā paredzētajiem mācību priekšmetiem, kā Rīgas Valsts vācu ģimnāzijā, J.G.Herdera Rīgas Grīziņkalna vidusskolā.

Savukārt sagatavošanās DSD eksāmeņiem prasa pārzināt jebkuru no izglītības jomām, jo apskatāmie un eksāmenā prezentējamie temati aptver visas svarīgākās sabiedriskās dzīves sfēras: līdz ar to eksāmens nav nokārtojams, ja DSD eksāmena kandidāts parāda tikai izcilas zināšanas vācu valodā, bet neatklāj apskatāmā un sabiedrībai svarīgā jautājuma saturu, pozitīvās un negatīvās iezīmes, priekšrocības un trūkumus, kurus saskata pats un kas analizēti skolēnam pieejamos medijos un literatūras avotos gan dzimtajā valodā, gan svešvalodās. Angļu valodas un krievu valodas kā otrās vai trešās svešvalodas mācības tādējādi DSD skolās netiek ierobežotas.

Tomēr mācību metožu modernizēšana un bagātināšana saskaņā ar daudzvalodības didaktikas pamatprincipiem un ar to saistītām pedagoģiski psiholoģiskajām variācijām šādās skolās ir neatliekams pedagoģisks uzdevums, jo par tematu „integrēta valodu apguves didaktika” jeb „daudzvalodības didaktika” gan skolotājiem, gan sabiedrībai pagaidām vēl trūkst pietiekamas izpratnes; Latvijā līdz šim nav izstrādāta koncepcija, kas atvieglotu jaunās didaktikas ieviešanu. Līdz ar to maz ir mācību materiālu, ko izmantot integrētās stundās. Pašreiz runa ir par teorētiskajām pamatnostādnēm un atsevišķiem aprobācijas projektiem ārvalstīs. Bez daudzvalodības didaktikas mācību stundas svešvalodā var optimizēt ar citām radošām metodēm un citur pasaulē aprobētiem pedagoģiskām pieejām un paņēmieniem, piemēram:

- izmantojot *CLIL paņēmieni*, kas paredz mācību satura un valodas vienlaicīgu apguvi jebkurā priekšmetā;
- strādājot ar tādu metodi kā *izaugsmes veicināšana* (jeb *koučings*), kas ir cilvēka potenciāla atraisīšana, lai paaugstinātu viņa personisko sniegumu (Vitmors,2013);
- pielietojot *radošās domāšanas metodes* saskaņā ar Edvarda de Bono izstrādātajiem kvalitatīvās domāšanas pamatprincipiem, kuru ievērošana uzlabo domāšanas efektivitāti (De Bono,2009);
- izmantojot metodi *atbalsts pozitīvai uzvedībai* (jeb APU metodi), kas palīdz apgūt pozitīvu uzvedību mācību laikā un ir svarīgs priekšnoteikums tam, lai svešvalodas tiktu apgūtas kvalitatīvi u.c.

Līdzās daudzvalodības faktoram kā skolēna globālajam motīvam modernie pedagoģiskie paņēmieni dod iespējas izmantot arī citas priekšrocības ikdienas mācību darbā ar

valodām. Atvērtība pret *vairākām* svešvalodām, to kvalitatīva apguve un radoša izmantošana – šie trīs būtiskie resursi, kas nepieciešami zināšanu sabiedrības pastāvēšanai, šobrīd nav apgūti līdz galam.

Promocijas darba temats „Latvijas skolu ar vācu valodas specializāciju pedagoģiskā darbība sabiedrības daudzvalodības veicināšanā” izvēlēts, lai izpētītu un pārbaudītu vācu valodas apguves iespējas DSD skolās un pilnveidotu valodu apguves procesu daudzvalodības kontekstā.

Pētījuma objekts: svešvalodu apguve vācu valodas diploma skolās.

Pētījuma priekšmets: skolēnu attieksme vācu valodas apgūvē uz vācu valodas diploma eksāmena saturiskās un organizatoriskās bāzes.

Pētījuma mērķis: teorētiski izpētīt un praksē pārbaudīt, kā vācu valodas apguve veicina skolēnu attieksmi un motivāciju svešvalodu apgūvē, konstatējot pedagoģiski nosacītus faktorus, kas veicina vai kavē daudzvalodības attīstību Latvijas izglītībā.

Pētījuma hipotēze:

Vācu valodas diploma skolas dod iespēju jauniešiem Latvijas un Eiropas kontekstā veiksmīgi integrēties modernajā daudzvalodu un daudz kultūru sabiedrībā:

- ja mācību procesā tiek nodrošināta skolēnu pozitīva un apzināta attieksme svešvalodu apgūvē;
- ja mācību saturs un formas atbilst daudzvalodu izglītības aktuālajām tendencēm Eiropā, veicinot skolēnu svešvalodu apguves motivāciju;
- ja tiek realizēta koleģiāla pedagoģiska sadarbība, īstenojot daudzvalodības didaktikas pamatprincipus;
- ja svešvalodu apguve, kas optimāli sabalansēta ar mācībām citu mācību priekšmetu jomām, ir viena no mācību plāna prioritātēm.

Lai pārbaudītu pētījuma hipotēzi, tika izvirzīti pētījuma uzdevumi.

Pētījuma uzdevumi:

1. Daudzvalodības kontekstā analizēt pedagoģiskās un izglītības politikas nostādnes jautājumā par svešvalodu apguves tendencēm Latvijā.
2. Raksturot svešvalodu apguves procesu vācu valodas diploma skolās, lai pārbaudītu tā atbilstību Eiropas daudzvalodu un starpkultūru izglītības pamatprincipiem.
3. Noskaidrot vidusskolēnu, pedagoģu, vecāku, absolventu un ekspertu viedokļus par daudzvalodības aktualitāti Latvijā.
4. Izzināt skolēnu attieksmi jautājumā par svešvalodu apguves nepieciešamību.
5. Izpētīt skolēnu un skolotāju vajadzības svešvalodu apguves pilnveides kontekstā.

6. Izstrādāt metodiskus ieteikumus svešvalodu mācību optimizācijai vācu valodas diploma skolās saskaņā ar jaunajām personības vajadzībām un interesēm daudzvalodu vidē.

Pētījuma teorētisko un metodoloģisko pamatu veido avoti, kas atklāj valodas kā unikālas vērtības būtību, raksturo vairāku valodu prasmju nepieciešamību daudz kultūru sabiedrībā, ar to saistītās problēmas un uzdevumus, ko izvirza jaunas pieejas valodu apguvē. Teorētisku un praktisku ideju atklāšanai pētījuma gaitā apskatīti dokumenti par valodu izglītību Latvijā, arī statistikas dati par valodu lietojumu Latvijā, Eiropā un pasaulē. Tie ir:

- Eiropas Komisijā un Latvijā izdoti politiski un izglītības dokumenti par vienotu principu izstrādi un ievērošanu vairāku valodu apguvē;
- valodnieku, sociologu, antropologu un pedagogu pētījumi par valodu izglītību;
- literatūra par starpkultūru kompetenci, kas papildina valodas lingvistisko apguvi;
- vācu valodas diploma skolu centra (Vācijas Federatīvajā Republikā) dokumenti, kas reglamentē vācu valodas diploma skolu darbību starptautiski atzīto vācu valodas eksāmenu (DSDI un DSDII) sagatavošanā;
- statistika par valodu lietojumu, apguves tendencēm, mācību rezultātiem (Eurobarometer, Eurostat, VISC u.c.).

Nozīmīgi Eiropas Komisijas dokumenti ir „Baltā grāmata par izglītību un mācībām “Mācīšana un mācīšanās — par kognitīvu sabiedrību”” (1995), „Daudzvalodības hartas projekts” (2005), Eiropas Komisijas 2003.gadā pieņemtais darbības plāns "Valodu apguves un lingvistiskās dažādības veicināšana" (2004 – 2006), „Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana” (2006), „Daudzvalodība: Eiropas priekšrocība un kopīga apņemšanās” (2009) u.c.

Eiropas Savienības valodu daudzveidības saglabāšana kā konceptuāls mērķis pirmo reizi minēts ES Pamattiesību hartā. Arī Latvijā notiek diskusijas par daudzvalodu izglītības jautājumiem, kas tiek protokolētas, kā Latvijas kompetentu izglītības darbinieku tikšanās reizēs izdotie ziņojumi, piemēram, „Informatīvais ziņojums par Eiropas Savienības Izglītības, jaunatnes un kultūras ministru padomes 2008.gada 20.-21.novembra sanāksmē Izglītības un zinātnes ministrijas kompetencē esošajiem jautājumiem”, „Rosina atsevišķus priekšmetus skolās mācīt svešvalodās” u.c.

Atziņas, kas veido pētījuma teorētisko un metodoloģisko pamatu, rastas interneta resursos, presē vai ārvalstīs izdotās monogrāfijās: Albert Raasch (2010), Franz Joseph Meißner (2004), Jörg Zirfas, Michael Göhlich, Eckart Liebau (2006), Renate Zimmer (2008), Christine Le Pape Racine (2005) , Jürgen Meisel (2006), Monica Malec (2007), Frank Königs

(2000), Marcus Hernig (2005), Rita Franceschini (2009), David Chrystal (1997), Esther Sauer, Victor Saudan (2008), Gerhard Lenski (1966) u.c.

Latviešu valodā pieejamie resursi par daudzvalodu izglītības jautājumiem pārsvarā ir dokumentu tulkojumi un tādu autoru publikācijas ar atsaucēm uz ārvalstu izdevumiem kā Kolinnss Beikers (2001,2002), Svens Eriks Fjelds (1998), Gerhards Štihels (2007) u.c.

Autore pētījumā izmantojusi arī daudzu Latvijas zinātnieku atziņas par starpkultūru dimensiju un daudzvalodību, kas atrodamas monogrāfijās un zinātniskos rakstos: tie ir Ina Druvieta (2004,2005,2006,2010), Andrejs Veisbergs (2002), Liesma Ose (2005), Arturs Priedītis (2006, 2008 ,2010, 2012), Ilga Apine (2001), Māra Dirba (2006), Guntars Catlaks (2008), Daiga Baltaskalna (2001), Margarita Laicāne (2007), Ligita Grigule (2008), Visvaldis Valtenbergs (2006), Uldis Osis (2010) u.c.

Promocijas darba nodaļās, kurās iekļauts didaktikas elementu pielietojums mācību priekšmetu apgūvē un pamatota sistēmiskas pieejas nepieciešamība mācībām, izmantotas idejas arī no Latvijas zinātnieku rakstiem un monogrāfijām. Tie ir Ausma Špona (2001), Irina Maslo (1995), Leonards Žukovs(1997), Irēna Žogla (2000), Andris Broks (2000), Pēteris Apse- Apsītis (2008), Māra Līce (2010,2011), Juris Dzelme (2007) u.c.

Promocijas darba filozofisko pamatu veido multilineārās kultūras teorijas atziņas no filozofijas pārstāvju Julian H.Steward (1972) ,Marshal Sahlins (1960) darbiem, morāles filozofijas atziņas (Francis Hutcheson, 1728), vērtību teorijas atziņas (Nicolai Hartmann, 1965) u.c. Apskatītas arī pirmās teorijas valodniecībā (Vilhelms Humbolts, Ferdinands de Sosīrs). Publikācijas par vairāku valodu apguves nepieciešamību mūsdienu daudzvalodu vidē atklāj jautājuma duālo raksturu (piemēram, vienvalodība un daudzvalodība, homogēns un heterogēns, izolēts un integrēts).

Valodu daudzveidība ir uzskatāma gan par izaicinājumu, kas saistīts ar noteiktu politisku, ekonomisku un psiholoģisku problēmu loku, gan par priekšrocību, kas ir atbalsts indivīda orientācijai un integrācijai līdz šim neiepazītā vidē, veicinot viņa konkurētspēju un pašrealizāciju visās dzīves darbības jomās. Šie aspekti apskatīti minēto autoru darbos.

Pētniecības metodes

Teorētiskās izpētes metodes:

- 1.literatūras analīze (autoru darbi latviešu valodā un svešvalodās, interneta materiāli);
- 2.dokumentu analīze.

Empīriskās izpētes metodes:

- 1.anketēšana (skolēnu, skolotāju, skolas absolventu anketēšana) ;

- 2.tiešās, daļēji strukturētās intervijas;
- 3.elektroniskās intervijas;
- 4.nepabeigto teikumu metode (attieksmes izzināšanai);
- 5.ekspertatzinumu metode (kompetentu izglītības darbinieku viedokļu apkopošanai);
- 6.kontentanalīze (tēmas intensitātes, aktualitātes noskaidrošanai, atspoguļojuma veida novērtēšanai, interviju satura apkopošanai un interpretācijai).

Datu apstrādes un analīzes metodes:

Kvalitatīvo un kvantitatīvo datu apstrāde veikta ar datu matemātiskās statistikas analīzes metodēm, izmantojot datu apstrādes programmas *SPSS* un *Excel*.

Pētījuma bāze un robežas

1.Pamatpētījumā tika iesaistīti *Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas* skolēni (Kurzeme); respondentu skaits **N= 257**;

- 2010./2011. mācību gadā 100 skolēnu,
- 2011./2012. mācību gadā 78 skolēni,
- 2013./2014.mācību gadā 79 skolēni,
- 2011./2012.gadā *skolas absolventi*, respondentu skaits **N= 96**.

Kopējais respondentu skaits pamatpētījumā N= 353.

2.Fona pētījumā 2012./2013.gadā iesaistījās vēl divu vācu valodas diploma skolu skolēni:

- *Rīgas Valsts vācu ģimnāzijas* vecāko klašu skolēni (Zemgale),
respondentu skaits N= 67;
- *Valmieras Valsts ģimnāzijas* vecāko klašu skolēni (Vidzeme),
respondentu skaits N=73;

Fona pētījumam abās mācību iestādes tika izraudzīta pieejamības izlase (kopējais skolēnu skaits **N=140**).Fona pētījumā tika iekļauti

- Latvijas 16 skolu *DSD skolotāju* atzinumi par vācu valodas apguves problēmām un perspektīvu, kā arī par daudzvalodības attīstības iespējām (**N= 22**);
- *ekspertatzinumi* (DSD skolas administrācija, Liepājas izglītības pārvalde, Valsts Izglītības un satura centrs/ LR Izglītības un zinātnes ministrija, par Vācu valodas diploma (DSD) eksāmena organizāciju atbildīgais Centrālais birojs ārzemju skolu jautājumos (*ZfA*) ar pārstāvniecību Rīgā (**N=5**).

Kopējais respondentu skaits fona pētījumā: N= 167 .

Kopumā pētījumā tika iesaistīti 520 dalībnieki (N=520).

Promocijas darba izstrādes posmi

-Pētījuma pirmais posms: 2009.g.septembris – 2010.g.septembris

Balstoties uz darba pieredzi, strādājot vācu valodas diploma skolā un uz teorētiskas literatūras analīzes pamata tika apzināta pētījuma problēma, izstrādāts pētījuma dizains, izvirzīta pētījuma hipotēze, noteikti mērķi un uzdevumi.

-Pētījuma otrais posms: 2010.g.septembris – 2011.gada septembris

Turpinājās teorētisko avotu studēšana (Eiropas un Latvijas dokumenti par daudzvalodību un pamatnostādņem valodu apguvē, literatūra par valodu un starpkultūru izglītību), tika meklēti un analizēti statistikas dati par valodu apguvi Eiropas dalībvalstīs un ar to saistītām problēmām.

Tika izstrādāta pētījuma metodoloģija, precizēta hipotēze, pētījuma mērķis un uzdevumi, kā arī izvēlēta pētījuma bāze un noteiktas pētījuma robežas. Tika uzsākts darbības pētījums, veicot skolēnu pirmo aptauju pētījuma bāzes vecākajās klasēs par daudzvalodības jautājumiem. Jautājumi tika pielāgoti respondentu ikdienas mācību videi, konkrētām ar skolu saistītām valodu apguves darbībām. Rezultāti pēc to apkopošanas tika vizualizēti un apspriesti ar skolēniem aptaujātajās klasēs un citās klasēs, kurās aptauja netika veikta.

-Pētījuma trešais posms: 2011.gada septembris - 2012.gada septembris

Promocijas darba teorijas daļa tika aktualizēta pēc jaunu datu un literatūras avotu iekļaušanas darba struktūrā. Avoti ar pedagogijas un lingvistikas atziņām tika papildināti ar atziņām filozofijā un socioloģijā.

Turpinājās darbības pētījums, veicot skolēnu otro aptauju, kas saturiski bija veidota plašāka, ietverot visu valodas prasmju apguvi skolā un to lietojuma iespējas ārpusskolas vidē. Tā kā pirmajā pētījuma posmā tika noskaidrots, kuras ir trīs populārākās valodas skolēnu vidū, un šis rādītājs pētījuma bāzē gada laikā nebija mainījies, vācu valodas diploma skolas skolēni vērtēja savas prasmes *vācu, angļu un krievu valodā*.

Aptaujā tika ietverti arī valodu politikā svarīgi jautājumi par agrīnu valodu apguvi, par valodu apguves secību, par daudzvalodību kā nepieciešamību globalizācijas apstākļos. Tika veikta pirmdatu apstrāde, kā arī izmantotas kvalitatīvā pētījuma metodes - daļēji strukturētas intervijas, stundas novērošana, pašnovērtējumu un skolotāja vērtējuma analīze (DSD esejās). Kvantitatīvi datu apstrāde tika veikta ar SPSS 15.0 datu apstrādes programmu.

Pētījuma trešajā posmā tika aptaujāti arī vācu valodas diploma skolas absolventi, noskaidrojot svešvalodu nozīmi viņu tālākajā dzīves darbībā. Rezultāti tika apkopoti un analizēti.

-Pētījuma ceturtais posms : 2012.gada septembris – 2013.gada septembris

Tika pabeigta teorētiskās daļas strukturēšana un aktualizācija, apkopoti pēdējo mācību gadu eksāmenu rezultāti (svarīga novitāte šeit - jaunā vērtēšanas sistēma saskaņā ar Eiropas kopīgajām pamatnostādnēm).

Darbības pētījuma noslēguma posmā tika veikta skolēnu trešā aptauja – ārpus pamatpētījuma bāzes kā fona pētījums vēl divās DSD skolās Rīgā un Valmierā. Skolēnu aptaujā tika izmantoti pētījuma trešā posma jautājumi, lai salīdzinātu skolēnu vajadzības un viedokļus par valodu apguves procesu un rezultātiem dažādos Latvijas reģionos.

-Pētījuma piektais posms: 2013.gada septembris- 2014.gada septembris.

Tika veikta atkārtota anketēšana pētījuma bāzē, izmantojot gan pirmās, gan otrās aptaujas jautājumus, lai noskaidrotu tendences skolēnu attieksmē pret svešvalodām un to apguvi skolā ilgākā laika posmā (t.i. no 2010. līdz 2014.gadam).

Pētījuma piektā posma novitāte bija pamatskolas vecākā posma skolēnu iesaistīšana aptaujā, jo 9.klasēs DSD skolu skolēni, kuru zināšanas vācu valoda ir izcilas un teicamas, ar labiem sasniegumiem kārtā DSDI eksāmenu. Pirmajos četros posmos šie skolēni netika aptaujāti, jo Latvijā DSDI eksāmens tiek kārtots tikai divus gadus.

Pētījuma noslēguma posmā 2014.gada maijā tika veikta Latvijas DSD skolotāju aptauja par valodu apguves jautājumiem skolā, ņemot vērā skolēnu anketās nosauktās vajadzības, kas saistītas ar vairāku valodu apguvi.

2014.gada jūnijā, jūlijā un augustā tika intervēti eksperti pētījuma ietvaros. Kvantitatīvajā pētījumā iegūtie dati tika analizēti, saistot tos ar kvalitatīvajā pētījumā iegūtiem datiem, lai nodrošinātu pētījuma zinātnisko stiprumu.

Pētījuma pēdējā posmā tika izstrādāti ieteikumi vācu valodas apguvei un tās pilnveidei DSD skolā uz vācu valodas diploma eksāmena saturiskās un organizatoriskās bāzes un izstrādāta reģionālās daudzvalodības koncepcija.

21.gadsimta sākums arī Latvijā tāpat kā visā pasaulē ir politisko, sociālo un ekonomisko pārmaiņu laiks, ko raksturo pastiprinātas globalizācijas tendences sabiedrībā un straujš mobilitātes pieaugums. Šādā kontekstā par vienu no nozīmīgākajiem procesiem kļūst integrācija, bet *valodu zināšanas* uzskatāmas par būtisku integrāciju veicinošu faktoru. Jaunietis nonāk izvēles priekšā : viņam jāpārvar spriedze starp globālo un vietējo, jākļūst piederīgam pasaulei, nezaudējot savas saknes un turpinot līdzdarboties savas valsts dzīvē (Böhnisch, 1992).

Daudzu zinātnieku darbos integrācija tiek saprasta kā indivīda rīcības spēja vai rīcības kompetence, kā prasme izmantot sabiedriskos un sociālos resursus alternatīvu risinājumu

īstenošanā, kas palīdzētu jauniešiem gan pastāvēt, gan realizēties mainīgajā daudz kultūru vidē (Buchkremer, 1995; Kalpaka, 1986; Held, Riegel, 1999).

Tomēr svarīgākās no kompetencēm, iekļaujoties daudz kultūru vidē, ir sociālās kompetences, kā uzsver sociologs Reinhard Kreckel (Kreckel, 1994). Tās ir valoda un kultūras normas. Integrācija ir gan individuāli, gan sabiedriski nosacīta darbība. Skola ir institūcija, kas seko visas sabiedrības un katra indivīda aktuālajām vajadzībām tuvākajā un tālākajā nākotnē. Autore savā pētījumā pievērsusies valodu apguves aspektam skolās, kuras nu jau strādā izmainītā sociālajā vidē, t.i. daudzvalodu un daudz kultūru sabiedrībā.

Šādos apstākļos svešvalodas nepieciešams apgūt pēc iespējas vairāk, akcentējot valodas komunikatīvo aspektu, bet nezaudējot izpratni par katras valodas iekšējām likumsakarībām. Mainoties izglītības paradigmai, zinātnieku vidū mainās arī viedoklis par optimālu svešvalodu apguvi, jo strādāt pēc tradicionālajām metodēm, kad katra valoda tika mācīta šķirti no citām izglītības jomām vai no citām valodām, vairs nav iespējams.

Pētījuma zinātniskā novitāte

1. Raksturota Eiropas izglītības iestādēs īstenotā daudzvalodības didaktika un atklātas tās būtiskākās pazīmes Latvijas valodu izglītības kontekstā.
2. Teorētiski izstrādāts konceptuālais pamatojums daudzvalodības didaktikas pakāpeniskai aprobācijai Latvijas skolās, kur viena no prioritātēm ir kvalitatīva vairāku svešvalodu apguve (šeit: DSD skolās).
3. Veikta daudzvalodības didaktikas pamatprincipu izpēte un izklāsts, kā arī atklātas iespējas citu moderno mācību stratēģiju un paņēmienu iekļaušanai valodu mācībās, kas veicina skolēnu motivāciju un radošumu vairāku valodu apgūvē un tālāku integrāciju daudzvalodu sabiedrībā.
4. Apkopoti galvenie faktori, kas ietekmē daudzvalodīgas sabiedrības veidošanos Latvijā.
5. Izstrādāts konceptuālais pamats daudzvalodības didaktikas attīstībai valodu mācībās skolā, ko raksturo uz alternatīviem didaktikas principiem un stratēģijām balstīta inovatīva pieeja moderno valodu apgūvē.

Pētījuma praktiskā nozīmība

1. Analizējot un apkopojot autores pētījuma rezultātus, **izstrādāti priekšnosacījumi un ieteikumi pedagoģiskās darbības pilnveidei Latvijas skolās ar vācu valodas specializāciju**, kuru pamatā ir daudzvalodu didaktikas elementu integrācija valodu

- mācībās. Veicot nelielas korekcijas mācību plānos, šāds valodu apguves paraugs izmantojams arī citās vispārizglītojošās iestādēs.
2. **Izstrādāti un aprobēti mācību stundu plāni saskaņā ar daudzvalodības didaktikas pamatprincipiem** (13.pielikums).
 3. **Pilnveidotas valodu apguves formas Latvijas skolās ar vācu valodas specializāciju** atbilstoši Eiropas daudzvalodības koncepcijai, kurā iekļautas jaunās paaudzes mācību, profesionālās un sadzīves vajadzības.
 4. Sadarbībā ar VISC **uzlabota vērtēšanas sistēma** VISC sastādītajos centralizētajos eksāmenos svešvalodās (EKP, %, atsakoties no līdzšinējiem līmeņiem A,B,C,D,E,F).
 5. Veikts darbs pie **reģionālās daudzvalodības koncepcijas izstrādes, pamatojoties uz autores izstrādātās valodu apguves organizācijas principiem DSD skolā.**

Promocijas darba struktūra

Promocijas darba struktūru veido ievads, trīs daļas (pirmajā daļā 6 nodaļas, otrajā daļā 4 nodaļas, trešajā daļā 3 nodaļas), nobeigums, secinājumi, ieteikumi, literatūras saraksts un **13 pielikumi** (anketas,intervijas, statistikas dati, daudzvalodības didaktikas principiem atbilstošs stundas plāns).

Darba gaitā izanalizēts **184 avoti** latviešu, vācu, angļu un krievu valodā. Teorētisko un praktisko atziņu rezultāti attēloti **65 tabulās un 58 attēlos, 275 lappusēs.**

Ievadā pamatota temata izvēle un tās aktualitāte, raksturoti pētījuma konteksts un problēma, noteikts pētījuma mērķis, pētījuma objekts, pētījuma priekšmets un uzdevumi. Ievadā sniegts pētījuma metodoloģiskais pamatojums, nosauktas pētījuma metodes, dota informācija par pētījuma posmiem, pētījuma robežām un bāzi, noteikta pētījuma zinātniskā novitāte un praktiskā nozīmība, noslēgumā izvirzot tēzes aizstāvēšanai. Parādīta pētījuma rezultātu aprobācija.

Promocijas darba pirmajā daļā, ko veido 6 nodaļas, analizēts daudzvalodības un daudzvalodu vides jēdziens no vairākiem aspektiem.

Pirmajā nodaļā valoda apskatīta kā viena no fundamentālajām cilvēces vērtībām.

Otrajā nodaļā uzsvērts valodas komunikatīvais aspekts: valoda ir reģionus, valstis un valstu savienības vienojošs faktors. Kontroversi komunikācijas elementi ir vienvalodība un daudzvalodība, jo vienvalodība vērsta uz indivīda vai etnosa norobežošanas, bet daudzvalodība uz integrāciju.

Trešajā nodaļā analizēti atzinumi par starpkultūru dimensiju, kas ir nozīmīgs faktors daudzvalodu sabiedrībā, interpretēti tādi jēdzieni kā kultūrģenēze, kultūru difūzija, heterogenitāte un homogenitāte. Uzsvērtā starpkultūru izglītības koncepcijas nozīme, kuras vadmotīvs ir pozitīva attieksme pret atšķirīgo. Analizētas atšķirīgas pieejas valodu apguvei: bez motivācijas apgūt valodas starpkultūru kontekstā sabiedrībā jāstājas arī ar skeptisku lingvistisko attieksmi un eiroskepticismu.

Ceturtajā nodaļā tiek izcelts daudzvalodības demokrātiskais aspekts, ko nodrošina valodu līdztiesība. Daudzvalodība ir demokrātiska arī tādēļ, ka dod indivīdam iespējas ar valodas prasmju palīdzību realizēt citas tiesības, un tas notiek dažādos vecuma posmos, gan valodas apguvē agrīnā vecumā, gan mūžizglītībā.

Piektajā nodaļā parādīts, ka valodu apguves prioritāte mācību iestādē uzskatāma par elitāru efektu, bet arī tas atbilst demokrātijas pamatprincipiem. Demokrātija veicina indivīda rīcībspējas un praktiskās darbības ideju izvirzīšanos priekšplānā, tostarp indivīda centienus apgūt vairākas valodas.

Sestajā nodaļā prezentēti dati par populārākajām valodām Eiropas dalībvalstīs, raksturotas svešvalodu apguves tendences, t.sk. vācu valodas apguves rezultāti un tendences, Eiropas valstu skolās un Latvijā.

Promocijas darba otrajā daļā, ko veido 4 nodaļas, analizēta mērķtiecīga svešvalodu apguves organizācija mācību iestādē.

Pirmajā nodaļā minēti argumenti, kādēļ, mācoties valodas, nepieciešams izveidot pārdomātu sistēmu. Arī valodu apguves process nav šauri definējams, bet uzskatāms par plašākas, apjomīgākas sistēmas daļu- visa kopējā mācību procesa elementu.

Otrajā nodaļā raksturota jauna didaktiska pieeja valodu apguvē- daudzvalodības didaktika, kura paredz priekšplānā izvirzīt komunikatīvo kompetenci, kas rada nepieciešamību sadarboties vairāku valodu vai vairāku priekšmetu jomu skolotājiem, mācoties izmantot CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) kā alternatīvu mācību metodi, kuras pamatā ir bilingvālo mācību pamatprincips – svešvalodas un mācību priekšmeta satura integrācija, kā arī strādājot ar vairākām valodām vienā mācību stundā vienlaicīgi.

Trešajā nodaļā uzsvērts, ka komunikācijas procesā pieaug valodas kā līdzekļa loma, jo zināšanu sabiedrībā tieši valodu zināšanas ir viens no faktoriem, kas nodrošina sabiedrības ilglaicīgu attīstību. Nodaļā raksturoti valodu izglītības objektīvi kvalitatīvie un subjektīvie kvalitatīvie mērķi un līdzekļi.

Ceturtajā nodaļā iezīmēta paradigmas maiņa valodu apguvē Latvijā un Eiropā, ko nosaka būtiskākās atšķirības tradicionālajās un modernajās pieejās valodu apguvei un

daudzvalodu kompetences kā kompleksas kompetences apzināšana. Nodaļā nosaukti aktuālie pamatprincipi moderno valodu apguves jomā, kā arī nepieciešamība radīt dinamiskas zināšanas.

Promocijas darba trešajā daļā, ko veido 3 nodaļas, raksturotas iespējas pilnveidot pedagoģisko darbību Latvijas skolās ar vācu valodas specializāciju.

Pirmajā nodaļā aprakstīts vācu valodas diploma skolu tips (DSD skolas), raksturota DSD skolu struktūra Latvijā un šo skolu sadarbība ar koordinācijas centru Vācijā. Uzsvērtas bilingvālās metodes un daudzvalodības didaktikas principu izmantošanas (t.sk. CLIL) nozīme vācu valodas stundās, gatavojoties DSD eksāmenam. Raksturoti svarīgi priekšnoteikumi veiksmīgai valodas apguvei- materiāli tehniskā bāze, mācību līdzekļi un skolotāju resursi, kā arī skolēnu motivācija, vācu valodas kā svešvalodas un DSD eksāmena popularitāte vietējā sabiedrībā.

Otrajā nodaļā detalizēti aprakstīti DSD eksāmenu organizācijas principi un norise. Problēmas ilgstoši radījusi vērtēšanas kritēriju neatbilstība vietējiem kritērijiem Latvijā. Latvijā tikai 2013.gadā vērtējums svešvalodās tiek pielīdzināts Eiropā spēkā esošajiem valodu prasmju līmeņiem.

Trešajā nodaļā veikts pētījums par skolēnu, skolas absolventu, vecāku un izglītības ekspertu attieksmi pret daudzvalodību un DSD skolu darbību:

- analizēti pētījuma rezultāti par 11.,12.klašu skolēnu attieksmi pret vairāku svešvalodu apguvi Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolā, kas ir svarīgs faktors daudzvalodības attīstībā Latvijā (pētījuma laiks 2010./2011.m.g.) Aptaujā ietverti septiņi jautājumi par valodu apguvi skolā un ārpus skolas, par motivāciju mācīties valodas;
- analizēti pētījuma rezultāti par DSD skolas sniegtajām priekšrocībām vai trūkumiem valodu apguvē (pētījuma laiks DALP 5.vidusskolā - 2011./ 2012.m.g.) Aptauja ietver arī tādas jautājumus kā rakstpratības un runas prasmju līdzsvars, iegūtās valodu prasmes pašnovērtējums, valodu lietojums praksē, optimāla valodu apguves secība skolā, prognozes par valodu situāciju nākotnē (kāds ir paredzamais valodu lietojuma modelis nākotnē: vienvalodība vai daudzvalodība?);
- analizēti fona pētījuma rezultāti – atbildes uz identiskiem jautājumiem Valmieras Valsts ģimnāzijā un Rīgas Valsts vācu ģimnāzijā (pētījuma laiks 2012./2013.m.g.);
- pētīts valodu lietojums DSD skolu absolventu vidū, kas kopumā apliecina jauniešu veiksmīgu integrāciju daudz kultūru sabiedrībā (pētījuma laiks 2012.gada pavasaris).

Aptaujā ietverti jautājumi par visbiežāk lietotajām valodām ikdienā (privāti, darbā, studijās), apskatīti absolventu viedokļi par kādreizējām valodu apguves metodēm valodu skolā un par moderno tendenci valodu izglītībā – daudzvalodību;

- veikta atkārtota anketēšana pētījuma bāzē 2013./2014.m.g., lai noskaidrotu skolēnu motivācijas noturību vai nenoturību valodu apguvē, kā arī citas nianšes vai izmaiņas pētāmo jautājumu lokā;

- izzināts Latvijas DSD skolotāju viedoklis par iespējām, priekšrocībām un trūkumiem vācu valodas apguves procesā Latvijas DSD skolās;

- intervēti izglītības eksperti DSD skolās un citās izglītības iestādēs, kā Liepājas Izglītības pārvaldē, Valsts Izglītības satura centrā, DSDI un DSDII eksāmenu koordinācijas centrā Vācijā, lai apkopotu kompetentu ekspertu viedokļus par daudzvalodības attīstības iespējām Latvijā un par skolām ar valodu specializāciju kā daudzvalodību veicinošu faktoru – gan no lingvistiskā, gan pedagoģiskā aspekta;

- izstrādāti priekšnosacījumi un ieteikumi pedagoģiskās darbības pilnveidei Latvijas skolās ar vācu valodas specializāciju, kuru pamatā ir daudzvalodu didaktikas elementu integrācija valodu mācībās, tādējādi pilnveidots valodu apguves process Latvijas skolās ar vācu valodas specializāciju (DSD skolās);

- izstrādāti un aprobēti mācību stundu plāni saskaņā ar daudzvalodības didaktikas pamatprincipiem;

- veikts darbs pie reģionālās daudzvalodības koncepcijas izstrādes, pamatojoties uz autores izstrādātajiem valodu apguves organizatoriskajiem principiem DSD skolā.

Pētījuma rezultāti atklāj valodu izglītības pilnveides iespējas, kas atspoguļotas promocijas darba aizstāvēšanai izvirzītajās tēzēs.

Tēzes aizstāvēšanai

1. Daudzvalodu vide skolā rada priekšstatu par daudzvalodu vidi dzīves darbībā. DSD skolas, kurās skolēniem sniegta iespēja apgūt trīs un vairāk valodu, ir progresīvs pamats daudzvalodības attīstībai Latvijā.

Trīs svešvalodu obligāta apguve pamatskolas izglītības programmā un divu svešvalodu obligāta apguve vispārējā vidējās izglītības programmā optimāli sabalansēta ar citām mācību priekšmetu jomām un ir viena no mācību plāna prioritātēm, kas ir priekšnoteikums daudzvalodu vides pilnveidē.

2.Daudzvalodības didaktika ir mācību teorija, kas nosaka un sistematizē atziņas par vienlaicīgu un pedagoģiski koordinēti vadītu vairāku valodu apguvi.

Daudzvalodības didaktika ar svešvalodas kā līdzekļa palīdzību atklāj jaunu saturu pasaules kā daudzvalodīgas vides izziņas procesā un uz jaunapgūtā satura bāzes nostiprina valodu zināšanas, pilnveidojot mācību darbu ar valodas līdzekļiem un attīstot visas apgūstamās valodas prasmes, kā rezultātā veidojas *daudzvalodu kompetence*.

3.Daudzvalodu kompetence ir vairāku valodu prasmju kopums, kuru raksturo spēja lietot vajadzīgo valodu komunikācijā un starpkultūru mijdarbībā, kā arī pozitīva un apzināta attieksme, kas nodrošina starppersonu saziņu un kultūru pieredzes bagātināšanos.

4.Daudzvalodības didaktikas īstenošanu nodrošina pedagoģiskā darbība, kurā dominē: atvērtība pret visām mācāmajām valodām un kultūrām, valodu vienlaicīga, kombinēta un koordinēta apguve, pedagoģiskā sadarbība daudzvalodīgu mācību satura izveidē un mācību formu izvēlē, radošu, kvalitatīvu mācību stratēģiju un modernu mediju izmantošana mācību stundās un ārpusstundu darbā saskaņā ar paradigmas maiņu svešvalodu apgūvē skolā, satura vērtējuma integrācija valodas zināšanu un prasmju vērtējumā, jo tiek pilnveidotas skolēnu zināšanas ne tikai valodās, bet arī pārējās izglītības jomās.

5.Daudzvalodības didaktikas īstenošanas nepieciešamību Latvijā nosaka katra jaunieša komunikatīvās kompetences pilnveide, efektīvāka starpkultūru dialoga veidošana, savas personiskās un sabiedrības dzīves kvalitātes uzlabošana. Pilnveidojot valodu apguves procesu DSD skolās, saskaņojot to ar aktuālajām valodu izglītības vadlīnijām Eiropā un izmantojot daudzvalodības didaktikas pamatprincipus, iespējams optimizēt *vairāku* svešvalodu kvalitatīvu apguvi valodu specializācijas skolās Latvijā.

Pētījumu rezultātu aprobācija

Pētījuma gaitā gūtās atziņas un rezultāti apspriesti Liepājas Universitātes Pedagoģijas un sociālā darba fakultātes organizētajos semināros (2010.- 2014.) un semināros, ko organizē Vācijas Izglītības un kultūras ministru konference (KMK). Zinātniski pētnieciskā darba rezultāti atspoguļoti publikācijās:

- 1. Ķemere, R. (2010). Vācu valodas diploma skolas – viens no daudzvalodīgas vides veicinošiem faktoriem Latvijas izglītības iestādēs. *Valodu apguve: problēmas un perspektīva, zinātnisko rakstu krājums, VII.* Liepāja: LiePa, 52.-66. lpp., ISSN 1407-9739**
- 2. Ķemere, R. (2010). Мультилингвальная дидактика – новое направление совершенствования методики учителей иностранных языков в мультикультурной образовательной среде. *Мokytoju rengimas XXI amžiuje: pokyčiai ir perspektyvos.* Šiauliai: Šiauliu universitetas, ISBN 978-609-430-047-9**

3. Ķemere,R. (2011).Valodu skolu nozīme daudzvalodības attīstībā Latvijas sabiedrībā. *Sabiedrība, integrācija, izglītība. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. II daļa: Skolas pedagogija; Mūžizglītība; Apskati*. Rēzekne: RA Izdevniecība, 253.-267. lpp., ISSN 1691- 5887
4. Ķemere R. (2011). Vairāku svešvalodu apguve Latvijas skolās ar valodu specializāciju – optimāls pedagogisks risinājums jauno pilsoņu integrācijai multikulturālā sabiedrībā. *Pedagogija: teorija un prakse VI. IZGLĪTĪBA UN PILSONISKĀ SABIEDRĪBA. Zinātnisko rakstu krājums*. Liepāja: LiePA, 391.-411.lpp.,ISSN 1407-9143
5. Ķemere,R. (2011).Valoda kā būtiska kultūras sastāvdaļa multikulturālā vidē. *The Unity of The Balts Under The Sun.Digest of Scientific Papers and Art Works Under Project „The Unity of The Balts Under The Sun”*. Liepāja: SIA www.printgrafika.lv, 132.-137. lpp., LLI- 078 (UBUS)
6. Ķemere,R. (2011).Latvijas skolas ar valodu specializāciju kā daudzvalodību veicinošs faktors sabiedrībā. *RPIVA VI Jauno zinātnieku konference 2010. Rakstu krājums*. Rīga:RPIVA,131.-141.lpp., ISBN978-9934-8215-7-8
7. Ķemere,R. (2012). Svešvalodu apguves iespējas ārpusskolas vidē Latvijā. *RPIVA VI Jauno zinātnieku konference 2011.Rakstu krājums*. Rīga: RPIVA, 81.- 88. lpp., ISBN 978-9934-503-03-0
8. Ķemere,R. (2012). Jauniešu attieksme pret vairāku svešvalodu apguvi skolā - svarīgs faktors multilingvisma attīstībai Latvijā. *Valodu apguve: problēmas un perspektīva, zinātnisko rakstu krājums, VIII*. Liepāja: LiepA, 151.-165. lpp., ISSN 1407-9739
9. Ķemere,R. (2013).Svešvalodu kā līdzekļa apguve integrācijai multikulturālā vidē. *Valodu apguve: problēmas un perspektīva ,zinātnisko rakstu krājums, IX*. Liepāja: LiepA,160.-173. lpp., ISSN 1407-9739
10. Ķemere,R.,Samuseviča,A.(2013).Fremdsprachenerwerb im Kontext der Förderung des Multilingualismus in Lettland. *Sustainable Multilingualism. The Scientific Journal- Kaunas, 2/ 2013*, 126- 137p., ISSN 2335- 2019, e- ISSN 2335- 2027, <http://dx.doi.org/10.7220/2335-2027.2.11>
11. Ķemere,R.(2014). Vācu valodas prasmju korekts novērtējums multilingvisma kontekstā. *Valodu apguve: problēmas un perspektīva, zinātnisko rakstu krājums, X*. Liepāja: LiepA, 190.-202. lpp., ISSN 1407-9739

12. **Ķemere,R.(2014). Komunikatīvās kompetences pilnveide - galvenais skolas uzdevums daudzvalodības kontekstā. *Pedagoģija: teorija un prakse VII. Zinātnisko rakstu krājums*. Liepāja: LiepA, 96.-107.lpp.,ISSN 1407-9143**

Raksti, kas pieņemti publicēšanai

„Starptautiski atzīto vācu valodas diplomu DSDI un DSDII pēctecības princips – pamats secīgai un kvalitatīvai vācu valodas apguvei Latvijas skolās”.

(11. starptautiskās zinātniski metodiskās konferences „Valodu apguve; problēmas un perspektīva” ietvaros 10.4.2014. Liepājas Universitātē).

Referāti zinātniskajās konferencēs

Par pētījuma rezultātiem un gūtajām atziņām promocijas darba autore ziņojusi 16 konferencēs, tai skaitā 15 starptautiskās konferencēs:

1. **„Vācu valodas apguves aktualitātes Liepājas Draudzīgā aicinājuma 5.vidusskolā.”** (Referāts Starptautiskajā Ģermānistu dienā 2009.gada 29.oktobrī Ventspils augstskolā. Organizatori: Ventspils augstskola un „*Baltisch Deutsches Hochschulkontor*).

2. **”Vācu valodas diploma skolas – viens no daudzvalodīgas vides veicinošiem faktoriem Latvijas izglītības iestādēs.”** (Referāts 7.starptautiskajā zinātniski metodiskajā konferencē „Valodu apguve: problēmas un perspektīva” 2010.gada 26.martā Liepājas Universitātē).

3. **„Vairāku svešvalodu apguve Latvijas skolās ar valodu specializāciju – optimāls pedagoģisks risinājums jauno pilsoņu integrācijai multikulturālā sabiedrībā.”**

(Referāts Starptautiskajā zinātniskajā konferencē „Izglītība un pilsoniskā sabiedrība” 6.-10.09. 2010. Liepājas Universitātē).

4. **”Мультилингвальная дидактика –новое направление совершенствования методики учителей иностранных языков в мультикультурной образовательной среде.”** (Referāts IX Starptautiskajā zinātniskajā konferencē „Teachers’ training in the XXI century: changes and perspectives” 19.11.2010. Šauļu Universitātē).

5. **„Skolas ar valodu specializāciju kā daudzvalodību veicinošs faktors Latvijas sabiedrībā.”** (Referāts 6.starptautiskajā jauno zinātnieku konferencē 2.12.2010. RPIVA).

6. **”Valoda kā būtiska kultūras sastāvdaļa multikulturālā vidē.”** (Referāts starptautiskā studentu zinātnes un mākslas konferencē „UBUS projekta konference” 24.02.2011.Liepājas Universitātē).

7. **„Jauniešu attieksme pret vairāku svešvalodu apguvi skolā- svarīgs faktors multilingvisma attīstībai Latvijā.”**(Referāts 8. starptautiskajā zinātniski metodiskajā konferencē „Valodu apguve: problēmas un perspektīva” 7.,8.04.2011.Liepājas Universitātē).

- 8. „Vācu valodas apguves rezultāti CE Latvijā 2010./2011.m.g.”**
(Referāts starptautiskā vācu valodas skolotāju konferencē par vācu valodas kā svešvalodas apguves jautājumiem 9.-12.10.2011. Minskā/ Baltkrievijā) Organizators: VFR Izglītības ministrijas Ārvalstu skolu daļa.
- 9. „Vairāku svešvalodu apguves iespējas - būtisks nosacījums daudzvalodības attīstībai Latvijā. Svešvalodu apguves iespējas ārpusskolas vidē.”** (Referāts VII Starptautiskajā jauno zinātnieku konferencē 8.12.2011.RPIVA).
- 10. „Svešvalodu apguves aktuālākās tendences daudzvalodīgas vides attīstībā Latvijā.”** (Referāts RPIVA VI Starptautiskā zinātniskā konferencē 29.,30.03.2012. Rīgā „Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā”; tematiskais bloks „Valodas apguve un sabiedrības attīstības kvalitāte”).
- 11. „Svešvalodas kā līdzekļa apguve integrācijai multikulturālā vidē.”** (Referāts 9. starptautiskajā zinātniski metodiskajā konferencē „Valodu apguve: problēmas un perspektīva” 12.04.2012. Liepājas Universitātē).
- 12. „Radošums svešvalodu stundās- mācību motivāciju veicinošs faktors.”**
(prezentācija 4. starptautiskajā zinātniskajā konferencē „Izglītības kvalitātes dimensijas zināšanu sabiedrībā” 19.04.2012. Liepājas Universitātē).
- 13. „Skolēnu valodu prasmju novērtējums skolā ar vācu valodas specializāciju.”**
(Referāts VIII Starptautiskajā jauno zinātnieku konferencē 6.12.2012.RPIVA).
- 14. „Vācu valodas apguves aktualizācija un valodas prasmju korekts novērtējums multilingvisma kontekstā”.** (Referāts 10.starptautiskajā zinātniski metodiskajā konferencē „Valodu apguve; problēmas un perspektīva” 11.4.2013. Liepājas Universitātē).
- 15. „Svešvalodu prasmes- viens no būtiskiem faktoriem, integrējoties daudz kultūru vidē”.** (Referāts Izglītības zinātņu institūta 5.zinātniskajā konferencē „Izglītības kvalitātes dimensijas zināšanu sabiedrībā” 19.11.2013. Liepājas Universitātē).
- 16. „Starptautiski atzīto vācu valodas diplomu DSDI un DSDII pēctecības princips – pamats secīgai un kvalitatīvai vācu valodas apguvei Latvijas skolās”.**
(Referāts 11. starptautiskajā zinātniski metodiskajā konferencē „Valodu apguve; problēmas un perspektīva” 10.4.2014. Liepājas Universitātē).

1.VAIRĀKU VALODU APGUVE - ATBALSTA FAKTORS INDIVĪDA POZĪCIJĀM UN INTEGRĀCIJAI DAUDZVALODU VIDĒ

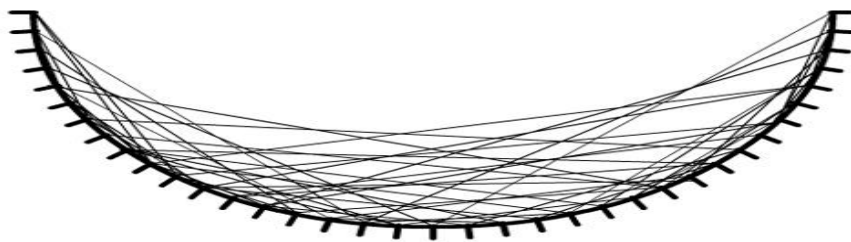
1.1. Valoda – viena no fundamentālajām cilvēces vērtībām

Valoda nav tikai pedagoģisks jēdziens, valoda ir *lingvistikas* zinātnes pamats un viena no mūsdienu *filozofijas* pamatproblēmām. Izpratne par valodu ir nepārtraukti mainījusies saistībā ar jaunām atklāsmēm filozofijā.

„Eiropas civilizācijai, atrodoties nepārtrauktā attīstības procesā, mainījusies arī dažādu faktoru nozīme, kas šo attīstību veicinājuši vai bremsējuši [..]. Agrīnā Eiropas civilizācijas attīstības stadijā svarīgākā nozīme bijusi dabīgajiem ģeogrāfiskajiem faktoriem - saules siltumam, zemes ražībai, mitruma pietiekamībai, dabīgai infrastruktūrai [..] Cilvēciskajam faktoram senās Eiropas pirmiedzīvotājiem bija pakārtota loma”, darbā „Nezināmā Eiropa” konstatē zinātnieks Uldis Osis (Osis, 2010,1).

Tomēr sabiedrība kā atvērta un determinēta sistēma attīstās, un attīstības ceļš ir *multilineārs*, pie kam šīs līnijas nav taisnas, un attālums starp līnijām nesaglabājas nemainīgs. Par dinamiskās pieejas pilnveidotu variantu var uzskatīt bieži pieminēto *multilineāro evolūcijas teoriju*, ar kuru tiek saprasta sabiedrības attīstība vienlaicīgi dažādās dimensijās vai virzienos. Katra sabiedrība virzās pa savu evolūcijas ceļu un piemērojas mainīgajiem apkārtējās vides apstākļiem, kā arī sabiedrības darbības izraisītām sekām (Osis, 2010). U.Osis šeit piemin multilineāro evolūcijas teoriju, kuru 1955.gadā izstrādājis amerikāņu antropologs Julians Stjuards (*Steward Julian "The Methodology of Multilinear Evolution"*).

Civilizācijas attīstības process tātad ir diferencēts multilineārs tīkls, kurā katras līnijas attīstība tikai nosacīti ir patstāvīga (sk.1.att.) Pat primārās, sevi veiksmīgi realizējošās līnijas ietekmē sekundāro līniju strupceļš (Steward, 1955).

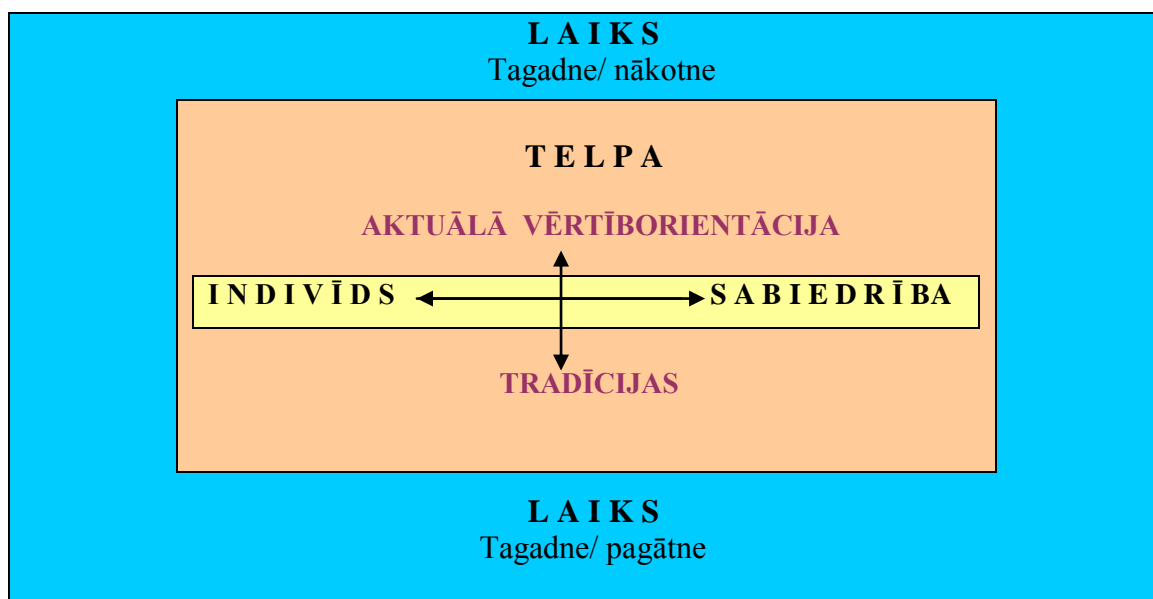
1.att. Multilineārā struktūra (Avots: theflockingparty.com).

Katrs atsevišķais indivīds nepārtraukti ir konfrontēts ar aktuālajām sava laika un telpas vajadzībām, kaut gan viņš nespēj un arī nedrīkstētu abstrahēties no pagātnes vērtību izpratnes un tradīcijām (Hartmann, 1935).

Saskaņā ar šo viedokli indivīds iekšēji jūtas atbildīgs par to, lai no sev un videi svarīgām iespējām dzīves darbības laikā veidotu savu atsevišķu līniju multilineārajā telpā, kas pakāpeniski kļūtu par vispār atzītu realitāti sabiedrībā. Tas panākams tikai ar aktīvu rīcību. Un otrādi: katram jāmacās akceptēt vai noliegt arī citu indivīdu radītās vērtības un vērtību sistēmas.

Vērtības, fundamentālas kategorijas pastāv ilglaicīgi, bet mainīties var attieksme pret tām atkarībā no indivīda vai sabiedrības vajadzībām jeb vērtīborientācijas - kā uzskata Rīgā dzimušais vācu filozofs Nikolajs Hartmans (*Nicolai Hartmann*) (Hartmann, Grundzüge einer Metaphysik der Erkenntnis, 1965, 133).

Tātad **katrs indivīds sadarbojas ar pārējiem sabiedrības locekļiem laikā un telpā**, veidojot savu personīgo vērtību sistēmu, akceptējot un iepazīstot sev nepazīstamas, citai mentalitātei vai etnosam raksturīgas vērtības, kā arī **realizē savu dzīves darbību tagadnē ar skatu nākotnē un balstoties uz pagātnes tradīcijām**, tās pārskatot un aktualizējot (sk.2.att.).

2. att. Indivīda darbība laikā un telpā saskaņā ar vēsturiskajām tradīcijām un aktuālo personīgo vērtīborientāciju (Autore: Rūta Ķemere)

Fundamentālu kategoriju nav mazums, un parasti tās veido kontroversie vērtību pāri, kā konkrētais un abstraktais, iekšējā struktūra un ārējais veidols, forma un matērija, noteikumi un atkarība, vienotība un atšķirība, viennozīmīgums un interpretācija, pārtrauktība un kontinuitāte, elements un savienojums, ideālais un reālais, vēlamais un iespējamais u.c. Pie kam ar reālu rīcību katrā no gadījumiem jāizdara izvēle starp kategorijām un jāpieņem lēmums, kas nav viegls uzdevums ne indivīdam, ne sabiedrībai, ne valstij.

Kontroversie pāri ir realitātes sastāvdaļa, visbiežāk tie nav definējami kā pozitīvi un negatīvi pāra elementi. Piemēram, vienā gadījumā svarīgāka būs forma, citā saturs, vienā gadījumā kādu procesu labāk pārtraukt, citā- nodrošināt tā pēctecību un turpinājumu.

Arī katrs reģions ir kā līnija kopējā pasaules multilineārajā struktūrā. Jau vēsturiski un ģeogrāfiski katras teritorijas neatkarību caurvijuši sveši, šai teritorijai neraksturīgi faktori, ienesot jaunas parādības un tālākajā virzībā paņemot līdzīgas vietējās. Neviena līnija, neviena kultūra nesaglabājas absolūti neskarta, tā nav pilnībā identiska savam pirmsākumam.

Kas ir šie faktori, kas palīdz reģioniem citam no cita pārņemt jaunatklātās pazīmes, lai pēc tam šīs īpašības akceptētu vai arī atgrūstu kā neadekvātas esošajā situācijā?

Viens no būtiskiem faktoriem ir *valoda*. Valoda kā informācijas nesējs, kultūru saziņas faktors (Lenski, 1966). Arī kā fundamentāla vērtība. Viss unikālais, kas radies dabā un sabiedrībā, ir fundamentāla, dzīvību un ilgtspēju apliecinoša vērtība, kas ir būtiskāka par relatīvām, pārejošām vērtībām, kuras reizēm radītas mākslīgi.

Nevienu dabiski veidojušos valodu, par ko liecina vēsturiskā pieredze, nespēj izkonkurēt *esparanto*, *ido* vai citas mākslīgi sintezētās valodas vai semiotiskas sistēmas. Mākslīgās valodas nenes līdzīgu uzkrāto tautas garu un kultūru, tām nav savas tautas: mākslīgās valodas ir „neapdzīvotas”.

„Katru valodu veido unikāla vēsturiskā pieredze, katra valoda ietver sevī atmiņas, literāro mantojumu, īpašu meistarību, un katra valoda ir likumīgs kultūras identitātes pamats” (Vērtīgs izaicinājums, 2008, 12).

Valodu par unikālu vērtību jau uzskatīja Seno laiku filozofi. „Valodu filozofija ir filozofija, kas runā par pieredzi, jēgu, vēsturi, cilvēka esamību, komunikāciju, sabiedrību un varu, raugoties uz šīm tēmām no valodas skatu punkta” (Kūle, Kūlis, 1998, 546). „Jau agrāk valodu filozofi atzina, ka valodā vērojamas divas tendences: tās ir pastarpinājums (starp indivīdu un priekšmetu izteikta vārda forma), un nepastarpināta izpausme – tikai domu un jūtu līmenī, kas ir dziļi personiski. 19.gadsimta beigās un 20.gadsimta sākumā vislielāko uzmanību valodas divējādai dabai pievērsa Ferdinands de Sosīrs (1857- 1913), atšķirot valodu no runas (*langue, parole*)” (Kūle, Kūlis, 1998, 552). Valodai ir sistēmisks, noturīgs raksturs, bet runai piemīt nejaušība un daudzveidīgums. Ja valoda ir zīmju sistēma, tad runa-valodas lietojums plašākā nozīmē. Šie aspekti vienmēr bijuši svarīgi, apgūstot svešvalodas.

Mūsdienu skatījumam uz valodām pamatus licis Vilhelms fon Humbolts (1767- 1935), jo saista valodu ar kultūru, pasaules uzskatu, tautas mentalitāti un savdabību, kas reizēm var radīt problēmas valodas kā kultūras sastāvdaļas izpratnē. It kā šķietami identiski jēdzieni netiek uztverti kā identiski, sastopot citas kultūras pārstāvi, jo katra valoda un kultūra

ietver sevī atšķirīgus priekšstatus un jēdzienus. Humbolts uzskata, ka, apgūstot vēl nezināmu valodu, jāiemācās izprast arī jaunu pasaules redzējumu. Svešas valodas apguvi viņaprāt varētu salīdzināt ar jauna viedokļa apguvi tāpēc, ka katra valoda ietver sevī zināmas cilvēces daļas priekšstatu un jēdzienu tīklu. Tā kā cilvēks svešajā valodā lielākā vai mazākā mērā pārnes savu personīgo pasaules skatījumu, šis gala rezultāts nekad netiks uztverts pilnībā (Humbolts, 1985).

Secinājumi

Tāpat kā visi fundamentālie pamatelementi un tiem pakārtotie elementi, kas pastāv realitātē, savā starpā mijiedarbojas, arī cilvēku sabiedrībā notiek mijiedarbība - saziņas process, kas var notikt ar valodas starpniecību. Spēja lietot vairākas valodas ir nozīmīga priekšrocība. Tomēr katras valodas kā sabiedrības fundamentālas vērtības kvalitatīva apguve ir ilgstošs mācību darbs, jo katra valoda ietver atšķirīgas lingvistiskas un saturiskas pazīmes. Vieglāk iemācīties valodas ir indivīdam, kas jau no agras bērnības pastāvīgi atrodas daudzvalodu vidē, kur valoda un valodas kopienas galvenās pazīmes tiek apgūtas bez apzinātas mācīšanās.

1.2. Indivīda sociālās dzīves nepieciešamība- komunikācijas process

1.2.1.Indivīda valoda kā reģionus, valstis un valstu savienību vienojošs faktors

Cik pasaulē tautu, tik arī valodu. Valodnieku viedoklis pēc veiktajiem pētījumiem ir tāds, ka šobrīd pasaulē runā ap 6500 valodās. 2000 valodās no tām runā mazāk kā tūkstoš cilvēku (Welt der Sprache. Anzahl der Sprachen, 2011,1). Sakarā ar tautu pārceļošanu gan valodas, gan dialekti atrodas nepārtrauktā attīstībā.

Viena no indivīda sociālajām dzīves vajadzībām gan agrākajos gadsimtos, gan mūsdienās ir tikt saprastam un saprast apkārtējos, nedzīvot izolācijā, tādēļ viņš iesaistās meklējumu procesā ar mērķi orientēties arī ārpus savas lokālās vides, kā reģionālajā vidē, valstī, valstu savienībā un visbeidzot globālajā vidē, kas 21.gadsimtā ir atvērtāka kā jebkad agrāk (Zirfas, Göhlich, Liebau , 2006).

Tas motivē indivīdu mācīties viņam nepieciešamās valodas, lai izmantotu tās kā saziņas līdzekli. Tomēr jaunu valodu apguve nenozīmē atteikšanos no savas dzimtās valodas lietojuma. Indivīds (bet galvenokārt tauta kā valodas kopiena) no savas nacionālās identitātes, savas valodas un kultūras parasti nav atteicies jau daudzus gadsimtus un neatteiksies arī nākotnē, ja vien fiziski neizmirst vai netiek iznīcināts viņa etnoss. Valodniece Ina Druvieta, runājot par indivīda identitāti kā centrālo elementu katra apziņā, uzsver:

„ Identitāte, saucama arī par patību jeb savdabību, ir centrālais elements ikviena cilvēka apziņā par sevi un savu vietu sabiedrībā. Tā ļauj indivīdam gan uztvert sevi kā atšķirīgu, gan arī veidot grupas identitāti ar citiem indivīdiem. Par nozīmīgākajiem grupu identitātes elementiem parasti nosauc rasi, dzimumu, vecumu, sociālo slāni, veselības stāvokli, seksuālo orientāciju, konfesionālo piederību, etnisko piederību un, protams, *valodu*” (Druviete, 2006,19).

„Valodas nevar savstarpēji aizstāt, neviena no tām nav nevajadzīga, neviena nav lieka. Saglabāt visas mūsu mantotās valodas, tostarp senākās Eiropas valodas , veicināt arī mūsu minoritāro valodu uzplaukumu pārējā kontinentā, ir darbs, kas nav atdalāms no idejas par Eiropu”, uzsvērts dokumentā „Vērtīgs izaicinājums” , kurā 2008.gadā Briselē tika apkopotas idejas par daudzvalodību kā Eiropu vienojošu faktoru. Priekšlikumus izstrādājusi radošās inteliģences grupa, kas izveidota ar Eiropas Komisijas iniciatīvu (Vērtīgs izaicinājums, 2008, 12).

Valodas saglabāt nozīmē tās lietot saziņas procesā. Lai valodas varētu lietot, vispirms tās jāapgūst.

1.2.2.Vienvalodība un daudzvalodība – kontroversi komunikācijas elementi

Jautājumā par to, cik valodu katram būtu jāapgūst, lai veiksmīgi integrētos mūsdienu daudzvalodu un daudz kultūru vidē, pastāv objektīvi un subjektīvi faktori.

Objektīvie faktori var būt katras valsts un valstu savienības ieteikumi valodu politikā, konkrētās mācību iestādes piedāvājums valodu izglītībā, arī prasības, ko noteiktas profesijas pārstāvim izvirza darba vieta, konkurējot darba tirgū.

Objektīvie faktori lielākoties ietekmē katra indivīda izvēli valodu apguvē, bet subjektīvie faktori reizēm nonāk pretrunā ar vispārpieņemtiem vai administratīvi noteiktiem principiem valodu apguvē. Indivīds var nebūt motivēts mācīties valodas, kuras ir mazāk populāras un kuru apguve netiek plaši piedāvāta, un tādēļ mācās tikai vienu- vispopulārāko svešvalodu, lai ietaupītu laiku citām nodarbēm. Indivīds var neinteresēties par svešvalodām vispār, kamēr tās viņam nav kļuvušas par aktuālu nepieciešamību.

Valodu mācībās pastāv arī tādi subjektīvi faktori kā īpašas dotības vai dotību trūkums, slikta atmiņa, kas pazemina motivācijas līmeni, arī citi apstākļi, piemēram, aizspriedumi pret citām valodām un tautām, nepatika pret valodas apguves formām (metodēm) vai pret pedagogu, kas valodu māca. Mijiedarbojoties visiem minētajiem faktoriem, sabiedrībā veidojas tendence valodas mācīties vēl intensīvāk, kvalitatīvāk vai aprobežoties ar savas dzimtās valodas prasmēm un angļu valodas apguvi pietiekamā līmenī.

Tātad arī vienvalodība un daudzvalodība ir kontroverss elementu pāris.

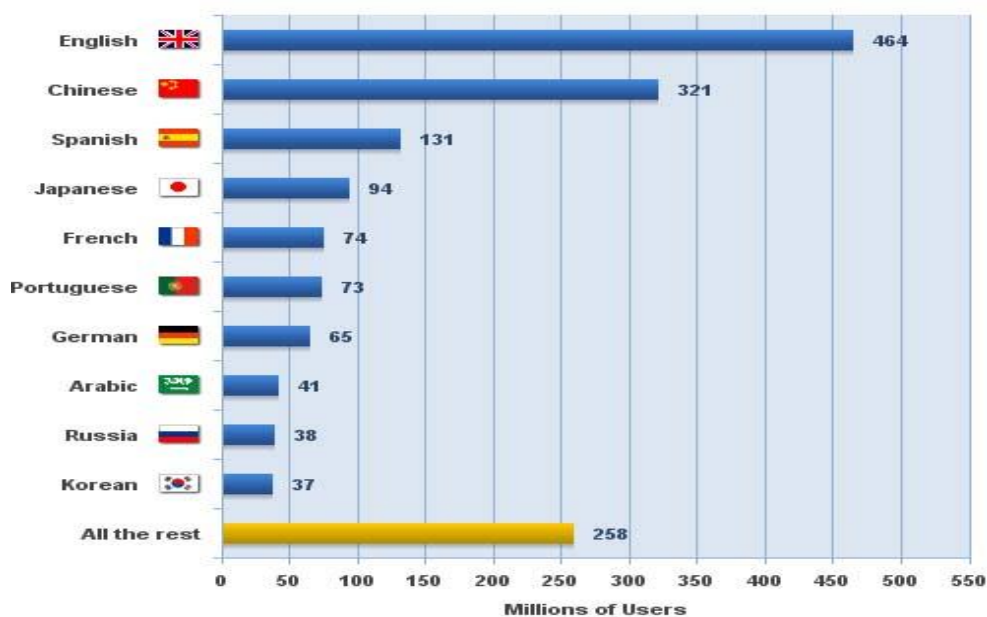
Cilvēku sabiedrībā tiesības pastāvēt līdzās un būt tiesīgam uz savu valodu ir demokrātiskas. Valodniece Ina Druviete piemin, ka bez vienvalodības, kas ir indivīda dzimtās valodas lietojums un atsacīšanās no citu valodu apguves, pastāv arī vienvalodība, kas izveidojusies asimilācijas rezultātā un ir atteikšanās (visbiežāk gan piespiedu kārtā) no savas dzimtās valodas lietošanas. Tādā gadījumā indivīdam ir tiesības uz brīvprātīgu lingvistisko asimilāciju gluži tāpat kā uz kosmopolītisku pārliecību, un šādā situācijā sabiedrībai nav tiesību viņam to pārnest (Druviete,2004).

Lai gan izvēle būt vienvalodīgam nozīmē tikt izolētam no sabiedriskās dzīves procesiem, jo bez vairāku valodu zināšanām integrācija jebkurā sabiedrības dzīvi veidojošā jomā ir apgrūtināta.

Tomēr komunikācija daudzvalodu vidē, ja arī apgūtas vairākās valodas, var izraisīt konfliktus tāpat kā vienvalodu vidē. Konflikti nereti var rasties, savstarpēji konkurējot gan valodām, gan citiem kultūru veidojošiem elementiem un pašiem valodu lietotājiem. Sastrēgumu vai pārrāvumu multilineārajā valodu plūsmā var izraisīt arī plaši lietotas valodas. Piemēram, ja pasaules populārākā valoda ir uzskatāma par fundamentālu vērtību, jo ir radusies kā noteiktas kultūras sastāvdaļa, tad tās hegemonija nedrīkst tikt uzskatīta par fundamentālu. Vienvalodība valodu vidi padara monotonu un homogēnu. Šāda tendence var izraisīt nelabvēlīgu konfrontāciju pasaulē, neskatoties uz it kā vienkāršo, primitīvo situāciju, kas atvieglotu valodas mācības, jo piedāvātu apgūt tikai vienu svešvalodu, kas ir populārākā pasaules valoda.

Daudziem pasaulē plaši izplatīto valodu lietotājiem, kuru dzimto valodu prot visi pārējie, var likties, ka vienvalodība viņiem ir ērts, vienkāršs un izdevīgs veids, kā bez grūtībām sazināties gan savā reģionā, gan arī zemeslodes pretējā pusē.

Par populārāko valodu lietojumu pasaulē liecina bieži veikta statistika. Visvairāk internetā lietotās valodas pēc 2009.gadā veikta *Internet World Stats* pētījuma ir angļu (464 miljoni lietotāju), ķīniešu (321 miljons lietotāju), spāņu (131 miljons lietotāju). Vācu valoda ar 65 miljoniem lietotāju ir septītajā vietā pasaulē (sk.3.att.).

Source: Internet World Stats - www.internetworldstats.com/stats7.htm
 Estimated Internet users are 1,596,270,108 for 2009Q1
 Copyright © 2009, Miniwatts Marketing Group

3.att. Visvairāk lietotās valodas pasaulē 2009.gadā (lietotāju skaits miljonos).
 (Avots: <http://www.weikopf.de/Sprache/sprache.html>)

„No profesionālā viedokļa viss liek domāt, ka angļu valoda būs arvien nepieciešamāka, bet arī arvien nepietiekamāka. Atsevišķās darbības jomās jau tagad ir gandrīz obligāti zināt angļu valodu, taču, iekļaujot *curriculum vitae* tādu valodu, kuru minējuši jau visi citi kandidāti, attiecīgajam kandidātam nebūs nodrošinātas nekādas priekšrocības”, uzskata dokumenta „Vērtīgs izaicinājums” sastādītāji (Vērtīgs izaicinājums, 2008, 13).

„Viens vienīgs dominējošs globalizācijas redzējums tiecas monopolizēt vienas saziņas valodas lietošanu, tādēļ ir jācenšas uzsvērt priekšrocības, ko sniedz uz kultūras valodām balstīta daudzvalodība” - tas secināts Eiropas Daudzvalodības konferencē, kas notika Parīzē 2005.gada 24.,25.novembrī (Eiropas Daudzvalodības konferences Parīzē 2005. gada 24. un 25. novembrī,1).

Lūkojoties no šāda skatu punkta, katram būtu jāprot kāda cita valoda, kura padarīs viņu individuālu un atšķirīgu, vēlreiz apliecinot, ka veiksmīgākais princips daudzvalodu un daudz kultūru vidē ir „būt vienotiem daudzveidībā” un ka tieši daudzveidīga valodu vide būs faktors, kas attīsta sabiedrību globalizācijas apstākļos, nevis viendabīga valodu vide, ko sabiedrība kopumā uztver kā vienas valodas hegemoniju.

Līdzeklis harmonijas un savstarpējās sapratnes stabilizēšanā dažādu valodu kopienu starpā ir meklējams cilvēku iedzimtajā un ieaudzinātajā tolerancē. Gēnu līmenī tolerance tiek pārmantota retāk, galvenais tolerances „ģenerators” ir audzināšana ģimenē un skolā.

Filologi lingvistisko mantojumu uztver kā fundamentālu vērtību un kultūru saglabāšanos no paaudzes uz paaudzi kā lielāko cilvēces dārgumu. Cilvēku zināšanu, t.sk. valodas zināšanu bāzes noārdīšanās šādā kontekstā uzskatāma par katastrofu.

Secinājumi

Katrs cilvēks saziņas procesā piedalās kā individualitāte un pretendē arī uz otra cilvēka izpratni, izturoties pret viņu kā unikālu būtni. Tikai saskarsmē ar citiem cilvēkiem iespējams kļūt par personībām, iegūt kontaktēšanās pieredzi, zināšanas, prasmi orientēties saskarsmes partnerī vai situācijā, iemācīties klausīties, runāt un darboties. Svešvalodu lietojums daudzvalodu vidē ir viens no svarīgākajiem integrācijas faktoriem.

Eiropas ideja ir veidota, pamatojoties uz divām nešķīramām prasībām: kopīgo morālo vērtību universālais raksturs un kultūras izpausmju daudzveidība. Šajās izpausmēs valodu daudzveidība un daudzvalodības principa ievērošana vēsturiski ir viena no svarīgākajām sastāvdaļām.

1.3. Starpkultūru dimensija – nozīmīgs faktors daudzvalodu sabiedrībā un izglītības politikā

1.3.1. Kultūrģenēze, kultūru difūzija, kultūras elementu jauna interpretācija

Līdz ar daudzvalodības principa ievērošanu runā par *starpkultūru kompetenci*, kas ir nepieciešama, lai iepazītu un kvalitatīvi apgūtu vairākas valodas un kultūras. Daudzvalodības idejas piekritēji ir uzgājuši tik pozitīvus impulsus kā empātijas spējas, altruisms, tolerance un, pakāpeniski izglītojoties, nonākuši pie jēdziena *starpkultūru kompetence*, kas katrā paaudzē nododama citiem, lai kultūras pārmantošanas līnija nepārtrūktu: šinī gadījumā runa ir par empātisku vai antipātisku attieksmi pret svešādo, izvēli starp monokultūru vai daudz kultūru vidi, starp vienalodu vai daudzvalodu sabiedrību.

Jau no bērnības cilvēks meklē atšķirības līdzīgajā un līdzības atšķirīgajā. Tā pamazām sākas izziņas process. Sastopot vēl neiepazītu kultūru un valodu, viens vispirms saredz jau zināmo, pazīstamo, cits- svešādo, pārsteidzošo, bet abu mērķis ir viens - centieni apvienot gan vienu, gan otru savā apziņā, radot jaunu simbiotisku veselumu. Empīriski un racionāli, bet arī ar „dvēseles lokatoriem” jeb ar „*moral sense*”, kā to nosauc angļu filozofs Frensis Hačesons jau 18.gadsimtā, indivīds iefiltrēsies apkārtējā vidē (Francis Hutcheson, 1728).

Mūsdienu redzējumā tā biežāk būs daudz kultūru un daudzvalodu vide, kurā pastāvēs apkārtējo objektu savstarpēja harmonija vai disharmonija, protams, arī personiskā attieksme pret vidē sastapto, redzēto un saklausīto. Indivīda ētiskais briedums, kas panākts audzināšanas,

Arī Latvijas skolās aizvien biežāk iznāk saskarties ar atšķirībām starp skolēniem un akceptēt tās tiktāl, lai dažādība nevis traucētu, bet gan pilnveidotu mācību procesu.

1.3.3. Starpkultūru izglītības koncepcija - pozitīva attieksme pret atšķirīgo

Tātad bez svešvalodas lingvistiskās izpratnes un apgūtās spējas komunicēt nepieciešama arī rīcība - konkrēta sadarbība daudz kultūru un daudzvalodu vidē ar citu tautu pārstāvjiem. Tam nepieciešamas zināšanas par valsti, kuras valoda apgūta, spēja salīdzināt tās kultūru un citas sabiedriskās norises ar tradīcijām un notikumiem savā zemē, kā arī sev šķietami svešādu faktoru akceptēšana, kas atšķirīgās kultūras pieredzes dēļ ne vienmēr var likties pieņemami. Tādēļ katram jātiecas sevī attīstīt empātijas spējas un toleranci. Minētās zināšanas un prasmes kopumā veido cilvēka starpkultūru kompetenci.

Vairums Eiropas tautu atrodas tālu no aprakstītā ideāla, bet mūsdienās svarīgi saskatīt kopīgu pozitīvu perspektīvu kā mērķi, uz kuru virzīties, veidojot starpvalstu attiecības valodu un kultūras jomās, kā arī iedzīvinot tādu sabiedrībai svarīgu kompetenci kā prasmi orientēties daudzās kultūrās.

Arī valodnieks Andrejs Veisbergs uzsver, ka kultūru dažādība lielā mērā balstās uz valodu dažādību un ka citu valodu zināšana ļauj ielūkoties arī citās kultūrās. Šādā veidā var mēģināt risināt pretrunu, kad plašākas saziņas vēlme (viena globāla valoda) nonāk konfliktā ar nacionālās identitātes zudumu (Veisbergs, 2002).

Runājot par daudzvalodību, abstrahēties no jēdziena „starpkultūru dimensija” nav iespējams. Līdzās svešvalodu prasmēm tas ietver arī katra indivīda kompetenci plašākā nozīmē. Daudzkultūru sabiedrības ideologi iestājas par dažādu kultūru daudzveidīgajām vērtībām, to vienlīdzību, kultūras formu saglabāšanu, unikālajām īpašībām. Daudzkultūru koncepcijas atbalstītāju attieksme pret dažādo un atšķirīgo ir pozitīva: daudzveidīgajā globālajā pasaulē neviena no kultūrām netiek apspiesta, bez tam tiek radīti arī labvēlīgi apstākļi katras kultūras tālākai pilnveidei. Lai iepazītu citas kultūras, rodas nepieciešamība pēc papildus izglītošanās.

Pedagoģe Liesma Ose publikācijā „Starpkultūru dialogs ikdienā un izglītībā” runā par šo nepieciešamību: „Vai ar personisko pieredzi nepietiek, lai apgūtu kultūru daudzveidību? Nē, pieredze dod lielisku vielu, bet izglītības līdzekļi palīdz attīstīt kultūrkompetenci: zināšanas un prasmes integrējošu attieksmi pret daudzveidību” (Ose, 2005,2).

Antropologs Arturs Priedītis raksturo indivīda piederību konkrētai videi un dzīvesveidam, kas kopveseluma kontekstā sabiedrību dažādo: „Katrs dzīves veids sasauca ar noteiktu cilvēka tipu; respektīvi, katru dzīves veidu realizē noteikts cilvēciskais tips. Nevar

būt tā, ka katra puse – dzīves veids un cilvēciskais tips – eksistē atsevišķi [...] Abas puses ir korelatīvi vienotas – atbilst viena otrai. [...] Tādējādi multikulturālisms kā mentāla parādība ir adekvāta izpausme noteiktam cilvēciskajam tipam un noteiktai dzīves realitātei” (Priedītis,2012,1).

Dažādu tautu, kultūru pārstāvjiem komunicējot un sadarbojoties, ir jāņem vērā, jāakceptē šī dažādība, jo cilvēciskais tips un tā dzīves veids nav atdalāmi. Termins „daudz kultūru sabiedrība” (analizētajā literatūrā arī „multikulturāla sabiedrība”) radusies 20.gadsimta 60.gadu beigās Kanādā, kur no 1971.gada oktobra valdība šo koncepciju realizē attiecībā pret valstī sastopamajām etniskajām minoritātēm.

Taču daudz kultūru sabiedrība pastāvējusi jau senajās impērijās, Jaunās pasaules valstīs, koloniālajās valstīs un pēdējā laikā- mūsdienu postnacionālajās valstīs. Daudz kultūru aspekts tātad uzskatāms par vēsturisku un vienmēr reāli pastāvošu parādību, jo daudz kultūru sabiedrības bijušas arī agrākajos laikmetos. Enciklopēdijās pirmo reizi termins „*multikulturālisms*” tika iekļauts 20.gs. beigās (Priedītis, 2006).

„Jau no paša sākuma termins lietots trijās pamatnozīmēs: politikas, demogrāfijas, ideoloģijas un zinātnes sfērās, kur iekļaujama arī izglītība. Uzmanība tiek pievērsta mazākuma nevienlīdzīgām attiecībām ar dominējošo kultūru katrā konkrētajā valstī un sabiedrībā. Tādējādi spēkā tiek uzturēts plāns par kultūras identitātes saglabāšanos, nevis par cittauniešu asimilāciju. Tā ir vēlme panākt līdztiesības un iecietības pastāvēšanu” (Priedītis,2006, 16).

Zinātnieks Kolins Beikers (*Colin Baker*), runājot par daudz kultūru koncepcijas būtību svešvalodu apgūvē, uzskata, ka cilvēki, kas runā vairāk nekā vienā valodā un pazīst vairāk nekā vienu kultūru, ir empātiskāki (Beikers, 2002).

Pastāv daudzvalodīgas ģimenes, kurās bērni apgūst vairākas valodas pēc dzimtās valodas apguves principiem, kas lielākoties ir citu Eiropas valstu pazīme, kur iedzīvotāju nacionālais sastāvs ir vēl daudzveidīgāks nekā Latvijā. Līdz ar to jāatzīst, ka šajās valstīs, piemēram, Šveicē, Luksemburgā, daudzvalodības attīstībā nopelni ir ne tikai skolai.

„Arī skolēnu vecāki ir bilingvāli vai multilingvāli, bērni nāk no inteligentām vidusslāņa ģimenēm un jau rod pozitīvu attieksmi pret bilingvismu. Jau rotaļu laukumā viņi dzird daudzas valodas, skatās kabeļtelevīzijas raidījumus. Eiropēizācijas procesi tagad ir radījuši privileģētu jauno paaudzi, kas ir bilingvāli izglītoti, tātad vienlīdz labi prot divas valodas, ir saglabājuši nacionālo kultūru, bet izjūt Eiropas identitāti”, raksta Kolins Beikers (Beikers, 2002 ,35).

Integrācija daudzvalodu vidē ir pretstats asimilācijai. Asimilācija sliktākajā gadījumā var novest pie pozitīvas attieksmes pret jauno kultūru, bet pie negatīvas attieksmes pret savas grupas kultūru. Starpkultūru izglītības koncepcija „ietver pozitīvu attieksmi pret visām kultūrām un noraida aizspriedumus un rasismu” (Beikers, 2002, 1). Šīs pieejas ir būtiskas, mācot vairākas valodas: tās veido pozitīvu attieksmi gan pret savu dzimto valodu, gan svešvalodām. „Ir iespējams integrēties plašākā sabiedrībā un vienlaikus saglabāt minoritātes kultūru un valodu”, uzsver zinātnieks Kolins Beikers (Beikers, 2002,7).

Lai arī starpkultūru izglītība ES valstīs tiek organizēta mērķtiecīgi, nepietiekamu respektu pret citām kultūrām tomēr nevar pārvarēt tikai skolas sienās. Pārmaiņām jānotiek ne tikai izglītības sistēmā, bet visā valsts politikā un pilsoniskās sabiedrības uzskatu sistēmā, jo politika, kultūra un valoda ir savstarpēji saistītas sabiedrības dzīves jomas. Ja valsts līmenī tiks atbalstīta integrācijas un daudz kultūru sabiedrības ideja, tā atspoguļosies arī valsts izglītības sistēmā.

Arī Latvijā daudz kultūru dimensija nav svešs jēdziens. Daudzu gadsimtu laikā mūsu zemē veidojās latviešu un citu vietējo tautību kopīga kultūrtelpa. Latvieši attīstīja savu kultūru mijiedarbībā ar tādu tautu kultūrām kā vācu, krievu, poļu, ebreju u.c. (Apine, 2001). Zinātniece Ilga Apine uzsver, ka „dažādība var tikai vairot kultūras potenciālu, tā ir un paliek radošs faktors jebkuras tautas attīstībā pretēji kultūras izolētībai” (Apine, 2001,56).

„EMILIE” projektā Latvijā 2009.gadā, ko finansējusi Eiropas Komisijas Pētniecības Ģenerāldirekcija, autori Ilze Brands Kehris und Ksavjers Landess (*Xavier Landes*) izstrādā ieteikumus izglītības politikas veidošanai kultūru daudzveidības kontekstā. Latvijas izglītībā būtu jāņem vērā sekojoši būtiski faktori (saīsināti):

- ieviest integrētas starpkultūru izglītības programmas un mācību metodes visās skolās;
- atteikties no pieejas, ka starpkultūru izglītība ir tikai atsevišķs, izolēts priekšmets;
- tālāk attīstīt bilingvālās un daudzvalodu izglītības veiksmīgākās iestādes;
- pievērst uzmanību arī skolu administrācijas, skolotāju, skolēnu un vecāku starpkultūru izglītībai;
- aizstāt ideoloģisku retoriku ar konstruktīvām debatēm publiskajā telpā par starpkultūru izglītību (Starpkultūru izglītība Latvijā, 2009 ,4).

Starpkultūru izglītības dimensijā jaunietim jānācās izprast, ka mūsu ieradumi, domāšanas veids un dzīvesveids nav vienīgā iespējamā reakcija uz apkārtējo pasauli un ka pastāv citas realitātes. Dažādas tautas, sabiedrības grupas var attīstīties tikai savstarpējā komunikācijā. Dažādība un atšķirības ir jāiepazīst, lai pilnvērtīgi dzīvotu daudzvalodu sabiedrībā. Tāpat ir jābūt tolerantam, jāciena vēl neiepazītais citās kultūrās.

Kā uzsvērts Latviešu valodas aģentūras (LVA) īstenotajā projektā „Skolotājs starpkultūru telpā”, Nr.2008/1.4.2./9, daudz kultūru izglītība ir „aktīvs un daudzpusīgs process, tajā nepieciešams, lai katrs pazītu sevi, pirms spēj saprast citus. Tā ir izglītība par to, kā mēs uztveram sevi un citus cilvēkus, par to, kā mēs strādājam, mācāmies un dzīvojam kopā” (Skolotājs starpkultūru telpā, 2008, 8).

Nozīmīgākā darbība daudz kultūru dimensijas izpratnes attīstībā Eiropā, t.sk. Latvijā, ir pilnveidot stratēģijas starpkultūru un daudzvalodības kompetences veicināšanai demokrātijas un likumdošanas kontekstā, definējot galvenos uzdevumus šajā procesā :

- sociālās kohēzijas stiprināšana;
- kultūras dialoga veidošana;
- daudzvalodības sekmēšana kā priekšrocība ES ekonomikas konkurētspējas un personu mobilitātes kontekstā;
- valodas apguve no agrīna vecuma un arī mūžizglītībā, kad pieaugušajiem, kas nepārzina svešvalodas, tiek dota iespēja pilnvērtīgi piedalīties sabiedrībā noritošos procesos.

1.3.4. Eiroskepticisms un motivācijas trūkums valodu apgūvē, centieni tos pārvarēt

Viens no šķēršļiem, kas daudz kultūru vidē traucē izglītībai kļūt efektīvākai, t.sk. valodu izglītībai, ir motivācijas trūkums (Boroņenko, 2007). Šobrīd, kā uzskata pētniece Vera Boroņenko, pastāv divas izpratnes par skolēnu motivāciju veicinošo spēku: pirmā ir ģimene, otrā – skolotājs. It kā atbilde ir vienkārša: ja skola vēlas motivēt skolēnus, tad arī pašiem skolotājiem jābūt motivētiem.

Taču pieredze liecina, ka skolotājiem bieži trūkst motivācijas strādāt. Līdz ar to var secināt, ka zemais mācību motivācijas līmenis ir visas sabiedrības, nevis tikai skolēnu “slimība”, un tā ir ”jāārstē” kompleksi, pievēršoties visai sabiedrībai. Pagaidām zemu izglītības motivāciju, neskatoties uz pašreiz pietiekami lielu izglītības vērtības un nozīmības izpratni sabiedrībā, var izskaidrot ar cilvēku zemo dzīves līmeni. Ilgākā laika periodā stagnācija var radīt neatgriezeniskas sekas: aizvien biežāk skola var abstrahēties no jau sasniegtajām pozitīvajām vērtībām izglītībā, kas var apdraudēt izglītības kvalitāti Latvijā.

Skatot globāli, atturība valodu apgūvē un eiroskepticisms pakāpeniski kļūst par pagātni. Iepriekšējos gados, kad lielā daļā sabiedrības valdija skeptiska attieksme pret Eiropas centieniem apvienot Eiropas valstis ekonomiski, politiski un finansiāli, kā arī cenšoties tuvināt kultūras, atturīga bija arī Latvijas iestāžu un iedzīvotāju attieksme pret daudzvalodības tendencēm. Skolēni un vecāki pārsvarā uzskatīja, ka pietiek tikai ar vienu svešvalodu, lai

jaunieši studējot un darba dzīvē justos pašpietiekami. Viņi vadījās pēc daudzu iepriekšējo gadu desmitu pieredzes, kad tendence apgūt vairākas svešvalodas nebija dominējoša.

Pašreiz, kad radusies nepieciešamība izglītoties vai strādāt citās valstīs un iepazīt to iedzīvotāju kultūru, mentalitāti vai darboties starptautiskos uzņēmumos tepat Latvijā, sabiedrība pakāpeniski atzīst, ka daudzvalodība nav tikai Eiropas institūciju pasūtījums: katrs indivīds jebkurā Eiropas Savienības valstī ir ieguvējs, dzīvojot daudzvalodu vidē, ja viņš pārvalda vairākas svešvalodas, neskatoties uz to, ka vairāku valodu apguve ir laikietilpīgs process. Pie tam sabiedrība subjektīvi valodas mēdz iedalīt vieglāk un grūtāk apgūstamās. Tādas valodas mācīšanās, kura tiek uzskatīta par sarežģītu, no indivīda prasa lielāku uzņēmību un vairāk laika.

Tulku asociācijas pārstāvji no Anglijas, raksturojot vācu valodas lietotāju skaitu Eiropā, min skaitli 52 000 000. Tas patlaban ir to cilvēku skaits Eiropā, kuri spēj sazināties vācu valodā, kaut arī iemācīties šo valodu esot „mokoši un sarežģīti”. Ja angļu valoda jau mācību sākumā liekas vienkārša, tad vācu valoda pārsteidz ar savu sarežģītību” (Deutsch von außen.Bericht von der 38.Jahrestagung des Instituts der deutschen Sprache, 2002,1).

Manheimas Vācu valodas institūta 38.gadadienā arī daudzu valstu ģermānistikas pārstāvji izteikušies par vācu valodas sarežģītību, kas bieži attur indivīdus no šīs valodas apguves. Valodniece Katrīna Fabriciusa – Hansena (*Cathrine Fabricius Hansen*) no Norvēģijas līdzās citu valodnieku izteikumiem par vācu valodas komplicēto gramatisko uzbūvi, apgalvo, ka šī valodā ir daudzas „atbaidošas paratakses un hipotakses” (Deutsch von außen.Bericht von der 38.Jahrestagung des Instituts der deutschen Sprache, 2002, 3).

Daudzvalodības apstākļos, kad aizvien biežāk diskutē par grūtāk vai vieglāk apgūstamām valodām, tomēr netiek apdraudētas tā sauktās Eiropas „mazās” jeb subordinētās valodas, pie kurām pieskatāma arī latviešu valoda. Nevienas no Eiropas valodām padziļināta apguve nevar apdraudēt latviešu valodas prasmes, uz ko norāda arī valodniece Ina Druviete (Rosina atsevišķus priekšmetus skolās mācīt svešvalodās, 2010).

Katra, pat vismazākā valoda ir vērtība. Ja to iespējams saglabāt, tad tas ir jādara. Līdzīgi cilvēce rūpējas arī par izzūdošām sugām, jo dažādībā ir liels spēks, kas bieži vien nav ikdienā aptverams (Veisbergs,2002). Līdz ar to katra mazā valoda jāuzskata par privilēģētu, pat elitāru, jo tās saglabāšana ir sarežģītāka par pasaulē visvairāk lietoto valodu pastāvēšanu. Jebkura valoda ir unikāla, tādēļ nevēlama ir tendence aprobežoties ar minimālismu, t.i. tikai vienas svešvalodas apguvi.

Šeit jāpiemin jēdziens „globālā izglītība”, kas neap Praksta tikai mācīšanās savā skolā, pilsētā, valstī, bet nodrošina „uz mūžizglītību orientētu izglītības virzienu ar īpašu mācīšanās

stilu un domāšanas veidu, nodrošina sakarības starp vietējo, reģionālo un globālo mērogu, dod iespēju apgūt un attīstīt prasmes un kompetences, kas nepieciešamas cilvēkiem, lai piemērotos mainīgajām sabiedrības prasībām,” kā rakstā „Vecāku un skolas dialoga atziņas un perspektīvas” skaidro tā autori Kārlis Boldiševics un Maija Upmane (Boldiševics, Upmane , 2007, 109).

Indivīdam globālajā daudzvalodu un daudz kultūru vidē jāpieņem gan elastīgi, operatīvi, gan arī stabili un ilgi pārdomāti lēmumi, jāklūst pietiekami kompetentam un konkurētspējīgiem, lai piedalītos sabiedriskās dzīves norisēs. Globālā izglītība ir izaicinājums ikvienai zināšanu sabiedrībai, līdz ar to ikvienai izglītības iestādei.

Daudzvalodības apstākļos arī svešvalodu izvēlei mācību iestādēs jābūt brīvai: daudzvalodība nozīmē prast vairākas svešvalodas, ne tikai vienu, ar kuru mēģināt „manipulēt” jebkurā valstī un jebkuros apstākļos. Lielu ieguldījumu daudzvalodības sekmēšanā līdz ar to var sniegt skolas un pieaugušo mācību centri. Pēdējos gados valodu apguvi jau pirms mācībām skolā sāk arī bērnudārzi. Tam vajadzīgs ministriju un pašvaldību atbalsts, pieredzējušu speciālistu aktīva rīcība un izpratne par valodu situāciju Latvijā, paredzot arī sabiedrības izglītošanu ar daudzvalodu izglītību saistītos jautājumos.

Secinājumi

Indivīdu valodu kompetence nodrošina augstāku konkurētspēju. Attīstoties starpvalstu sakariem, skolu jauniešu zināšanu kvalitāte kļūst aizvien nozīmīgāka: erudītam, izglītotam jauniešim zināšanu sabiedrībā veiksmīgi un pārliecinoši jāīsteno savi mērķi tikpat gudru, radošu un, iespējams, vēl erudītāku jauniešu vidū un kopā ar motivētiem, profesionāliem valodu skolotājiem, kas palīdz veiksmīgi apgūt arī sarežģītākas valodas un izvairīties no minimālu valodu zināšanu draudiem vai primitīvisma gan skolā, gan tālākizglītībā. Šādā situācijā skepse un vienaldzība pret valodu prasmi un lietojumu skolotāju vai skolēnu vidū ir jauniešu tālāko dzīves darbību negatīvi ietekmējoši faktori.

Mācoties vairākas svešvalodas, būtiska ir arī pozitīva attieksme pret visām kultūrām. Tās rezultātā veidojas cieņa pret savu dzimto valodu un citām valodām, spēja objektīvi novērtēt lēmumus ekonomiskajā, sociālajā, politiskajā un ekoloģiskajā jomā, uzticība cilvēktiesību un demokrātijas ideāliem, izslēdzot dogmatiskus aizspriedumus.

Ja integrācijas un kultūru daudzveidības ideja tiks atbalstīta visas valsts līmenī un globālā līmenī, tā atspoguļosies arī valsts izglītības sistēmā, padarot šo darbu rezultatīvāku.

1.4.Daudzvalodība – demokrātijas izpausmes līdzeklis

1.4.1.Valodu līdztiesības princips

Sadarbība un līdzāspastāvēšana heterogēnā vidē kā integrācija indivīda līmenī realizējas pieaugošās cilvēktiesību un brīvību faktiskās īstenošanas iespējās, indivīda līdzdalībā sabiedriskajos procesos. Brīva un demokrātiska valodu apguve pieskaitāma cilvēktiesībām- kā daļa no tiesībām uz izglītību. Jau 1958. gadā tika noteikts ES valodu vienlīdzības princips. Pašlaik visām oficiālajām valodām ir vienlīdzīgas tiesības. Tomēr reālās valodu pozīcijas nosaka vairāki faktori:

- runātāju skaits (arī tie, kam tā ir otrā valoda vai svešvaloda);
- ekonomikas attīstība valstī;
- preču un pakalpojumu tirgus attiecīgajā valodā;
- valodas reģionālais statuss, lietojuma un apguves tradīcijas kaimiņvalstī;
- valodas izkoptība (standartizācija, terminoloģija, programmatūras)

(Druviete, 2006, 25).

Kā sekas vairākiem no šiem faktoriem tad arī ir Eiropas iedzīvotāju pakāpeniska, bet konsekventa virzība uz lingvistisko homogenitāti, un šāda tendence vērojama arī pārējā pasaulē, izvēloties mācīties tikai vienu, visvairāk runāto un saprasto svešvalodu.

„Tomēr filozofiskās vadlīnijas Eiropas Savienības valodas politikā attieksmē pret daudzvalodību un pret valodu saglabāšanas iespējām ir skaidras: valodas ir vērtība, Eiropas bagātība, nacionālās un arī eiropeiskās identitātes pamats”, akcentē valodniece Ina Druviete (Druviete, 2006, 26).

Eiropā nevar pastāvēt tikai viena kopīga valoda. Daudzvalodība sniedz iespēju nostiprināt nacionālo identitāti globalizācijas laikmetā, bet vienas valodas hegemonija apdraud pārējo valodu pastāvēšanu. Daudzvalodība ir viens no līdzekļiem, ar kura palīdzību pārvarēt "kultūrvēsturisko šoku" un pretoties tik dažādajām politiskās, kultūras un ekonomiskās hegemonijas izpausmēm, kas valdījušas Eiropā un ārpus tās. Saliedējoties Eiropas sabiedrības pilsoņiem visos sabiedriskās un privātās dzīves līmeņos uz savas valodas saglabāšanas un vairāku valodu kompetences pamata, rodas drošības un stabilitātes izjūta.

„Aktīvs Eiropas pilsoniskums nav iedomājams, nepaplašinot un nepadziļinot valstu iedzīvotāju savstarpējo saziņu, kuras galvenais līdzeklis ir valoda”, uzsvērts Eiropas Daudzvalodības konferencē Parīzē (Eiropas Daudzvalodības konferences Parīzē 2005. gada 24. un 25.novembrī - Eiropas Daudzvalodības hartas projekts, 2005, 6).

Pēc Eiropas Savienības paplašināšanās un jaunu dalībvalstu pievienošanās Eiropas Savienībai sadarbība starp to iedzīvotājiem kļuvusi aizvien ciešāka. Robežas starp Eiropas

valstīm strikti novilkta uz kartēm, toties realitātē robežas vairs neuzskata par barjerām. Vēsturiskais posms, kurā valstis bija izolētas vai politiski ekonomiskā savienībā apvienotas nelikumīgi, ir pagājis. Par pagātņi uzskatāms arī laiks, kad Eiropas valstu iedzīvotājiem uzspieda vienas vai otras svešvalodas prasmju apguvi.

„Apzīmējot lielo valodu uzkundzēšanos un mazo iznīcību, tiek lietoti tādi termini kā valodu imperiālisms, hegemonija un lingvocīds”, situāciju plašāk raksturo valodnieks Andrejs Veisbergs (Veisbergs, 2002,1).

Eiropā ir apmēram 32 valodas - kopā ar minoritātēm ap 50 (Ollila, Partanen, 2004,8). Viena no problēmām valodu kā integrācijas un pašrealizācijas līdzekļa apgūvē ir starpkultūru aspekts. Valodas ir faktors, kas ne tikai komunikatīvi, bet arī ideoloģiski cilvēkus var vienot un šķirt, jo kultūras atšķirības, piemērošanās un orientācija svešā kultūrā ir komplicēts process.

Līdz ar to starpkultūru komunikācija, kas balstīta uz demokrātiskiem pamatiem, ir nepieciešams priekšnoteikums daudz kultūru vidē, kas nodrošina informatīvo saikni starp indivīdiem, sociālajām grupām un sabiedrību. Vienmēr arī jāņem vērā, ka valoda ir katra etnosa identitātes simbols, un Eiropas identitātes jēdziens vēl tikai pakāpeniski veidojas. Līdz ar to *viena valoda kā starptautiskās saziņas līdzeklis* nekādā gadījumā nevar nodrošināt savstarpējo sapratni.

Pētniece Margarita Laicāne uzsver, ka daudz kultūru izglītība vēršas pret dažādu izpausmju diskriminācijas formām sabiedrībā, akceptē un apliecina daudzveidību, tai skaitā etnisko, rasu, valodu, reliģisko, ekonomisko un dzimumu.

„Tā kā daudz kultūru izglītības filozofiskajā pamatā ir kritiskā pedagoģija, kura pievēršas zināšanām, pārdomām un rīcībai (prakse) kā sociālo pārmaiņu bāzei, tad tādējādi tiek sekmēta sociālā taisnīguma demokrātiskā principa izpratne ” (Laicāne, 2004,2).

Arī Vācijas Ģermānistu savienības konferencē kopā ar Tucingas Evaņģēlisko akadēmiju izstrādātas tēzes, kas ietver Eiropas valodu politikas galvenos demokrātijas principiem atbilstošus aspektus. Turpinājumā dots šo 8 tēžu pārstāsts:

1.Lingua franca (šeit: vienvalodība) un daudzvalodība. Nedrīkst vadīties tikai pēc kādas valodas praktiskā, ekonomiskā izdevīguma, jo tas apdraud citas valodas un kultūras. Jāabalansē valodu lietojums Eiropā tā, lai tiktu izmantots Eiropas valodu bagātīgais piedāvājums. Eiropas valodu daudzveidība ir viens no kontinenta svarīgākajiem resursiem. Šo potenciālu vajag izmantot.

2.Eiropas Valodu forums. Lingua franca (vienas valodas) lietošanai ir robežas. Tā ir labs saziņas līdzeklis, bet tai nevajadzētu „ klāt pāri betona kārtu” citu valodu videi. Ir

nepieciešams radīt ilgstoši funkcionējošu Eiropas valodu forumu, kura sastāvā ir politiķi un valodnieki. Foruma dalībnieki sastādītu problēmu katalogu, izstrādātu rīcības modeļus, kas tiktu adaptēti katras valsts kultūrpolitikā. Konferencē izstrādātās pamatnostādnes tiktu publicētas Valodu hartā.

3.Demokrātijas princips. Valsts valodas un angļu valodas lietošana Eiropā jāsabalansē. Visiem pilsoņiem sabiedriskajās institūcijās jādod iespēja diskutēt savā dzimtajā valodā. Fatāli būtu, ja, piemēram, 90 miljoni vācu valodā runājošo savā starpā sazinātos angļu valodā. Eiropas daudzveidība tādējādi netiktu iepazīta, veidotos augsne jauniem nacionālisma un seperātisma uzplūdiem.

4.Valodas un kultūras identitāte. Eiropas tautu pašapziņa balstās galvenokārt uz valodu. Tā ir senas kultūras bagātība, ko papildina literatūras pieminekļi- senie raksti. Valodu atšķirība, domu izklāsta un stilu daudzveidība, nepārtraukta kultūras un literāro, garīgo, filozofisko, juridisko, dabaszinību un biznesa tekstos ietvertās informācijas produktīva apmaiņa starp reģioniem ir svarīgs Eiropas sabiedrības attīstības resurss.

5.Valoda kaimiņattiecībās. Pierobežas rajonos, kur saskaras divas valodu vides, noteicošā parasti ir kaimiņvalsts valoda, nevis cita svešvaloda. Gan valodu kultūrai, gan cilvēkiem būtu nepieņemami, ja kaimiņvalstu iedzīvotāji (konkrētajā piemērā minētas Francija un Vācija) sarunātos kādā citā - trešajā valodā. Labākā iespēja, kas pastāv, ir vispirms apgūt kaimiņu valodu un pēc tam kādu citu svešvalodu.

6.Zinātnes valoda. Vairums Eiropā lietoto valodu ir labi piemērojamas zinātnisku atzinumu aprakstam, tajās ir izstrādāta gan zinātniska terminoloģija, gan dažādas izteiksmes formas. Nacionālie termini zinātnē, ja tos pilnībā reducētu uz *lingua franca* bāzes, bieži zaudētu loģiku, jēgu, tekstiem pietrūktu arī savdabīgas stila nianšes – valodas tēli, spārnoti izteicieni, ironijas un parodijas elementi u.c., kas rada īpašu valodas atmosfēru zinātniskā tekstā.

7.Pakāpeniska valodas apguve. Par Eiropas daudzvalodības vadmotīvu jāklūst nevis absolūti perfektām zināšanām vienā svešvalodā, bet ne tik perfektām zināšanām vairākās valodās. Sākotnēji būtu jāizvirza mērķis apgūt valodas vismaz pasīvā līmenī, kad tiek saprasts apmeklētajā valstī runātais un rakstītais, bet aktīvais zināšanu līmenis jāveicina ar biežāku konkrētās valsts apmeklējumu.

8.Darba valodas. Patiesi efektīvs darba valodas jautājuma risinājums Eiropas Padomes institūcijās būtu vismaz piecu valodu lietojums: atkarībā no konkrēto runātāju skaita, piemēram, angļu, vācu, franču, itāļu un spāņu valodas. Tas dotu apmēram 300 miljoniem cilvēku (kas pārstāv minētās piecas valodas) iespēju griezties Eiropas Savienības institūcijās

un tur lietot dzimto valodu bez tulku palīdzības (Tutzinger Thesen zur Sprachenpolitik in Europa, 1999, 1).

Pašreiz, apmēram 15 gadus pēc tēžu publicēšanas, Eiropas Savienības institūcijas daudzvalodības principu ievēro pilnībā, jo visu 28 Eiropas Savienības valstu valodas ir oficiālās un darba valodas. Tas nozīmē, ka uz ES var sūtīt dokumentus jebkurā no 24 Eiropas valodām, attiecīgajā valodā saņemot atbildi. Arī ES regulas un citi tiesību akti tiek publicēti šajās valodās (“Oficiālajā Vēstnesī”).

Eiropas Komisijā procedūru valodas ir angļu, franču un vācu, taču Eiropas Parlamentā tulkojumu nodrošina dažādās valodās atkarībā no deputātu vajadzībām. (ES oficiālās valodas, 2013) Eiropas Komisijai, kurā strādā apmēram 1750 tulkotāju un 600 palīgdarbinieku, ir viens no vislielākajiem tulkošanas dienestiem pasaulē. Komisijas mutiskās tulkošanas dienestā 2013.gadā strādā 600 štata tulki, 3000 ārštata tulki un 250 tehniskie un administratīvie darbinieki (ES pārvalde - darbinieki, valodas un atrašanās vietas, 2013).

Atsaucoties uz Tucingas tēzēm, arī Latvijā ilgu laiku intensīvi tika apgūta tikai viena svešvaloda (*lingua franca*), jo PSRS kā impērijas politika paredzēja saskarsmes procesus vienkāršot un unificēt: visu republiku iedzīvotājiem bija jā mācās impērijas valoda. Eiropas Savienība nav impērija, tā iestājas par valstu un tautu, t.sk. valodu vienlīdzību. Eiropas Savienībai nav vajadzīga impērijām raksturīgā vienvalodība vai kādas noteiktas valodas hegemonija, kas apdraud valodu lietojuma brīvu izvēli. Katrs izglītots jauniešs patlaban cenšas mācīties valodas, kuras plāno izmantot studiju laikā ārvalstīs vai savas karjeras veidošanā. Vairums no viņiem uzskata, ka ar vienas svešvalodas zināšanām ir par maz. Pastāvošā tradīcija mācīties vienu svešvalodu tomēr ir spēcīga: ir ļoti daudz cilvēku, kuru pašrealizācija notikusi bez svešvalodu zināšanām un kuri nesaskata jēgu jaunajās tendencēs, kas paredz mācīties un pārzināt vairākas svešvalodas. Ne vienmēr tradīcijas vērtējamas tikai pozitīvi, reizēm vajadzētu akceptēt inovācijas, lai kādā no sabiedriskās dzīves jomām- arī valodu apgūvē- neiestātos stagnācija vai regress. Šinī situācijā, kad kontakti starp tautām attīstās aizvien straujāk, tiek radīts demokrātisks pamats kvalitatīvai komunikācijai svešvalodās.

Valodu pratējiem, valodu skolotājiem un citiem, kas apzinās daudzvalodības nepieciešamību vai kuru darba pienākums ir to veicināt administratīvā veidā, ir jāakcentē valodu nozīme skolas jauniešu un to iedzīvotāju grupu vidū, kas to vēl neizprot. Vecāki ļaudis retāk apgūst jaunas valodas, uzskatot, ka tā ir moderna tendence, kas domāta tikai jaunatnei turpmākās karjeras veidošanai.

2005.gada 25.novembra „Briseles deklarācijā par valodu apguvi” uzsvērts, ka arī „mūžizglītībā ir jāiekļauj valodu mācīšanās. Jāpalielina un jāuzlabo iespējas pieaugušajiem apgūt svešvalodas pieaugušo mācību centros, darba vietās un citās privātās un sabiedriskās institūcijās” (Briseles deklarācija par valodu apguvi, 2005,1).

Jauniešu vidū daudzvalodības idejas jāattīsta kā bāze veiksmīgai karjerai un komunikācijai nākotnē - tāpat kā tas ir noticis jauno tehnoloģiju apgūvē un citās mūsdienu parādībās, kas skolu jauniešiem kļuvušas par pašsaprotamām.

Pēc nu jau reorganizētā Izglītības satura un eksaminācijas centra datiem (tagad Valsts izglītība satura centrs) angļu valodu pašreiz apgūst visu Latvijas skolu jaunieši. 2008.gadā angļu valodas centralizēto eksāmenu kārtoja visvairāk skolu beidzēju - 23526 jaunieši (ISEC publiskais pārskats 2008,15-16), kas ir vērtējams pozitīvi. Taču daudzvalodības attīstības procesu valstī līdz šim ierobežoja izglītības ierēdniecības domāšanas rutīna. Masveida krievu valodas apguves vietā atbildīgās institūcijas standartos paredzēja tikpat masveidīgu un bezalternatīvu angļu valodas apguvi. Pirmajos Latvijas neatkarības gados šāda pieeja ierobežoja citu Eiropas valodu mācīšanos.

Latvijā galvenais akcents svešvalodu apgūvē liekams uz skolu. Tieši Latvijas kompetentajām izglītības vadības institūcijām un skolām jāuzņemas atbildība par valodu izglītību un jārada pamatnostādnes jautājumos par vairāku valodu apguvi. Mācību process jāveido tā, lai skolēni līdzās citām mācību priekšmetu jomām optimāli spētu labā līmenī iemācīties vairākas svešvalodas- vismaz divas.

Bez tam „jāparedz, ka daudzvalodība nav tikai rezultāts. Ir jābūt izglītības filozofijai, skolas apzināti veidotai koncepcijai,” tā 2010.gada janvārī notikušajā diskusijā „Daudzvalodība kā izglītības rezultāts Eiropas kopīgajās pamatnostādnēs un Latvijas izglītības sistēmā” norādīja Rīgas Klasiskās ģimnāzijas direktors Romans Alijevs (Izglītība un Kultūra, 2010,1).

1.4.2.Valodu kompetence – priekšnoteikums pašnovērtējuma kāpumam un integrācijai daudzvalodu vidē agrīnā vecumā un mūžizglītībā

Demokrātijas iezīme valodu apgūvē ir arī tāda, ka katram indivīdam dotas iespējas apgūt vairākas svešvalodas neatkarīgi no viņa inteliģences līmeņa. J.Meizels uzsver, ka labākais laiks, kad valodu var iemācīties bez lielas piepūles, ir agrīns vecums (3 – 11 gadi). Ja šīnī vecumā bērns nemācās svešvalodas, viņš „neizmanto savu dabisko potenciālu un dzīvo izolētā vidē ” (Meisel, 2006, 37). Agrīnā vecumā indivīds apgūst svešvalodu rotaļājoties, spontāni kā savu dzimto valodu un bez akcenta, jo šajā periodā izpaužas teicamas imitācijas spējas.

„Valodu var attiecināt uz objektīvām realitātēm, bet tās galvenais uzdevums savstarpējās saziņas jomā ir nodrošināt atmiņu, vērtību, viedokļu, jūtu un uzvedības izpausmi-visu, kas raksturīgs attiecībām, to dziļumam un kultūrai”, uzsvērts Eiropas Daudzvalodības hartas projektā 2005.gada 24.,25.novembrī (Eiropas Daudzvalodības konferences Parīzē 2005. gada 24., 25. novembrī - Eiropas Daudzvalodības hartas projekts, 2005,4). Demokrātijas pamatprincipu ievērošana svešvalodu apguves procesā tādējādi palīdz indivīdam veidot savu personīgo karjeru, meklēt iespējas, lai optimāli integrētos saimnieciskajā un sociālajā aprītē. Visas valodas, protams, nevar būt vienlīdz nozīmīgas ārējo sakaru jomā, bet tās visas ir apgūstamas un lietojamas, jo tās veido katra indivīda intelektuālo un kultūras pamatsistēmu atvērtībai uz pasauli. Valodu prasme veicina katra cilvēka pašnovērtējuma kāpumu. Līdzās dzimtās valodas lietojumam vairāku valodu prasme sekmē personas pašaplicināšanos, kas savukārt rada ikviena indivīda sociālās un ekonomiskās izaugsmes iespējas.

Eiropas Daudzvalodības hartas nodaļā „Daudzvalodība un izglītība” minēti galvenie aspekti, kas nepieciešami jaunu valodu apguvei visa mūža garumā un integrācijai daudzvalodu vidē :

- uzsvērt agrīnas moderno valodu apguves pozitīvo ietekmi uz dzimtās valodas un citu mācību priekšmetu mācībām (piemēram, eksaktie priekšmeti);
- izdarīt secinājumus par to, ka izglītības sistēma, kas nenodrošina rezultatīvu agrīnu moderno valodu apguvi un mūžizglītību, rada nevienlīdzību;
- papildus dzimtajai valodai izstrādāt priekšnoteikumus divu moderno valodu agrīnai apguvei, kas kā uzdevums 1995.gadā izvirzīts arī Eiropas Savienības „Baltajā grāmatā” „Mācīšana un mācīšanās - par kognitīvu sabiedrību” (Weißbuch zur allgemeinen und beruflichen Bildung., 1995, 62);
- nesākt moderno valodu apguvi ar visizplatītāko svešvalodu: agrīna valodas apguve nebūtu jāsāk ar angļu valodu, izņemot gadījumus, kad tas ir nepieciešams (Eiropas Daudzvalodības konferences Parīzē 2005. gada 24. un 25. novembrī - Eiropas Daudzvalodības hartas projekts, 2005, 10-11).

Līdzās šiem aspektiem par būtiskiem nosaukti arī citi: inovatīvu pedagoģisko metožu apguve un izmantošana svešvalodu mācībās, divu vai vairāku valodu secīga vai paralēla apguve vienas izglītības programmas ietvaros, mobilitātes veicināšana skolēnu un skolotāju/docētāju vidū ar mērķi pilnveidot zināšanas un prasmes svešvalodās, labāka pedagogu sagatavošana mācību darbam daudzvalodu vidē ar dažādiem vecuma posmiem un tam nepieciešamo administratīvo pasākumu veikšana, pašmācības un pašnovērtēšanas prasmju

attīstība (Eiropas Daudzvalodības konferences Parīzē 2005. gada 24. un 25. novembrī - Eiropas Daudzvalodības hartas projekts, 2005,10-11).

Arī Latvijai atbilstoši savai politiski ekonomiskajai un kultūrvēsturiskajai situācijai būtu jāizvēlas prioritārie uzdevumi no plašā ieteikumu klāsta, kas ļautu pilsoniskajai sabiedrībai pietuvoties tādiem dzīves kvalitātes rādītājiem, kas liecinātu par progresu salīdzinājumā ar dzīvi iepriekšējos gadu desmitos, kad vairāku svešvalodu apguves iespējas bija ierobežotas, t.i., kad svešvalodas skolās sāka mācīt tikai pamatskolas posmā un eksistēja maz iespēju valodas apgūt mūžizglītībā. Šī vispārcilvēciskā vēlme un vajadzība mācīties valodas jebkurā vecumā ir realizējamas.

Visiem cilvēkiem, neatkarīgi no vecuma, dzīves darbības laikā ir iespējams apgūt svešvalodas- tās saklausīt, saprast, mācīt un mācīties. „Tam jānotiek katrā namā un ielā, katrā bibliotēkā un kultūras iestādē, tāpat arī katrā izglītības iestādē un uzņēmumā [...]”. Uz to mudina EK ziņojums „Valodu apguves un daudzveidības veicināšana. Darba plāns 2004.-2006.gadam” (Mitteilung der Kommission an den Rat, das europäische Parlament, den Wirtschafts- und Sozialausschuss und den Ausschuss der Regionen, 2004, 13).

Valodu apguves specifika dažādās vecuma grupās raksturota šādi:

1.*Pirmskolas vecuma posmā* bērns vēl neapzinās vajadzību prast valodas. Viņa mērķus nosaka vide – vecāku izvēlēti motīvi un sabiedrības intereses. Tāpat mērķi izvirza citi, bet līdzeklis svešvalodas apgūvē ir motivēšana atbilstoši vecumposma īpatnībām. Neskatoties un personības mērķu neskaidrību, pirmskolas vecumā valodas tiek apgūtas viegli, jo bērnu reprodukcijas un imitācijas spējas ir optimālas.

„Valodu ieteicams mācīties kustībā un rotaļā. Mācīšanās kustībā nenozīmē tikai ķermeņa vingrināšanu un jaunu kustību apgūšanu: kustības uzlabo smadzeņu darbību” (Zimmer,2005,4).

Rotaļa izraisa interesi par rotaļas saturu un formu, līdz ar to valoda tiek apgūta ar prieku. Bērni pirmskolas vecumā nesapratīs atsevišķas gramatiskās konstrukcijas, bet apgūs valodu kā nedalāmu struktūru.

2.*Skolas un augstskolas vecuma posmā* personība savas vajadzības sāk apzināt vai jau apzina. Visbiežāk tā ir nepieciešamība organizēt savu mācību darbību tā, lai radītu sev iespējas veiksmīgi integrēties un pašrealizēties turpmākajā dzīves darbībā.

Līdz ar to netiek izslēgts sabiedrības vajadzību faktors. Līdzekļi valodu apgūvē ir mācību motivācija, mācību saturs un mācību formas, ko ietekmē mācību metodes un konkrēti mācību līdzekļi.

Kā uzskata zinātniece Tatjana Kože, studiju rezultātus, t.sk. valodās, interpretē kā *specifiskās jeb tehniskās prasmes* (šeit- valodu prasmes), *starppersonu prasmes* (piemēram, spēja strādāt gan komandā, gan autonomi, spēja adaptēties) un *metodoloģiskās prasmes*, kas svarīgas patstāvīgās mācībās, spriestspējā, analizē un sintēzē, problēmsituāciju risināšanā (Kože, 2005).

Jebkurā nozarē zināšanu sabiedrības laikmetā jāapzinās rezultāta interpretācija, lai būtu iespējama kvalitatīva tālākizglītība.

3.*Mūžizglītībā* apgūt valodas nosaka skaidri apzinātas personības vajadzības, kas izriet no tendencēm sabiedrībā vai personīgas vēlmes izglītoties. Jāorientējas uz dažādiem karjeras variantiem, uz cilvēku iespējām, vēlmēm un motivāciju turpināt mācības. „Reizē ar gatavību iekļauties noteiktā sociālajā struktūrā personībai jābūt gatavai turpināt mācīties, mainīt kompetences - zināšanu, prasmju un attieksmju kompleksus, iesaistīties mūžizglītībā” (Dzelme, 2011,2).

Secinājumi

Daudzu valodu vienlīdzīga līdzāspastāvēšana arī psiholoģiski atbalsta katru nāciju tās centienos saglabāt savu dzimto valodu Eiropā un līdz ar to savu identitāti, kas sevišķi svarīga mazajām tautām, tai skaitā Latvijai. Līdz ar to daudzvalodības idejai nav tikai racionāls un utilitārs raksturs.

Eiropā daudzvalodība kā demokrātiskā pilsoniskuma galvenais izpausmes līdzeklis ir visvēlamākā un visefektīvākā saziņas forma publisko debašu telpā daudz kultūru vidē. Tajā ietvertas tādas vērtības kā tolerance, spēja pieņemt atšķirīgo un vēl neiepazīto. Valoda nodrošina prioritāru pieeju jebkurai kultūrai un kā kultūras sastāvdaļa sniedz pieeju dažādiem pasaules redzējumiem.

Līdz ar to vairāku svešvalodu prasme garantē komunikācijas iespējas un savstarpēju saprašanos demokrātijas kontekstā. Valodu kompetences veidošanās procesā demokrātijas apstākļos iespējams iesaistīties visiem: starpkultūru izglītība vēršas pret dažādu izpausmju diskriminācijas vai mācību ierobežojuma formām sabiedrībā, akceptē un apliecina daudzveidību, tai skaitā etnisko, rasu, valodu, reliģisko, ekonomisko, dzimumu, kā arī vecuma atšķirības.

Valodas ar prieku var apgūt gan bērns, kurš tikko sācis runāt, gan vecs cilvēks, kurš motivēts apgūt vēl kādu valodu līdzās jau zināmajām.

1.5. Demokrātija un elitārisms valodu izglītībā

1.5.1. Mērķtiecīga indivīda rīcībspēju un praktiskās darbības ideju izvirzīšana priekšplānā

Šodien mēs dzīvojam pilsoniskā sabiedrībā, kas balstīta uz zināšanām un prasa aizvien augstāku izglītības līmeni. Indivīda saprāts un kompetence sabiedrībai svarīgās dzīves jomās ir katras nācijas lielākais dabiskais resurss. Intelektuālā kapitāla nenovērtēšana var kļūt ļoti bīstama, tāpat kā intelektuālā kapitāla izmantošana jomās, kas apdraud cilvēci.

Aizvien vairāk no katras valsts kopprodukta veido tās nacionālais intelektuālais kopprodukts, kas ir radošs potenciāls, kas virza biotehnoloģijas, elektroniku, medijus un, protams, citas zinātnes, kuras atrodas jau kādā no tālākās attīstības fāzēm. Panākt izglītības nozīmes pietiekamu novērtējumu visās pasaules valstīs, t.sk. Latvijā, ir svarīgs uzdevums, kas izriet no demokrātiskās un humānās paradigmas un orientēts uz katras personības veselumu un neatkārtotamību.

Atzīstot, ka laba pilsoniskā izglītība 21. gadsimtā nozīmē uz skolēnu vērstu, viņa vajadzībām un pieredzei, kā arī kopējam sociālajam kontekstam atbilstošu programmu, „ir jādomā, kā līdzsvarot pieeju, kas zināmā mērā „atražo” esošo sociālo un politisko situāciju, ar jaunas, labākas, demokrātiskākas sabiedrības veidošanas ideāliem, kas vienmēr ir bijuši gan pilsoniskās izglītības, gan izglītības sistēmas reformu jēga un saturs” (Catlaks, 2008, 26).

Nosauktie jēdzieni kā „aizvien augstāks izglītības līmenis”, „saprāts- lielākais dabiskais resurss”, „intelektuālā kapitāla nenovērtēšana”, „jaunas, labākas sabiedrības veidošanas ideāli” liecina par demokrātiskas sabiedrības tieksmi izglītojoties progresēt, pacelties pāri viduvējbai, pāri situācijai, kad valsts sevi tikai formāli un tradicionāli „atražo”. Šādu tendenci var uzskatīt par elitāru, bet tā neizslēdz to indivīdu, kam ir speciālas vajadzības, integrāciju sabiedrībā. Ne vienmēr jēdziens „elitārs” saistāms ar indivīda it kā pārāku materiālo vai veselības stāvokli.

Viena no Stratēģiskās analīzes komisijas dzīves kvalitātes pētījuma spēcīgākajām pusēm Latvijā ir mērķtiecīga indivīda rīcībspējas un praktiskās darbības ideju izvirzīšana priekšplānā (Dzīves kvalitāte Latvijā, 2006).

Tas nav iespējams bez kvalitatīvas izglītības, kas bieži vien tiek apgūta t.s. elitārajās skolās, kur tiek piedāvāta ne tikai vispārējā obligātā izglītība, bet padziļināti arī kāds no konkrētās mācību iestādes prioritārajiem mācību priekšmetiem.

1.5.2. Elite- kontroles mehānisms intelektuāli un inovatīvi aktīvā sabiedrībā

Elitus latīņu valodā nozīmē „izredzēts”, „pārāks”, „privilģēts”. Runājot par skolām ar specializāciju kādā mācību priekšmetā vai izglītības jomā, pozitīvi jāuztver faktors, ka skola vēlas dot kvalitatīvākas zināšanas un prasmes kādā noteiktā jomā, jo tā ir priekšrocība un privilģģija, kas mērķtiecīgi paaugstina indivīda teorētiskās zināšanas, prasmes un iemaņas konkrētajā priekšmetā un līdz ar to nodrošina izredzes un iespējas turpmākajā ar šo specializāciju saistītā darbībā.

Tātad skolas savdabīgā prioritāte spēj būt elitārs efekts, un nevienai no Latvijas skolām nav liegts izvēlēties un noteikt savu prioritāti, kas piesaista sabiedrības interesi un nodrošina visaugstāko kvalitāti izvēlētajā prioritārā priekšmeta apgūvē. Iespēja izglītoties kvalitatīvā mācību vidē nav pretrunā ar demokrātijas principiem.

Līdz ar to elitārisms kā „priekšrocība izredzētajiem” un demokrācija kā „visu vienlīdzība” nav uzskatāms par kontroversu elementu pāri.

Priekšrocības kādā mācību priekšmetā vai izglītības jomā zināšanu sabiedrībā jādod visiem. Arī izglītības centralizācijas apstākļos nepieciešams apzināt pozitīvas atšķirības vispārīzglītojošo skolu vidū (atkarībā no skolas izvēlētajā prioritātes), tāpat kā tiek akceptētas atšķirības daudz kultūru un daudzvalodu vidē.

Kvalitatīvu izglītību ieguvusi elite spēs būt demokrātiska, pateicoties augstam inteliģences līmenim, kas iet kopsolī ar kvalitatīvu izglītību. Lai gan faktiski *homo sapiens* audzināšana nevar būt masveidīga. Tas tāpēc, ka izpratne un domāšana nevar būt „iedotas no ārpuses” kā zināšanas un izveidotas vingrināšanās rezultātā kā prasmes un iemaņas. Līdz ar to šajā apstākļī izpaužas pretruna mūsdienu izglītībā starp t.s. „masu un elitāro izglītību”, kā uzskata krievu filologs un antropologs Vjačeslavs Ivanovs (Ivanovs, 2002).

Apskatot jautājumu, vai kvalitatīvu izglītību ieguvusī inteliģentā elite spēs īstenot demokrātijas prasības, jāpiemin plaši pazīstamā „Maslova vajadzību piramīda” (sk.4.att.)

Elitāras skolas absolventi, kas padziļināti būs specializējušies kādā noteiktā mācību priekšmetā, gūs zināmas priekšrocības, integrējoties apkārtējā vidē. Līdzīgi elitārām personām, kas par tādām kļuvuši ar izglītību nesaistītos apstākļos un kuru dominējošie centieni dzīves darbībā ir tikai vara un nauda. Pilnīga pašizpaušme un pašrealizācija, cieņas un novērtējuma iegūšana būs iespējama tikai, atzīstot demokrātijas pamatprincipus, jo tikai demokrācija šīs iespējas var dot. Ne velti elite cenšas piedalīties labdarības akcijās, sponsorēt sabiedrībai svarīgus pasākumus, adoptēt bērņus, kas zaudējuši vecākus, lai pašapliecinātos. Tātad pie zināmiem nosacījumiem demokrācija ir elitāra, un elite- demokrātiska.

4.att.Maslova vajadzību piramīda.

(Avots :http://eliks.files.wordpress.com/2009/10/maslova_piramida-resize.jpg)

Rietumvalstīs 20.gs.vidū izplatījās viedoklis par izglītības rezultātu izlīdzināšanu. Tas nozīmēja, ka mācību procesu vajadzēja padarīt universālu un izslēgt iespēju dibināt atšķirīga tipa mācību iestādes. Tolaik valdīja uzskats, ka jebkura nestandarta izglītība, kas orientēta uz šauru specializāciju, veicinās sociālo diskrimināciju. Savukārt vidējās izglītības vienveidošana lika mācību saturu piemērot sekmēs vājākajiem skolēniem. „Sociālās vienlīdzības vārdā tika upurēta izglītības kvalitāte. Lai nerastos sociāla nevienlīdzība, kompetentās iestādes atteicās no izglītības kvalitātes augšupejas” (Priedītis, 2010,17).

„Minētā izglītības politika tika nesaudzīgi kritizēta, balstoties uz pieņēmumu, ka vienotas vispārīglītojošas prasības nevar piemērot visiem indivīdiem vienādā mērā un ka šāda parādība izglītībā rada bezpersonisku „masu cilvēku”. „Masu cilvēki” pārvalda kultūras visus segmentus- valsti, ekonomiku, mākslu utt.” (Priedītis, 2010 ,21).

Bailes no prioritātēm izglītības iestādē var ierobežot personības attīstību tiktāl, ka cilvēka personība - kam saskaņā ar Latvijas Izglītības likumu jābūt vispusīgi attīstītai un harmoniskai – tiek uztverta kā traucējoša izpaušme sabiedrībā. Šeit pat zustu jēga diskusijai par izglītības „elīti”, jo dominētu „masa”, ja vien kulturoloģijā paralēli nepastāvētu arī citas atziņas, kurās elite novērtēta pozitīvi.

Antropologs Pāvels Karabuščenko savā darbā „Antropoloģiskā elitoloģija” cenšas lakoniski izskaidrot elites jēdziena nozīmi: tā ir cilvēku grupa, kura attiecīgajā nozarē demonstrē visaugstāko profesionālo un profesionāli ētisko kompetenci un reālos sasniegumus, kas kļūst par paraugu citiem. Elite ar savu darbību un uzvedību nosaka, kas ir cienīgs, prestižs, autoratīvs, godīgs un labs sabiedrībā (Karabuščenko, 1999).

Latvijas kulturoloģijas pārstāvis Artūrs Priedītis piebilst, ka „tik pozitīva attieksme pret elīti var pastāvēt tikai atvērtā un demokrātiskā sabiedrībā, kurā valda konstruktīva intelektuālā konkurence un kurā neizturas vienaldzīgi pret zinātni un ciena augstu profesionālo

kompetenci” (Priedītis, 2010, 23), kur nav svarīga partijas piederība, radnieciskās saites, iespēja nopirkt izglītības dokumentus u.c. korupcijas formas.

„Atvērtā un demokrātiskā, intelektuāli un inovatīvi aktīvā sabiedrībā elite ir zināms kontroles mehānisms starp sabiedrību un varu. Tur elites viedoklim ir visaugstākā intelektuālā un profesionālā reputācija” (Priedītis, 2010, 23).

1.5.3.Valodu specializācija kā skolas prioritāte- elitārs efekts

Viens no rādītājiem, kas raksturo pilsoniskas sabiedrības atvērtību, inovatīvu aktivitāti, gatavību komunicēt un nosaka inteligences līmeni, ir vairāku valodu prasme. Svešvalodu prasme bagātina katru pilsoni un sabiedrību, kuru tas pārstāv.

Apskatot tādu jēdzienu kā „elitāras skolas”, jāsecina, ka viens no elitāro skolu tipiem Latvijā ir skolas ar valodu specializāciju (DSD skolas). Daudzvalodība skolā ir elitārs, bet arī demokrātisks piedāvājums. Skolēni jau sākumskolas pirmajās klasēs var uzsākt kādas svešvalodas padziļinātu apguvi, kas ir skolas prioritāte un padara skolu par elitāru, pateicoties demokrātiskajam vairāku valodu piedāvājumam jau pamatskolas posmā, kā arī elastīgai to apguves secībai.

Skolas izvēlētā pirmā svešvaloda var būt jebkura Eiropas Savienības oficiālā valoda. Tai nav obligāti jābūt angļu valodai, kas ir populārākā un visvairāk lietotā valoda pasaulē. Pēc *Eurobarometer* speciālizlaidumā Nr.386, „Eiropieši un viņu valodas” sniegtajiem datiem angļu valoda ir visplašāk lietotā svešvaloda 19 no 25 Eiropas valstīm (Europeans and their languages, 2012, 5).

Kādu citu Eiropas valodu apguvušie jaunieši (DSD skolā tā ir vācu valoda) angļu valodu mācās kā 2.svešvalodu un rezultātā, skolu absolvējot, pietiekamā līmenī prot jau vismaz divas svešvalodas, kas ir ievērojama priekšrocība jauniešu tālākajā dzīves darbībā. Bieži tās ir trīs svešvalodas jau pamatskolas posmā (3.svešvaloda tiek apgūta fakultatīvi).

Skolām Izglītības un zinātnes ministrijas lēmums Latvijā mācīt svešvalodas no 1.klases nozīmē jaunu atbildību:

- padziļinātu izpratni par vairāku valodu apguves nepieciešamību un iespējām;
- inovatīvas metodikas un mācību līdzekļu izstrādi vai iegādi ārvalstu vai vietējās izdevniecībās;
- pedagogu profesionālu pilnveidi, kā rezultātā skolu varētu padarīt par nopietnu un konkurētspējīgu bāzi svešvalodu apguvē.

Elitārisma tendence, kas valdījusi skolās ar valodu specializāciju, ieviešot svešvalodu mācības no 1.klases, netiek degradēta, bet saglabāta, jo arī pārējās vispārīgizglītojošās skolas iet

soli uz priekšu izglītības kvalitātes optimizācijā, tuvojoties elitāras skolas vīzijai pēc būtības, kas ir ieguvums visai Latvijas sabiedrībai kopumā.

Tāpat apzinātas un mērķtiecīgas prioritātes izglītībā - konkrētajā gadījumā iespēja skolas laikā kvalitatīvi apgūt vairākas svešvalodas- ļauj runāt par pozitīvi vērtējamām elitārisma iezīmēm mācību iestādē.

Kaut arī mācību priekšmeta „Svešvaloda” standarts to nenosaka, daudzās pašvaldībās, t.sk. pētījuma bāzē, jau agrāk tika meklētas un arī atrastas iespējas bērniem svešvalodu sākt mācīt nevis no 3.klases, bet jau agrāk - gan skolu 1.un 2.klasēs, gan pirmsskolas izglītības iestādēs.

Tā, 2010./2011.mācību gadā 62 Latvijas skolās pirmo svešvalodu bērni uzsāka apgūt jau no 1. klases. Visbiežāk skolas izvēlas mācīt angļu valodu – to bērni augstāk minētajā mācību gadā apgūst 57 skolās, divās skolās no 1.klases tiek mācīta franču, bet trijās skolās – vācu valoda.

Svešvalodas apguve 2012.gadā tiek piedāvāta arī vismaz 60 Latvijas pirmsskolas izglītības iestādēs (Pirmo svešvalodu 1.klasē bērni sāks mācīties no 2013.gada 1.septembra, 2011). Arī iespējas apgūt valodas agrīnā vecumā posmā ir uzskatāms gan par elitāru, gan demokrātisku piedāvājumu.

Secinājumi

Katra valsts nacionālais intelektuālais kopprodukts nosaka nepieciešamību pēc kvalitatīvas izglītības, pēc inovācijām visos izglītošanās posmos. Pilsoniskā sabiedrība nepārtraukti attīstās- un tai nepieciešami radoši, tostarp elitāri meklējumi, veicinot katra indivīda izaugsmi.

Patiesi elitāru izglītību apguvis pilsonis atvērtā un demokrātiskā sabiedrībā spēs realizēt sevi arī ārpus personīgo utilitāro vajadzību loka, pierādīt savu profesionālo kompetenci, konstruktīvi konkurējot intelektuālā, saimnieciskā un daudz kultūru vidē, spēs pierādīt ētisku un tolerantu attieksmi pret apkārtējiem un valstiskām problēmām, lai meklētu iespējas to risinājumam.

Elitāra izglītība attiecināma uz visiem pilsoņiem, ja tā ir pārdomāta un demokrātiska, pateicoties piedāvātajām prioritātēm izglītības iestādē.

Skolās ar valodu specializāciju ir iespējams radīt optimālu pedagoģisku vidi, lai skolēni iemācītos pēc iespējas vairāk svešvalodu un šīs valodas apgūtu kvalitatīvi.

1.6.Pētījumu statistikas dati par svešvalodu prasmēm Latvijā un citās Eiropas dalībvalstīs- pamats valodu apguves optimizācijai daudzvalodu vidē

1.6.1.Populārākās valodas Eiropas dalībvalstīs

Aizvien aktīvāka mobilitāte Eiropas Savienības robežās, globalizācijas process, vienots tirgus ir galvenie iemesli, kuru dēļ iedzīvotāji saskaras ar aizvien lielāku valodu daudzveidību. ES izvirzīts arī konkrēts mērķis lingvistiskās daudzveidības stiprināšanai – t.s. Barselonas princips: katram ES iedzīvotājam būtu jāzina dzimtā un vēl vismaz divas valodas (Valodas Latvijā: 2004–2010, 2012, 13). Eiropas Savienībā ir 28 dalībvalstis, bet oficiālās un darba valodas 24, jo dažās no valstīm runā vienā valodā (piemēram, Francijā un Beļģijā- franču, Grieķijā un Kiprā – grieķu un tml.) (ES oficiālās valodas, 2013,1).

Eiropas Komisijas Sabiedriskās domas analīzes nodaļa periodiski veic aptaujas par tēmu “Eiropieši un viņu valodas”, kas sniedz priekšstatu par valodu zināšanām, to apguvi un attieksmi pret valodām Eiropas Savienībā. Līdz šim ir veiktas 3 aptaujas — 2001., 2006. un 2012. gadā.

1.tabula. EK Sabiedriskās domas analīzes aptaujas „Eiropieši un viņu valodas”

(Avots: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf)

Aptaujas gads	Aptaujāto valstu skaits	Aptaujāto iedzīvotāju skaits
2001.	15	15900
2006.	29	29000
2012.	27	26751

2001.gadā tika aptaujāti 15 valstu iedzīvotāji. 53 % respondentu (N= 15900) norādīja, ka bez dzimtās valodas runā vēl vismaz vienā svešvalodā, savukārt 26 % apgalvoja, ka runā vēl vismaz divās svešvalodās (1.tabula).

2006.gadā tika aptaujāti 29 valstu iedzīvotāji.28% respondentu (N= 29000) atzina, ka runā vismaz divās svešvalodās (visvairāk angļu, franču, vācu, kam seko spāņu un krievu valoda). 56% respondentu minēja, ka runā vismaz vienā svešvalodā (1.tabula).

Vislielākais daudzvalodīgo skaits apskatītajā periodā bija vērojams Luksemburgā (99%), Slovākijā (97%) un Latvijā (95%).

Pēc 2012.gadā 27 valstīs veiktās aptaujas piecas visplašāk lietotās valodas aizvien ir angļu valoda (38%), franču valoda (12%), vācu valoda (11%), spāņu valoda (7%) un krievu valoda (5%). Gandrīz visi aptaujātie Luksemburgā (98%), Latvijā (95%), Nīderlandē (94%), Maltā (93%), Slovēnijā un Lietuvā (92%), Zviedrijā (91%) uzskata, ka papildus dzimtajai valodai spēj runāt vēl vienā valodā. Respondentu skaits, kas spēj runāt vismaz vienā

svešvalodā, salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, kad veiktas aptaujas, palielinājies Austrijā, Somijā un Īrijā. Savukārt ievērojami samazinājies vienā svešvalodā runājošo skaits Slovēnijā, Čehijā, Bulgārijā, Polijā un Ungārijā- sevišķi tas attiecināms uz krievu un vācu valodas kā vienīgās svešvalodas lietojumu. Tikai dažās valstīs ievērojami palielinājies respondentu skaits, kuri runā vismaz divās svešvalodās. Lielākais pieaugums vērojams Itālijā un Īrijā, kur iepriekšējo gadu rādītāji bija ļoti zemi (Europeans and their languages, 2012,1).

Populārāko valodu secība Eiropas Savienības valstīs salīdzinājumā ar 2006.gadā veikto aptauju 2012.gadā būtiski nav mainījusies. Par to liecina 2. tabulā iekļautie dati. Populārākās ES svešvalodas aiz angļu valodas ir vācu, franču un spāņu valodas. 2.tabula ilustrē šo un pārējo valodu lietojuma statistiku 2006.gadā, klasificējot pēc sekojošām kategorijām : valsts valoda, dzimtā valoda, svešvaloda, ES iedzīvotāju skaits, kas prot minēto valodu. Tabula parāda, cik liela iedzīvotāju daļa apgalvo, ka var sazināties katrā no šīm valodām dzimtās valodas un svešvalodas līmenī (uzskaitītas tikai valodas, kuru lietotāju skaits ir virs 2%). Kā redzams, angļu valoda ir populārākā svešvaloda ES, bet vācu valoda visvairāk lietotā dzimtā valoda, jo četrās valstīs tai piešķirts valsts valodas statuss. Samazinājusies vienīgi itāļu valodas kā svešvalodas lietošana un ievērojami pieaugusi motivācija apgūt ķīniešu valodu, kura 2006.gada aptaujā nav bijusi apskatīto valodu lokā.

2.tabula. ES valodas. Dati par ES25, izdoti pirms 2007.g. paplašināšanas
(Avots :http://wapedia.mobi/lv/Eiropas_Savien%C4%ABbas_valodas#1)

Valoda	Valsts valoda (ES valstīs)	Dzimtā valoda (% no ES iedzīv.)	Svešvaloda (% no ES iedzīv.)	Prot valodu (% no ES iedzīv.)
angļu		13%	38%	51%
vācu		18%	14%	32%
franču		12%	14%	26%
itāļu		13%	3%	16%
spāņu		9%	6%	15%
poļu		9%	1%	10%
krievu	<i>nav</i>	1%	6%	7%
nīderlandiešu		5%	1%	6%
zviedru		2%	1%	3%
grieķu		3%	0%	3%
čehu		2%	1%	3%
portugāļu		2%	0%	2%
ungāru		2%	0%	2%
slovāku		1%	1%	2%
katalāņu		1%	1%	2%

3.tabula turpinājumā sniedz informāciju par četrām Eiropā populārākām valodām kā svešvalodu lietojumu visās ES dalībvalstīs. Angļu valodas kā svešvalodas lietojums visvairāk izteikts Zviedrijā (89%), Maltā (88%), Nīderlandē (87%), Dānijā (86%) - tātad pārsvarā

Skandināvijas valstīs, bet vācu valodu kā svešvalodu visvairāk lieto Luksemburgā (88%), Nīderlandē (70%), Dānijā

(58%): no tā izriet, ka Skandināvijas valstīs labprāt lieto gan angļu, gan vācu valodu. Franču valoda vispopulārākā ir Luksemburgā (90%) un Beļģijā (48%),bet spāņu valoda -Portugālē (62%), Francijā (32%) un Luksemburgā (30%). Visvairāk daudzvalodīgu iedzīvotāju ir Luksemburgā, Nīderlandē un Beļģijā. Tās ir valstis, kurās ir vairākas valsts valodas. Baltijas valstīs gan angļu, gan vācu valodu vairāk lieto Igaunijas un Lietuvas iedzīvotāji, t.i. ap 40% aptaujāto, toties franču valoda ir nedaudz populārāka Latvijas iedzīvotāju vidū, tie ir 2%

(Lietuvā un Igaunijā 1%). Eiropas iedzīvotāji kā svešvalodu pirms 2007.gada neapgūst grieķu, portugāļu un ungāru valodas, tomēr tās tiek lietotas un saglabātas kā dzimtās valodas.

3.tabula. Četru Eiropā populārāko valodu lietojums ES

(Avots: http://wapedia.mobi/lv/Eiropas_Savien%C4%ABbas_valodas#1)

Valsts	Angļu valoda kā svešvaloda	Vācu valoda kā svešvaloda	Franču valoda kā svešvaloda	Spāņu valoda kā svešvaloda
 Apvienotā Karaliste	7%	9%	23%	12%
 Austrija	58%	4%	10%	4%
 Beļģija	59%	27%	48%	27%
 Bulgārija	23%	12%	9%	1%
 Čehija	24%	28%	2%	1%
 Dānija	86%	58%	12%	3%
 Francija	36%	8%	6%	32%
 Grieķija	48%	9%	8%	4%
 Igaunija	46%	22%	1%	1%
 Īrija	5%	7%	20%	6%
 Itālija	29%	5%	14%	23%
 Kipra	76%	5%	12%	2%
 Latvija	32%	14%	2%	2%
 Lietuva	39%	19%	1%	1%
 Luksemburga	60%	88%	90%	30%
 Malta	88%	3%	17%	3%
 Nīderlande	87%	70%	29%	17%
 Polija	29%	20%	3%	7%
 Portugāle	32%	3%	24%	62%
 Rumānija	29%	6%	24%	8%
 Slovākija	32%	32%	2%	1%
 Slovēnija	57%	50%	4%	2%
 Somija	63%	18%	3%	2%
 Spānija	27%	2%	12%	9%
 Ungārija	23%	25%	2%	1%
 Vācija	56%	9%	15%	17%
 Zviedrija	89%	30%	11%	11%
Kandidātvalstis:				
 Horvātija	49%	34%	4%	1%
 Turcija	17%	4%	1%	8%

Salīdzinot ar 1991.gadu, valstis, kurās visvairāk lieto vācu valodu, nav mainījušās (t.i. apmēram 25 gadu laikā). Arī pētījumā par svešvalodu lietojumu Eiropas valstīs, ko veicis *Gallup- Institut* Londonā, redzams, ka vācu valodu prot 85% Luksemburgas iedzīvotāju, 67% Nīderlandes un 45% Dānijas iedzīvotāju. Divos gadu desmitos tikai pieaudzis šīs valodas lietotāju skaits katrā no nosauktajām valstīm (Ķemere, 2005, 20).

Līdzīga tendence vērojama 1994.gadā veiktajā pētījumā (*mnid- Institut Bielefeld*): vācu valodas lietotāju skaits- 88% Luksemburgā, 60% Nīderlandē, 47% Dānijā (Ķemere, 2005, 21).

Visaugstākais vairāku svešvalodu zinātāju īpatsvars ir Luksemburgā, Beļģijā, Dānijā, Nīderlandē, Zviedrijā, Slovēnijā, Slovākijā, Somijā, kā arī Baltijas valstīs: *Latvijā* šis rādītājs ir 54,9% (Baltijas valstīs viens no augstākajiem svešvalodu zināšanu līmeņiem, 2009). Lietuvā, Zviedrijā un *Latvijā* ir arī vismazākais to iedzīvotāju īpatsvars, kuri neprot nevienu svešvalodu. Latvijā tie ir 2,5%.

„*Eurostat*” apkopotie dati balstās uz iedzīvotāju pašu vērtējumu par valodu zināšanām. Pētījumā ietverti iedzīvotāji vecumā no 25 līdz 64 gadiem, un tas veikts 2007.gadā (Baltijas valstīs viens no augstākajiem svešvalodu zināšanu līmeņiem,2009)

1.6.2. Konkrētu svešvalodu apguves tendences Eiropas valstu skolās

Vairumā Eiropas Savienības valstu divu svešvalodu apguve vismaz vienu gadu obligātās izglītības posmā ir obligāta visiem skolēniem. 2009./2010. mācību gadā vidēji 60,8% skolēnu vidējās izglītības pirmajā posmā mācījās divas vai vairāk svešvalodas, kas ir par 14,1% vairāk nekā 2004./2005. mācību gadā. Vidējās izglītības otrajā posmā vairumā valstu pastāv liela atšķirība starp skolēnu skaitu, kuri mācās divas vai vairāk svešvalodas vispārējā izglītībā (59,4%) un profesionālajā izglītībā (39,4%) (Pamatrādītāji par valodu mācīšanu Eiropas skolās 2012, 2).

Viena no vadošajām statistikas organizācijām *Eurostat* savākusi informāciju un veikusi izpēti par svešvalodu skaitu, ko apgūst katrs skolēns vispārējās pamatizglītības otrajā posmā un vispārējā vidējā izglītībā, kas parāda, ka šīs „vismaz divas svešvalodas” 2005.gadā tiek apgūtas ne visur: 1,9 līdz 2,5 svešvalodās minētajā posmā skolēni mācās tikai Maltā, Luksemburgā, Somijā, Islandē, Nīderlandē, Igaunijā, Grieķijā un Rumānijā, bet Latvijā vidēji 1,6 valodas, Lietuvā 1,7 (Pamatdati par valodu mācīšanu Eiropas skolās, 2005,48).

Lielākajā daļā valstu vispārējās vidējās izglītības pakāpē visvairāk skolēnu apgūst angļu valodu. Vienīgie izņēmumi šajā ziņā ir Beļģija, Luksemburga un Rumānija, lai gan Rumānijā angļu valodu apgūstošo skolēnu īpatsvars gandrīz sakrīt ar to skolēnu skaitu, kas

apgūst franču valodu. Vairāk kā trešdaļā visu apskatīto valstu vācu valoda ir otra visvairāk mācītā valoda, jo īpaši tas attiecas uz Ziemeļvalstīm un Centrālās un Austrumeiropas valstīm. Dienvideiropas valstīs un romāņu valodās runājošajās valstīs (Spānijā, Itālijā, Portugālē), kā arī vācu valodā runājošajās valstīs franču valoda ir otra visvairāk mācītā valoda. Trīs Baltijas valstīs, kā arī Bulgārijā otro vietu ieņem krievu valoda (Pamatdati par valodu mācīšanu Eiropas skolās, 2005,48).

Aktuālākie statistikas dati par svešvalodu apguvi Eiropā tiek piedāvāti jau apskatītajā *Eurobarometer* speciālizlaidumā 2012.gada Nr.386 „Eiropieši un viņu valodas”. *Gandrīz visi eiropieši (98 %) uzskata, ka svešvalodu zināšanas būs noderīgas viņu bērniem, 88 % atzīst, ka tās ir noderīgas viņiem pašiem, gandrīz trīs ceturtdaļas (72 %) atbalsta ES mērķi, ka ikvienam vajadzētu iemācīties vismaz divas svešvalodas, un 77 % uzskata, ka valodu zināšanu uzlabošanai jābūt politiskai prioritātei, toties 67 % uzskata, ka angļu valoda viņiem ir viena no divām visnoderīgākajām valodām. Citas bieži minētas valodas ir vācu (17 %), franču (16 %), spāņu (14 %) un ķīniešu (6 %).* (Europeans and their languages, 2012).

Ja iepriekš minētajā dokumentā respondentu sniegtās atbildes apstiprina pieņēmumu, ka 72% eiropiešu vēlas prast vismaz divas svešvalodas, tad 2012.gada speciālizlaidumā sniegta informācija par to, ka par vismaz vienas svešvalodas prasmēm ir vairāk respondentu (t.i. 84%), jo tāds mērķis šķiet vieglāk sasniedzams. Tas nav saistīts ar nepietiekamu tolerenci pret valodām, jo lielākā daļa (81%) piekrīt, ka vienādei attieksmei jābūt pret visām valodām. Pat ja 69% domā, ka Eiropas iedzīvotājiem jārunā vienā kopīgā valodā, šis viedoklis nenozīmē, ka kādai no valodām jādominē pār citām. 10% Eiropas iedzīvotāju atzīst, ka prot sarunāties arī trīs valodās (Europeans and their languages, 2012, 5) (Europeans and their languages, 2012, 5).

Ir samazinājies to respondentu skaits, kuri domā, ka franču un vācu valoda ir nozīmīga bērnu personīgajai attīstībai, kaut arī Eiropas Savienības iedzīvotāju vidū vācu valoda ir visplašāk lietotā dzimtā valoda (16%), bet aiz itāļu un angļu valodas franču valoda ir ceturrtā visplašāk lietotā valoda (12%). Vairāk nekā 2006.gadā domā, ka svarīga karjeras veidošanā ir ķīniešu valoda (Europeans and their languages, 2012, 5).

Pašreiz dominējošā tendence prast vismaz vienu svešvalodu tiek saistīta ar tādiem šķēršļiem valodas apgūvē kā *motivācijas trūkums* (34%), *laika trūkums* (28%), *valodu apguves dārdzība* (25%), *individuālo spēju trūkums* valodu apgūvē (19%).

Vairāk kā 68% eiropiešu valodas apguvuši svešvalodu stundās skolā, uzskatot to par efektīvāko un visizplatītāko paņēmienu valodu apgūvē. Arī jaunu valodu mūžizglītības kontekstā respondenti vislabprātāk mācītos bezmaksas nodarbībās (29%). Par maksu valodas

prasmes uzlabotu vai mācītos valodu no pamatiem tikai piektā daļa aptaujāto, t.i. 19%. 18% aptaujāto labprāt svešvalodu apgūtu valstī, kurā to runā, jo apzinās priekšrocības, ko dod atrašanās konkrētās valodas vidē ikdienā (Europeans and their languages, 2012, 5).

Aizvien vairāk valstīs svešvalodu sāk mācīt kādā no sākumskolas klasēm, bet parasti tām tiek atvēlēts mazāk par 10% no kopējā mācībām paredzētā laika. Izņēmums ir Beļģijas vācu kopiena, Luksemburga un Malta, kur svešvaloda sāka mācīt no 1.klases jau agrāk. Austrijā pirmajos divos mācību gados svešvalodas mācīšana saistīta ar citiem mācību priekšmetiem, t.i. 50 minūtes nedēļā, jo tā tiek mācīta integrēti - saskaņā ar daudzvalodības didaktikas metodiku, kas pārsvarā ir bilingvāla pieeja mācībām. (Pamatdati par izglītību, 2012, 143).

Lielāks relatīvais laika apjoms svešvalodu apguvei atvēlēts obligātajā vidējā izglītībā, t.i. 10-15% no kopējā mācību laika, bet Vācijā, Igaunijā, Francijā, Luksemburgā, Maltā, Islandē, Lihtenšteinā divu vai trīs svešvalodu apguvei atvēlēts pat vairāk nekā 18% no šī laika (Pamatdati par izglītību, 2012, 144).

Vairāku svešvalodu apguve, daudzvalodības attīstības process kopumā ir sarežģīts teoriju un praktisko darbību komplekss, tomēr „saprātīga un ar izdomu pārvaldīta daudzvalodība var tiešām veicināt Eiropas integrāciju, sekmēt pilsonības apziņu [...] Tā var arī ievērojami sekmēt kultūru dialogu un kultūru harmonisku līdzāspastāvēšanu gan pasaulē, gan mūsu pašu sabiedrībā” (Vērtīgs izaicinājums, 2008, 26).

1.6.3.Valodu apguves tendences un rezultāti Latvijā

Valodniece Ina Druvieta savā referātā „Valodas apguves sistēma Latvijā” Latvijas Universitātes 63.konferences ietvaros uzsvērusi bilingvālās izglītības un multilingvisma nozīmi: ”Valodas acīmredzot būs jāmācās, gribam vai nē - tā ir mūsu realitāte, tā ir Eiropas realitāte un jautājums tikai ir - kad, kuras valodas, cik valodas un kā tās apgūt” (Druvieta, 2005,2).

Šajā ziņā Eiropas Savienība ir nākusi klajā ar vairākām ļoti vērtīgām iniciatīvām. Kādi tad ir šie Eiropas Savienības pamatprincipi? Pirmkārt, mūžizglītība valodu apgūvē, otrkārt, vismaz trīs svešvalodas, treškārt, mūsdienīgas valodu apguves metodes, tātad bilingvālā izglītība un, kas ir ļoti svarīgi, pozitīvas attieksmes veicināšana pret multilingvismu” (Druvieta, 2005, 2).

Dalībvalstīm jāreformē tradicionālā svešvalodu mācīšana, lai izglītības sistēmā varētu piedāvāt daudz plašāku apgūstamo valodu izvēli. Tāpēc ES Ministru Padomes rekomendācijās

ietvertajai izglītības sistēmas reformai jāklūst par neatņemamu Eiropas valodas politikas daļu. Šīs reformas svarīgākie aspekti ir šādi:

- agra svešvalodu apguves sāksana, īpašu uzmanību pievēršot kaimiņvalstu valodām, minoritāšu valodām un kontaktvalodām;
 - lielāka elastība apgūstamo valodu secībā;
 - svešvalodu izmantošana par mācību līdzekli citu priekšmetu apgūvē;
 - svešvalodu izmantošana darba valodu funkcijā, samazinot tradicionālo valodu apguves ilgumu izglītības sistēmā;
 - daudzveidīgas valodu mācīšanas formas, arī intensīvi valodu kursi;
 - multimediju un elektronisku valodas apguves līdzekļu izmantošana
- (Druviete, 2006, 31).

„Valodu apguve ir joma, kurā varam lepoties ar celmlauža slavu”, pozitīvu secinājumu valodniece Ina Druviete izsaka Letonikas kongresā 2006.gadā.

„Trim gadiem paredzētajā "Eiropas valodu apguves un lingvodiversitātes veicināšanas plānā" un programmā "Izglītība 2010" kā pamatprincips ir minēta satura un valodas integrētā apguve (*context and language integrated learning*). Tā ir tā pati bilingvālā izglītība, ko Latvijā mazākumtautību skolās īstenojam kopš 1995.gada! Pienācis laiks bilingvālās izglītības elementus svešvalodu apgūvē ieviest arī latviešu mācībvalodas skolās” (Druviete, 2006,7).

Salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm zināšanu un prasmju līmenis svešvalodās Latvijā ir augsts, Latvija ieņem 3. vietu personu skaita ziņā, kas prot vienu vai vairākas svešvalodas - vienu svešvalodu pārvalda 95%, divas svešvalodas 51%, bet trīs svešvalodas 14% no visiem Latvijas iedzīvotājiem, kā vēsta statistikas aģentūras „Eurobarometer” dati (Sabiedrības integrācijas politikas pamatnostādnes 2010. - 2019.gadam, 2010). Tomēr pozitīvi vērtējamā statistikā nav norāžu uz prasmju kvalitāti šajās svešvalodās, jo respondents spēj novērtēt savas zināšanas tikai subjektīvi.

Latvijas mācību iestādēs, kurās valodas tiek mācītas, bieži vien nav izstrādāti objektīvi pašvērtējuma kritēriji, kas katram palīdzētu apzināt svešvalodu prasmes līmeni mācību procesā, noteikta mācību posma beigās un pēc tam. Skolēns identificē savu pašvērtējumu ar skolotāja doto vērtējumu par konkrētām valodu prasmēm.

Ārpuskolas vidē respondentam nav iespējams savas zināšanas un prasmes novērtēt objektīvi, tādēļ arī aptauju rezultāti var būt neprecīzi. Pie tam kāda no respondenta nosauktajām valodām var būt viņa prioritāte, bet cita - mazāk svarīga, tādēļ apgūta nepilnīgāk. Tomēr respondents apgalvo, ka pārvalda gan vienu, gan otru. Tā kā oficiāli objektīvākais vērtējums par svešvalodu prasmēm ir centralizēto eksāmenu rezultāti.

Latviešu valodas aģentūra 2009.gadā aptaujājusi 557 respondentus, kuru dzimtā valoda ir latviešu valoda, par to, kādas svešvalodas bērniem jāmāca skolā (vecums nav norādīts). Atbildes ir tradicionālas: Latvijas skolās būtu jāapgūst angļu, krievu, vācu un franču valoda. Uz angļu valodas apguves nepieciešamību skolā norāda lielākā daļa respondentu (92%), bet uz krievu valodas apguves nepieciešamību – 70%. Cilvēki ar augstāku izglītības līmeni biežāk nosauc angļu, vācu un franču valodu, retāk – krievu valodu. Angļu valodas apguve nozīmīgāka ir jaunākiem respondentiem nekā vecākiem (Valodas situācija Latvijā: 2004–2010, 2012, 21). Divas populārākās Eiropas svešvalodas Latvijā- angļu un vācu valoda pieder arī pie visvairāk runātajām valodām pasaulē (sk. 4. tabulu).

Ja ķīniešu valodas Pekinas dialekta jeb mandarīnu valodas lietojums tiek aplēsts miljardos, tad angļu un vācu valodas runātāju skaits pēc „Crystal” veikta pētījuma ir vairāki simti miljonu (angļu valoda virs 400 miljoniem, vācu valoda virs 100 miljoniem lietotāju). Mazāk populāra Latvijā un pārējās Baltijas valstīs ir spāņu valoda, kas Eiropā ir ceturrtā populārākā valoda un ko pasaulē lieto vairāk kā 200 miljonu iedzīvotāju.

4 .tabula. Visizplatītākās valodas pasaulē.
(Avots: Crystal,1997, 286 –289)

Valoda	Lietotāju skaits
Mandarīnu valoda (ķīniešu valodas Pekinas dialekts)	1,071 000 000 000 (miljardi)
Angļu valoda	427 000 000
Spāņu valoda	226 000 000
7 valodas: hindi, arābu, portugāļu, bengāļu, krievu, japāņu, vācu.	Vismaz 100 000 000

Visbiežāk lietotās ES valodas, ko piedāvā arī Latvijas valodu skolas, ir angļu, vācu, franču, spāņu, zviedru un dāņu valoda, pēdējos gados arī norvēģu valoda.

Vadošās skolas Latvijā, uz kuru izglītības programmas bāzes valstī var tikt veicināta daudzvalodība iedzīvotāju vidū, ir Rīgas Angļu ģimnāzija, Rīgas Franču licejs, Ziemeļvalstu ģimnāzija Rīgā, Rīgas Valsts Vācu ģimnāzija, J.G.Herdera Rīgas Grīziņkalna vidusskola un Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskola .Pēdējās trīs skolās pastāv specializācija vācu valodā - t.i. vācu valoda ir 1.svešvaloda skolā .

Līdzās ES valodām Latvijas skolās un augstskolās māca arī citas valodas, kas bagātina katra indivīda zināšanas svešvalodās, veicina kaimiņtautu (Rīgas Lietuviešu pamatskola, Rīgas Igaņu pamatskola),Austrumu, kā arī minoritāšu kultūru izpratni. Nepopulāro valodu zināšanas arī bieži noder jaunieša tālākajā karjerā, kur pieprasījums pēc retāk lietotajām valodām Latvijā pārsniedz piedāvājumu. Piemērs: Rīgas Stradiņa

universitātes Konfūcija centra labie rezultāti ķīniešu valodas konkursos (Konfūcija centra audzēkņi izcīna 1.,2.vietu Latvijas ķīniešu valodas konkursā, 2010,1).

Populārās krievu valodas, kas nav ES valoda, plašais lietojums Latvijā arī ir priekšrocība sadarbībā ar lielajām kaimiņvalstīm. Tā ir izdevība veicināt saziņas procesus arī Eiropas valstu un Krievijas pārstāvju starpā, jo eiropiešu zināšanas krievu valodā ir nepietiekamas un Latvijas ģeopolitiskā saistība ilglaicīgi ar Krieviju ir bijusi ciešāka.

1.6.4.Vācu valodas statuss Latvijā

Eiropas Savienības dalībvalstīm katrai ir sava valodu politika, taču tās tiek veidotas, ņemot vērā Eiropas Savienības nostādnes. Reizēm šīs politikas var nonākt pretrunās, jo nevienā valstī nav pilnīgi vienādas valodas situācijas. Līdz ar to valodu politika, kas veiksmīgi darbojas vienā valstī, citai var nederēt (Obrumāne, 2010).

„ Latvijā ir viena no tām valstīm, kurā valodu situācija jau kopš seniem laikiem ir bijusi diezgan sarežģīta. Ņemot vērā ģeogrāfisko stāvokli, Latvija vienmēr ir bijusi interesanta iebraucējiem no citām zemēm. Līdz ar to vēstures gaitā šajā valstī ir bijuši gan pārvācošanas, gan pārkrievošanas mēģinājumi, un imigranti sev līdzī ir atnesuši arī diezgan daudz dažādu citu valodu (lietuviešu, igauņu, baltkrievu, ukraiņu, poļu, ebreju u.c.). Pateicoties nacionālajai pašapziņai un latviešu valodas tiesību aizstāvjiem, Latvijā kopš neatkarības atgūšanas diezgan veiksmīgi tiek īstenota mērķtiecīga valodas politika” (Obrumāne, 2010,2).

No minētā izriet, ka pietiekama uzmanība tiek pievērsta gan latviešu valodas saglabāšanai, gan krievu valodas un minoritāšu valodu integrācijai Latvijā. Mediju, tirgus un sociālo pētījumu aģentūra *TNS Latvia* 2005. gadā no 13. maija līdz 8. jūnijam, veica aptauju par biežāk lietotajām valodām, par svešvalodu zināšanu līmeni Latvijā. Respondenti bija 1015 Latvijas iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 74 gadiem, kas pastāvīgi dzīvo Latvijā un spēj sazināties latviešu vai krievu valodā. Aptaujas dati tika salīdzināti ar pārējiem saskaņotajiem *Eurobarometer* pētījumiem, ko veica citās Eiropas Savienības valstīs, tai skaitā pārējās Baltijas valstīs (Svešvalodu izmantošana ES valstīs un Latvijā, 2005).

5.tabula. Biežāk lietotās valodas Latvijā (%).

(Avots: Svešvalodu izmantošana ES valstīs un Latvijā, TNS, 2005) (N=1015)

Valoda	Dzimtā valoda (%)	Svešvaloda (%)	Kopā (%)
Krievu	29	67	96
Latviešu	70	24	94
Angļu	0,1	34	34
Vācu	-	13	13
Citas	3	8	11

No aptaujas izriet, ka visbiežāk lietotā svešvaloda ir krievu valoda (67%), no Eiropas Savienības oficiālajām valodām angļu valoda (34%). Vācu valodā kā svešvalodā spēj sazināties 13% iedzīvotāju (apmēram katrs astotais).

Nosaukto svešvalodu lietotāji tika aptaujāti par to, kā viņi vērtē savu zināšanu līmeni svešvalodās. Krievu un latviešu valodu par svešvalodām Latvijā var uzskatīt tikai daļēji, jo tās ikdienā lieto kā pamatvalodas. Apskatot sniegtos datus par angļu un vācu valodu, jāsecina, ka atbilstoši respondentu pašnovērtējumam svešvalodu zināšanas Latvijas iedzīvotāju vidū nav augstas – lielākā daļa tās vērtē kā pamatzināšanas.

Gan angļu, gan vācu valodas lietotāju īpatsvars ir 52%. 22% norāda uz labām vācu valodas zināšanām, bet tikai 4% uz ļoti labām (sk.5.tabulu).

6.tabula.Svešvalodu zināšanu līmenis Latvijā (%)

(Avots: Svešvalodu izmantošana ES valstīs un Latvijā, TNS, 2005) (N=1015)

Valoda/ Līmenis	Ļoti labs (%)	Labs (%)	Pamatlīmenis (%)
Krievu	39	47	15
Latviešu	25	41	33
Angļu	10	38	52
Vācu	4	22	52

Aktuālāks pētījums par svešvalodu prasmēm Latvijā tika veikts 2009.gadā. Latviešu valodas aģentūras 2009.gada pētījumā 8% aptaujāto, kuru dzimtā valoda ir latviešu, atzīst, ka vācu valodu prot viduvēji, bet pamatzināšanas vācu valodā ir 24%. 64% vācu valodu neprot vispār. Vācu valodu labi prot tikai 4%. No iedzīvotājiem, kuru dzimtā valoda ir krievu, vācu valodu viduvēji prot 6%, pamatzināšanas apguvuši 18%, bet 73% valodu neprot vispār. Par labām savas zināšanas vācu valodā nosauc 3% respondentu (Valodas situācija Latvijā: 2004- 2010, 2011,20-21).

2009.gada aptaujā respondentu viedoklis par valodām, kuras bērniem būtu jāapgūst skolā (obligāti vai izvēles kārtībā), ir sekojošs: vācu valoda aiz angļu un krievu valodas ierindota trešajā vietā ar 57,6% iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda ir latviešu valoda (Valodas situācija Latvijā: 2004- 2010, 2011,22).

Analizējot situāciju svešvalodu apgūvē Baltijas valstu skolās, ir secināts, ka Igaunijā un Lietuvā procentuāli vairāk nekā Latvijā ir skolēnu, kuri mācās vācu un franču valodu, savukārt Latvijā ir nedaudz vairāk skolēnu, kuri apgūst populārāko pasaules valodu - angļu valodu (Key Data on Teaching Languages at School in Europe, 2008, 74). Kaut arī vācu valodu apgūvēju un eksāmena kārtotāju skaits sarūk, vācu valoda vēl joprojām ieņem

nozīmīgu vietu Latvijas svešvalodu izglītībā, galvenokārt pateicoties valodas apguvei DSD skolās un kārtojot starptautiski atzīto DSD eksāmenu.

Tomēr tendence, kas aktuāla visā pasaulē, vērojama arī Latvijā. Saistībā ar angļu valodas popularitāti un nepieciešamību starptautiskajā saziņā Latvijā nepietiekama uzmanība tiek pievērsta pārējo svešvalodu apguvei.

2012.gadā, piemēram, vācu valodas centralizēto eksāmenu kārtoja tikai 309 skolēni (2011.- 453, 2010.- 506, 2009.- 734, 2008.- 801) (2011./2012.m.g. valsts pārbaudes darbu vācu valodā rezultātu apkopojums, 2012). 2013.gadā vācu valodas centralizēto eksāmenu kārtotāju skaits ir 227 skolēni (Izglītojamo skaits centralizētajos eksāmenos 2012./2013.mācību gadā, 2013), bet 2014.gadā vācu valodas eksāmenu izvēlējušies vairs tikai 176 skolēni (Vidējie rezultāti CE 2013./2014.m.g.).

Tomēr pozitīvi vērtējams fakts ir labie sasniegumi vācu valodas centralizētajā eksāmenā. Ja kvantitatīvie rādītāji eksāmenā ir zemi, tad kvalitatīvie rādītāji 2013.gadā ir augsti - vidējais vērtējums valstī ir 65,92%. Par vācu valodu labāki sasniegumi ir tikai franču valodas eksāmenā, ko kārtājuši vēl mazāk skolēnu (66,12%) (12.pielikums).

Tomēr labie sasniegumi vācu valodā nav stabils rādītājs. Ja arī 2014.gadā CE vidējais rādītājs salīdzinājumā ar eksāmenu rezultātiem citos mācību priekšmetos nav slikts (56,4%) un ir labāks par vidējo rādītāju angļu valodā, tad, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kritums ir gandrīz par 9%. Tai pat laikā vislabākie rezultāti Latvijā 2014.gada centralizētajos eksāmenos ir iegūti krievu (70,9%) un franču valodās (69,32%) (Centralizēto eksāmenu vidējo rezultātu salīdzinājums 2012.-2014.g.(%), 2014,1).

Iepriekšējos mācību gados, kad centralizētie eksāmeni tika vērtēti saskaņā ar Latvijā spēkā esošajiem vērtēšanas līmeņiem A,B,C,D,E,F, visvairāk eksāmena kārtotāji ieguva B vai C līmeni (2009.gadā 38,15% B līmeni, 2010.gadā 31,03 % C līmeni, 2011.gadā 28,25% un 2012.gadā 28,2% C līmeni) (Vācu valoda. Līmeņu sadalījuma salīdzinājums 2009-2012, 2012).

Vislabākie rezultāti vācu valodas apgūvē ir ģimnāzijas un valsts ģimnāzijas tipa mācību iestādēs, tur vācu valodas apguves koeficients ir bijis 0,67- 0,68. (Kopvērtējums pa skolu tipiem, 2011).

Kopvērtējumā pēc urbanizācijas visaugstākais apguves koeficients ir Rīgā kā galvaspilsētā- izglītības un kultūras centrā. Arī valoduursos vācu valodu galvenokārt apgūst Rīgā. Citās pilsētās ir maz iedzīvotāju, kas apmeklē vācu valodas kursus.

Secinājumi

Eiropas sabiedrība ir daudzvalodīga. Valodu lietojuma un apguves procesiem Eiropā tiek pievērsta aizvien lielāka uzmanība. Valodu mācīšanās var būt arī pašdarbība. Tomēr galvenais faktors, kas veicina svešvalodu apguvi jauniešu vidū, ir valodu mācību process skolās, ko nepieciešams pilnveidot.

Pētījumi par angļu, vācu un krievu valodu kā biežāk lietotajām svešvalodām Latvijā parāda, ka pieprasījums pēc vācu valodas apguves gan skolās, gan ārpuskolas vidē no gada uz gadu ievērojami sarūk. Savukārt to skolēnu vidū, kas vācu valodu mācās, valodas apguves kvalitāte kopumā ir laba, par ko liecina centralizētā vācu valodas eksāmena rezultāti un rezultāti vācu valodas diploma DSDI, DSDII eksāmenos.

Tomēr ik gadus vērojams, ka rezultātus būtiski ietekmē sastādītā eksāmena grūtības pakāpe. Tendence parāda arī, ka bez angļu valodas citas svešvalodas vēlas iemācīties un eksāmenus tajās kārto tikai skolēni ar augstu motivācijas pakāpi, jo ikdienas mācībās retāk lietoto Eiropas valodu apguve ir ierobežota un prasa investēt vairāk laika, kas savukārt bieži vien prasa atteikties no dažādām brīvā laika aktivitātēm, no interešu izglītības un no padziļinātas citu priekšmetu apguves.

Lai līdzās angļu un krievu valodai, kas ir vadošās svešvalodas Latvijā, saglabātu arī citas Eiropas valodas, būtisks faktors ir mērķtiecīga svešvalodu mācību organizācija skolās, galvenokārt valodu skolās, kurās ir piemērota un tradicionāli izstrādāta vide vairāku valodu mācībām.

2.MĒRĶTIECĪGA SVEŠVALODU MĀCĪBU ORGANIZĀCIJA - PRIEKŠNOTEIKUMS OPTIMĀLAI SVEŠVALODU APGUVEI

2.1.Mērķtiecīgi izveidotas svešvalodu mācību organizatoriskās bāzes nepieciešamība valodu skolās

Lai optimāli realizētu izglītības iestādes noteiktās prioritātes un strādātu atbilstoši mērķiem, kas noteikti konkrētās iestādes izveidotajā un licencētajā izglītības programmā, nepieciešams nodrošināt adekvāta, mērķtiecīga mācību procesa organizāciju. Ikviens process ir kopsaistītu stāvokļu kopums, tātad arī sistēma citu procesu vidē (Broks,2000,71).

Tādēļ arī mācību process nav šauri definējams jēdziens, bet uzskatāms par citas apjomīgas sistēmas daļu. Tas ir gan pedagoģiskā procesa, gan visas izglītības sistēmas sastāvdaļa, ar kā palīdzību katra valsts īsteno saviem apstākļiem un iedzīvotāju izglītības vajadzībām piemērotu izglītības politiku, iedarbojoties uz sabiedrību un arī otrādi - demokrātijas ceļā akceptējot sabiedrības ieteikumus izglītības attīstībai svarīgos jautājumos.

Šis divpusējais akts (tomēr sadarbojoties apakšstruktūru līmenī un ar citām sabiedrībā pastāvošajām sistēmām arī daudzpusējais akts) izglītības procesam piešķir ne tikai sistēmisku, bet arī mijdarbības raksturu. Līdz ar to „mācību process kā mijdarbībā pastāvošas sistēmas daļa vienlaicīgi saistīts ar vairākiem hierarhiskiem organizatoriskajiem līmeņiem: ar starptautisko, valsts, pašvaldības, konkrētās izglītības iestādes, ar pedagoga un izglītojamā līmeni” (Broks,2000,101).

„Mācību process ir ilgstošs daudzlīmeņu process, kas no „skolotājs- priekšmets- skolēns” mijdarbības viedokļa ir mācīšanas un mācīšanās process, bet no subjektu mijdarbības viedokļa - sociāls process”, konstatē zinātniece Irina Maslo (Maslo,1995, 11- 15). Šī jēdziena saturs attīstās līdz ar pārmaiņām sabiedrībā, kļūstot dinamisks. Mācību procesa dinamiku skolā nosaka arī cits svarīgs faktors- pretruna starp to, ko skolēns jau zina un prot, un starp mērķi, kuru viņš pats sev vai kāds cits viņam izvirza. Līdz ar to pretrunas kā virzītājspēks pastāv vienmēr, un skolotāja uzdevums ir palīdzēt skolēniem tās apzināties, pārvarēt un aktualizēt (Žukovs, 1997,48).

Šis aspekts padara mācību procesu par jaunu iespēju saskaņā ar izglītības paradigmas maiņu, skolas prioritāti un mācīšanās uzdevumiem. Konkrētajā gadījumā, kad pētījuma bāze ir DSD skolas, tā ir radoša, moderna un rezultatīva svešvalodu apguve.

Pedagoģe Irēna Žogla uzskata, ka jautājums par mācību procesa un pedagoģiskā procesa savstarpējām attiecībām var kļūt lieks, ja mēs aplūkojam skolas tipu un galvenos mērķus, kuru dēļ konkrētā institūcija izveidota vai darbojas (šeit: valodu skolas) :

„Atkarībā no sabiedrības, tās valdības institūciju un atsevišķu cilvēku ideāliem, vajadzībām, interesēm tiek izraudzīts izglītības satura modelis. Tas modificējas atbilstoši skolas tipam un iegūstamās izglītības pakāpei. To aptver mācību plāni un programmas kā oficiāli dokumenti” (Žogla, 2000,14).

Ideju par to, ka izglītības satura modelis tiek izvēlēts atkarībā no sabiedrības un indivīdu vajadzībām un ideju par relatīvi brīvu modeļu izveidi attīsta arī zinātniece Irina Maslo: „Katras skolas mācību procesa efektivitāti nosaka katra skolēna pašattīstības un socializācijas iespēju vienotība, ko savukārt ietekmē attiecīgajā skolā organizētā mācību procesa autonomija jeb relatīva brīvība” (Maslo, 1995 ,19).

Atšķirības mācību procesa uzbūvē un organizācijā nozīmē tiesības uz dažādiem izglītošanās veidiem, kas kalpo par pamatu personības attīstībai. Jo daudzveidīgākas būs vispārējās izglītības iespējas, t.sk. dažādu padziļinātu mācību kursu iekļaušana mācību plānos, jo lielāka būs skolēnu brīvība izglītības ieguves izvēlē.

„Demokrātiskā sabiedrībā, kam raksturīgs viedokļu plurālisms, skola atbild uz izveidojušos sociālo situāciju ar attiecīgām izmaiņām savu tiesību, pienākumu, funkciju definēšanā”, uzsver pedagoge Irēna Žogla (Žogla, 2000, 22).

Svarīgi apzināties, kādas tradīcijas, ieviešot inovācijas izglītībā un konkrētas izmaiņas katras mācību iestādes vīzijā, saglabājamās un no kurām jāatsakās. Lai izdarītu izvēli, jāapzinās, kādas ir galvenās atšķirības starp rādītājiem, kas raksturo tradicionālo un zināšanu sabiedrību. To ataino 7 .tabula.

7.tabula. Tradicionāla un zināšanu sabiedrība. Būtiskākās atšķirības
(Avots: Miller, R. (2003). *Imagining the Learning Society*. Paris: OECD)

Rādītājs	Tradicionāla sabiedrība	Zināšanu sabiedrība
Labklājības avots	Ražošana un finanšu operācijas	Cilvēkkapitāls
Dzīves organizācija	Dzīvo, lai strādātu	Strādā, lai dzīvotu
Autoritāte	Hierarhija	Tīklu autonomija
Identitāte	Uzspiesta	Paša veidota
Brīvība	Atbrīvošanās no ierobežojumiem	Spēja varēt

Zinātnieces Tatjana Kože un Ingrīda Muraškovska (Kože, Muraškovska,2007,122) raksturo pārejas punktus no vienas sabiedrības tipa otrajā. Viņuprāt pārmaiņas ietekmē:

- līdzsvara zudums darba tirgū;
- darbaspēka spēja dzīvot kultūras, etniskajā un valodu daudzveidībā;
- paaugstinās minimālais zināšanu līmenis līdzdalībai darba tirgū;
- trafaretu, pierastu procesu vietā rodas negaidītas situācijas, kas no indivīda prasa radošu pieeju;

- iezīmējas noteikta virzība no vispārējās izglītības uz profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanu, lai radītu jaunus intelektuālus produktus;
- pieaug komandas darba nozīme;
- aizvien augstāk tiek vērtēta indivīda prasme efektīvi un gudri radīt un izmantot zināšanas pastāvīgi mainīgos apstākļos (Kože, Muraškovska, 2007, 123).

Latvijas situācijā, kas ilgu laiku dzīvojuši citā ekonomiski kulturālā telpā, indivīdiem būtu jāklūst atvērtākiem pret inovācijām, pret visu jauno, jāmacās domāt perspektīvi, attīstot sevī aktīvu dzīves pozīciju un uzņēmību. Ne visos sabiedrībai svarīgos jautājumos tas izdodas.

Valdības pašreizējā rīcība neveicina zināšanu sabiedrības veidošanos, jo tās izstrādātie Latvijas attīstības scenāriji ir balstīti uz impulsīviem lēmumiem, nevis pārdomātu stratēģiju-tātad tiek pausti arī tādi viedokļi, piemēram, Elmāra Grēna runā 2009.gada 20.jūnija starptautiskajā zinātniskajā konferencē „Zināšanu sabiedrība un globālā krīze: Latvija” (Grēns, 2009).

Nepieciešamo darbību ir sakrājies tik daudz, piemēram, sociālais dialogs – daudzos līmeņos un aspektos – kas katru dienu ietekmē izglītības iestāžu dalībnieku darba funkcijas. Gan skolotāja un skolēna attiecības, izglītības finansēšana un tās kvalitātes paaugstināšana, gan bērnu un viņu vecāku izglītība, augstskolu un reģionālā attīstība, darba tirgus, globālā pasaule un Latvijas iedzīvotāju konkurētspēja, valodu prasmes utt. Kā uzsver sociologs Vladimirs Meņšikovs: „Pielikt punktu sociālā dialoga tēmām un sižetiem nav iespējams” (Meņšikovs, 2007, 226).

Secinājumi

Jautājumu loks par atšķirībām tradicionālajā un zināšanu sabiedrībā skar arī valodu politiku un valodu izglītību valstī, ko ietekmē gan ideoloģiski, gan finansiāli faktori.

Daudzvalodības ideja un ar to saistāmi pieņēmumi par valodu apguvi rodas sabiedrībā, bet skolas kā galvenās mācību iestādes uzdevums ir valodu apguves procesu pārvaldīt, pilnveidot, izstrādājot optimālas pieejas svešvalodas prasmju un starpkultūru izglītības kompetences attīstībai. Svarīgi apzināties, kādas tradīcijas, ieviešot inovācijas izglītībā un konkrētas izmaiņas katras mācību iestādes vīzijā, saglabājamās un no kurām jāatsakās.

2.2.Daudzvalodības didaktika - novitāte svešvalodu apgūvē skolā

2.2.1.Nepieciešamība sadarboties daudzvalodības didaktikas jomā

Līdzās svešvalodu apguvei, kuras laikā dažādu valodu skolotāji izglītības iestādēs strādā, nesadarbojoties savā starpā un realizējot tikai konkrētās svešvalodas standartu un mācību plānu, apstākļi, kad notiek pakāpeniska pāreja uz daudzvalodīgu izglītību, ir laiks, kad

sadarbība ir kļuvusi neizbēgama. Ārpus Latvijas zinātnieki jau diskutē un publicē grāmatas par jaunu pieeju valodu apguvē, par vēl nebijušu metodisku aspektu- *daudzvalodības didaktiku*.

Valodas jāmāca *kopsakarībā un kopveselumā*, stundu sagatavošanā sadarbojoties arī vienas skolas vairāku svešvalodu speciālistiem. Tātad jārada specifiski mācību un stundu plāni. Svešvalodu skolotāji būtu jāizglīto tiktāl, lai arī viņi būtu daudzvalodīgi vai lietpratēji kādā no citiem mācību plānā iekļautajiem priekšmetiem. Sadarbojoties pedagogiem, sadarbība jāmāca arī skolēniem.

Daudzvalodības didaktikas speciālistiem *jāizstrādā mācību materiāli - gan teorētiskajā, gan praktiskā lietojuma līmenī*. Plašāk jāizmanto jaunākās tehnoloģijas, internets, kas būtu optimāls atbalsts mācību darbam ar valodu arī mājās, ārpus skolas.

Lai gan katra ES dalībvalsts ir pilnībā atbildīga par savu izglītības un mācību sistēmas organizēšanu un saturu, inovāciju veicināšana ir joma, kurā daudz var mācīties no sadarbības pieredzes Eiropas līmenī. Inovāciju savlaicīga iekļaušana izglītības sistēmā var pārvērst Eiropas sabiedrības kultūru daudzveidību par īpašu jaunrades avotu.

Izšķiroša loma ir ar valodu izglītību saistītajiem speciālistiem, svešvalodu skolotājiem, lai daudzvalodības didaktika būtu pazīstams jēdziens arī Latvijā (Informatīvais ziņojums par Eiropas Savienības Izglītības, jaunatnes lietu un kultūras ministru padomes 2008.gada 21.-22.maija sanāksmē Izglītības un zinātnes ministrijas kompetencē esošajiem jautājumiem, 2008).

Eiropas Padomes (EP) un dalībvalstu valdību pārstāvju Secinājumu projekts akcentē pedagogu izglītības un mācīšanas kvalitātes jautājumu aktualitāti, ietver galvenos uzdevumus, kas veicami pedagogu tālākizglītības ietvaros, kā arī aicinājumus dalībvalstīm iesaistīties inovatīvos izglītības procesos. Kompetentās iestādes Latvijā atzīst un turpina atbalstīt EP un dalībvalstu valdību pārstāvju Secinājumu projektu „Par pedagogu izglītības kvalitātes uzlabošanu” (Informācija par izskatāmajiem jautājumiem Eiropas Savienības Izglītības, jaunatnes un kultūras ministru padomes sanāksmē 2007.gada 15.-16.novembrī, 2007).

Dokumentā nosauktie principi ir aktuāli un atbalstāmi gan skolotāju sagatavošanai darbam daudzvalodības apstākļos, gan jaunajām mūžizglītības prasībām un turpmākās profesionālās pilnveides sistēmai Latvijā. Latvijā pastiprināti notiek diskusijas par mūžizglītības, mobilitātes, starpvalstu prakses nozīmīgumu.

Atsevišķs etaps daudzvalodības attīstības procesā ir nepieciešamība pēc nepārtrauktas skolotāju izglītošanas, aprobējot jaunās metodes pedagogijā. Latvija savā pozīcijā atbalsta Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes priekšlikumu akceptēt vienotus kvalifikācijas

principus Eiropā, kas dotu iespēju salīdzināt Eiropas dažādās kvalifikāciju sistēmas un līmeņus izglītībā, t.sk. svešvalodu apguvē, tādā veidā sekmējot izglītības iestādēs iegūto kvalifikāciju caurskatāmību un pielīdzināšanu dažādās Eiropas dalībvalstīs. Tas ir garš, laikietilpīgs darba process, kura sākumu Latvijas skolās tikpat kā nejut

(Informācija par izskatāmajiem jautājumiem Eiropas Savienības Izglītības, jaunatnes un kultūras ministru padomes sanāksmē 2007.gada 15.-16.novembrī, 2007).

Pozitīva iezīme ir valodu specializācijas skolas, kas nav sekojušas savulaik modernajai tendencei pāriet tikai uz vienas - uz pasaules pirmās svešvalodas mācīšanu. Valodu skolas var izmantot kā bāzi daudzvalodības attīstībai, jaunu metožu izstrādei, aprobācijai un izmantošanai daudzvalodu izglītībā Latvijā.

2.2.2. Komunikatīvās kompetences pilnveide- galvenais uzdevums daudzvalodības didaktikā

Valoda kā kultūras sastāvdaļa sniedz pieeju dažādiem pasaules redzējumiem. Līdz ar to vairāku valodu prasme nodrošina savstarpēju saprašanu. Gan no informācijas apmaiņas, gan emocionālā viedokļa saprašanās vienmēr būs labāka, ja komunikācijas partneri lieto viens otra dzimto valodu, nevis sazināsies kādā trešajā valodā. Ar starpkultūru dialogu tiek saprasta atvērta un cieņas pilna uzskatu apmaiņa starp indivīdiem, grupām ar dažādām etniskām, kultūras, reliģiskajām un lingvistiskajām saknēm un mantojumu.

Daudzi valstiski domājoši politiķi uzsver valodas utilitāro mērķi: bet tas ir tikai dominējošs globalizācijas redzējums, kas tiecas monopolizēt vienas saziņas valodas lietošanu, tādēļ ir jācenšas uzsvērt priekšrocības, ko sniedz uz kultūras valodām balstīta daudzvalodība. Pie tam daudzvalodīgs būs tas indivīds, kas spēs komunicēt vairāk kā divās valodās, taču tas nenozīmē, ka visās lietotajās valodās viņa zināšanas būs vienādā līmenī un absolūti perfektas.

Galvenais mērķis daudzvalodībā ir mācīt *komunikatīvo kompetenci* jeb saziņas prasmi. Vairāki zinātnieki, kā, piemēram, Karls Rihards Baušs (*Karl- Richard- Bausch*) no Rūras Universitātes Bohumā, paralēli zinātnes darbam raksta aforismus par daudzvalodību, kas psiholingvistiski trāpīgi raksturo daudzvalodības piekritēju uzskatus un daudzvalodības būtību:

- „Vienvalodība ir ārstējama!”
- „Patiesa daudzvalodība palīdz saglabāt jaunību!”
- „Tā veicina mobilitāti un īpaši- toleranci!”
- „Cilvēka smadzenēs patiesībā vietas pietiek daudzām valodām, vai vismaz - vairākām!”

- „Cilvēks jau ir daudzvalodīgs savā dzimtajā valodā: jo vācu valoda pasaka tik daudz, angļu valoda pasaka tik daudz...”
- „Valodas, kas mīt mūsos, gribam to vai ne, savā starpā sarunājas!”
- „Aktīvi lietotā daudzvalodība katrā cilvēkā ir tikai daļskaitlis no tās daudzvalodības, ko viņš spēj saprast.” (Bausch, 2007,93).

2.2.3. Teorētiskās pamatnostādnes un atsevišķi daudzvalodības didaktikas aprobācijas projekti ārvalstīs

Daudzvalodības didaktika ir pagaidām vēl nepabeigts meklējumu process. Valodu mācībām, kuru mērķis ir daudzvalodība, nepieciešama pavisam jauna didaktiska pieeja: tā ir *daudzvalodības didaktika*, kuras pamatā ir vairāku valodu vienlaicīga, kombinēta un koordinēta apguve (Aspekte einer Didaktik der Mehrsprachigkeit, 2008, 1).

Valodnieks Alberts Rāšs uzsver, ka izglītības standarti vairumā valstu ir orientēti tikai uz konkrētu mācību priekšmetu vai konkrētu mācāmo valodu, bet nav orientēti uz daudzvalodību (Raasch, 2010, 5).

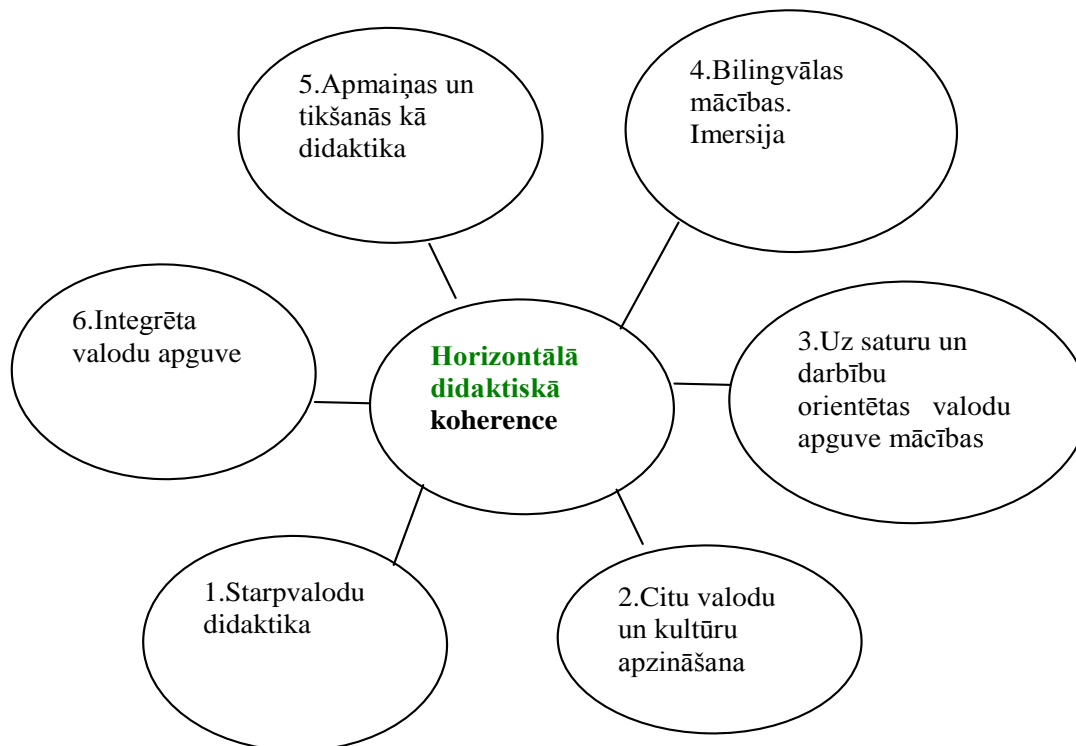
Atsevišķu valodu apguves modeļu sadalīšana nav novēršama, bet šādu modeli drīkstētu akceptēt tikai tad, ja ņemts vērā vairāku valodu mijdarbības aspekts un valodu apguves modelī ir ietvertas iespējas valodas kombinēt (Raasch, 2010, 5). Absolūtā valodas piesaiste konkrētajam priekšmetam ir jāpārvar vai jākompensē.

Valodas izvēle, kurā gribam sarunāties, atkarīga no vairākiem kritērijiem. Valodu apgūst, lai to lietotu atšķirīgās sociālajās telpās: skolā, ģimenē, diskusijās, publiski uzstājoties, darbā. Tātad tiek apgūti atšķirīgi konkrētās valodas lietojuma nosacījumi un atšķirīgi valodas stili. Līdz šim izolēti mācītās valodas skolā (L1,L2,L3 utt.) jāapvieno, lai veidotos pavisam jauna- daudzvalodu kompetence. Didaktika, kurās valodu leksiskās un gramatiskās struktūras automātiski tiek salīdzinātas, palīdz uztvert arī saturisko jēgu mācāmajās valodās kā vienā kopveselumā. Daudzvalodības didaktikas pamatprincipi ir šādi:

1. Daudzvalodības didaktika nozīmē īstenot noteiktas prasības visās (2 -3 -4) mācāmajās valodās.
2. Citu valodu un kultūru apzināšanās: tā ir atvērtība pret mācāmajām valodām.
3. Uz saturu, darbību vērstās valodu mācībās jauns saturs tiek atklāts ar svešvalodas palīdzību, un otrādi: valoda tiek apgūta, izmantojot jaunu, agrāk nezinātu faktu materiālu. Liela nozīme šeit ir valodas līdzekļu lietojumam.
4. Biligvālās mācībās priekšmeta saturs pēc iespējas tiek atklāts ar svešvalodas palīdzību. Imersija ir saturs, kas tiek atklāts *tikai* svešvalodā.

5.Skolēnu apmaiņas un tikšanās ir tieša, nepastarpināta saskare ar svešvalodas kā dzimtās valodas lietotāju. Komunikācijas var notikt arī rakstveidā, e- pasta formā utt. (sk.5.att.)

6.Integrēta valodu apguves veicināšana ir svešvalodas izmantošana jebkurā mācību priekšmetā (piemēram, atkarībā no skolotāja valodu zināšanām vai stundu vadot diviem skolotājiem vienlaicīgi) (Aspekte einer Didaktik der Mehrsprachigkeit, 2008, 5).

5.attēls. Horizontālā didaktiskā koherence (Avots: Aspekte einer Didaktik der Mehrsprachigkeit, 2008,5).

Attēls var izrādīties nepabeigts, jo daudzvalodības didaktika ir attīstības procesā. Daudzvalodības didaktikas pārstāvji jēdzienus attēlā skaidro šādi: „Valodu integrācija stundā optimizē svešvalodu apguvi, ļauj veiksmīgāk saskatīt kopīgo un atšķirīgo, saprast valodu un kultūru bagātību ” (Aspekte einer Didaktik der Mehrsprachigkeit, 2008).

Sociolingvistikas pārstāvis Kolins Beikers darbā „Bilingvisma un bilingvālās izglītības pamati” norāda uz to, ka divas valodas paralēli visefektīvāk apgūstamas tad, ja tās tiek nošķirtas pēc principa „viens priekšmets – viena valoda” vai “viens skolotājs – viena valoda”. Līdzīgi kā ģimenē “viens ģimenes loceklis – viena valoda”. Ja māte runā vienā valodā, bet tēvs – otrā, notiek valodu nošķiršana. Bērns tādējādi iemācīsies, ka ar māti jārunā vienā valodā, bet ar tēvu – otrā. Tā mazs bērns labi apgūs abas valodas, jo starp tām būs nošķirta lingvistiskā informācija (Beikers, 2002, 2).

Ja stundā divas svešvalodas tomēr lieto viens skolotājs, starp valodām atvēlētajiem laika posmiem stundā jābūt noteiktām proporcijām, bet svarīgāki tomēr ir metode un veids, kā

valodas tiek lietotas, jo abās valodās jāattīsta visas četras valodas pamatprasmes. Ja viena valoda vienmēr tiks lietota mutvārdu formā, bet otra – rakstveidā, prasmes svešvalodās attīstīsies nesimetriski. Svarīgāks ir atzinums, ka skolotājs var *stratēģiski plānot* abu valodu lietojumu klasē un attīstīt skolēnu kognitīvās spējas, mainot valodas atkarībā no noteiktiem nosacījumiem (Beikers, 2002, 4).

Sadarbības partneru atbalsts mācību stundās daudzvalodības didaktikas ietvaros var būt arī skolēni, kuru sasniegumi kādā no izmantotajām valodām ir teicami vai izcili. Skolēni var aizstāt citu valodu skolotājus mācību stundā un būt eksperti, piemēram, franču, krievu, spāņu utt. valodās, ja stundas saturs tiek veidots, piemēram, balstoties uz 4- 5 valodām vienlaicīgi. Bez tam tematam, par ko tiek diskutēts valodu stundās, jābūt saistošam, vajadzīgam, aktuālam un adekvātam.

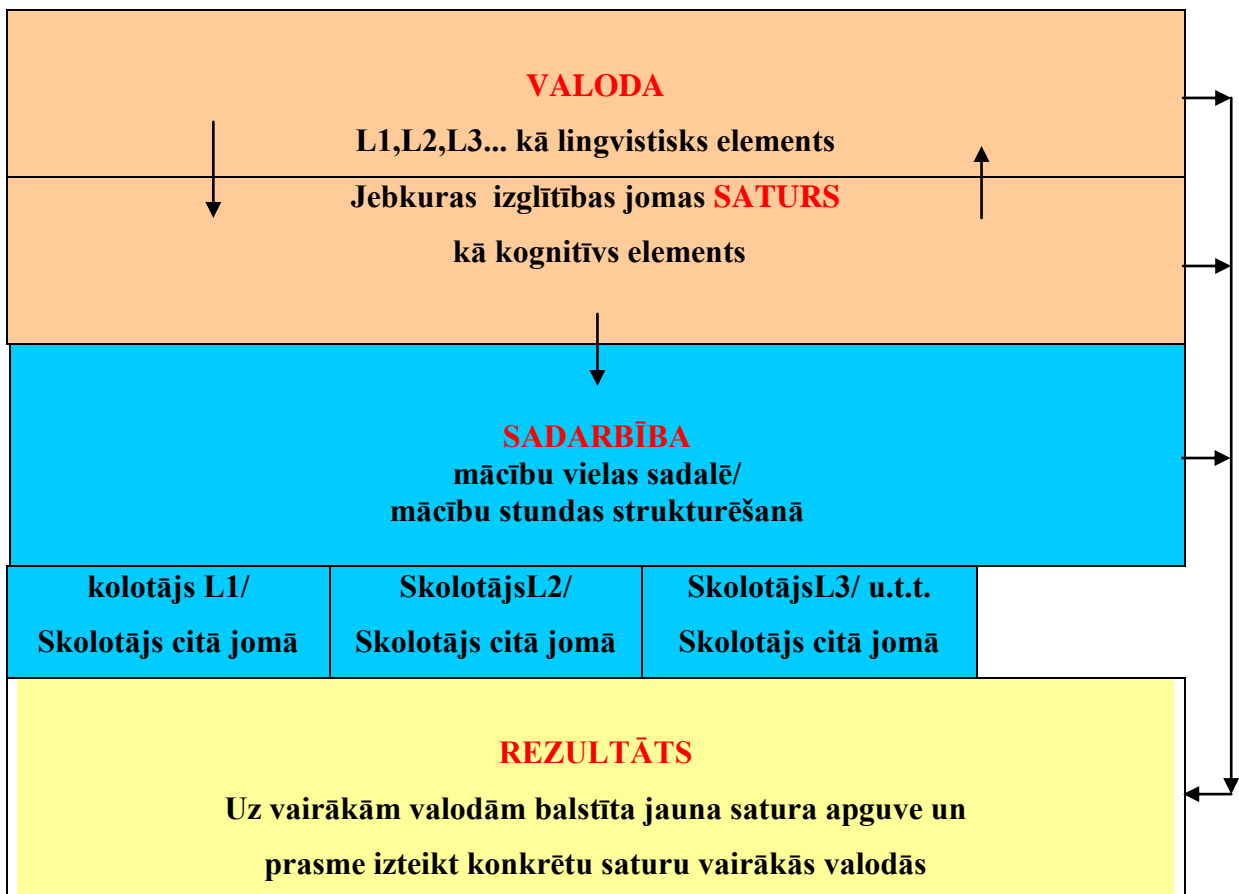
Valodas tāpat netiek mācītas izolēti, starp tām didaktiski tiek radītas daudzveidīgas saiknes, kas ietekmē mācību plānu sastādīšanu, mācību līdzekļu izvēli un prasa skolotāju ciešu sadarbību (Aspekte einer Didaktik der Mehrsprachigkeit , 2008, 11). Katras klases vai mācību grupas potenciāls ir atšķirīgs- tā ir mozaīka, kas rūpīgi jāizpēta un profesionāli jāpadara par tādu valodu apguves vienību, kurā skolēns cits citam spēj palīdzēt jautājumos, kuros labāk orientējas, ne tikai sadarbojoties ar skolotājiem, kas darbību organizē (Franceschini, 2009).

Arī mediju izmantošana valodu mācībās ir kļuvusi par neatņemamu sastāvdaļu. Ir jāturpina veidot brīva, autonoma vide, kas stundās ļautu ieviest radošas mācību stratēģijas. Jebkura pārdomāta un aprobēta inovācija daudzvalodības didaktikā ir nozīmīga. Programmas veidojot, vairāk jāvadās no skolēna interesēm un vajadzībām, lai valodu apguve būtu efektīvāka. Ja skolotājam līdz šim bija labi jāpārvalda mācāmā svešvaloda, jāpārzina didaktikas paņēmieni un jāorientējas mediju izmantošanā stundās, tad jaunajā didaktiskajā situācijā skolotājs ir lietpratējs citas valsts kultūrā, sociālajā un mentālajā jomā , kā arī prot integrēties ne tikai sava reģiona skolā, bet skolā kā iestādē, kurā ienākusi globalizācija (Franceschini, 2009).

Tāpat daudzvalodības didaktika dibināta uz citiem pamatprincipiem: **valodas nemāca izolēti, bet savstarpējā saistībā un atkarībā citu no citas, kā arī balstoties uz jebkura mācību priekšmeta saturu**, kas spēj skolēnu ieinteresēt vai ir nozīmīgs sabiedrībai.

Tas prasa saliedētību starp skolotājiem , kopīgu mācību vielas sadali u.c. Šādas pedagoģiskas sadarbības partneri var būt

- valodu skolotāji;
- valodu skolotājs un kādas citas izglītības jomas skolotājs (skat. 6.att.);

6.attēls.Sadarbības pamatprincipi daudzvalodības didaktikas kontekstā

(Autore: Rūta Ķemere)

Daudzvalodības didaktikas principi paredz ievērot indivīda vecumu, individuālās intereses, vajadzības un īpatnības: akcentus elastīgi iespējams likt uz visdažādākajām valodas kompetencēm. Gramatika, pareizrakstība, likumu pārzināšana saglabā savu svarīgumu valodas apgūvē, bet mācību procesa centrā daudzvalodības didaktikas speciālisti izvirza komunikatīvo un starpkultūru aspektu (Aspekte einer Didaktik der Mehrsprachigkeit, 2008 ,10).

Valoda daļēji tiek apgūta apzināti, mērķtiecīgi, bet daļēji arī impulsīvi- tāpat kā dzimtā valoda, kur noteicošais ir saturiskais faktors. Valodu lietojuma sadalījums mācību stundas laikā ir sekojošs: pēc iespējas vairāk izmantot svešvalodas, bet cik nepieciešams – arī dzimto valodu. Centrā izvirzās jau Kolinsa Beikera minētais bilingvālais princips. Svešvalodu apgūvi, ja daudzvalodības didaktika kā zinātne pilnveidosies, var sagaidīt radikālas pārmaiņas. Daudzas no tām jau ir definētas:

- Skolēniem mācību dienas laikā nav jāsakaras ar vienu un to pašu mācību vielas saturu, jo skolotāji izvairās no tā dublēšanās. Saturu var integrēt, sadarbojoties svešvalodu skolotājiem

(piemēram, par Ziemassvētkiem mācību gada I semestra beigās runāt vai klausīties L1,L2,L3 valodās pilnīgi vienu un to pašu, izmantojot vienādus didaktiskus paņēmienus, skolēnam var likties nomācoši; tāpat nelietderīgi tiks tērēts mācībām paredzētais laiks).

- Tematiskās, formālās un metodiskās paralēles jāmeklē dažādos mācību priekšmetos (īpaši valodās), tāpat kā kultūru vidē, par kurām skolēni mācās.
- Integrācija daudzvalodības izpratnē ir uzdevums valodu apguves procesu padarīt racionālu, jēgpilnu: ir jāizmanto viss, ko skolēns jau zina, tam pakāpeniski pievienojot jauno informāciju. Iegūtajās un jau esošajās zināšanās skolēniem jādalās savā starpā.
- No lingvistiskā aspekta pilnībā nav jāatsakās. Valodas uzbūves, gramatikas, pamatprincipiem ir jābūt pieejamiem, viegli uztveramiem, tos stundas gaitā uzskatāmības nolūkos var izmantot un salīdzināt (Racine, 2005).

Nozīmīgs faktors, kas kavē daudzvalodības didaktikas ieviešanu skolās ir sekojošs: par tematu „integrēta valodu apguves didaktika” gan skolotājiem, gan sabiedrībai pagaidām vēl trūkst izpratnes, un maz ir arī sagatavotu materiālu. Pašreiz runa ir par teorētiskajām pamatnostādņēm un atsevišķiem aprobācijas projektiem ārvalstīs (Racine, 2005). Tāds pieņēmums pastāvējis 2005.gadā, tomēr straujo pārmaiņu rezultātā, kas notiek sabiedrībā un izglītībā, arī daudzvalodības didaktikas jēdziens, funkcijas un konkrēti uzdevumi gadu no gada tiek pilnveidoti.

Atsevišķi daudzvalodības didaktikas elementiem, kuru pēdējos mācību gados (kopš 2011.gada) intensīvi aprobē arī atbalsta skolās Latvijā, ir t.s. CLIL (*Content and Language Integrated Learning*). CLIL metodika sakņojas mācību priekšmeta satura un valodas integrētā apgūvē. „CLIL ir paņēmiens akadēmiskās valodas apgūvei un pilnveidei. Satura apguve nodrošina akadēmiskās valodas apgūvi un pilnveidi, t.i., skolēns apgūstot konkrētu mācību priekšmetu, apgūst šī priekšmeta nozares terminoloģiju, specifisko leksiku un valodas struktūras. CLIL ir iespēja svešvalodu prasmju uzlabošanai”, skaidro LVA valodniece Indra Lapinska prezentācijas materiālā „CLIL pieredze Latvijā” (Lapinska, 2014).

„Integrēt saturu nozīmē apvienot valodu mācīšanos ar kādu citu priekšmetu un tas nozīmē arī mācīties valodu un vienlaikus pētīt kādu uz saturu balstītu priekšmetu. Tā ir bilingvālās izglītības forma, un šīs teorijas angļisko saīsinājumu CLIL radīja Deivids Maršs (David Marsh) no *Jyväska* universitātes Somijā. CLIL nav jauna koncepcija. Tā ir tikusi dažādos veidos izmantota jau kopš Antīkās Romas laikiem, vai pat vēl agrāk. Laika gaitā tai ir bijuši dažādi apzīmējumi, piemēram, imersijas izglītība, uz saturu balstīta valodu mācīšana, galvenā valodu bagātināšana mācīšanās, bilingvālā izglītība”, par CLIL pamatprincipiem un vēsturi stāsta starptautiskā EK projekta *Grundtvig „LoveLanguage”* dalībnieki

(Rokasgrāmata, 2006,39).

Lielākajā daļā Eiropas valstu mūsdienās tiek lietots termins CLIL. Šis termins ir vairāk atbilstošs, jo tas vienlīdz akcentē abu priekšmetu nozīmību - gan valodu mācīšanos, gan saturā balstītā priekšmeta apguvi.

Terminu skaits, ar kuriem šī didaktiskā koncepcija tiek apzīmēta, patiešām ir liels. Bez pašreiz populārākā akronīma CLIL pastāv arī citi starptautiski apzīmējumi: vācu valodā *Bilingualer Sachfachunterricht*, franču valodā *EMILE*, utt. Pēc būtības šīs alternatīvās pieejas ir daudzveidīgas bilingvālās izglītības formas (Kas ir CLIL? Informācija skolotājiem, 2007).

2011.-2014. gadā sadarbībā ar Britu Padomi Rīgā organizēti 8 tālmācības kursi CLIL metodikā, kopējais apjoms- 50 stundas. Kursos ir piedalījušies 93 dažādu mācību priekšmetu skolotāji no Latvijas skolām (Mācību satura un valodas apguve, nodrošinot izglītojamo, kuri nav mācījušies izglītības iestādē Latvijā ir atgriezušies no ārzemēm (reemigrējuši), iekļaušanos Latvijas izglītības sistēmā, 2014, 2).

Pēdējos gados tiek popularizētas un aprobētas arī citas alternatīvas pieejas katra indivīda personības attīstībā, kā, piemēram, izaugsmes veicināšana jeb *koučings*, kas orientēts uz cilvēka potenciāla atraisīšanu, lai maksimāli paaugstinātu viņa personisko sniegumu.

Kā uzskata viens no koučinga pamatlicējiem Džons Vitmors, „mums jābūt lielākiem optimistiem un jāskatās cilvēkos snaudošais apslēptais potenciāls” (Vitmors, 2013,21).

Izaugsmes veicināšanas fundamentālais pamatprincips ir stiprināt skolēnā ticību savām spējām neatkarīgi no veicamā uzdevuma vai jautājuma satura, un tas nepieciešams arī skolā, mācoties vairākas valodas un integrējot tās jebkura mācību priekšmeta saturā.

Mainoties izglītības paradigmai, pārāk nedrīkstētu baidīties no pārmaiņām, jo skola ir sabiedrības pārmaiņu „spogulis”. Dzīve, kurai pašreizējā paaudze gatavo savus bērnus nebūs tāda, kādu to pazīstam mēs. „Iespējams, vienīgais, ko varam viņiem iemācīt, ir būt elastīgiem un prast pielāgoties jebkurai situācijai [...] Mēs uzaugām ar stabilas dzīves kā normas izpratni, bet nu mums jāpiemērojas apstākļiem, kas itin nemaz nav stabili. Mūsu mazbērni izaugs ar izpratni: pārmaiņas ir dzīves norma...”, uzsver Džons Vitmors (Vitmors, 2013, 37).

Līdz ar to arī rezultatīva vairāku valodu apguve mūsdienu skolā prasa variēt ar alternatīvām, modernām un aprobētām metodēm.

Par mērķi vairs netiek uzskatīta meistarība atsevišķi vienā, divās vai pat trijās valodās, par paraugu uzskatot „ideālu dzimtās valodas runātāju”. Tā vietā mērķis ir izveidot tādu lingvistisko repertuāru, kurā ir vieta visām lingvistiskajām spējām” (Grigule, 2008, 9).

Apakšnodaļas beigās autore definē daudzvalodības didaktikas jēdzienu:

„Daudzvalodības didaktika ir valodu skolotāja attīstīta mācību teorija, kas orientēta uz integratīvu pieeju valodu apguvē un uz svešvalodas kā līdzekļa lietojumu jauna satura atklāsmē, izzinot pasauli kā daudzvalodīgu vidi. Pilnveidojot mācību darbu ar valodas līdzekļiem un attīstot visas apgūstamās valodas prasmes, uz jaunapgūtā satura bāzes tiek nostiprinātas valodu zināšanas, pie kam tiek kombinētas vairāku valodu zināšanas un prasmes vienlaicīgi, kā rezultātā veidojas *daudzvalodu kompetence*. Vērtētas tiek zināšanas un prasmes valodās, bet vērtēšanas kritērijos reizēm var integrēt arī satura vērtējumu” (Autores definīcija).

Secinājumi

Izglītības iestādēs piedāvātajām valodām un to apguves iespējām daudzvalodības apstākļos jābūt daudzveidīgām un mācību motivāciju stimulējošām.

Daudzvalodības didaktika dibināta uz citiem didaktikas pamatprincipiem: valodas nemāca izolēti, bet savstarpējā saistībā un atkarībā citu no citas, kā arī balstoties uz jebkura mācību priekšmeta saturu. Tāda pieeja spēj skolēnus ieinteresēt gan par konkrēto mācību priekšmetu, gan par iespējām apgūt jebkuras izglītības jomas saturu ar svešvalodu starpniecību. Valoda visefektīvāk tiek apgūta tad, ja to pielieto skolēnam nozīmīgās sociālās situācijās. Lingvistiskā attīstība notiek vienlaicīgi ar kognitīvo. Tas prasa saliedētību starp valodu skolotājiem (vai valodu skolotāja kompetenci vairākās valodās!), kopīgu mācību vielas sadali un sadarbību starp skolēniem, kā arī elastīgas, modernas metodes un tehnoloģijas.

Atkarībā no tā, kāds ir mācību stundas mērķis un kādi ir pieejamie resursi, daudzvalodības didaktikas mācību formu tāpat CLIL metodi var izmantot periodiski vai pat visu mācību satura tēmu apguvē. Tas attiecināms arī uz citām alternatīvām, radošām metodēm, ja to aprobācija izrādījusies rezultatīva.

2.3.Valodas kā līdzekļa apguve

2.3.1.Zināšanas un materiālie resursi – galvenās līdzekļu grupas sabiedrības ilglaicīgā attīstībā

Izglītības iestādēs apgūtās valodu prasmes un starpkultūru kompetence ir faktori, kas veicina indivīdu komunikatīvo un ideoloģisko saprašanos, iekļaušanos darba tirgū, toties valodas prasmju trūkums, nespēja orientēties valsts kultūrā, ar kuru indivīds nonāk saskarē, ir barjeras, kas kavē pozitīvu starpkultūru attiecību veidošanos un nelabvēlīgi ietekmē katra indivīda dzīves darbību.

Valodas kā līdzekļa apguve ir nepieciešams priekšnoteikums starpkultūru komunikācijā, kas nodrošina informatīvo saikni starp indivīdiem un sabiedrību, dod iespēju

uzkrāt starpkultūru pieredzi un koordinē dažādu etnosu pārstāvju sadarbību. Valodas apguve sākas skolā (dažkārt arī pirmsskolas mācību iestādē), un valodu izglītībai jāpārorientējas uz jaunām pieejām, kas „nodrošina prasmju un motivācijas iegūšanu mācīties visu dzīvi, neapstāties personības attīstībā, arī izejot ārpus formālās izglītības sistēmas”, uzskata pētnieks Juris Dzelme (Dzelme, 2011,3).

Visas izglītības sistēmas būtiska problēma pēdējos gadu desmitos ir straujās zināšanu, prasmju un attieksmju izmaiņas. Izglītības sistēma vairs nevar vienkārši nodot tālāk pieredzi, ko uzkrājušas iepriekšējās paaudzes. Situācijas straujās izmaiņas darba tirgū un sociālajā vidē liek izglītības sistēmai ne tikai nepārtraukti atjaunot zināšanu saturu, veidot jaunas prasmes, bet arī aktīvi pārveidot vērtības un attieksmes (Dzelme, 2011,2). Līdz ar to izglītībā jāiekļauj inovācijas, kas atbilstu modernās valodu apguves pamatprincipiem.

Lietojot valodu kā līdzekli, cilvēks kļūst par komunikatīvo personību, ko raksturo trīs līmeņi: *verbālā*, *sociālā* un *situatīvā* kompetence. Visos no minētajiem līmeņiem nepieciešamas valodu prasmes. Gan verbālajā līmenī, kur nepieciešamas valodas prasmes, gan sociālajā, kad, valodu lietojot, nepieciešama starpkultūru kompetence, gan situatīvajā, kad, piemēram, svarīgi pārzināt valodas stilus un to piemērojamību konkrētai situācijai.

„Ja tirdzniecības apmaiņai Eiropā pietiek ar vienu saziņas valodu, politiskai Eiropai ir nepieciešama Eiropas tautu savstarpējā atpazīstamība un sapratne,” uzsvērts Eiropas Daudzvalodības konferencē Parīzē 2005. gada 24. un 25. novembrī (Eiropas daudzvalodības hartas projekts, 2005, 5). Šī sapratne un savstarpējā tolerance var veidoties, pamatojoties uz vairāku svešvalodu prasmi.

„Vairāku svešvalodu zināšanas ievērojami paplašina redzesloku un ir labākais mūsdienu sabiedrību un problēmu izpratnes veids”, uzsvērts Eiropas Daudzvalodības hartas projektā (Eiropas Daudzvalodības hartas projekts, 2005, 5). Līdz ar to saziņas procesā iespējams pārvarēt neizpratni par vēsturiskiem pagātnes notikumiem, novērst nepilnīgu izpratni par mūsdienu situācijām visās dzīves jomās.

Antropologs Arturs Priedītis uzskata, ka komunikācija nav „tikai informācijas pārraidīšana un uztveršana. Komunikācija prasa noteikta līmeņa kompetenci, [...] valodas normu ievērošanu, kas organiski vienota ar cilvēka komunikatīvo apziņu” (Priedītis, 2008, 5).

Optimāli komunikācijas process var noritēt tikai tad, ja tas balstīts uz vērtībām, bez kurām nav iespējama ne sociālā, ne starpkultūru integrācija. Skolu uzdevums ir vērst jauniešu uzmanību uz kvalitatīvu valodu apguvi, kā rezultātā panākama optimāla saziņa gan sadarbībā ar citu kultūru pārstāvjiem, dzīvojot savā valstī, gan integrējoties sabiedrībā ārpus dzimtenes.

Sabiedrības *mērķis* ir tās ilglaicīga attīstība, bet zināšanas un materiālie resursi ir galvenās *līdzekļu grupas šī mērķa īstenošanā*. Tai skaitā valodu zināšanas un to praktiskais lietojums ir būtisks faktors etnosu mijiedarbības attīstībā.

Mērķi un līdzekļi atrodas kauzālā mijiedarbībā un ir nesaraujami saistīti. Zināšanas ir ne tikai galvenais līdzeklis ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai, bet reizē tā ir arī galvenā sabiedrības bagātība, galvenā vērtība un svarīgākais pakārtotais mērķis (Dzelme, 2011). Mērķa un līdzekļa definīciju filozofijā ir daudz, un pēc būtības tās neatšķiras.

Mērķis ir nākotnē paredzēts noteikta procesa galarezultāts, bet līdzeklis - veids mērķa sasniegšanai. Zinātniece Ausma Špona uzskata, ka mērķis ir rezultāta ideālais modelis cilvēka apziņā, uz kuru vērsta darbība (Špona, 2001).

2.3.2. Valodu izglītības objektīvi kvalitatīvie un subjektīvi kvalitatīvie mērķi un līdzekļi

Klasificējot izglītības mērķus, var izdalīt *objektīvi kvalitatīvos mērķus*, kas saistāmi ar zināšanām, prasmēm un *subjektīvi kvalitatīvos mērķus*, kas attiecināmi uz personības kvalitātēm, kā attieksmes, vērtības, pārliecība.

Mērķu definīcijās autori centušies objektīvo un subjektīvo faktoru apvienot. Piemēram, izglītības mērķis ir izveidot personību, „kura spējīga produktīvi darboties, kura spējīga producēt jaunas atziņas, padziļināt teorētiskās izstrādnes. Tieši šie uzdevumi tiek izvirzīti kā prioritārie izglītības reformas procesam daudzās Eiropas valstīs, tai skaitā Latvijā” (Marčenoka, 2007, 1).

„Daudzkultūru vide, kas nomaina iepriekšējās, pamatā viendabīgās sabiedrības kultūru, vedina izvērtēt izglītības likuma mērķa formulējuma atbilstību mūsdienu situācijai un tendencēm sabiedrībā. Izglītībā ir jāsaskaras gan ar straujo sabiedrības mainību, gan ar nepieciešamību pēc ilgtspējīguma” (Mūrnieks, 2011,5).

Tā kā svešvalodu kompetences kļūst aizvien aktuālākas, svarīgi apzināties mērķus valodu izglītībā, kam tiek pakļauti ar tiem saistītie līdzekļi.

Katru līdzekli konkrētā procesa posmā var definēt arī par „mērķi, kas pakārtots galvenajam mērķim” (Heinen, 1976,20). Tas nozīmē, ka apzinoties valodu prasmes kā *līdzekli* tālākizglītībā, darba vidē, starpkultūru saziņā un integrējoties sabiedrībā, atsevišķos mācību posmos valodu apguvē tomēr ir izdalāmi noteikti mērķi. Mērķi un līdzekļi papildina un pilnīgo cits citu : tie ir komplementāri un nav kontroversi.

Humānisma princips balstās uz cilvēkcentrētu pieeju pedagoģijā, piešķirot būtisku nozīmi indivīda personiskajiem mērķiem, ko ietekmē starppersonu un vides mijdarbība.

Cilvēks kā sociāla būtne ir ieinteresēts savus mērķus identificēt ar visas sabiedrības mērķiem, izrādot centienus ar savu darbību sasniegt pozitīvu gala rezultātu.

Līdzīgu viedokli pauž zinātnieks Andris Broks, izceļot ideju, ka vajadzības ir pamats mērķa izvirzīšanai. Pēc Andra Broka sistēmteorijas vajadzību un rezultāta kopsakarībā primārās ir indivīda un sabiedrības vajadzības.

Balstoties uz vajadzībām, tiek izvirzīts darbības mērķis un izvēlēti līdzekļi. Darbības procesā iespējams nonākt pie rezultāta, kas apmierina indivīda un sabiedrības vajadzības. Bez mērķu un līdzekļu mijdarbības sistēmteorijas pārstāvis Andris Broks uzsver arī mījsakarības starp mērķi un rezultātu, jo mērķis nav tradicionāli definēts kā paredzamais gala rezultāts, bet kā *apzināta vajadzība*, bet rezultāts- kā *apmierināta vajadzība*. „Mērķa un rezultāta savstarpējā saistība tiek panākta procesā, kurā pielietojami konkrēti līdzekļi” (Broks, 2011,1)

Arī valodu apgūvē ir svarīgi, lai indivīda un sabiedrības vajadzības un mērķi nebūtu konfliktējoši. Sabiedrība pati par sevi ir komunikatīva, un šodien daudz kultūru vidē tiek uzskatīts, „ka komunikācijas svarīgākā funkcija ir sociālās kopības sasniegšana, saglabājot šīs kopības katra elementa individualitāti” – tā par centieniem saskaņot sabiedrības mērķus ar individuālajiem izsakās antropologs Arturs Priedītis (Priedītis, 2008,1).

Līdz ar aicinājumu apgūt vairākas valodas, lielāka vērtība un vērtība tiek piešķirta katrai no valodām, t.sk. dzimtajai. Pie tam komunikācija nav tikai elementāra saziņa starp cilvēkiem, sociālām grupām, kultūrām. Svarīgs ir sociālās mijdarbības saturiskais aspekts.

Arī valodniece Ina Druviete, runājot par valodu kā komunikācijas līdzekli, uzsver: „Valoda nav arī tikai ikdienā izmantojams darbarīks, kas praktiskas nepieciešamības labad dažkārt asināms vai nomaināms pret ērtāku un izdevīgāku. Valoda ir arī būtiska personības pašapzināšanās daļa, un tās nozīmīgums nebūt nav saistāms tikai ar materiālo vai nemateriālo labumu apjomu, ko varam iegūt ar šīs valodas starpniecību” (Druviete, 2006,19).

Tādi faktori kā sociālās kopības sasniegšana, saglabājot katra individualitāti, valoda kā personības pašapzināšanās daļa ietekmē arī katras personības, personu grupas vai valodas kopienas valodu apguves specifiku.

2.3.3. Elastīga valodu apguves secība- priekšnoteikums optimālai daudzvalodības attīstībai un integrācijai valstī

Daudzvalodu vidē, kas radusies, attīstoties globalizācijas procesiem, svešvalodu piedāvājumam jābūt daudzveidīgam un demokrātiskam. Lai ņemtu vērā individuālās un reģionālās tradīcijas, svešvalodu apguves secībai jābūt elastīgai. Vairākas valodas apgūstot, nepārtraukti jāaktualizē pirmās svešvalodas prasme.

„Valsts politiskie, ekonomiskie, kultūras un sociālie apstākļi, tās starptautiskie sakari, kā arī piederība reģionāliem un globāliem tīkliem lielā mērā nosaka ne tikai mācāmo valodu piedāvājumu, bet arī secību, kādā svešvalodas tiek apgūtas” (Nürnberger Empfehlungen zum frühen Fremdsprachenlernen, 1996, 1).

Vairums skolēnu vecāku pieprasa, lai pirmā svešvaloda skolā būtu angļu valoda (un gandrīz visos gadījumos Latvijā tāds ir arī mācību iestāžu piedāvājums): angļu valoda ir viegli apgūstama un kā globāls komunikācijas līdzeklis spēj nodrošināt labus priekšnoteikumus bērnu turpmākajā izglītībā un profesijā, tomēr kā pirmā svešvaloda tā atstāj nelabvēlīgu ietekmi uz motivāciju apgūt citas valodas. Arī Eiropas Daudzvalodības hartas projektā iekļauts ieteikums: „Nesākt moderno valodu apguvi ar visizplatītāko svešvalodu; agrīnā apguve nebūtu jāsāk ar angļu valodu, izņemot gadījumus, kad tas ir nepieciešams” (Eiropas Daudzvalodības hartas projekts, 2005). Nozīmīga vairāku valodu apguvei būtu optimāla reģionālās daudzvalodības koncepcija, kas dotu iespēju vienas izglītības ietvaros apgūt divas vai vairākas valodas, kā tas ir skolās ar valodu specializāciju. Uz mazāk populāru vai sarežģītāku valodu bāzes angļu valodu apgūt ir vienkāršāk, un tas arī ir efektīvi, kā to pierāda dažādu valodu skolu labie eksāmenu rezultāti angļu valodā.

Skolu jauniešiem jādod „iespēja paralēli vai vienu pēc otras apgūt vairākas valodas, pateicoties elastīgam, modulētam, individuālam mācību procesam, kurā skolēns ir mācību procesa noteicējs un kurā viņu sagatavo sevis paša novērtēšanai” (Eiropas Daudzvalodības hartas projekts, 2005,11).

Svešvaloda un dzimtā valoda mācāmas paralēli. Svešvalodu apguve neierobežo dzimtās valodas saturisko apguvi: arī latviešu valodas mācību priekšmeta standarts sadaļā “Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi” paredz lietot dzimto valodu starpkultūru dialogā, un viens no uzdevumiem ir padziļināt izpratni par latviešu valodas lomu daudz kultūru sabiedrībā (Latviešu valoda. Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta programmas paraugs (1. variants), 2008, 3). Integrācija nav viendimensionāls un lineārs process, bet process, ko ietekmē vairāki faktori:

- valoda;
- politiskā (jeb strukturālā situācija),
- sociālā situācija,
- kultūrvide (jeb normatīvā situācija),
- ikdienas situācija (jeb funkcionālā situācija) (Malec, 2007,5).

Svešvalodas lietojums daudzvalodu vidē ir viens no svarīgākajiem integrācijas faktoriem, bet ne vienīgais. Valodu apgūstot, jāiepazīst attiecīgā etnosa politiskās, sociālās

īpatnības, kultūra un mentalitāte. Jāiepazīstas ar konotācijas radītiem efektiem valodā (t.i. zemteksti, asociatīvas, vēsturiskā radušās nozīmes). Arī dažādu kultūras īpatnības skolā(vai konkrētajā kultūrvidē, ja tas iespējams) jāapgūst noteiktā secībā vai vienlaicīgi, kas atkarīgs no konkrēto valodu apguves secības.

Secinājumi

Nepieciešams ieviest inovācijas svešvalodu apgūvē Latvijas skolās, t.sk. DSD skolās, kas atbilstu modernākajām atziņām šajā jomā un akcentēt trīs būtiskāko faktoru līdzsvara ievērošanu, mācot valodas; tie ir *komunikatīvā (valodas) kompetence, starpkultūru kompetence* un *metodoloģiskā kompetence*, kas spētu pilnveidot mācību formas un metodes skolās, kā rezultātā tiktu veidota zināšanu sabiedrība.

Vajadzīga konsekvence un teorētiska bāze *daudzvalodības didaktikas* koncepcijas ieviešanai Latvijā, jo svešvalodas ir viens no aktuālākajiem mācību priekšmetiem izglītības sistēmā, kur būtu jāsadarbojas starptautiskā līmenī. Iespējams, ka, apkopojot pieredzi, jāmaina vai jāpapildina svešvalodu apguves mērķi valstu izglītības standartos, ja Eiropas skolās tie izrādās pārāk atšķirīgi.

Tematiem, kas integratīvi tiktu mācīti svešvalodās, jābūt *aktuāliem*. Tiem jāakcentē viss jauniešiem nepieciešamais un saistošais, tādējādi uzsverot valodas kā līdzekļa nepieciešamību. Jāizvairās no valodas mācīšanas metodēm, kur akcentēts tikai lingvistiskais aspekts. Tādējādi pastāv risks abstrahēties no satura un informācijas, ko katra valoda kā pasaules izziņas līdzeklis spēj sniegt. 21.gadsimta valodu izglītībā aizvien noteicošāka kļūst *komunikatīvā kompetence*. Tas būtu jāņem vērā, mācot gan 1., gan 2., gan 3. utt. svešvalodu.

Vairāku *valodu apgūvē jāievēro noteikta secība*, kas katrā valstī var būt specifiska. Katra nākošā svešvaloda tiek „pārklāta” iepriekš apgūtajai valodai didaktiski argumentēti un loģiski, ņemot vērā skolēnu specifiskās vajadzības un situāciju.

Svarīga ir *valodu mācīšanās no agrīna vecuma*, kad reprodukcijas un imitācijas spējas bērnos ir visizteiktākās.

2.4.Paradigmas maiņa valodu apgūvē Latvijā un Eiropā

2.4.1. Aktuālie pamatprincipi moderno valodu apguves jomā

Apkopojot inovācijas valodu izglītībā, kas jau ieviestas un kuras nepieciešams ieviest, lai aktualizētu un optimizētu valodu mācības daudzvalodības kontekstā, jārunā par paradigmu maiņu valodu izglītībā.

Moderno valodu jomā Eiropas Padomes darbs balstās uz 3 pamatprincipiem (Starpkultūru saskarsme, Mācību metodiskais materiāls, 2011, 24):

- 1. Eiropas valodu un kultūru mantojums ir kopīga vērtība, kas jāaizsargā un jāattīsta. Lielākas pūles jāpieliek izglītības jomā, lai šo daudzveidību no apgrūtinātas saziņas pārveidotu par savstarpējas bagātināšanās un sapratnes avotu.
- 2. Tikai labi protot Eiropas modernās valodas, var uzlabot dažādās valodās runājošo eiropiešu savstarpējo komunikāciju, veicināt viņu mobilitāti, savstarpējo sapratni un sadarbību, novērst aizspriedumus un diskrimināciju.
- 3. Izstrādājot un pieņemot nacionālo politiku moderno valodu mācīšanās un mācīšanas jomā, dalībvalstis var sasniegt lielāku vienotību Eiropas līmenī: tas nozīmē
 - veiksmīgu darbību starptautiskas mobilitātes un sadarbības apstākļos (izglītībā, kultūrā, zinātnē, tirdzniecībā, rūpniecībā u.c.);
 - sapratnes, iecietības, cieņas veicināšanu pret kultūru daudzveidību, padarot efektīvāku starptautisko saziņu;
 - Eiropas kultūras dzīves bagātību un daudzveidības saglabāšanu, informāciju par nacionālajām un reģionālajām valodām, t.s. valodām, kuras netiek mācītas bieži;
 - daudzvalodu un daudz kultūru Eiropas sabiedrības vajadzību sabalansēšanu.

Patlaban optimāla teorētiskā bāze ir tādi dokumenti kā „*Vadlīnijas Valodu rīcības politikas attīstībai Eiropā*” (2007) un „*Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei : mācīšanās, mācīšana, vērtēšana*” (2006).

Ja „*Vadlīnijas Valodu rīcības politikas attīstībai Eiropā*” (2007) rakstītas tiem, kuri ietekmē, formulē un ievieš valodas politiku dažādos līmeņos – izglītības iestādē, pašvaldībā, valsts izglītības sistēmā vai starptautiskā organizācijā, tad „*Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana*” (2006) sniedz kopīgu pamatu valodu mācību programmu, vadlīniju, pārbaudījumu, mācību grāmatu u.c. izstrādei visā Eiropā. Dokumentā parādīts arī kultūras konteksts, kurā valoda funkcionē, kā arī definēti jau pieminētie valodas seši prasmes līmeņi (A1,A2,B1,B2,C1,C2), kas ļauj novērtēt valodas apguvēja izaugsmi katrā mācību posmā, katrā atsevišķajā valodas prasmē un visā dzīves laikā.

2.4.2. Dinamiskas zināšanu radīšanas paradigmas nepieciešamība mūsdienu skolā

Laikmetā, kam raksturīga izteikta mobilitāte un kur „izmaiņas netiek uzskatītas par instruktīvās sistēmas nomaiņas nepieciešamības cēloni, bet tikai par jaunu un paplašinātu instrukciju izveidošanas iemeslu” (Apse- Apsītis, 2008, 1), nepieciešama cita- dinamiska zināšanu radīšanas paradigma, jo informācijas aprites ātrums apsteidz paaudžu aprites ātrumu. Tas nozīmē, ka skola kā viens no sabiedriskās domas veidošanās pamatelementiem atpaliek no

sabiedrības attīstības straujā tempa: zināšanas, ko dod skola, bieži ir instrukciju kopums, ar kā palīdzību nevar veidoties zināšanu sabiedrība.

Kā uzskata pētnieks Pēteris Apse- Apsītis, skola bieži atgādina vietu, kurā sniedz instrukcijas un pieskata bērnus. To spēj indivīdi ar lielāku vai mazāku profesionālismu. Tomēr instruēšanai ar pedagogiju ir maz kopīga. Zināšanu radīšanu spēj vadīt tikai augstas klases profesionāļi, kuru skaits ir ierobežots. Lēni, bet attīstības spiesta, sabiedrība pāriet pie cita izskaidrojuma: skola ir iestāde, kurā *māca mācīties un radīt zināšanas* (Apse- Apsītis, 2008).

Tas attiecināms arī uz svešvalodu apguvi: līdzīgi kā tas ir moderno informācijas tehnoloģiju apgūvē, arī svešvalodas jāapgūst pēc iespējas agrāk, kad bērns valodas mācās intuitīvi (piemēram, savu dzimto valodu).

Rakstu zīmju valoda ir tikai viens no valodas aspektiem, toties komunikācijas prasmes bērns sāk apgūt jau 1- 2 gadu vecumā. Komunikatīvais aspekts ir primārs, lai realizētu saziņas procesu. Arī agrīnā vecumā valodas apgūvēja un lietotāja komunikatīvā kompetence attīstās un realizējas dažādos valodas darbības veidos: bērns valodu

- uztver,
- producē,
- veic interaktīvas darbības (jeb komunicē),
- izmanto to kā mediāciju (jeb starpniecību, piemēram, tulko pazīstamus vārdus vai izteicienus tām personām, kas tos nepārzina) (Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana, 2006 ,20).

Valodu apguve agrīnā vecumā tuvinātu Latvijas sabiedrību zināšanu sabiedrības kritēriju izpildei.

Bez tam svešvalodas apgūvē, kā uzsver Volfgangs Berners (*Wolfgang Börner*) un Klauss Fogels (*Klaus Vogel*), līdzās kognitīvajām prasmēm, kur pēc noteiktas shēmas skolēns saņem un pielieto jaunas zināšanas, jāakcentē emocionālais aspekts.

Skolēns ir personība, un skolai jāīsteno kopveseluma pieeja tās attīstībā. Tas ir sarežģīts process, kas prasa ievērot skolēna domāšanas, jūtu pasaules, rīcības, ķermenisko specifiku (Börner W., Vogel K. ,2004).

Svešvalodas stundām jābūt balstītām uz pozitīvām emocijām, uz radošu pieeju jauniem meklējumiem; kā iesaka valodnieki Volfgangs Berners un Klauss Fogels, „ jūtu pasaulei stundās jāpiešķir nozīmīga vieta” (Börner W., Vogel K. ,2004). Jebkurš neapstrīdams fakts, jebkurš gramatikas likums var skolēnam kļūt saistošs, ja profesionāls skolotājs to prot padarīt par interesi izraisošu un intriģējošu.

„Līdzīgi kā citur pasaulē, arī Latvijas Republikā pēc neatkarības atjaunošanas valodas politika kļuvusi par pārdomāti un mērķtiecīgi veidotu iekšpolitikas virzienu. Valodas politika Latvijā izstrādāta uz stingras sociolingvistiskās teorijas pamata, ņemot vērā daudzu ārvalstu pieredzi. Tās izstrādē piedalījušies citu valstu eksperti, un tā guvusi arī starptautisku apstiprinājumu”, situāciju Latvijas valodu politikā raksturo valodniece Ina Druvieta (Druvieta, 2006, 22).

Svarīgi, lai šie atzinumi Latvijas valodu politikā tiktu realizēti skolās un svešvalodu prasmju apguve kļūtu dinamiskāka.

2.4.3. Tradicionālo un jauno pieeju būtiskas atšķirības valodu mācībās

Valodu mācību paradigmas maiņa prasa arī jaunu, situācijai atbilstošu didaktisku pieeju. Franks Hjuvorts valodas mācību paradigmas pamata aspektus apkopojis sekojošā tabulā:

8.tabula. Valodas mācību paradigmas maiņa (Heyworth, 2003)

<i>Valodas mācību tradicionālā paradigma</i>	<i>Valodas mācību jaunā paradigma</i>
Uzsvars uz nacionālu valsti un dzimto valodu kā identitātes pamatu	Uzsvars uz piederību Eiropai un daudzvalodīgu personību
Daudzvalodība ir sabiedrības problēma	Daudzvalodība bagātina sabiedrību
Paredz, ka valodas apguvējs sāk apgūt jaunu valodu, balstoties uz vienas valodas pamata	Ņem vērā dažādu valodu pieredzi, neformālās valodu apguves iespējas, kas bagātina valodu apguvi
Bilingvisms un kultūru dažādība tiek noklusēti	Bilingvisms un kultūru dažādība tiek pozitīvi novērtēti
Bilingvāla skolēna izglītošana tiek uzskatīta par problemātisku; uzsvars likts uz nacionālās valodas apguvi	Bilingvisms ir vēlams; uzsvars tiek likts uz vairāku- gan dzimtās valodas, gan citu valodu prasmju attīstīšanu
Citu valodu runātāji ir “svešinieki”	Prasme sazināties vairākās valodās ir norma
Mācīties valodu ir grūti	Mācīties valodas ir norma
Mērķis ir dzimtās valodas lietojumam tuva kompetence valodās	Pat zems kompetences līmenis tiek pozitīvi vērtēts un iekļauts saziņā, kas būtu jāattīsta visu turpmāko dzīvi
Valodas mācīšana koncentrējas galvenokārt uz valodas apguves mērķiem. Kultūrai netiek pievērsta liela nozīme, vai arī tā atspoguļojas tikai kā kultūras sasniegumi (augstā kultūra). Statiska kultūras izpratne	Valodas mācībās būtiska nozīme ir kultūrai un starpkultūru izglītībai. Dinamiska kultūras izpratne

Valodu apguvi arvien būtiskāk ietekmē:

- informācijas tehnoloģiju attīstība;
- izstrādātās Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: to mācīšanās, mācīšana, zināšanu un prasmju vērtēšana;
- Eiropas Valodu portfelis (EVP), kas kalpo mūsdienīgu valodas apguves mērķu izvirzīšanai un valodu prasmju novērtēšanai. EVP ir mācību līdzeklis daudzvalodības un kultūras daudzveidības izpratnes veicināšanai, kas domāts ikvienam, kas gatavojas apgūt kādu valodu un vēlas novērtēt valodas prasmes līmeni (Eiropas Valodu portfelis, 2006).

EVP funkcijas ir *informējošā*, kas dod informāciju par EVP īpašnieka pieredzi un rezultātiem dažādu valodu apguvē pēc sešu līmeņu sistēmas (EKP), un *pedagoģiskā*, kas padara skaidrāku un pārskatāmu padara konkrētas valodas apguves procesu.

Pašnovērtējuma faktors attīsta patstāvīgā darba iemaņas, prasmi novērtēt savas zināšanas to attīstībā. Tas veicina valodas apguvēja atbildību par rezultātu valodu apguvē un ir svarīgs motivāciju veidojošs faktors. EVP veidi saskaņoti ar vecuma posmiem, ar valodas specifiku (terminoloģija noteiktu profesiju pārstāvjiem vai imigrantiem) (Eiropas Valodu portfelis, 2006).

2.4.4.Daudzvalodu kompetences kā kompleksas kompetences apzināšana

Saistībā ar valodu daudzveidību „*Vadlīnijās Valodu rīcības politikas attīstībai Eiropā*” (2007) tiek nošķirti divi daudzvalodības jēdzieni: multilingvisms un plurilingvisms:

- **multilingvisms** attiecas uz dažādu valodu kā objektu eksistenci noteiktā teritorijā, pie tam šajā teritorijā atsevišķi indivīdi var runāt tikai vienā – savā dzimtajā valodā;
- **plurilingvisms** neapskata valodas kā objektus, bet gan to prasmes no runātāju viedokļa. Tas attiecas uz indivīda spēju lietot vairākas valodas. Pretstatā monolingvismam tas ietver „dzimto valodu” un jebkuru daudzumu citu valodu vai dialektu. Tātad multilingvālā jeb daudzvalodu vidē daži indivīdi var būt monolingvāli, citi – plurilingvāli (Komunikācija daudzvalodu vidē, 2011,25).

Monolingvālu indivīdu pašrealizācija mūsdienu ekonomiskajos, sociālajos un kultūras dzīves procesos ir apgrūtināta. (Autore promocijas darbā lieto terminu „daudzvalodība”, attiecinot to uz abiem vadlīnijās minētajiem terminiem. Arī svešvārdi „monolingvisms” un „plurilingvisms” aizstāti ar latviešu valodas vārdiem „vienvalodu” un „ daudzvalodu” vai „ daudzvalodīgs”. Tulkojot Eiropas Savienības dokumentus, zinātniskus rakstus un citas publikācijas, attīstot starpvalstu projektus, Latvijā vienotu normu par terminoloģijas lietojumu daudz kultūru un daudzvalodu situācijas apzīmēšanai patlaban nav).

Sabiedrība Eiropā saskaras ar straujām pārmaiņām, kas saistītas ar globalizāciju un tehnoloģiju attīstību. Svarīga zīme, kas liecina par šīm pārmaiņām, ir pieaugošā eiropiešu

mobilitāte. Patlaban 10 miljoni eiropiešu strādā citās dalībvalstīs, pakāpeniski palielinās eirozona. Eirozonā ietilpst 17 Eiropas Savienības Eiropas Ekonomikas un monetārās savienības dalībvalstis. 2014.gada 1.janvārī eirozonai pievienojas arī Latvija, tādējādi kļūstot par eirozonas 18.valsti. Ar 2015.gada 1.janvāri eirozonai pievienojas arī Lietuvas Republika.

Cilvēkiem izveidojas arvien vairāk kontaktu, un arvien lielāks skaits eiropiešu dzīvo un strādā ārpus savas dzimtenes. Eiropas Savienībā tagad ir 500 miljoni iedzīvotāju, 27 dalībvalstis, 3 alfabēti un 23 oficiālās ES valodas, no kurām dažas lieto daudzviet pasaulē. Vēl aptuveni 60 citas valodas konkrētos reģionos vai grupās veido ES mantojumu- šāda statistika sniegta 2011.gadā (Komunikācija daudzvalodu vidē, 2011, 23). 2013.gadā dalībvalstu skaits palielinājies: Eiropas Savienībai pievienojusies arī Horvātija, kļūstot par 28.dalībvalsti.

Daudzvalodu izglītības ieviešana ir saskaņā ar mūsdienu tendencēm Eiropas izglītības telpā. Eiropas Kopienų komisija 2008.gada paziņojumā „Daudzvalodība: Eiropas priekšrocība un kopīga apņemšanās” deklarē, ka „daudzu valodu harmoniska līdzāspastāvēšana Eiropā izteikti simbolizē Eiropas Savienības centienus būt vienotiem daudzveidībā, un tas ir viens no Eiropas projekta stūrakmeņiem” (Daudzvalodība: Eiropas priekšrocība un kopīga apņemšanās, 2008, 4). Valodu prasme vieno cilvēkus un veicina savstarpēju sapratni, toleranci, integrējoties sabiedrībā, veiksmīgāk iekļaujoties darba tirgū. Arī Latvijas izglītības sistēmas saturā ir integrēta zināšanu, prasmju un vērtību bāze, kas nepieciešama cilvēka dzīvei globalizācijas apstākļos.

Latvijas virzība pretī demokratizācijai, vēlme integrēties Eiropas politiskajā un kultūras telpā noteica pilsoniskās izglītības, kultūras un etniskās dažādības elementu iekļaušanu mācību programmās jau 90.gadu vidū. To veicināja arī Eiropas Padomes vadlīnijas un ES valstu īstenotā izglītības politika (Valtenbergs, 2006, 281-312). Akcents Latvijā tika likts uz daudzvalodības izglītības elementu - bilingvālu valodas apguvi (latviešu valodas mācības skolās ar krievu mācībvalodu).

Pieaugot nepieciešamībai prast vairākas svešvalodas, secināts, ka bilingvālas metodes var izmantot jebkuras svešvalodas apgūvē (kā tas notiek valodu specializācijas skolās). Bilingvālā izglītība balstās uz izpratni par to, ka zināšanas un prasmes, kas apgūtas dzimtajā valodā, var tikt izmantotas otrās valodas apgūves procesā. Bilingvālas mācību metodes – „jebkuru divu valodu lietojums mācību procesā kalpo sociālu un pedagoģisku mērķu sasniegšanai” (Baker, 2001,7). Tas nozīmē, ka jebkurš mācību priekšmets var būt mācību stundas mērķis, bet svešvaloda- līdzeklis mērķa sasniegšanai: ja skolotājs lieto visus valodas līdzekļus- jaunas leksiskas vienības, modeļus, gramatiskas formas, frazeoloģismus- skolēns tiks iesaistīts mācību priekšmeta satura un svešvalodas apgūvē vienlaicīgi. Par valodas

apguves pamatu līdz ar to kļūst jaunu jēdzienu, ideju un informācijas apmaiņa. Svešvaloda tiek lietota jaunu zināšanu vai prasmju apguvei.

Daudzvalodu izglītību tātad var skaidrot gan kā sociāli politisku, gan kultūras, gan didaktisku jēdzienu. Reizēm problēmas var rasties, ja minētie aspekti un tiem atbilstošās kategorijas tiek pārāk „miksētas”. No tā cieš didaktika, ja pedagoģisku argumentu vietā lieto sociāli politiskus apsvērumus. Daudzvalodības kompetenci arī nemēdz uzskatīt par dažādu kompetenču savienojumu (tas būtu: cik valodu cilvēks prot, tik atsevišķas kompetences viņam piedēvē).

Daudzvalodu kompetence ir *kompleksa kompetence*, tā ir spēja lietot vajadzīgo valodu saziņā un starpkultūru mijdarbībā, kur personai kā sociālai būtnei ir dažāda līmeņa un vairāku valodu prasme, tāpat arī vairāku kultūru pieredze. Indivīds neglabā šīs valodas un kultūras atsevišķos „nodalījumos”, bet no visām valodu zināšanām un pieredzes veido *saziņas kompetenci*, kurā valodas savstarpēji sasaistās un mijiedarbojas (Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana, 2006, 14). Atbilstoši situācijai indivīds var elastīgi izmantot dažādas šīs kompetences sastāvdaļas.

Tātad daudzvalodu kompetenci nevar uzskatīt par dažādu kompetenču savienojumu vai salikumu, tā eksistē kā vienota kompleksa kompetence, ko izmanto valodas lietotājs (Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana, 2006, 146). Mūsdienās vienprātīgi tiek pieņemts uzskats, ka jaunas zināšanas var tikt apgūtas reizēm vienā, reizēm otrā valodā, reizēm – abās.

Pozitīvi vērtējama tendence, ka nozīmīga vieta Latvijas valodu mācību standartos, programmās, arī mācību grāmatās tiek ierādīta starpkultūru kompetencei. Lai Latvijā veidotos jauna tipa kvalitatīvi mācību materiāli vienotas daudzvalodu kompetences veidošanai, nepieciešams komandas darbs, kurā, mainoties svešvalodu apguves paradigmai, būtu jāapvieno izpratne par valodu mācību likumsakarībām un mūsdienīgu mācību materiālu veidošanu.

Secinājumi

Valodu apgūvē notiek būtiska paradigmas maiņa, atsakoties no gramatikā balstītas pieejas valodas apguvei un pievēršoties komunikatīvajai pieejai. Skola kļūst par iestādi, kurā *māca mācīties un radīt zināšanas*. Zināšanas, ko dod skola, bieži ir bijis instrukciju kopums, ar kā palīdzību nevar veidoties zināšanu sabiedrība.

Daudzvalodu izglītību var skaidrot gan kā *sociāli politisku, gan kultūras, gan didaktisku jēdzienu*. Katrā no konkrētajiem gadījumiem jāizprot, kurš aspekts ir noteicošais daudzvalodības jēdziena kompleksajā interpretācijā.

Apgūstot valodas, ieteicams izstrādāt *reģionālu koncepciju*, kas pavērtu iespējas demokrātiskam valodu piedāvājumam un elastīgai valodu apguves secībai.

Nav ieteicams izvēlēties globālo saziņas valodu par *pirmo svešvalodu*, jo tad indivīds zaudē motivāciju papildus apgūt citas valodas. Tas būtu jāņem vērā reģionālās daudzvalodības koncepcijas izstrādē. Svešvalodu speciālistu uzdevums ir *aprobēt jaunas mācību darba formas un metodes*, kas daudzvalodības attīstības tendences Latvijā stabilizētu. Nepieciešams ieviest inovācijas svešvalodu apgūvē, kas atbilstu modernākajām atziņām šajā jomā.

Lai uzlabotu ne tikai skolēnu svešvalodu zināšanas, bet arī iespējas apgūto svešvalodu veiksmīgāk izmantot profesionālajā izaugsmē, *svešvalodas ieteicams integrēt* arī citu mācību priekšmetu stundās un citu izglītības jomu saturu integrēt svešvalodu apgūvē. Vēlams sadarboties dažādu svešvalodu skolotājiem daudzvalodu didaktikas jomā, ievērojot bilingvālās izglītības pamatprincipus. Svešvalodu zināšanu nepieciešamība ir regulāri jāpārskata, aktualizējot valodu nozīmi katra skolēna karjerā un saskarsmē, kā arī mācību metodes valodu skolā.

3.PEDAGOĢIKĀS DARBĪBAS PILNVEIDE LATVIJAS SKOLĀS AR VĀCU VALODAS SPECIALIZĀCIJU

3.1.Vācu valodas diploma skolu (DSD skolu) tips

Vācijā par vācu valodas diplomu skolām ārvalstīs atbild Vācijas Izglītības un zinātnes ministru konference (*vācu valodā: KMK- Kultusministerkonferenz*), kas ir Centrālā biroja ārzemju skolu jautājumos apakšstruktūra (*vācu valodā: ZfA -Zentralstelle für Auslandsschulwesen*).Latvijas Izglītības un zinātnes ministrijā ir paredzēta vieta koordinatoram, kas atbild par vācu valodas otrās pakāpes diploma DSDII (pēdējos gados arī par pirmās pakāpes diploma DSDI) eksāmena norisi Latvijā. Vācijas izvēlētu koordinatoru finansē Centrālais birojs ārzemju skolu jautājumos. Štata vieta funkcionē pēc rotācijas principa.

Vācijas Federatīvā Republika jau ilgstoši atbalsta vācu valodas specializācijas skolas, patlaban materiāli vai personāli tiek atbalstītas vairāk nekā 500 skolas visā pasaulē. Pie šādām skolām tāpat pieder arī vācu valodas diploma skolas, kas paredz ilggadīgu vācu valodas apguvi pēc noteiktas programmas un specifiska eksāmena kārtošānu B2/C1 līmenī 12.klasē, A2/B1 līmenī 9.klasē un kas apliecina kvalitatīvas vācu valodas zināšanas un prasmes rakstiskajā un mutvārdu komunikācijā, rakstītu un audio tekstu izpratnē (Das Deutsche Sprachdiplom der Kultusministerkonferenz, 2009). Lēmums par Vācu valodas diploma izveidi datējams ar 1972.gadu.

1972. gada 16.martā Vācijas Izglītības un Kultūras ministru konference (KMK) pieņēma lēmumu izstrādāt jaunu eksāmenu potenciālajiem ārvalstu studentiem Vācijā - vācu valodas eksāmenu *Deutsches Sprachdiplom*. Kopš 1974.gada ārvalstu skolēni var šo eksāmenu kārtot, lai iegūtu vācu valodas diplomu DSDII.

DSD ir vienīgais Vācijā atzītais vācu valodas eksāmens, ko var kārtot ārvalstu skolās. Patlaban katru gadu eksāmenus DSDI (sastādīts saskaņā ar A2/B1 līmeņu kritērijiem) un DSDII (sastādīts saskaņā ar B2/C1 līmeņu kritērijiem) kārtot apmēram 46000 skolēnu 60 valstīs visā pasaulē (Das Deutsche Sprachdiplom der Kultusministerkonferenz, 1).

Pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas vairākas skolas ar vācu valodas specializāciju, kuru pirmsākums ir 1962. gads, ieguva DSD statusu, jo šinīs skolās pastāvēja ilggadīgas vācu valodas apguves tradīcijas un iestrādes intensīvai un padziļinātai vācu valodas apguvei.

Izglītības un zinātnes ministru konferences otrās pakāpes vācu valodas diploma eksāmens (*Deutsches Sprachdiplom Stufe II - DSDII*) Latvijā tiek organizēts kopš 1997. gada, un kopš 1998.gada eksāmena rezultāti tiek atzīti tiktāl, lai absolventi iegūtu tiesības

studēt Vācijas augstskolās, iepriekš neapmeklējot sagatavošanas semestri un nekārtojot vācu valodas prasmes eksāmenu, kas ir obligāts visiem ārvalstu kandidātiem, kuri nav nokārtojuši valodu eksāmenus B2/C1 līmenī (vērtējums - saskaņā ar Eiropas kopīgajām pamatnostādņēm valodu apguvei).

Vācu valodas diploma skolu (DSD skolu) skaits Latvijā, kas audzēkņus gatavo starptautiskajam vācu valodas diploma eksāmenam DSDII 12.klasē, ir 16. Katru gadu diplomu iegūst vidēji 60- 70 Latvijas skolēnu. Agrākajos gados, kad Latvijas vidusskolu vecākajā posmā bija vairāk skolēnu, DSDII eksāmenu nokārtojušo jauniešu bija vēl vairāk. Pakāpeniski palielinās skolu skaits Latvijā, kurās var kārtot arī DSDI eksāmenu. Atļauja kārtot DSD eksāmenu atkarīga no vācu valodas stundu skaita, kurās skolēns piedalījies. DSDI visbiežāk kārtot 9.klasē- t.i. skolās, kur vācu valodu māca no 1. vai 2.klases vai vidusskolās, ja vācu valoda sāka mācīt vēlāk.

Skolās, kurās mācību procesa organizācija specializētu izglītības programmu dēļ atšķiras no mācību procesa vispārīglītojošās iestādēs, kas strādā bez atsevišķu mācību priekšmetu prioritātes jeb specializācijas, ir īpaši svarīgi, bet arī grūti rast optimālus mācību un audzināšanas darba organizēšanas variantus. Vācu valodas otrās pakāpes diploma eksāmena skolām tāpat jāformulē:

- kas ir to mācību plāna prioritāte;
- ar kādu mērķi tā izvēlēta;
- kādam mācību saturam tiks dota priekšroka;
- kādi būs tā atlases kritēriji;
- kādas nodarbību formas izvēlēties kvalitatīvai mācību vielas apguvei;
- kāda būs mācību satura apguves secība:
 - kuri priekšmeti tiks apgūti vienlaicīgi un kuri atsevišķi;
 - kā, balstoties uz augšminētiem jautājumiem, tiks ņemtas vērā vecumposmu īpatnības un citi faktori.

Izglītības un zinātnes ministrijas konferences (KMK) vācu valodas diploma skolām izstrādāto vadlīniju izpilde vācu valodas kā svešvalodas apguvē dod iespēju skolēniem īstenot šādus mācību mērķus :

- skolēnam gan mutvārdos, gan rakstveidā iemācīties komunicēt skolas un ārpus skolas vidē, lai diferencēti un situācijai atbilstoši realizētu savas darbības plānus;
- padziļināt un paplašināt komunikatīvās spējas, kas kalpo par pamatu skolēnu turpmākajā valodas lietojumā pēc skolas beigšanas– studijās, profesijā un tālākizglītībā;

- dot ieskatu vācu valodas un kultūrvidē, radot iespēju meklēt līdzīgo un atšķirīgo salīdzinājumā ar savas dzimtās valodas un savas valsts kultūrvidi;
- iepazīstināt ar tekstiem vācu valodā, kas piemēroti svešvalodu/ daudzvalodības mācībām;
- piedāvāt skolēniem līdzekļus un stratēģijas individuālās un sabiedrības daudzvalodības, kā arī komunikācijas procesa izzināšanai un veicināšanai, iemācīties uzņemt atbildību par patstāvīgām un sistemātiskām valodu mācībām, lai tādējādi pilnveidotu valodu kompetenci;
- atbalstīt jauniešus savu individuālo svešvalodu apguves metožu veidošanā .

(Rahmenlehrplan „Deutsch als Fremdsprache“ für das Auslandsschulwesen, 2009, 8).

Vācu valodas diploma skolas (DSD skolas) cenšas gūt optimālus rezultātus, dodot skolēniem iespēju izvēlēties vairākas svešvalodas, secīgi apgūstot vācu valodu kā 1.svešvalodu no 1. vai 2.klases vai arī vispārējās vidējās izglītības programmā kā 2.svešvalodu intensīvi. Skolu administrācija dažās DSD skolās izveidojusi humanitāras (valodu) obligātās vai fakultatīvās izglītības programmas, kuru ietvaros skolēni var apgūt vācu valodu, realizējot ieceri par sabiedrības daudzvalodību, kā arī iekļauties daudzvalodu vidē, izmantojot labas svešvalodu prasmes.

Vācu valodas diploms ir ne tikai augstvērtīgs, starptautiski atzīts sertifikāts , kas apliecina lingvistiskās prasmes, bet vienlaicīgi instruments, kas vācu valodas apguvi padara mērķtiecīgu, strukturētu, mūsdienīgu un bagātina ar informāciju par vācu valodā runājošām valstīm.

Gatavošanās DSD eksāmenam prasa no skolēna inteliģenci, prasmi domāt ne tikai lineārās, bet arī dialektiskās kategorijās, jo visi apskatāmie jautājumi tiek izvirzīti kā problēma, kurai vismaz teorētiskā līmenī jāpiedāvā risinājums. Jebkurai parādībai skolēns meklē pozitīvās iezīmes jeb priekšrocības un negatīvās iezīmes jeb trūkumus. DSD eksāmens tāpat apvieno lingvistiskās un kognitīvās perspektīvas, akcentējot valodas gan kā mērķa, gan kā līdzekļa apguves nepieciešamību.

3.1.1.DSD skolu veidi Latvijā un sadarbība ar DSD eksāmena koordinācijas centru Vācijā

Integrācija daudz kultūru vidē skolas vadībai uzliek papildus pienākumus, kas mācību procesu nepadara vienkāršāku, bet gan liek meklēt optimālus līdzekļus, kā palīdzēt apgūt svešvalodas, saglabājot labus rezultātus citās mācību jomās, nepārkāpjot pieļaujamo skolēna slodzi, sadarbojoties ar partnerskolām projektu ietvaros u.c., kur nepieciešamas jaunas, netradicionālas un radošas darba formas.

Nepieciešama arī sadarbība ar vācu valodas diploma skolu vadošajām institūcijām Vācijā un ar ārvalstu projektu partneriem: tā ir korespondence, obligātā dokumentācija, ārvalstu izglītības darbinieku un vietējo izglītības vadības iestāžu ieteikumu sabalansēšana svešvalodu apguves jautājumos.

Optimāla bāze kvalitatīvai valodu apguvei ir arī ģimnāzijas statuss, kas palīdz atlasīt sekmīgākos un spējīgākos skolēnus pēc iestājeksāmenu organizēšanas. Ģimnāzijas izglītības programmas ir saistošas savas ne tikai akadēmiskās, bet arī praktiskās ievirzes dēļ, ko veicina relatīvi liels skaits bilingvāli apgūstamu mācību priekšmetu līdzās vācu valodas stundu skaitam un speciālajiem priekšmetiem vācu valodā, piemēram, vācu literatūra, biznesa valoda, tulkošanas tehnika - kā tas tiek realizēts Rīgas Valsts Vācu ģimnāzijā.

DSD skolas tiek iedalītas trīs kategorijās:

- 1.eksaminācijas centrs (*Prüfungszentrum*) - skola, kurā eksāmena sagatavošanu un norisi koordinē Centrālais birojs ārzemju skolu jautājumos (ZfA), kas ir Kultūras un izglītības ministru konferencei (KMK) pakļauta institūcija un kurā eksāmenu kārtā liels skaits skolēnu (kā Rīgas Valsts Vācu ģimnāzija un Valmieras Valsts ģimnāzija);

- 2.nerezidenta skola (*Zubringerschule*) - skola, kurā nelielu skaitu skolēnu gatavo vietējie sertificētie vācu valodas skolotāji vai viesskolotāji no Vācijas. Eksāmenu nerezidentās skolas skolēni kārtā augstāk nosauktajos eksaminācijas centros;

- 3.eksaminācijas skola (*Prüfungsschule*) - skola, kur eksāmenu atļauts kārtot uz vietas, ierodoties Vācijas pārstāvim no eksaminācijas centra (kā Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskola).

Arī šajās skolās skolēnus eksāmenam gatavo vietējie vācu valodas skolotāji, kas saņēmuši attiecīgu sertifikātu pēc vairāku gadu tālākizglītības.

Latvijā pārstāvētas visas vācu valodas diploma skolu kategorijas, un eksāmenu var kārtot trīs Latvijas skolās, divas no tām ir eksaminācijas centri, bet viena - eksaminācijas skola. Jaunākās no vācu valodas diploma skolām ir Daugavpils ģimnāzija, kurai DSD skolas tiesības piešķirtas 2009.gadā, un Rīgas 3.ģimnāzija, kura ir DSD skola no 2013.gada un papildina lielo DSD skolu skaitu valsts galvaspilsētā.

No 2013.gada tiek veiktas strukturālas izmaiņas eksaminācijas centru un eksaminācijas skolu darbā, jo DSD kandidāti no Kuldīgas un Talsiem aicināti kārtot DSDI/ DSDII eksāmenus DALP 5.vidusskolā, kas pakāpeniski pārvēršas par Kurzemes reģiona DSD eksaminācijas centru. 9.tabulā šīs izmaiņas vēl nav fiksētas, jo 2013. gadā jaunā kārtība vēl tiek aprobēta.

9.tabula. Latvijas Vācu valodas diploma skolas

(Avots: DSD- Schulen in Estland und Lettland, 2009, 2.-3.)

Kategorija	Skolas nosaukums	Gads*
Eksaminācijas centrs	Rīgas Valsts Vācu ģimnāzija	1997.
Nerezidenta skola	Rīgas Herdera vidusskola	1997.
Nerezidenta skola	Rīgas Valsts 1.ģimnāzija	2002.
Nerezidenta skola	Rīgas Juglas vidusskola	2002.
Nerezidenta skola	Talsu 2.vidusskola	2003.
Nerezidenta skola	Kuldīgas Centra vidusskola	2004.
Nerezidenta skola	Rīgas Valsts 3.ģimnāzija	2013.
Eksaminācijas centrs	Valmieras Valsts ģimnāzija	2004.
Nerezidenta skola	Cēsu pilsētas ģimnāzija	2002.
Nerezidenta skola	Limbažu 3.vidusskola	2004.
Nerezidenta skola	Smiltenes ģimnāzija	2002.
Nerezidenta skola	Valmieras Pārgaujas ģimnāzija	2004.
Nerezidenta skola	Gulbenes ģimnāzija	2004.
Nerezidenta skola	Rēzeknes ģimnāzija	2005.
Nerezidenta skola	Daugavpils ģimnāzija	2009.
Eksaminācijas skola	Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskola	1997.

*) Gads, kad skolai piešķirtas DSD skolas tiesības.

Ja Latvijas Republikā daudzu gadu garumā netiktu izrādīti centieni izprast vācu valodas diploma skolu sistēmu, ja netiktu ievēroti tās darbības pamatprincipi un akceptēti darbības mērķi Latvijas Izglītības likuma un Izglītības attīstības koncepcijas kontekstā, iespējas organizēt mācību darbu šāda tipa skolas mūsu valstī būtu stipri ierobežotas: līdz ar to būtu apdraudēta skola, kas ir viens no būtiskiem daudzvalodības attīstības instrumentiem Latvijā, pastāvēšana. Līdzās masveida angļu valodas apguves veicināšanai Latvijas skolās ir bijuši mācību gadi, kad citas valodas kā formāli līdzvērtīgas tika apdraudētas.

Tomēr katru reizi IZM ministrija kopīgi ar pašvaldībām meklējusi iespējas, lai atsevišķas šāda tipa skolas varētu funkcionēt, kaut arī katrs izņēmuma gadījums sarežģī darbu jebkurā ministrijā un pašvaldības iestādē, ne tikai konkrētajā mācību iestādē.

Atbilstoši informatīvajam ziņojumam, kas pauž Latvijas vadošo izglītības struktūru nostāju par 2008.gada 15.februāra ministru konferencē „Daudzvalodības veicināšana – kopīga apņemšanās” izskatāmajiem jautājumiem, Latvijas pozīcija ir sekojoša:

„Mācoties jebkuru valodu, tiek iegūtas arī zināšanas par attiecīgo valsti, tās kultūru, cilvēkiem, viņu paradumiem, līdz ar to daudz vieglāk ir iekļauties daudz kultūru sabiedrībā, izprast līdzpilvēkus, viņu uzskatus un izskaidrot viņu rīcības motīvus. Svešvalodu zināšanas

individam paver iespējas gūt papildus informāciju savas darbības jomā, kas palīdz uzlabot prasmes un veicina attiecīgo jomu speciālistu sadarbību”

(Informatīvais ziņojums par Latvijas nostāju par 2008.gada 15.februāra ministru konferencē „Daudzvalodības veicināšana – kopīga apņemšanās” izskatāmajiem jautājumiem, 2008). Daudzvalodības pamatprincipu izstrāde valodu politikā ietvertu tādas aktivitātes kā nacionālo stratēģiju veidošana, vairāku valodu apguves veicināšana visos izglītības posmos- gan skolā, gan augstākās izglītības un pieaugušo izglītības ietvaros, satura un valodas integrētas apguves (CLIL - *Content and Language Integrated Learning*) ieviešana, biežāka jauno tehnoloģiju izmantošana valodu mācīšanā (datorprogrammas, tiešsaistes uzdevumi) u.c., televīzijas raidījumu vai filmu pārraides oriģinālvalodā, nodrošinot subtitrus dzimtajā valodā.

Vācu valodas diploma skolās līdzās padziļinātai vācu valodas apguvei skolēni veiksmīgi apgūst krievu, angļu un citas svešvalodas. Kā liecina 12.klašu eksāmenu rezultāti, absolventu zināšanu līmenis angļu valodā vācu valodas diploma skolās (skat. pētījumā bāzē) ir tāds pats kā pārējās vispārizglītojošās skolās pilsētā un valstī vai pat augstāks.

To pierāda dati par eksāmenu rezultātiem Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolā, Liepājas pilsētā un republikā 2003./2004.- 2012../2013.m.g. (DALP 5.vidusskola, 2014). Vecākajās klasēs papildus tiek piedāvāta arī spāņu, franču, latīņu vai citas valodas.

DSDII eksāmenu Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5. vidusskolas skolēni tāpat kā Rīgas Valsts Vācu ģimnāzijā un J.G.Herdera Rīgas Grīziņkalna vidusskolā kārto kopš 1997. gada - katru gadu vidēji 10- 15 skolēni. Vislabākie rezultāti ir bijuši 2002.un 2003.gadā, kad DSDII diploma ieguvēju skaits bija 21 un 24 skolēni (DALP 5.vidusskola,2010).

Dati salīdzinājumam: 2008.gadā visā pasaulē DSDII nokārtojuši jau vairāk kā 35000 skolēnu. Tendence iemācīties vācu valodu pasaulē uz DSD bāzes no gada uz gadu pieaug. 2009.gadā par vācu valodas diploma eksāmenu atbildīgās institūcijas plānoja kāpumu līdz 40 000 diploma ieguvējiem pasaulē (Das Deutsche Sprachdiplom der Kultusministerkonferenz, 2009). Te nav runa tikai par kvantitāti: lielie skaitļi parāda tikai to skolēnu skaitu, kas eksāmenu nokārtojuši. Kandidāti, kuru zināšanas nav atbilstošas līmeņiem B2/ C1 un nav saucamas par pietiekoši kvalitatīvām, DSDII eksāmenu nokārtot nespēj un diplomu neiegūst.

Pēdējos gados pasaulē pieaug interese arī par DSDI diploma ieguvi (līmenis A2/B1), jo tas dod tiesības mācīties Vācijas koledžās un arī ir dokuments, kas apliecina noteiktas valodas prasmes.

2012.gadā visā pasaulē- 65 valstīs- darbojas jau 870 vācu valodas diploma skolas

(skaitā iekļautas skolas, kas gatavo skolēnus DSDI vai DSDII eksāmenam, vai abiem). Vācu valodu minētajās mācību iestādēs apgūst 311 700 skolēnu. Vācu valodas mācības, kas attiecināmas uz DSD diploma iegūvi, vada 50 DSD eksāmena koordinatori (Meyer - Engling, 2012, 119).

Lielākais DSD I un DSDII diplomu ieguvēju pieaugums ir Francijā. 2012. gadā vairāk nekā 35000 jauniešu nokārtojuši DSD I eksāmenu (2006.gadā DSD I diploma ieguvēju skaits Francijā - 5000) (Krath, 2012,120).

Kopš DSD skolu tipa ieviešanas Latvijā 20.gadsimta deviņdesmitajos gados darbojas koordinatori no Vācijas, kuru darbības laiks Latvijā ir 6 gadi un darba kabinets šinī laika periodā atrodas Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijā.

Ārpus DSD eksāmena koordinācijas darba un piedalīšanās eksāmena norisē koordinatoru uzdevums ir organizēt vietējo DSD skolotāju kursus metodikā un didaktikā, ko apmaksā Vācijas kompetentās DSD iestādes (Aufgaben eines Fachberaters für Deutsch, 2008). Katru gadu atsevišķās Latvijas DSD skolās strādā arī Vācijas viesskolotāji, kas palīdz skolēnus sagatavot DSDI un DSDII eksāmeniem. To skaits Latvijā sasniedz 4-5.

Skolēnu sagatavošanai studijām Vācijā atbalsts ir arī Vācijas Akadēmiskais apmaiņas dienests Rīgā (VAAD) un Vācijā (DAAD), kas palīdz DSD II diplomu ieguvušajiem skolēniem atrast viņu interesēm atbilstošu augstskolu Vācijā vai Latvijas Republikā bakalaura grādu ieguvušiem studentiem maģistra programmu Vācijā, kā arī iespējas iegūt stipendiju maģistra studijām.

Bakalaura studijām stipendiju var iegūt 1- 2 skolu absolventi gadā. Pretendenti ir tie skolēni, kuru DSDII eksāmenā iegūtais līmenis ir C1 (visās eksāmena daļās). Bez tam atestāta vidējam vērtējumam jābūt maksimāli augstam. Tiek prasīta arī sociālā un sabiedriskā aktivitāte, labi mācību rezultāti un kompetence ārpusstundu nodarbībās.

3.1.2.Bilingvālās metodes izmantošana un daudzvalodības didaktikas elementi valodu stundās

Bilingvālās mācību metodes pilnveide vēl joprojām ir inovācija Latvijas izglītībā, un šo jēdzienu nedrīkst sašaurināt līdz bilingvālām mācībām skolās ar krievu mācību valodu. Pasaules pieredze rāda, ka divās valodās organizēts mācību process ir populārs visos kontinentos un ka tas ir rezultatīvs un neizbēgams, ja iedzīvotāji ir spiesti vai ieinteresēti zināt vairākas valodas.

Jau jaunākajā vecumposmā skolēniem DSD skolās jāapgūst svešvaloda, jo tas ir vecums, kurā valodas uztvere ir vislabākā. Skolēni tiek radināti pie bilingvālām mācību

metodēm, kas vēlākajos izglītošanās posmos tiek pieņemtas kā pašsaprotamas un atvieglo arī pārējo valodu apguvi.

Gan obligātajās mācību stundās vācu valodā, gan fakultatīvajās programmās DSD skolās strādā diferencēti: gan ar sekmīgākajiem skolēniem, gatavojot tos olimpiādēm, konkursiem, gan arī ar tiem skolēniem, kuri obligātajās mācību stundās nespēj koncentrēties un uztvert būtiskas konkrētās valodas likumsakarības (piemēram, skolās, kurās nav ģimnāzijas kontingenta).

Diferenciācijas nozīme nemazinās arī darbā ar spējīgākajiem skolēniem: runas prasme, klausīšanās vai rakstītprasme atšķiras. Ir jāizzina katra skolēna talantus un trūkumus, viņa intereses, lai valodas apguvi varētu organizēt ar tām metodēm un par tiem tematiem, kas audzēknim liktos saistoši vai kuros nepieciešams uzlabojums.

Nozīmīgs ir projektu darbs svešvalodās, t.sk. vācu valodā, kam raksturīga nosacīti brīva, radoša forma. „Projektu metode – individuāli vai grupā organizēts darbs kāda projekta izstrādei vai īstenošanai. Projekta metode tiek izmantota kā līdzeklis skolēnu patstāvīgās mācīšanās aktivizēšanai, tā dod iespēju iemācīties formulēt problēmas, pētīt, meklēt un iegūt jaunu informāciju, risināt problēmu,” uzsvērts „Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000,140).

Tātad pēc satura tas nav mazsvarīgs mācību darba veids, jo projektu metode ir metodiski optimāli izstrādāta, plānveidīgs process, kas sagatavo skolēnu projektu darbam augstākajās mācību iestādēs, darba vietās, attīsta prasmes un iemaņas darbam nozīmīgos starptautiskos projektos, darbam komandā un māca komunicēt.

Arī viena no DSDI un DSDII eksāmena daļām ir projekta izstrāde, kas notiek savlaicīgi un loģiskā secībā par skolēnam interesējošu tēmu (DSDI eksāmenā) vai par Vācijā svarīgām tēmām jebkurā no sabiedriskās dzīves jomām (DSDII eksāmenā).

Līdzās bilingvālām metodēm, CLIL, DSD skolās jāveido izpratne par daudzvalodības didaktikas metodēm mācīt vairākas valodas reizē kā kompleksu, jo valodu kompetence ir *kompleksa kompetence*.

Autore ir izstrādājusi mācību stundu plānus par atsevišķiem tematiem. 13.pielikumā tiek piedāvāts plāns stundai, kas balstīta un daudzvalodības didaktikas pamatprincipiem par tematu „Lasītprieks Latvijā un Vācijā”. Stundas saturiskais mērķis ir noskaidrot lasītprieka samazināšanās cēloņus un veicināt skolēnu interesi par grāmatu lasīšanu.

Mācību stundas uzdevumi:

- 1.izzināt svarīgākos faktus par lasītprasmes vēsturi;
- 2.noskaidrot lasītpriekš attīstības tendences mūsdienū jauniešu vidū, par pamatu ņemot Latvijas un Vācijas skolu jauniešu intereses;
- 3.noskaidrot jauniešu brīvā laika nodarbes un lasīšanas īpatsvaru brīvajā laikā;
- 4.diskutēt par iespējām, kas aktualizē jauniešu interesi par lasīšanu;
- 5.izmantot vairāku svešvalodu elementus (*bez latviešu un vācu valodas arī krievu, angļu, franču, spāņu un latīņu*), kā arī attīstīt prasmes šajās valodās (klausīšanās, lasītprasme, valodas lietojums, runāšana).

Galveno saturisko materiālu veido DSD eksāmena kandidātes, 11.klases skolnieces izstrādāts projekts- prezentācija par pētāmo jautājumu vācu valodā un skolotāja sagatavots materiāls pārējās valodās.Materiāla pareizību un konkrēto valodu lietojuma pareizību pārbauda arī skolēni, kuru zināšanas attiecīgajās valodās ir teicamas. Šie skolēni iesaistās stundā kā konkrētu valodu eksperti. Stundas darbs norit individuāli un grupās, bet vērtējums ir kompleks- gan par saturu, gan lingvistisko pareizību, kādā saturs tiek prezentēts, gan par skolēnu aktivitāti uzdevumu izpildē.

3.1.3.Materiāli tehniskā bāze, mācību līdzekļi un skolotāju resursi - svarīgs priekšnoteikums veiksmīgai valodu apguvei

Ne visās valodu skolās ir pietiekama materiāli tehniskā bāze svešvalodu apguvei. Vācijas kompetentās iestādes ārzemju skolu jautājumos vācu valodas apguvei citās valstīs var sniegt zināmu materiālu atbalstu, bet ne pilnībā finansēt vācu valodas mācībām nepieciešamos līdzekļus (tāpat kā Apvienotās Karalistes, ASV, Francijas vai Spānijas ministriju uzdevums nav maksimāli apmaksāt savu valstu valodu apguvi ārzemēs).

Lielāku izglītības budžeta daļu pašvaldībām būtu jāiedala skolēnu mācību grāmatu iegādei, jo vienas svešvalodu mācību grāmatas tirgus pašizmaksa 2013.gadā vidēji ir 10 EUR, kas pārsniedz vienam skolēnam piešķirto valsts finansējumu., kas paredzēts vairāku mācību grāmatu iegādei. Svešvalodu apguvei nepieciešamas arī vārdnīcas, kuru cena pēdējos gados ir augusi. Kā intervijā piemin Liepājas pilsētas Izglītības pārvaldes vadītāja Ludmila Molčanova, šī naudas summa, kas paredzēta mācību grāmatu iegādei, pašvaldībās ir palielināta (7.pielikums).

Pirms 10- 20 gadiem skolas nespēja iepirkt pietiekami daudz un vērtīgus videomateriālus, DVD ārvalstīs (filmas, mācību raidījumus un tml.), tika diskutēts par iespējām televīzijā un pilsētu kinoteātros, kā arī Gētes institūtā un augstskolu svešvalodu

katedrās, izmantojot dāvētus vai iepirktus videotēkas materiālus, rādīt kvalitatīvas, jauniešiem piemērotas ārzemju filmas, koncertus, populārzinātniskus raidījumus oriģinālvalodās ar subtitriem valsts valodā, kas būtu optimāla valodas un kultūras apguves forma.

Pēdējos 15 - 20 gados Latvijā reti ir pieejami preses izdevumi svešvalodās, izņemot angļu un krievu valodā, kas ar prese raksturīgo informācijas un valodas lietojuma aktualitāti būtu noderīgi svešvalodu mācību procesā. Patlaban minētie trūkumi veiksmīgi tiek kompensēti ar internetā pieejamiem audiovizuāliem materiāliem, arī mācību filmām un informāciju lasīšanai svešvalodā. Šeit papildus nosacījums ir skolu pietiekama apgāde ar datoriem, interneta pieslēgumu, projektoriem u.c. Pēdējos gados DSD skolu pārstāvji nesūdzas par datoru deficītu un par interneta pieejamību vācu valodas apgūvē.

Mainoties valodu politikai valstī, nepieciešams mainīt arī skolu mācību plānus, attiecīgi veikt kadru atlasī, koriģēt izglītības programmas. Lai optimāli mācītu vācu valodu DSD skolā, ir vajadzīgi profesionāli skolotāji ar nepieciešamo kvalifikāciju un specialitāti, kas ir radoši, motivēti, atvērti inovatīvām idejām un daudzvalodu didaktikai (ņemot vērā jau pieminēto bilingvālo aspektu).

Pagaidām vācu valodas skolotāju netrūkst, jo vēl pirms aptuveni 10 gadiem vācu valodu mācīja daudzās Latvijas skolās. Ja valsts valodu politika tiks virzīta uz vienas svešvalodas kvalitatīvu apguvi (vai tikai uz angļu un krievu valodas kā 1.un 2.svešvalodas mācībām skolā), tad daudzvalodība Latvijā netiks veicināta, jo nebūs pārējo Eiropā populāru valodu apguves piedāvājuma. Līdz ar to tiks reducēts pārējo svešvalodu skolotāju skaits- arī to skolotāju skaits, kas māca vācu valodu.

Ja izglītībā daudzvalodības tendences aktivizētos un pieaugtu pieprasījums pēc plašāka valodu piedāvājuma skolās, pēc stagnācijas vairāku valodu apgūvē veidotos skolotāju deficīts konkrētās svešvalodās, kas tomēr būtu pozitīvi vērtējams faktors, jo liecinātu par pieprasījuma pieaugumu pēc vairākām svešvalodām un par daudzvalodīgu jauniešu skaita pieaugumu Latvijā.

3.1.4.DSD skolu popularitāte sabiedrībā, to ietekmējoši faktori

Vienā skolā mācīt vairākas valodas kvalitatīvi – tas ir izaicinājums, sarežģīts uzdevums, ko var realizēt tikai ar mērķtiecīgi veidotām valodu skolu programmām, kuru apguvei tiek piesaistīti motivēti speciālisti, izstrādātas daudzvalodīgai videi piemērotas valodu programmas, kā arī piesaistīts finansējums mācību līdzekļu iegādei (skolu atbalsta fondi, pašvaldības budžets, iekšzemes un ārvalstu sponsoru investīcijas utt.).

Teorētiski pastāv iespēja, ka 1.klašu skolēnu vecāki, sekojot populistiskiem apgalvojumiem un sludinājumiem medijos, kā arī vēloties vienkāršot bērna mācības skolā, lielākoties ar iesniegumu starpniecību izvēlēties angļu valodu; tādējādi skolās, kur līdz šim padziļināti māca citas valodas, mācību procesa savdabība var izzust.

Valodu izglītībā Latvijā tas nebūs ne solis uz daudzvalodību, ne arī pozitīva iespēja jauniešiem sevi realizēt daudz kultūru vidē. Tas svešvalodu prasmju izpratnē uzskatāms par apdraudējumu valodām un to lietotājiem, jo apstākļus, kas veicinātu daudzvalodību, ar pārdomātu stratēģiju nodrošināt ir iespējams.

2007.gadā Nacionālo valodas institūciju federācijas (*EFNIL*) prezidents Gerhards Štikels savā intervijā Rīgā saka: „Valodu attīstību nav viegli prognozēt, jo tā balstās ne vien uz lingvistiskajiem, bet arī sociālajiem faktoriem.[...] Pesimistiskais scenārijs paredz to, ka svešvalodu apguve arvien vairāk koncentrēsies ap angļu valodu. Interese par citām valodām zudīs pat tiem ļaudīm, kuriem tās ir dzimtās valodas. Joprojām runās itāļu, vācu un citās eiropiešu valodās, taču tas būs tikai ģimenes ietvaros vai lokālā līmenī. Sabiedrībā svarīgajās norisēs – zinātnē, politikā, ekonomikā – tiks izmantota kreoliska angļu valoda (amerikāņu angļu valoda ar franču, vācu vai itāļu valodas piejaukumiem). Arī Lielbritānijā britu akcentā runās arvien mazāk.

Pēc otra, optimistiskā scenārija eiropieši saņemsies un līdztekus dzimtajai valodai iemācīs saviem bērniem vēl divas svešvalodas. Vienīgais izņēmums būs angļi, kuri ir pieraduši, ka gandrīz ikviens runā angļiski.[...] Pasaule kļūst arvien kompleksāka, un to ir sarežģīti uztvert caur monolingvisma prizmu. Tā kā briti nevēlēsies būt šādi ierobežoti, viņi būs spiesti iemācīties kādu svešvalodu. Tādējādi pēc 50 vai 100 gadiem Eiropa joprojām būs lingvistiski un kulturāli bagāta un daudzveidīga. Tagad ir grūti pateikt, kurš no šiem scenārijiem ņems virsroku” (Štikels, 2007, 6).

EFNIL ir neatkarīga starpvalstu institūcija, kas apvieno Eiropas Savienības dalībvalstu un Eiropas Ekonomiskās zonas valstu valodas politikas organizācijas, kuras rūpējas par valsts oficiālās valodas aizsardzību, valodas kopšanu un valodas politikas izstrādi. *EFNIL* veicina informācijas apmaiņu starp dalībvalstu institūcijām, veicina ES oficiālo valodu izpēti un izstrādā vienotu pieeju dzimtās valodas un svešvalodu apguvei, lai nodrošinātu valodu un kultūras dažādības saglabāšanu. Arī Latvijas Republika ir *EFNIL* locekle.

„Nestabilā pārmaiņu procesā ir īpaši svarīgi, lai skolas administrācija nodrošinātu brīvu pieeju informācijai un brīvu sazināšanos”, uzskata Norvēģijas zinātnieks Svens Eriks Fjelds (Fjelds, 1998, 28). Optimāls variants būtu pilsētu un lauku rajonu skolu vadītāju vienošanās par 1.svešvalodu katrā no skolām : tas būtu demokrātisks risinājums, ja vecāki

izvēlētos bērniem to skolu, kuras svešvalodu apguves secība viņiem liktos vispiemērotākā. Šāda jautājuma centralizētai koordinēšanai noderētu reģionālo Izglītības pārvalžu palīdzība.

„Tas nozīmē, ka skolām un izglītības pārvaldēm pirms iesniegumu pieprasīšanas un to apstrādes būtu savlaicīgi un profesionāli jāinformē nākamo skolēnu vecāki par svešvalodu apguves stratēģisko plānu reģionā un katrā no skolām, skaidrojot priekšrocības katrā no gadījumiem. Direktoriem, skolotājiem, skolēniem un vecākiem jāuzņemas lielāka kopatbildība” - tā situācijas raksturojumu turpina Svens Eriks Fjelds (Fjelds, 1998 ,32).

Visās izglītības pakāpēs svešvalodu mācībās saskatāmas iespējas, bet tas nevar notikt, neveidojot kopīgu, uz demokrātiskiem pamatiem dibinātu kvalitatīvu valodu apguves sistēmu vai abstrahējoties no attīstības tendencēm citās mācību priekšmetu jomās.

Secinājumi

Valodu skolu (t.sk. DSD skolu) tīkls kā daudzvalodīgas izglītības bāze ir kļuvis par jau pārbaudītu vērtību Latvijas svešvalodu apguves sistēmā, kas spēj elastīgi funkcionēt un ir atvērts izglītības reformām.

DSD skolas ir komplicēts sistēmas elements, bet ne tik sarežģīts, lai tajā nevarētu optimāli regulēt mācību procesu.

Vācu valodas diploma skolu darbība sevi attaisno laikā, kad globalizācijas apstākļos pieaugusi ģeogrāfiskā mobilitāte, kad pieņemam, ka dzīvojam un darbojamies daudz kultūru sabiedrībā un kad ir izteikta pāreja no homogēnas kultūras un vērtību sistēmas uz kultūras daudzveidību un heterogenitāti, uz zināšanu sabiedrību, kas nav iedomājama bez komunikatīvu personību klātbūtnes.

Valodu skolas vienmēr bijušas nozīmīga Latvijas izglītības sistēmas sastāvdaļa, bet pašreizējos daudzvalodīgas sabiedrības apstākļos to pastāvēšana un optimizācija kļūst par akūtu nepieciešamību.

3.2.DSD I un DSD II eksāmena organizācijas principi un norise

3.2.1.Eksāmena daļas, vērtēšanas kritēriji, termiņi

Visspilgtāk mācību plāna saturs izpaužas stundu sarakstā. Vācu valodas diploma skolās viennozīmīgi vācu valodas stundu skaitam nedēļā jābūt lielākam kā citās skolās, vācu valodas apguve ilgst arī vairāk gadu nekā citu tipu skolās. Rīgas Valsts Vācu ģimnāzijā vācu valodu skolēni apgūst no 7.klases, bet tas ir turpinājums ģimnāzijas bāzes skolā (Āgenskalna sākumskolā) iegūtajai valodu izglītībai (t.i. no 1.klases). Arī J.G.Herderā Rīgas Grīziņkalna vidusskolā, kurā mācās krievvalodīgie skolēni, vācu valoda tradicionāli jau daudzus gadus desmitus tiek piedāvāta no 1.klases.

Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolā vācu valodas mācības tiek piedāvātas no 2.klases, bet no 2014./2015.mācību gada - no 1.klases, kā tas ar likumu noteikts svešvalodu apguvei visās Latvijas Republikas vispārējās izglītības iestādēs.

Vācu valodas diploma skolas ir arī mazākās Latvijas pilsētās, kur liels fakultatīvo stundu skaits vācu valodas apguvei tiek iedalīts papildus, sākot ar 7.klasi, vai vēl vēlāk. Lai skolēns tiktu pielaists pie DSDII eksāmena konkrētā DSD skolā, kura Vācijā oficiāli reģistrēta kā DSD skola, viņa līdz tam apmeklēto vācu valodas stundu skaitam jābūt 800-1200 (pa 45 minūtēm). (Deutsches Sprachdiplom. Handreichungen für die Schriftliche Kommunikation, 2012, 4). Tādu stundu skaitu var nodrošināt tikai vācu valodas diploma skolas.

DSD II eksāmena daļas :

1. lasīšanas izpratne (Leseverstehen/ LV); kopā 75 minūtes;
2. klausīšanās izpratne (Hörverstehen/ HV); kopā 40 minūtes;
3. rakstveida komunikācija (Schriftliche Kommunikation/SK); argumentēta teksta, kas satur diagrammas vai grafikus, produkcija; kopā 120 minūtes;
4. mutvārdu komunikācija (Mündliche Kommunikation/ MK); 2 daļas, 20 minūtes gatavošanās, 20 minūtes eksaminēšanas laiks.

Katrā no eksāmena daļām maksimālais punktu skaits ir **24**.

Eksāmena daļu vērtēšanas kritēriji:

- ar 0- 7 punktiem kādā no eksāmena daļām nav nokārtots viss eksāmens;
- 8- 11 punkti: eksāmena daļā saņemts B2 līmenis;
- 12- 24 punkti: eksāmena daļā saņemts C1 līmenis.

Jaunākais eksāmena formāts paredz, ka rakstveida komunikācijas daļa nav nokārtota ar punktu skaitu 0- 6 (atšķirībā no pārējām eksāmena daļām) (Deutsches Sprachdiplom. Handreichungen für die Schriftliche Kommunikation, 2012, 8).

Līdzīgas izmaiņas laiku pa laikam skar visas eksāmena daļas. Piemēram, 2014.gadā lasīšanas un klausīšanās daļā minimālais punktu skaits, kas nepieciešams eksāmena nokārtošanai, ir jau 10 punkti, kas DSDII eksāmenu padara vēl sarežģītāku.

Ja lasīšanas un klausīšanas daļa vērtējama absolūti objektīvi (t.i. pēc iegūto punktu skaita par pareizām atbildēm), rakstveida un mutvārdu komunikācijā kritēriju spektrs ir plašāks, un vērtējums var likties subjektīvs, atkarīgs no konkrētā vērtētāja. Rakstveida komunikācijas daļas vērtējums balstās uz četriem kritērijiem:

- *kopiespads* (apakškritēriji: valodas plūdums un domu gājiens);
- *saturis* (apakškritēriji: teksta pārstāsts un skaidrojums, diagrammas pārskats un

analīze, argumentēts viedoklis);

- *valodas līdzekļi* (apakškritēriji: vārdu krājums, sintaktiskās struktūras);
- *gramatiskā pareizība*.

(Deutsches Sprachdiplom. Handreichungen für die Schriftliche Kommunikation, 2012, 8-15).

Mutvārdu komunikācijas vērtēšana norit pēc šādiem kritērijiem:

- *saturs*;
- *valodas līdzekļu pielietojums*;
- *gramatiskā pareizība*;
- *projekta prezentācija (vērtē vizuālā materiāla atbilstību saturam)*;
- *izrūna un intonācija*;
- *interakcija (spēja veidot dialogu, reaģēt uz jautājumiem u.c.)*

(Deutsches Sprachdiplom. Handreichungen für die Mündliche Kommunikation, 2012, 15).

DSD II eksāmens veidots tā, lai sagatavošanās procesā tiktu vingrinātas gan vācu valodas prasmes, gan attīstīta kompetence sabiedrībai svarīgos jautājumos.

Līdz ar to vācu valodas eksāmena gatavošana veicina ne tikai skolēna valodu apguvi skolā vai dod iespējas studēt jebkurā VFR augstskolā bez iestājpārbaudījumiem vācu valodā, bet arī paplašina redzesloku jebkuros Eiropas, t.sk. Latvijas iedzīvotājiem svarīgos politiskos, saimnieciskos, kultūras un sadzīves jautājumos un attīsta jaunieša domāšanu.

Nosauktais papildus faktors - intelektuālā koeficienta paaugstināšana- atbilst Latvijas Republikas Izglītības likuma 2.panta „Likuma mērķis” noteikumiem. Latvijas Izglītības likuma mērķis ir nodrošināt katram valsts iedzīvotājam iespēju attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību (Izglītības likums,1998, 4).

Vācu valodas otrās pakāpes eksāmens (DSDII) notiek decembrī un janvārī . Tas atvieglo Latvijas Republikas skolēnu gatavošanos valsts centralizētajiem eksāmeniem, kas notika maijā un jūnijā, bet pēdējos mācību gados- martā.

Decembrī skolēni kārtā DSD eksāmena lasīšanas, klausīšanās un rakstveida komunikācijas daļu, kas tiek nosūtītas labošanai uz Vāciju, bet mutvārdu komunikācijas daļa tiek kārtota janvārī. Tajā eksaminācijas komisijas priekšsēdētājs, kuram vācu valoda ir dzimtā valoda, kopā ar vietējiem DSD skolotājiem vērtējumu izliek jau eksāmena dienā pēc katra kandidāta atbildes (Zeitplan zur Durchführung der DSD-Prüfung der Stufe II zum Termin I, 2012,7).

Mutvārdu daļas eksāmens sastāv:

- no iepriekš sagatavota projekta par Vācijas vai citas vācu valodā runājošas valsts sabiedrībai nozīmīgu, aktuālu problēmu un no projekta prezentācijas;

- no diskusijas par iepriekš nezināmu tematu (spontānā runa jeb impulsa tēma).

Gan rakstveida komunikācijas, gan mutvārdu komunikācijas saturam jābūt loģiski strukturētam un argumentētam, pieejai jābūt kontroversai, kur tiek ņemtas vērā katras apskatāmās parādības pozitīvās un negatīvās iezīmes, priekšrocības un trūkumi.

No 2011./ 2012. mācību gada atsevišķās DSD skolās, t.sk. Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolā tiek kārtots arī vācu valodas pirmās pakāpes diploma eksāmens 9.klasēs (DSDI), kas motivē spējīgākos pamatskolas beidzējus pārbaudīt savus līdzšinējos rezultātus vācu valodā, iegūt DSDI diplomu par valodu prasmēm A2/B1 līmenī un turpināt attīstīt savas kompetences vidusskolas vecākajā posmā, kārtojot vācu valodas otrās pakāpes diploma eksāmenu DSDII 12.klasē, lai pretendētu uz prasmēm B2/C1 līmenī. Līdzīgi kā vācu valodas otrās pakāpes eksāmenā, pārbaudījumam ir 4 daļas.

DSD I eksāmena daļas:

1. lasīšanas izpratne; kopā 60 minūtes;
2. klausīšanās izpratne; kopā 40 minūtes;
3. rakstveida komunikācija; kopā 75 minūtes;
4. mutvārdu komunikācija; kopā 15 minūtes (iepriekš sagatavots temats par skolēnu interesējošu tēmu) (Ausführungsbestimmungen zur Prüfungsordnung, 2010, 5-6).

Vienkāršāka (ne tikai lingvistiski, bet arī saturiski) kā DSDII eksāmenā ir rakstveida un mutvārdu komunikācija. Rakstu darbā nav diagrammu, tas ir domraksts brīvā, bet arī strukturētā formā.

Mutvārdu komunikācijā skolēns var gatavot prezentāciju par jebkuru viņu interesējošu tēmu. Nepieciešamais vecums DSDI diploma eksāmena kārtšanai ir 14- 16 gadi, un skolēnam līdz tam bijis jāpiedalās vismaz 600- 800 vācu valodas stundās (Deutsches Sprachdiplom.Handreichungen für die Schriftliche Kommunikation. DSDI, 2013,4). Vērtēšanas kritēriji pamatā neatšķiras no DSDII eksāmena vērtēšanas kritērijiem, izņemot vērtējumu rakstveida komunikācijā, jo domrakstā nav diagrammu analīzes.

Atšķirībā no Vācu valodas otrās pakāpes diploma eksāmena, pirmās pakāpes eksāmens notiek martā, mutvārdu daļa reizēm aprīlī, pēc tam, kad VFR komisija izvērtējusi 12.klašu DSDII diploma kandidātu darbus. Pēc DSD koordinatores, kas strādā Latvijā no 2014./2015.m.g., Anetes Jūtas-Rihteres sniegtajām ziņām, DSDI eksāmena popularitāte Latvijā sāk pārsniegt DSDII popularitāti: DSDI eksāmenam 2015.gada pavasarī pieteikušies vairāk nekā 200 Latvijas DSD skolu audzēkņi.

3.2.2. Vērtēšanas kritēriju neatbilstība vietējiem vērtēšanas kritērijiem Latvijā

Valodu skolās, kur svešvalodu apguve ir viena no prioritātēm un absolventi bieži vēlas studēt ārvalstīs, zināšanu un prasmju vērtēšana svešvalodās ir īpaši nozīmīga.

DSD skolās nokārtotā DSD II eksāmena vērtējums atbilst Eiropas kopīgajām valodu apguves pamatnostādņēm, bet VISC sastādītajos centralizētajos eksāmenos Latvijas vispārizglītojošo skolu 12.klasēm tas daudzus gadus nav ņemts vērā, kaut arī to paredzēja Ministru Kabineta noteikumi. Līdz ar to pēdējos gados arī vērtēšanas sistēma centralizētajos eksāmenos ir bijusi neskaidra un nekonsekventa.

Jau 2005.gadā autore savā maģistra darba izstrādē secinājusi, ka vērtēšanas sistēmu sakārtošana valodu apgūvē, tās atbilstība Eiropas pamatnostādņēm, kurās noteikti kopīgi vērtēšanas kritēriji un apzīmējumi, ir būtisks uzdevums Latvijas svešvalodu izglītībā:

„Patlaban valodas prasmi Latvijas skolās vērtē ar A,B,C,D,E,F līmeņu palīdzību, savukārt Eiropā valstis lieto vērtēšanas sistēmu ar līmeņu apzīmējumiem C2,C1,B2,B1,A2,A1. Terminoloģijas sakārtošana un pielīdzināšana būtu viens no pirmajiem nozīmīgajiem etapiem vienotas vērtēšanas sistēmas ieviešanā Eiropas valodu apgūvē Latvijā” (Ķemere, 2005,17).

Eiropas valstu vadlīnijās valodu apgūvē noteikti minimālie prasmju līmeņi gan pirmajai, gan otrajai svešvalodai. Šie līmeņi atbilst sešiem valodu prasmes līmeņiem, kas definēti Eiropas kopīgajās pamatnostādņēs valodu apguvei (*The Common European Framework of Reference, CEFR*) 2001.gadā.

Saskaņā ar EKP valodas prasmes vērtē atbilstoši sešiem līmeņiem (A1, A2, B1, B2, C1, C2), kur A atbilst pamata līmenim, B vidējam līmenim un C – augstākajam līmenim.

Oficiālās izglītības vadlīnijas daudzās valstīs nosaka, ka vispārējās obligātās izglītības beigās minimālais pirmās svešvalodas apguves līmenis skolēnam atbilst A2 - B1, bet otrās svešvalodas minimālais apguves līmenis ir A1 - B1. Tomēr 14 valstīs pirmās svešvalodas prasmes līmenis vispārējās vidējās izglītības otrajā posmā ir augstāks – B2 vai C1 (Pamatrādītāji par valodu mācīšanu Eiropas skolās 2012, 6- 7).

Latvijā pāreja uz EKP kritērijiem svešvalodu prasmju vērtēšanā notikusi ļoti pakāpeniski, kaut gan vērtējums, kas atbilst sešiem valodu prasmju līmeņiem, raksturots jau Ministru Kabineta 2008.gada 2.septembra noteikumos Nr.715 (Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem 2008). Grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 2.septembra noteikumos Nr.715 2012.gadā nosaka papildināt noteikumus ar 27.¹ punktu šādā redakcijā:

„27.¹ Izglītojamajiem, kuru sniegums svešvalodas centralizētajā eksāmenā atbilst šo noteikumu 2.pielikuma 10.punktā noteiktajam valodas prasmes B1, B2 vai C1 līmenim, iegūto valodas prasmes līmeni ieraksta sertifikātā” (Grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 2.septembra noteikumos Nr.715, 2012). Noteikumi Nr.18 stājas spēkā 2012.gada 3.septembrī.

2012.gada centralizētajos svešvalodu eksāmenos Latvijā EKP līmeņu apzīmējumi zināšanu un prasmju vērtēšanā vēl netiek lietoti. Ir saglabāta tradicionālā vērtēšanas sistēma: sasniegumi sertifikātā par vidējo izglītību apzīmēti ar A,B,C,D,E,F.

Iesniedzot sertifikātus Eiropas valstu augstskolās, šādas vērtēšanas sistēmas dēļ rodas neskaidrības. Ja Latvijas vidusskolu beidzis jaunietis iesniedz izglītības dokumentus viņu interesējošā studiju programmā Eiropā un viņa zināšanas un prasmes svešvalodā apzīmētas ar A vai B, kas Latvijā ir augstākie vērtējumi centralizēto eksāmenu vērtēšanas skalā, Eiropas valstu augstskolu uzņemšanas komisijas priekšroku dod kandidātiem, kas svešvalodā saņēmuši C līmeni (C1/C2 ir augstākais vērtējums saskaņā ar EKP).

Akadēmiskā informācijas centra (AIC) veidotajā tabulā līdzās apguves līmenim un atzīmei 10 ballu vērtēšanas skalā nosaukta arī aptuvenā ECTS atzīme.

Tas var radīt papildus neskaidrības, jo ECTS atzīmes apzīmējumi A,B,C,D,E,F sakrīt ar CE līmeņu apzīmējumiem un tomēr ir ar tiem nesaistīts jēdziens. „ECTS lietotāja rokasgrāmatā”, kas izdota Briselē 2009.gada 6.februārī, minēts:

„ECTS ir instruments, kas palīdz plānot, aprakstīt un izstrādāt programmas un piešķirt augstākās izglītības kvalifikācijas” (ECTS lietotāja rokasgrāmata 2009, 3).

ECTS ir kredītpunktu pārnese sistēma, kuras centrā atrodas students. ECTS plaši lieto formālajā augstākajā izglītībā un var izmantot arī mūžizglītībā (ECTS lietotāja rokasgrāmata 2009).

Līdz ar to apzīmējumi A,B,C,D,E,F vērtēšanas sistēmā Latvijas izglītībā līdz šim apzīmējuši divus atšķirīgus jēdzienus, bet apzīmējumi A,B,C pat trīs jēdzienus, kas var radīt neviennozīmīgu to skaidrojumu:

pirmkārt, tie ir līdzšinējie mācību priekšmeta apguves līmeņi VISC sastādītajos centralizētajos eksāmenos Latvijā;

otrkārt – ECTS atzīme (sk.10.tabulā);

treškārt – svešvalodu prasmju līmeņi A,B,C atbilstoši EKP, tikai apgrieztā secībā, kur C (nevis A) ir augstākais no līmeņiem.

10.tabula Mācību sasniegumu vērtēšanas skala Latvijā

(Avots: Vērtēšanas sistēma ,AIC,2012)

Apguves līmenis	Atzīme	Skaidrojums	Aptuvenā ECTS atzīme
ļoti augsts	10	izcili (<i>with distinction</i>)	A
	9	teicami (<i>excellent</i>)	A
augsts	8	ļoti labi (<i>very good</i>)	B
	7	labi (<i>good</i>)	C
vidējs	6	gandrīz labi (<i>almost good</i>)	D
	5	viduvēji (<i>satisfactory</i>)	E
	4	gandrīz viduvēji (<i>almost satisfactory</i>)	E/FX
zems	3-1	negatīvs vērtējums (<i>unsatisfactory</i>)	Fail

Jau agrāk promocijas darba autore ir vērsusies Izglītības un zinātnes ministrijā ar ierosinājumu izteikt CE rezultātus procentos. 2008.gada 23.jūlija vēstules Izglītības satura un eksaminācijas centram pielikumā parādīti Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas 94 vācu valodas eksāmena kārtotāju

- vidējie vērtējumi katrā no 5 eksāmena daļām (%);
- vidējie vērtējumi visā svešvalodas eksāmenā (%),
- sertifikātā nosauktais prasmju līmenis (attiecīgi A,B,C,D un E).

Secinājums: ja vācu valodas eksāmenā sasniegtajiem rezultātiem piemērotu angļu valodas eksāmena rezultātu robežvērtības, tad no 94 vācu valodas eksāmena kārtotājiem 69 skolēniem līmenis par 1 vienību būtu jāpaaugstina (sk.11.tabulu).

Ja angļu valodas eksāmena darbā A līmenis iegūts par pareizi izpildītiem 80,2%, tad vācu valodā par 80,4% tikai B līmenis. Ja angļu valodā ar 46,2% saņemts C līmenis, tad vācu valodā ar 62% tikai D līmenis. Analizējot normatīvā principa darbības mehānismu, autore secina, ka vācu valodas eksāmenā 2008.gadā valstī kopumā sasniegumi ir ievērojami augstāki, ja rezultātus izsaka procentos (nevis apzīmējot ar burtiem).

11.tabula. Centralizēto svešvalodas eksāmenu rezultātu robežvērtību salīdzinājums 2008.gadā pētījuma bāzē (Autores apkopota statistika, 2011)

Angļu valoda	Vācu valoda
A- 80,2% - (100%)	A- 92,2%- (100%)
B- 64,8% - 78,8%	B- 80,4%- 89,2%
C- 46,2%- 63,4%	C- 62,2%- 79,8%
D- 33% – 45,6 %	D- 36,2% – 62%
E- -	E- 29,4% - 29,8%

2010.gada rudenī svešvalodas speciālistu darba grupa Vitas Kalnbērziņas un VISC vecākās referentes Gundegas Mucenieces vadībā veica pētījumu par iespēju pielīdzināt EKP

un to līmeņu aprakstu Latvijas skolu beidzēju svešvalodu prasmju pārbaudē centralizētajā svešvalodu eksāmenā.

Pētniece Tamāra Kunda raksturo svešvalodu eksāmena pielīdzināšanas darbu: „Veicot pētījumu, projekta grupa izmantoja rekomendācijas, kuras aprakstītas Valodas eksāmenu EKP pielīdzināšanas rokasgrāmatā *Council of Europe*, kas nosaka nepieciešamos pielīdzināšanas procedūras posmus” (Kunda, 2011,1). Balstoties uz standartizācijas rezultātiem, tiek secināts, ka, vērtējot 12.klases beidzēju sniegumu lasīšanas, klausīšanās, rakstīšanas un mutvārdu daļās, ir iespējams izmantot EKP līmeņu aprakstus, jo šīs eksāmena daļas ietver valodas prasmes B2- C1 līmeņiem raksturīgās īpašības (Kunda, 2011).

DSD skolās valodu prasmju vērtējums iepriekšējos mācību gados bijis duāls. 12.klasē šo skolu audzēkņi var kārtot starptautisko eksāmenu DSD II (*Deutsches Sprachdiplom, Stufe II*), kur iespējamais vērtējums diplomā ir B2 vai C1. Spējīgākie skolēni, kas ziemā nokārtojuši DSDII eksāmenu un saskaņā ar EKP saņēmuši C1 līmeni, bieži kārto arī centralizēto eksāmenu vācu valodā, saņemot A līmeni. Viens un tas pats zināšanu un prasmju līmenis ticis apzīmēts ar atšķirīgiem alfabēta burtiem (A un C). Tas radījis neizpratni skolēnos, kuri eksāmenu nokārtojuši, 10.,11.klašu skolēnos, kas plāno kārtot DSDII, kā arī vecāku un pārējo priekšmetu skolotāju vidū. Nesakārtotās vērtēšanas sistēmas dēļ sākotnēji neskaidrības bijušas arī Vācijas un Latvijas augstskolu uzņemšanas komisijās, kuru pārstāvjiem jāizprot, ka šinī gadījumā līmeņi A un C nozīmē vienu un to pašu vācu valodas kompetences līmeni.

Izsakot 2013.gada centralizēto eksāmenu rezultātus tikai procentos (izņemot vērtējumu svešvalodā), tiek nodrošināts vienlīdzīgs, objektīvs un pārskatāms vērtējums, līdz ar to tiek atvieglota reflektantu atlase augstākajās izglītības iestādēs. Procentos izteikts vērtējums nodrošina precīzāku mācību sasniegumu interpretāciju, izpratni par personīgajiem sasniegumiem un pozitīvi ietekmē mācību motivāciju. Centralizēto eksāmenu rezultātu apzīmējumi svešvalodās atbilstoši EKP integrē Latvijas valodu izglītību Eiropas vienotā svešvalodu apguves sistēmā. VISC 2014.gada darba plānā iekļauts arī jautājums par DSDII pielīdzināšanu centralizētajam eksāmenam vācu valodā.

Pēdējos gados pasaulē pieaug interese par DSDI diploma ieguvi (līmenis A2/B1), jo tas dod tiesības mācīties Vācijas koledžās.

Secinājumi

Vācu valodas otrās pakāpes diploms, kas vācu valodas mācīšanas perspektīvām skolās dod saturu un orientāciju vairākiem gadiem, ir svarīgs panākumu kritērijs studijās, kā arī

profesionālās karjeras veidošanā Latvijā un ārzemēs. Eksāmenā saturs, forma un saņemtais vērtējums atbilst Eiropas aktuālajām pamatnostādņēm svešvalodu apgūvē.

DSD eksāmens dod arī saturiskus un metodiskus impulsus, sniedz ieguldījumu vācu valodas kā vienas no svarīgākās Eiropas valodas mācīšanas modernizācijā mūsu valstī.

DSD eksāmena organizācijā un skolēnu sagatavošanā Latvijā jau pastāv tradīcijas un ir izveidojušās pedagoģiskas iestādes, kuras gadu no gada iespējams pārskatīt un optimizēt. Pozitīvi vērtējama inovācija valodu prasmju vērtēšanā ir Latvijas centralizēto eksāmenu svešvalodā vērtēšanas sistēmas pielīdzināšana Eiropas kopīgajām pamatnostādņēm no 2013.gada un plāns pielīdzināt DSDII eksāmenu centralizētajam eksāmenam vācu valodā.

3.3. Pētījums par skolēnu, skolotāju, absolventu, vecāku un ekspertu attieksmi pret daudzvalodību un DSD skolu darbību

3.3.1. 11.-12. klašu skolēnu un vecāku attieksme pret vairāku svešvalodu apguvi skolā - svarīgs faktors daudzvalodības attīstībai Latvijā (2011.gada aptaujas materiāli)

Būtiska indivīda sociālās dzīves vajadzība ir tikt saprastam un saprast apkārtējos, tas nozīmē - nedzīvot izolācijā. Lai sekmētu komunikācijas iespējas un radītu pamatu daudzvalodības attīstībai Latvijā, jāveic pētījumi, kas sniedz informāciju par pozitīvajām un negatīvajām tendencēm, par problēmām valodu apgūvē, kā arī starpkultūru attiecībās.

Katra pētījuma rezultāti un to analīze ir pamats jaunu iestrāžu, jauna valodu apguves modeļa attīstībā, kas svešvalodas standartos un vadlīnijās noteikto uzdevumu izpildes formas var tuvināt aktuālajām indivīdu un sabiedrības vajadzībām, jo ikviena izglītības iestāde ir institūcija, kuras uzdevums ir sekmēt un nodrošināt dinamisku attīstību katram skolēnam un pedagogam, apmierinot sabiedrības vajadzības pēc konkurētspējīgas izglītības.

Subjektīvo faktoru spektrā nozīmīgākais ir ikviens - katrs, kurš mācās un ir aktīvs sadarbības partneris kopīgu mērķu sasniegšanā (Zīds,2007).

Pētījumi ir neatliekami, jo rosina jauniešus izvērtēt savas spējas un ar tām saistītos mērķus, kā arī ļauj konkretizēt skolas uzdevumus valodu apgūvē saistībā ar visas sabiedrības vajadzībām.

Ne mazāk svarīga ir katra jaunā cilvēka personības attīstība, spēja sevi apliecināt un pašaktualizēties. Tā kā valodu apguve nedrīkst būt izolēta no kultūras, kuru tā pārstāv, jauniešiem reizē ar valodu prasmi izglītības procesā jāapgūst arī tādas ētiskas vērtības kā tolerance, cieņa pret sākotnēji svešādo, jo saziņa ar citu kultūru pārstāvjiem nevar būt

veiksmīga bez savstarpējas sapratnes un respekta. Līdz ar to mūsdienu jauniešiem jāapgūst ne tikai vairāku valodu prasme, bet arī jāuzkrāj pieredze par citām kultūrām.

Mērķtiecīgas, pozitīvi tendētas personības attīstību uzskatāmi raksturo pašregulācijas spējas: savukārt „mērķtiecīgs cilvēks var patstāvīgi un dziļi apzināt un analizēt savu motivāciju un vajadzību sfēru, savas vēlmes pieskaņot savām zināšanām, prasmēm, spējām, un iespējām” (Līce, 2010, 1).

Priekšrocības kvalitatīvi apgūt vairākas svešvalodas Latvijā ir vācu valodas diploma skolās. Valodu skolas ir optimāla pētījumu bāze, kurā apzināt skolēnu motivāciju vai motivācijas trūkumu mācīties vairākas valodas, apkopot ierosmes inovatīviem uzlabojumiem, kas garantētu kvalitatīvu un daudzveidīgu valodu apguves procesu un zināšanu noturību.

Valodu skolu prioritāte ir vairāku valodu apguve atbilstoši Eiropas Savienības 1995.gadā izdotajai „Baltajai grāmatai” „Mācīšana un mācīšanās- par kognitīvu sabiedrību”. Līdzās katra dzimtajai valodai jaunieši mudināti labā līmenī apgūt vismaz divas Eiropas valodas, jo „vairāku svešvalodu brīva lietošana ir nozīmīgs faktors Eiropas tautu savstarpējā komunikācijā, ekonomiskajā un starpkultūru sadarbībā” (Weißbuch zur allgemeinen und beruflichen Bildung , 1995, 63).

Šobrīd Eiropas valstīs aktīvi tiek veikti pētījumi par valodu apguves motīviem iedzīvotāju vidū, jo motivācija atzīta par noteicošo stimulu svešvalodu mācībās. Tiek apkopoti rezultāti, lai secinātu, vai sabiedrībā valdošā tendence ir vēlme aprobežoties ar vienas svešvalodas apguvi vai nākotnē tomēr izvēlēties daudzvalodību kā pozitīvu vērtību. Izglītības programmās pamatpētījuma bāzē izteikts apgalvojums, ka skolas absolventi jau, beidzot skolu, var pietiekamā vai labā līmenī sazināties vismaz trīs svešvalodās. Lai konkretizētu skolēnu aktuālās vajadzības un motivāciju valodu apgūvē daudz kultūru vidē, 2011.gadā tika veikta anketēšana Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas 11.-12.klasēs (1.pielikums).

Aptauja tika veikta, izmantojot *nejaušas atlases principu* 11.,12.klasēs. Aptaujāto skaits- 100. Šinī vecumā skolēni vislabāk apzinās savus motīvus vai to deficītu kādā jomā, kā arī spēj saskatīt nepilnības mācību darba organizācijā vai šādu nepilnību sekas.

Pētījumā izmantota *anketēšanas metode* (svarīga piebilde: 1.svešvaloda skolā ir vācu valoda). Atbildes respondenti sniedz *uz psihometriskiem jautājumiem pēc Likerta skalas*, kurā noskaidrots respondentu piekrišanas līmenis (piecas piedāvātās atbildes ir: „noteikti”, „jā”, „varbūt”, „nē”, „nezinu”). Anketā ietverti arī *reģistrācijas un ranžēšanas elementi*.

Rezultāti prezentēti diagrammu un tabulu formā.

Galvenie pētījuma jautājumi, kuru noskaidrošana nepieciešama tālākai mācību darba organizācijas optimizācijai:

- noskaidrot jauniešu attieksmi pret vairāku valodu apguvi un viedokli par vēlamo valodu apguves secību skolā;
- izziņāt vecāku kā sabiedrības pārstāvju attieksmi pret trīs obligāto valodu mācīšanu skolā;
- izpētīt skolēnu interesi par starptautiski atzītu valodas diplomu iegūvi skolā (šeit: DSDI un DSDII eksāmens) un par pasākumiem, kas atbalsta vācu valodas apguvi ārpus skolas;
- iepazīt skolēna pašmācības prasmes un līdzekļus ārpus skolas, kas palīdz apgūt valodas;
- ieskicēt topošo absolventu viedokli par iemesliem, kas motivē mācīties vairākas valodas, kā arī par valodu prasmes priekšrocībām turpmākajā izglītošanās posmā vai darba dzīvē;
- izziņāt skolēnu attieksmi pret agrīnu valodu apguvi;
- noskaidrot skolēnu viedokli par saistību starp labām svešvalodu prasmēm un jauniešu izceļošanu uz ārvalstīm;
- likt apzināt uzlabojuma nepieciešamību valodu apgūvē skolā.

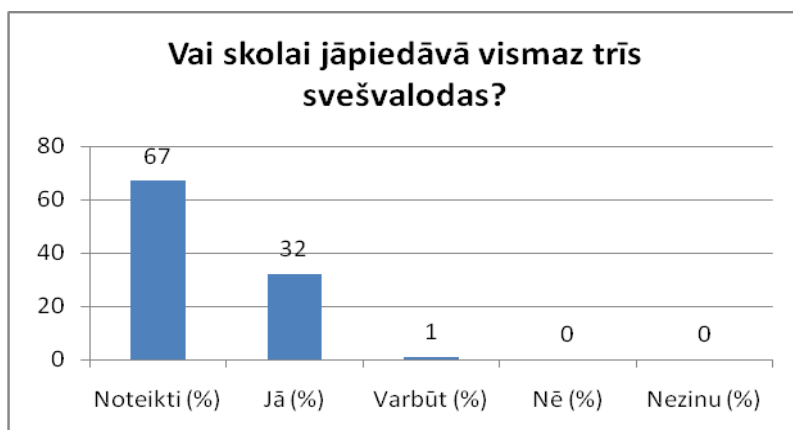
Galvenais aptaujas jautājums ir jautājums par jauniešu attieksmi pret vairāku svešvalodu apguvi, tātad par motivāciju mācīties (un arī pietiekami labi apgūt) vairāk nekā vienu svešvalodu.

Aptaujātie vidusskolēni uz jautājumu **par nepieciešamību apgūt skolā vismaz trīs svešvalodas**, sniedz sekojošas atbildes (skat. 12.tabulu).

12.tabula. Vai skolai jāpiedāvā apgūt vismaz trīs svešvalodas? (N=100)

(Autores apkopota statistika,2011).

Jautājums	Noteikti (%)	Jā (%)	Varbūt (%)	Nē (%)	Nezinu (%)
Vai skolai jāpiedāvā vismaz trīs svešvalodas?	67 %	32 %	1%	0%	0%

7.att. Vai skolai jāpiedāvā apgūt vismaz trīs svešvalodas?

Gandrīz visi respondenti (99%) uzskata, ka svešvalodu mācības ir nozīmīgas, atbildot ar „noteikti” un „ jā”. Tikai 1% par to šaubās, bet negatīvu atbildi vai atbildi „nezinu” nedod neviens no aptaujātajiem.

Politiskās un ekonomiskās situācijas maiņa Latvijā noteikusi nepieciešamību apgūt svešvalodas, kā to savā pētījumā „ Latvijas iedzīvotāju lingvistiskā attieksme” jau pirms 10 gadiem secinājusi filoloģe Daiga Baltaiskalna, uzsverot, ka Latvijā jaunākās paaudzes vidū *trilingvisms* kļuvis par realitāti (Baltaiskalna, 2001).

Par to liecina arī Latvijas vācu valodas diploma skolu skolēnu sniegtās atbildes jau 2005.gadā, kas apkopotas autores maģistra darbā : viņi tiecas būt daudzvalodīgi. Par to liecina milzīgi lielais respondentu skaits trīs pētījuma skolās vairākos Latvijas reģionos, kā Rīgā, Liepājā, Rēzeknē, kas apgalvo, ka vēlas pēc skolas beigšanas prast trīs vai vēl vairāk svešvalodu un pamato šo apgalvojumu ar viņuprāt galvenajiem valodu apguves motīviem (Ķemere, 2005,51- 82).

Aptaujātie Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas absolventi 2005.gadā apgalvo, ka jau prot trīs svešvalodas (Ķemere, 2005, 68 -69). Valodu zināšanu līmenis aptaujāto vidū var nebūt perfekts, bet komunikācijā pietiekams.

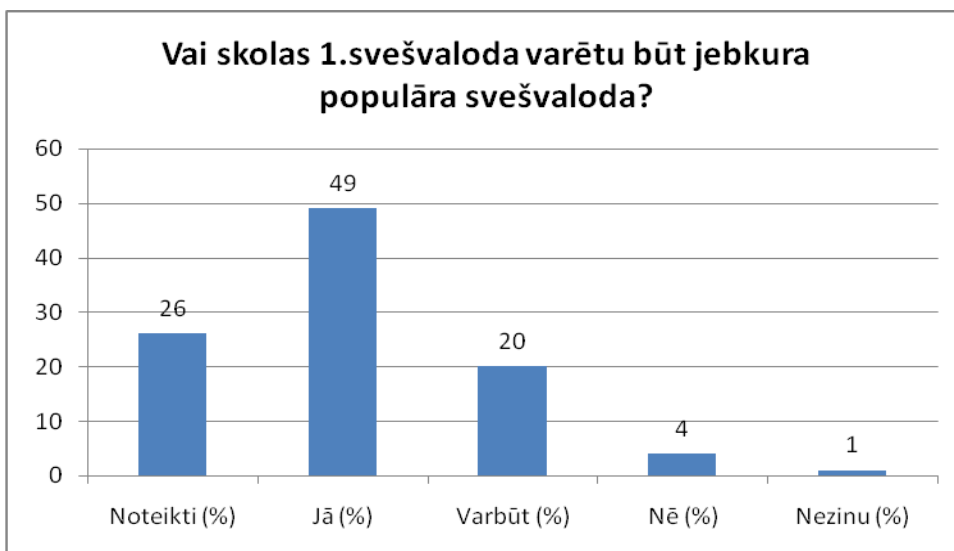
Tā kā pēc nu jau gandrīz 10 gadiem angļu valodas popularitāte pieaugusi vēl vairāk, autore noskaidro, vai trīs svešvalodu prasmes (tātad daudzvaldības tendences) DSD skolā vēl joprojām ir aktuālas un vai nav mazinājusies vācu valodas popularitāte skolā, jo valodu situācija Eiropā un Latvijā mainās ļoti strauji, kas var ietekmēt arī valodu politiku valstī (t.sk. piedāvātajās izglītības programmās un pastāvošajos skolu tipos).

Pētot skolēnu viedokli par to, **kādā secībā valodas jāapgūst**, jāsecina, ka skolēnu viedoklis šajā jautājumā ir nestabils. Respondentus vairāk interesē apgūstamo valodu skaits (tātad vismaz trīs) , bet to mācīšanās secība viņiem ir otršķirīgs jautājums. To parāda atbilde uz jautājumu par to, vai valodu mācības skolā *varētu uzsākt* ar kādas mazāk populāras Eiropas valodas apguvi (vācu, franču u.c.), izvēloties to par 1.svešvalodu?

13.tabula.Vai skolas 1.svešvaloda varētu būt jebkura populāra svešvaloda?

(N=100) (Autores apkopota statistika, 2011).

Jautājums	Noteikti (%)	Jā (%)	Varbūt (%)	Nē (%)	Nezinu (%)
Vai skolas 1.svešvaloda varētu būt jebkura populāra svešvaloda?	26 %	49%	20 %	4%	1%

8.att. Vai skolas 1.svešvaloda varētu būt jebkura populāra svešvaloda?

Valodu skolas skolēni zina, ka skolā tiek apgūtas vairākas svešvalodas, tādēļ ir droši, ka angļu valoda tiks apgūta labā līmenī arī tad, ja tā nebūs 1.svešvaloda.

49% tam piekrīt (atbildot „jā”) un 26% izvēlas variantu „noteikti” jautājumā par to, vai 1.svešvaloda var būt jebkura Eiropā runāta un populāra valoda. Piektā daļa (20%) aptaujāto svārstās, atbildot ar „ varbūt”.

Pašreiz vispārīzglītojošās skolās, kas nav skolas ar valodu specializāciju, audzēkņi pārsvarā cenšas labā līmenī apgūt vienu svešvalodu, dažādu blakus faktoru dēļ mazāk tiecoties kvalitatīvi apgūt 2.vai 3.svešvalodu. Skolēnu motivācija ir vairāk instrumentāla, nevis integratīva. Kolins Beikers skaidro, ka „*instrumentālajai motivācijai galvenokārt piemīt pragmatisks raksturs un to veido utilitāri mērķi*” (Baker, 2002,38). Skolēns, kas motivēts instrumentāli, iespējams, vairāk domā tikai par savām priekšrocībām darba tirgū un karjeras veidošanā.

Integratīvā motivācija vērsta arī uz nepazīstamas kultūras tradīciju apzināšanu, uz kontaktiem ar citas valsts pārstāvjiem kā šīs kultūras nesējiem. Šāda pieeja raksturo dziļāku izpratni starpkultūru izglītības jautājumos.

„Integratīvā motivācija atklāj indivīda vēlēšanos identificēties ar citu lingvistisku grupu” (Baker, 2002, 38). Gan integratīvā, gan instrumentālā motivācija ir pozitīvs stimuls valodu apgūvē, jo saistīta ar indivīda dzīvesdarbību nākotnē. Tomēr motivācija ir sarežģīts un pretrunīgs mehānisms.

Zinātniece Māra Līce savā darbā „Mērķtiecības un sasniegumu mījsakarība skolas pedagoģiskajā procesā” secina: „Lai arī informācijas piekļuve un mācīšanās iespējas šodien ir neierobežotas, analizējot skolēnu mācīšanos ir vērojams paradokss jeb pretruna, ar ko sastopas šodienas skola un skolotāji. Skolēni atzīst un novērtē izglītības nozīmīgumu un vērtību,

piešķir tai lielu nozīmi saistībā ar panākumu gūšanu dzīvesdarbībā un sekmēm karjerā, tomēr viņu mācību motivācija ir zema un mācīšanās pasīva” (Līce, 2011,1).

Pēc 2005.gadā veiktās aptaujas 64,3 % vispārējās vidējās izglītības programmas skolēni pētījuma bāzē uzskata, ka 1.svešvalodai skolā jābūt vācu valodai, un tam piekrīt arī 70% no aptaujātajiem pamatskolas izglītības otrā posma skolēniem. Tātad skolā kopā 2/3 no aptaujātajiem. Tas nozīmē, ka viņi būs motivēti apgūt arī citas valodas, kas prasa papildus darbu un motivāciju mācīties vairākas valodas.

Viedokli, ka skolā 1.svešvalodai jābūt angļu valodai, 2005.gadā pauž tikai 18,6% vispārējās vidējās izglītības skolēnu un 10% pamatskolas skolēnu (Ķemere, 2005,65).

Aktuālajā pētījumā 2010.- 2013.gadā angļu valodas pozīcijas ir stabilizējušās, un angļu valoda ir vispopulārākā un visvairāk mācītā svešvaloda visā pasaulē, kas var radīt izmaiņas vēlmē sākt valodu mācības skolā ar mazāk populāru valodu.

Jautājumā par to, kāds ir **ģimenes atbalsts vairāku valodu apguvē**, arī nav mazsvarīgs, jo vecāku viedoklis izglītības jomā skolēniem ir būtisks. Pašreizējie vecāki ir iepriekšējās paaudzes pārstāvji, kas mācījušies citas valsts, t.i. PSRS izglītības sistēmā, kur dominēja vienas svešvalodas – krievu valodas apguve. Tomēr, strauji attīstoties sabiedriskajai domai pēdējos gadu desmitos, ko iespaido arī ārējās daudzvalodu vides ietekme, vecāku kā sabiedrības pārstāvju attieksme pret vairāku valodu apguvi skolā ir kļuvusi izteikti pozitīva.

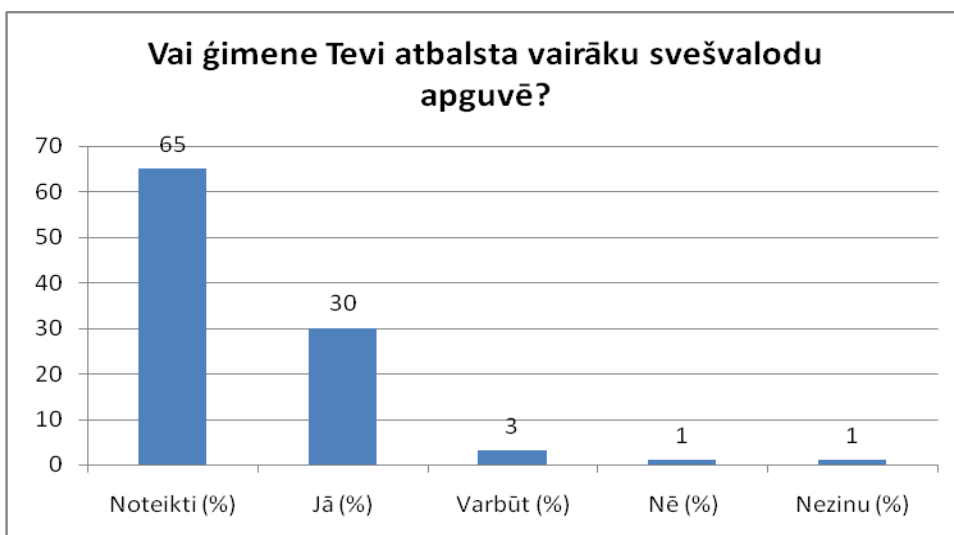
Tikai 3% aptaujāto šaubās, vai vecāki viņus atbalsta, apgūstot vairākas valodas, un tikai 1% atzīst, ka ieinteresētības par bērna svešvalodu prasmēm nav (vai atbildi nezina). Pārējie skolēni atzīst, ka vecāku atbalsts vairāku valodu apguvē tiek sajūsts, t.i. 96% (sk.9.att.).

Tātad vācu valodas diploma skolas skolēni un viņu ģimenes locekļi (vecāki) apzinās svešvalodas prasmju nozīmi tālākajā jauniešu karjerā, kā to parāda aptaujas anketu rezultāti.

14.tabula. Ģimenes atbalsts vairāku svešvalodu apguvē (N=100)

(Autores apkopota statistika, 2011)

<i>Jautājums</i>	<i>Noteikti (%)</i>	<i>Jā (%)</i>	<i>Varbūt (%)</i>	<i>Nē (%)</i>	<i>Nezinu (%)</i>
Vai ģimene Tevi atbalsta vairāku svešvalodu apguvē?	65 %	30%	3 %	1%	1%

9.att. Ģimenes atbalsts vairāku svešvalodu apgūvē

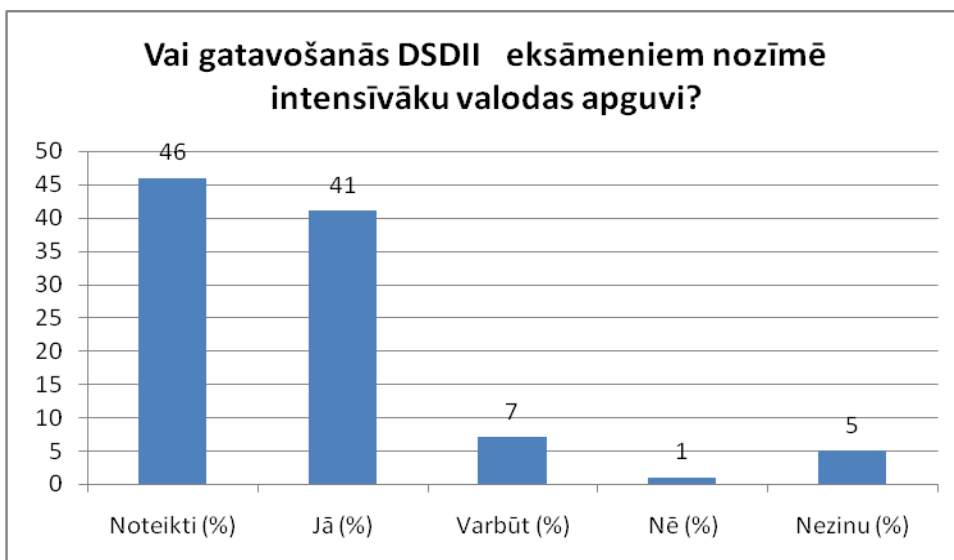
Autore pēta arī skolēnu interesi par vācu valodas pasākumiem skolā un ārpuskolas vidē. Viens no šādiem mācību pasākumiem ir gatavošanās DSD eksāmenam, kas ir intensīva un specifiska valodas apguve.

Pētījuma bāzē vācu valodas diploma eksāmenu DSDII skolā kārtu neliels skaits 12.klašu skolēnu, tomēr gatavošanās eksāmenam, kurā uzdevumi sastādīti atbilstoši B2/C1 valodu prasmju līmeņiem, norit 2 -3 gadus. Jebkurš no vidusskolēniem ir labi informēts par eksāmena kandidātu intensīvo darbu, attīstot vācu valodas kompetenci. Eksāmens ir galvenais ar vācu valodu saistītais skolas mācību pasākums, kas nenotiek citās mācību iestādēs Liepājā (Latvijā DSDII eksāmenu kārtu 16 vācu valodas diploma skolu audzēkņi, bet Kurzemē ir tikai 3 DSD skolas).

Uz jautājumu par to, vai gatavošanās DSDII eksāmenam nozīmē intensīvāku mācību darbu vācu valodā, atbildes „jā” un „noteikti” sniedz 87% skolēnu (sk. 10. att.).

15.tabula. Vai gatavošanās DSDII eksāmeniem nozīmē intensīvāku valodas apguvi? (N=100) (Autores apkopota statistika, 2011).

Jautājums	Noteikti (%)	Jā (%)	Varbūt (%)	Nē (%)	Nezinu (%)
Vai gatavošanās DSDII eksāmeniem nozīmē intensīvāku valodas apguvi?	46 %	41%	7 %	1%	5%

10.att. Vai gatavošanās DSDII eksāmeniem nozīmē intensīvāku valodas apguvi?

Skolā no 2011./2012.gada ir novitāte: pateicoties DSD koordinatora paveiktajam organizatoriskajam darbam Latvijā, DSD skolās ir iespējas kārtot starptautiski atzīto vācu valodas pirmās pakāpes diploma eksāmenu (DSD1) pamatskolas posmā 9.klasē. Interesenti DSDI var kārtot arī vēlāk- vidusskolas vecākajā posmā, ja neplāno kārtot DSDII eksāmenu, kura grūtības pakāpe ir augstāka.

DSDI eksāmenā noteiktais valodu prasmju līmenis ir A2/B1. Arī minētā eksāmena rakstu darbi tāpat kā DSDII eksāmena darbi tiek laboti Vācijā, bet mutvārdu eksāmens tiek organizēts skolā (atbilstoši skolas tipam: DSD eksaminācijas skola).

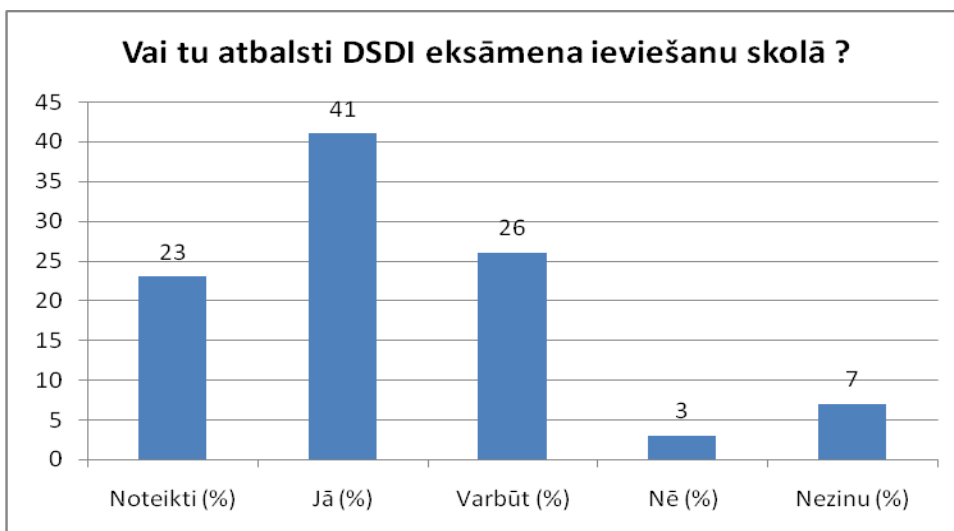
DSDI eksāmens ir labs stimuls pamatskolas audzēkņiem intensīvi mācīties vācu valodu, un zināšanas A2/B1 līmenī savukārt motivē skolēnus pēc tam 10.- 12.klasē gatavoties otrās pakāpes eksāmenam DSDII, kas jau nodrošina valodas zināšanas tādā līmenī, lai bez atsevišķa valodu prasmju pārbaudījuma varētu iekļūt Vācijas, Austrijas un Šveices augstskolās. Izcilo un teicamu zināšanu apliecinājums ir iegūtais DSDII diploms.

Aptaujātie 11., 12.klašu skolēni atbalsta arī DSDI eksāmena ieviešanu pamatskolas posmā. Atbildes „jā” vai „noteikti” sniedz vairāk nekā puse- 64% respondentu, 33% atbild ar „varbūt” vai „nezinu”, jo tas vairs nav aktuāli viņu vecuma posmam. Tikai 3% aptaujāto skolēnu DSDI neatbalsta.

16.tabula. Skolēnu atbalsts DSDI eksāmena ieviešanai skolā (N=100)

(Autores apkopota statistika, 2011)

<i>Jautājums</i>	<i>Noteikti (%)</i>	<i>Jā (%)</i>	<i>Varbūt (%)</i>	<i>Nē (%)</i>	<i>Nezinu (%)</i>
Vai tu atbalsti DSDI eksāmena ieviešanu skolā ?	23%	41%	26 %	3%	7%

11.att. Skolēnu atbalsts DSDI eksāmena ieviešanai skolā

Par pārējiem pasākumiem vācu valodā interesējas to skolēnu grupa, kuriem vācu valoda ir prioritāte. Daiļlasīšanas un publiskās runas konkursi, olimpiādes, projekti vācu valodā un starptautiski projekti (starpskolu un starpvalstu- kā, piemēram, *Comenius* ietvaros), skolēnu apmaiņas ir populāras mācību darba formas to skolēnu vidū, kuru zināšanas vācu valodā ir dziļākas un kuri labprāt komunicē svešvalodās, jo viņu motivācijas pakāpe apgūt valodas ir augstāka.

Skolēnu pašmācības prasmes un līdzekļi arī ir faktori, kas līdzās mācībām skolā ir svarīgi skolēnam. Tā ir vide, kurā viņš uzturas brīvajā laikā un apzināti vai arī neapzināti apgūst valodas.

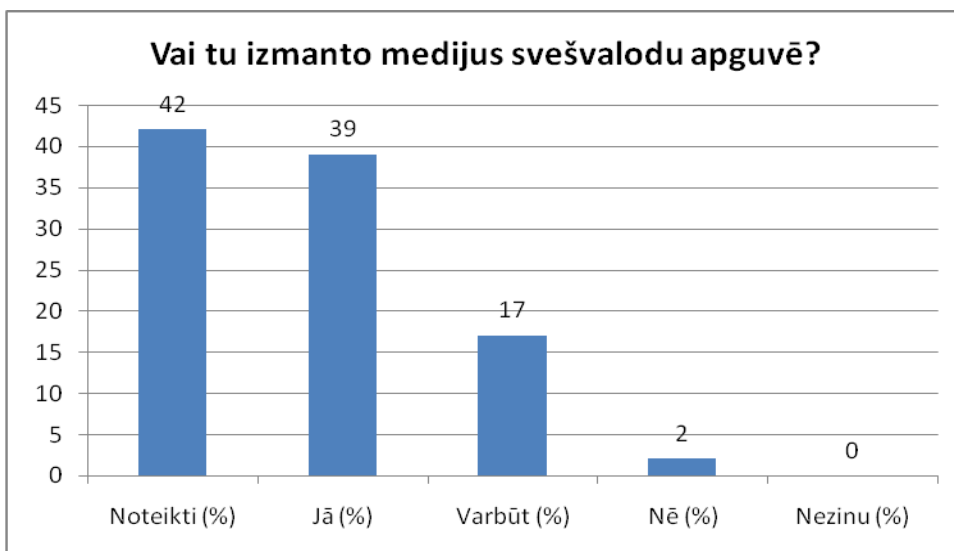
Respondenti, kam uzdots jautājums par iespējamiem pašmācības veidiem, mācoties valodas, piemin, ka viņi visbiežāk izmanto datoru, televīziju un citus medijus, brīvprātīgi vai pildot konkrētus uzdevumus lasa, raksta un kontaktējas svešvalodās. Vairumam skolēnu augstāk minētie plašsaziņas līdzekļi pieejami mājās, līdz ar to skolotājs uzdod strādāt pie datora ārpus skolas vai skatīties raidījumus svešvalodās TV kanālos.

Respondenti izmanto vairākas valodas arī gadījumos, kad veido privātus sakarus sociālajos tīklos. Arī privāta sarakste sociālajos tīklos ir viens no mācību veidiem, ar ko var nodarboties ārpus skolas mācību vides.

17.tabula. Vai tu izmanto medijus svešvalodu apguvē? (N=100)

(Autores apkopta statistika, 2011)

Jautājums	Noteikti (%)	Jā (%)	Varbūt (%)	Nē (%)	Nezinu (%)
Vai tu izmanto medijus svešvalodu apguvē	42%	39%	17%	2%	0%

12.att. Vai tu izmanto medijus svešvalodu apgūvē?

Atbildes uz jautājumu parāda, ka sociālie tīkli netiek pielietoti tikai, sazinoties dzimtajā valodā: vismaz 81% aktīvi tos izmanto savu svešvalodas prasmju uzlabošanā.

Arī Eiropas Savienībā laika periodā no 2005. līdz 2012.gadam būtiski palielinājies to iedzīvotāju skaits, kuri *regulāri* izmanto svešvalodas internetā (36%), skatoties televīziju vai klausoties radio (37%). To Eiropas iedzīvotāju daļa, kura nevienā no šīm situācijām neizmanto svešvalodu regulāri, ir samazinājusies no 13% 2005.gadā uz 9% 2012.gadā. Kopumā (neņemot vērā regularitāti) 25% eiropiešu spēj klausīties un saprast ziņas radio vai televīzijā angļu valodā, 7% arī franču un vācu valodā (European and their languages, 2012).

Pozitīvs piemērs ir daudzvalodības didaktikas principu ieviešana skolā: svešvalodās tiek meklēti materiāli, lai izpildītu citos mācību priekšmetos uzdoto; piemēram, kulturoloģijā, ekonomikā, rakstot skolēnu pētnieciskos darbus utt. ne vienmēr pietiek ar dzimtajā valodā pieejamo informatīvo materiālu. Plašāku ieskatu tematā var sniegt teksti oriģinālvalodā, kā vācu, angļu, krievu, franču u.c.

Arī vācu valodnieks un ģermānists Markuss Hernigs (*Marcus Hernig*) uzsver, ka „skolās pakāpeniski jāievieš starpdisciplināri priekšmeti, kas bagātina mācību saturu un metodes” (Hernig, 2005, 20). Svešvaloda ir mācību priekšmets, kas savienojams ar jebkuru no skolā apgūstamo priekšmetu jomām. Šī atziņa ir atkal daļa no daudzvalodu izglītības, kuras populārākā metode šobrīd skolās ir jau augstāk pieminētā CLIL.

Uz pārējiem aptaujas jautājumiem skolēni snieguši atbildes, kas ilustrētas 18.tabulā.

18.tabula. Jautājumi par runas un rakstu valodas īpatsvaru mācību procesā, par ārpusstundu nodarbībām svešvalodu apgūvē, par valodu apguves uzsākšanu agrīnā vecumā, par valodu prasmēm kā būtisku iemeslu izceļošanai (N=100)
(Autores apkopota statistika, 2011)

<i>Jautājums</i>	<i>Noteikti (%)</i>	<i>Jā (%)</i>	<i>Varbūt (%)</i>	<i>Nē (%)</i>	<i>Nezinu (%)</i>
Vai jauniešiem, skolā mācoties svešvalodas, vairāk jāakcentē komunikācijas prasmes?	33	61	5	0	1
Vai izmantojiet privātstundas, kursus, konsultācijas svešvalodu prasmju pilnveidē?	4	22	28	42	4
Vai valodu apguve jāuzsāk pēc iespējas agrāk?	37	31	20	8	4
Vai vairāku valodu prasme ir būtisks stimuls jauniešu izceļošanai?	22	24	26	21	7

Ik gadus skolā novērots, ka skolēni izsaka vēlmi stundas saturā vairāk iekļaut uzdevumus, kas veicina mutvārdu komunikācijas prasmju attīstību. Jau 2005.gada autores pētījumā iezīmējas tendence gaidīt no skolas vairāk impulsu tieši runas prasmju attīstīšanai vācu valodā.

2005.gadā 20% vecāku domā, ka valodas zināšanas, kas iegūtas skolā, nav pietiekamas tā iemesla dēļ, ka tiek izvirzītas pārlietu stingras prasības gramatikas teorētiskajā apgūvē un konkrētu leksiski gramatisko vingrinājumu veikšanā, bet nepietiekami tiek mācīta sarunvaloda un vācu valoda kā praktisks līdzeklis, kas nepieciešams jauniešu turpmākajā dzīvē (Ķemere, 2005, 69).

Arī 2011.gadā respondenti Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolā uzsver, ka attīstīt saziņas prasmes ir ļoti nozīmīgs faktors: 94% tiecas intensīvāk attīstīt savas komunikācijas kompetences, ja summē atbildes „jā” (61%) un „noteikti” (33%). Atbildi „nē” uz šo jautājumu nesniedz neviens no skolēniem (0%).

Citā anketas jautājumā par akadēmisko zināšanu mācīšanās nepieciešamību atbildes nav noliedzošas. 77% atzīst, ka jāpārzina arī valodas pamati- gramatikas, leksikas un pareizrakstības likumi. Obligāto saturu svešvalodās arī valsts līmenī standartos veido kompleksas kompetences:

- *komunikatīvā un valodas kompetence* (valoda – informācijas ieguves un izziņas līdzeklis; valoda – informācijas līdzeklis saziņas procesā; saziņas kultūra; valodas sistēma un normas; valodas kultūra un valodas funkcionālie stili);

- *sociokultūras kompetence* (valoda – izziņas un sadarbības līdzeklis; valoda – kultūras sastāvdaļa; valoda– iekļaušanās un saskarsmes līdzeklis kultūru kontekstā; starpkultūru saziņas process un modeļi; valodas lietošanas īpatnības daudz kultūru vidē) (Svešvaloda. Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta standarts, 2013).

Ja mācību saturs ietver skatījumu uz sevi, citiem un apkārtējo pasauli, tad katrs valodas stundā mācāmais temats iegūst starpkultūru dimensiju.

Ārpusskolas nodarbības svešvalodā DSD skolas skolēni apmeklē reti. Tikai 26% informē, ka apmeklē valodu kursus vai privātstundas. 28% ar atbildi „varbūt” izsaka šaubas par nepieciešamību papildus skolas piedāvājumam (mācību stundām) mācīties svešvalodas ārpus skolas. 4% atbildi nezina, bet 42% noliedz, ka bez obligātajām svešvalodu stundām apmeklētu citas nodarbības valodu apguvei. Tas liecina par to,

- ka skolēni ar skolas piedāvājumu valodu apguvē ir apmierināti;
- ka viņiem ir citas mācību prioritātes.

Biežāk pielietotais pašmācības līdzeklis un kontaktēšanas forma, apgūstot valodas, par ko mācību diskusijās, dialogos vai domrakstos izsakās skolēni, tomēr ir mediji, īpaši tiešsaistē (elektroniskais pasts, *Twitter*, *Facebook* un tml.).

Pētījuma bāzes skolēni ir informēti par valodu agrīnas apguves ideju Latvijā. 68% respondentu to atbalsta („noteikti” 37%, „jā” 31%). 20% sniedz atbildi „varbūt”, 8% šo ideju neatbalsta, bet 4% atzīst, ka atbildi „nezina”.

2011.gada aptaujā tiek uzdots arī jautājums par to, vai valodu optimāla apguve veicina jauniešu izceļošanu no Latvijas. Konkrēti – vai vairāku valodu prasme ir būtisks stimuls jauniešu izceļošanai. 46%, tāpat gandrīz puse, uzskata, ka „noteikti” (22%) vai „jā” (24%), 26% pieņem, ka tas tā varētu būt, 21% respondentu tam nepiekrīt, bet 7% viedokļa nav, jo tiek sniegta atbilde „ nezina”.

Konkretizējot atbildes uz jautājumiem **par skolēnu motivācija apgūt vairākas svešvalodas**, tiek iegūti šādi dati: aptaujātie skolēni pētījuma bāzē 2011.gadā labprāt vēlētos apgūt dažādas svešvalodas.

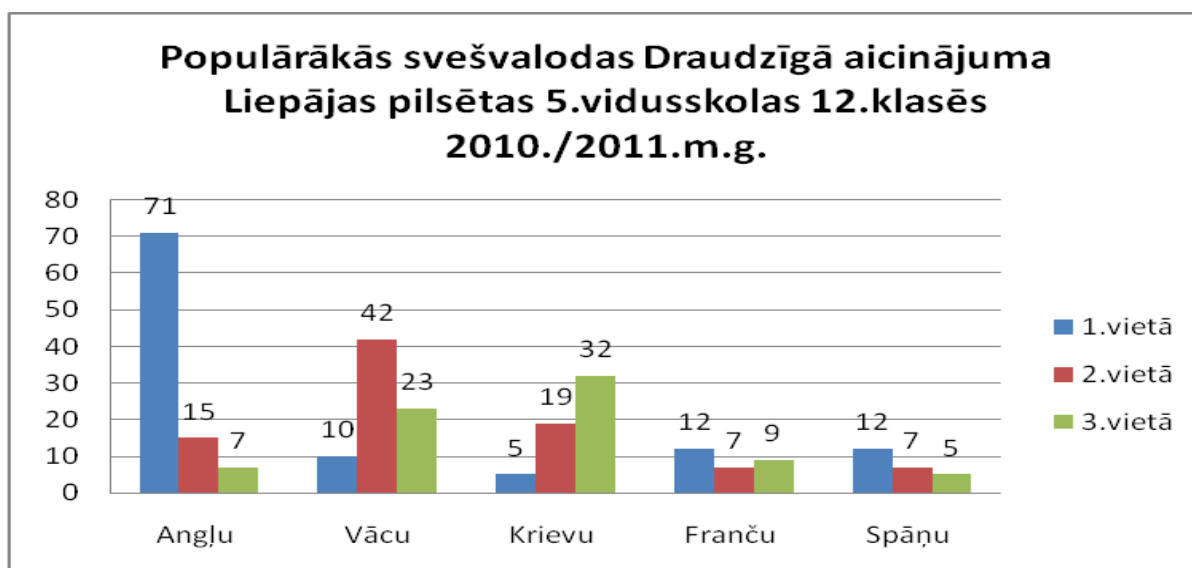
No 100 respondentiem 93 nosaukuši angļu valodu, 75 - vācu valodu, 56- krievu valodu. Pēc rangu tabulas tās arī ir 11., 12.klašu skolēnu vidū populārākās trīs svešvalodas. Skolēni tika aicināti nosaukt nevis vienu, bet gan *trīs svešvalodas*, ierindojojot tās 1.,2. un 3.vietā. 19.tabulas 2.ailē parādīts, cik reižu konkrētā svešvaloda nosaukta (N=100); 3.ailē parādīts, cik skolēnu (un %) konkrēto valodu ierindojuši **1.vietā**, 4.ailē- cik skolēnu (un %) konkrēto valodu ierindojuši **2. vietā**, 5.ailē – cik skolēnu (un %) konkrēto valodu ierindojuši **3.vietā**.

Bez piecām šeit minētajām populārākajām valodām nosauktas tādas Eiropas un Āzijas valodas kā itāļu, zviedru, japāņu, lietuviešu valodas.

19.tabula. Populārākās svešvalodas Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas 12.klasēs 2010./2011.m.g. (N=100)

(Autores apkopota statistika, 2011)

<i>Valoda</i>	<i>Cik skolēnu to nosauc</i>	<i>Cik skolēniem un cik% skolēnu tā ir 1.vietā</i>	<i>Cik skolēniem un cik% skolēnu tā ir 2.vietā</i>	<i>Cik skolēniem un cik% skolēnu tā ir 3.vietā</i>
Angļu	93x	1-71 -76%	2-15-16%	3-7-8%
Vācu	75x	1-10 -13%	2-42-56%	3-23-31%
Krievu	56x	1- 5 - 9%	2-19-34%	3-32-57%
Franču	18x	1- 2 - 11%	2-7- 39%	3-9- 50%
Spāņu	14x	1- 2 -14%	2-7- 50%	3-5-36%

13.att. Populārākās svešvalodas Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas 12.klasēs 2010./2011.m.g.

Angļu valodu, kas nosaukta 93 reizes, 1.vietā ierindojuši 76% aptaujāto, 2.vietā 16% aptaujāto, 3.vietā 8% aptaujāto.

Vācu valodu, kas nosaukta 75 reizes, 1.vietā ierindojuši 13% aptaujāto, kas ir apmēram 6 reizes mazāk nekā angļu valodu, 2.vietā 56%, 3.vietā 31% aptaujāto.

Krievu valodu, kas nosaukta 56 reizes, 1.vietā ierindojuši 9% aptaujāto, 2.vietā 34% aptaujāto, 3.vietā 57% aptaujāto.

Franču valoda visbiežāk ierindota 3.vietā (50% gadījumu), bet spāņu valoda 2.vietā (arī 50% gadījumu).

Salīdzinot pētījuma bāzē iegūtos datus ar datiem, kas apkopoti 2005.gadā, var secināt, ka trīs skolēniem mīļākās svešvalodas vidusskolas posmā un to secība nav mainījusās (Ķemere, 2005,62- 64).

Vācu valodnieks Franks Gerhards Kēnigs. (*Frank Gerhard König*) savā pētījumā „Vācu valodas mācīšanās un mācīšana” citē B. Misleri (*Bettina Mißler*): t.i. „, Starp zināšanām un spējām svešvalodā pastāv korelācija, un uz valodu struktūru un atsevišķo elementu salīdzināšanas bāzes skolēnam nav sarežģīti apgūt katru nākošo svešvalodu” (Königs, 2000,43). Tā ir teorija, kas praksē realizējama tikai tādā gadījumā, ja skolēns ir motivēts apgūt trīs vai vairākas svešvalodas un ja tādas iespējas piedāvā mācību vide.

2011.gadā veiktajā aptaujā *galvenie motīvi pētījuma bāzē* (Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5. vidusskolā) mācīties svešvalodas, ir sekojoši:

(N=100, iespējamās vairākas atbildes)

• 1.Darba iespējas dzimtenē un ārvalstīs	63
• 2.Komunikācijas iespējas	52
• 3.Izglītība, studijas dzimtenē un ārvalstīs	41
• 4.Ceļojumi, tūrisms	33
• 5.Zināšanu,pieredzes un informācijas uzkrāšana	25
• 6.Personības pilnveidošana	22
• 7.Citu kultūru un tautas pārstāvju iepazīšana	18
• 8.Konkurence, karjeras iespējas	16
• 9.Globalizācija, integrācija, ES politika kā ārēji spēki	11
• 10.Iespēja lasīt tekstus oriģinālvalodā, tulkošana	11
• 11.Drošības izjūta, pārpratumu novēršanas iespēja	8
• 12.Izceļošana, dzīve ārzemēs	8
• 13.Privātas vajadzības (ģimene, radnieki)	7
• 14.”Apstākļi (dzīve, vide) spiež”	4

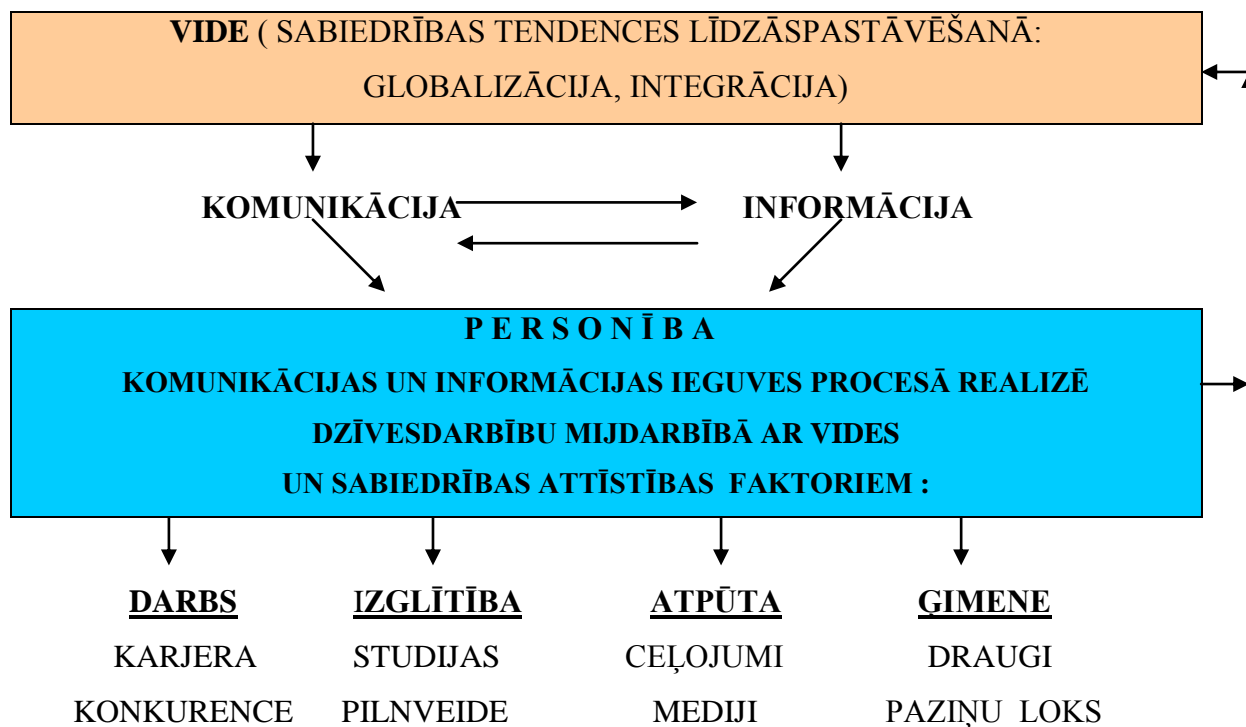
1-2 galvenie iemesli, kāpēc mūsu bērniem būtu jāprot svešvalodas, pēc pētījumā aptaujāto vecāku domām ir šādi (N =32):

- labākas darba iespējas nākotnē, konkurētspēja darba tirgū (nenosaucot valsti), (16 reizes);
- plašākas komunikācijas iespējas (13 reizes);
- mācības ārzemēs (10 reizes);
- intelekta vai personības attīstība, pašvērtējuma celšana (6 reizes);
- integrācija Eiropas un pasaules kultūrā ; Eiropas finanšu piesaiste (4 reizes); darbs ārzemēs (4 reizes);
- ceļojumi (3 reizes);

- informācijas ieguve (2 reizes).

Izdarot kopsavilkumu par minētajiem motīviem un interpretējot tos, veidojas noteikta sistēmiska kopaina. Skolēna personība ir pakļauta ārējiem vides apstākļiem, ko nosaka modernās sabiedrības tendences pasaulē (kā globalizācija, nepieciešamība integrēties utt.). Komunikācijas procesā, apmainoties informācijai vairākās valodās, cilvēks realizē dzīvesdarbību - strādā, izglītojas, atpūšas un realizē citas vajadzības, ko nosaka personiskie vai ģimenes apstākļi. Autores izveidota apkopjoša shēma šīs nodaļas beigās ilustrē indivīda vietu un iespējas pastāvēt (dzīvot, strādāt, mācīties, pilnveidoties) daudzvalodu vidē, kas izriet no skolēnu aptaujas rezultātu analīzes.

Shēmas centrā ir personība, kas realizē dzīvesdarbību, komunicējot un saņemot, apstrādājot, nododot informāciju ar valodas palīdzību; un tas notiek vidē, kuras galvenie raksturlielumi globalizācijas apstākļos ir tādas tendences kā līdzās- pastāvēšana un integrācija.

14.attēls. Svešvalodu apguves motīvi (Autores veidota aptaujas rezultātu apkopjoša ilustrācija).

„Latvijas sabiedrība ir spējīga novērtēt faktu, ka izglītība vai tās deficīts lielā mērā nosaka indivīda mobilitāti, ienākumu sadali, sociālo atstumtību”, atzīst filoloģe Daiga Baltaiskalna (Baltaiskalna, 2001, 12).

Valodu zināšanas aizvien vairāk ir saistītas ar iespējām darba tirgū, ar perspektīvām profesionālajā izpausmē un dibinot privātus kontaktus ar citu valstu iedzīvotājiem.

61% eiropiešu domā, ka galvenā priekšrocība jaunas valodas apguvei ir darbs ārvalstīs. Nedaudz vairāk par pusi (53%) par priekšrocību uzskata svešvalodas izmantošanu darbā savā valstī, ceļojumos. 46% min iespējas studēt ārvalstīs (European and their languages,2012)

Līdzīgi kā Eiropā veiktajā aptaujā arī respondentus pētījuma bāzē visvairāk mācīties svešvalodas motivē apziņa, ka tādējādi tiek nodrošinātas labākas izredzes, integrējoties darba tirgū un iesaistoties studiju procesā, tālākizglītībā, kā arī komunikācijas, oficiālos un privātos sadarbības procesos savā zemē un ārvalstīs.

Secinājumi

Saskaņā ar pētījuma uzdevumiem tiek noskaidrota 11.-12.klases skolēnu attieksme pret vairāku svešvalodu apguves iespējām. Pārsvārā saņemtas atbildes, kurās daudzvalodība tiek atbalstīta, tas nozīmē – skolā būtu jā mācās vismaz trīs svešvalodas. Atbildes par valodu vēlamu apguves secību nav konsekventas. Tas aptaujātajiem neliekas būtisks jautājums. Būtiskāks ir valodu skaits un to apguves kvalitāte. Toties agrīna valodu apguve tiek vērtēta pozitīvi.

Arī skolēnu vecāki gandrīz visas gadījumos atbalsta trīs obligāto valodu mācības skolā. Aptaujās skolēni izrāda interesi un izsaka gandarījumu par iespēju skolā kārtot vācu valodas diploma eksāmenu. Ārpus skolas, kā atzīst skolēni, vairāk iznāk saskarties ar angļu valodu: pārējās svešvalodās pašmācība, lasīšana, klausīšanās (piemēram, mūzikas klausīšanās) notiek reti, kaut arī ar moderno tehnoloģiju piesaisti pieejami materiāli visās valodās.

Aptaujā noskaidroti skolēnu motīvi mācīties vairākas svešvalodas, un tie nav pretrunā ar Eiropas jauniešu valodu apguves mērķiem: darba un studiju iespējas dzimtenē vai ārvalstīs, spēja komunicēt jebkuros apstākļos (ceļojumos, iepazīstot citu tautu pārstāvjus), informācijas, jaunu zināšanu ieguve, kā arī personības pilnveide.

3.3.2. DSD skolas sniegtās priekšrocības vai trūkumi 12.klašu skolēnu skatījumā (2012. gada aptaujas materiāli).

Valodu specializācija skolā- priekšrocība vai tikai tradīcija? Arī tāds jautājums rodas, kad tiek runāts par tradicionālām pieejām, tradicionāli nostiprinātām prioritātēm mācību iestādē.

2012.gada maijā Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolā par svešvalodu apguvi skolā un daudzvalodības jautājumiem tiek aptaujāti 12.klašu skolēni (78), aptaujas anketā iekļaujot 18 jautājumus (2.pielikums).

Anketēšanas uzdevumi:

- noskaidrot, vai skolēni valodu specializāciju skolā un DSD II eksāmenu uzskata par nozīmīgu priekšrocību;
- mudināt skolēnus novērtēt savas zināšanas un prasmes trīs skolā apgūstamajās obligātajās svešvalodās;
- rosināt izteikt viedokli par runātprasmes un gramatikas vingrināšanai izmantoto laiku stundās un par svešvalodu apguves secību (līdzīgi kā iepriekšējā 2011.gada aptaujā);
- izzināt, vai jauniešus nodarbina ar vienvalodību un daudzvalodību saistītie jautājumi;
- iepazīt viņu nākotnes vīziju par valodu situāciju pasaulē (dominēs daudzvalodība vai vienvalodība).

Anketas tiek pildītas svešvalodu mācību stundā pēc brīvprātības principa (uz jautājumiem atbild visi klātesošie 12.klašu skolēni). Iegūtie dati apstrādāti, lietojot SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) statistisko datu apstrādes paketi. Rezultātu ticamība pārbaudīta. Visas 78 aptaujas anketas ir derīgas, un uz visiem jautājumiem respondenti atbildējuši. Anketā iekļautie 18 jautājumi:

1. Vai valodas specializācija skolā ir priekšrocība?
2. Vai vācu valodas 2.pakāpes diploma eksāmens (DSDII) ir svarīgs priekšnoteikums vācu valodas labākā apgūvē?
- 3.Svarīgāk apgūt gramatiku/ runātprasmi/ abas svarīgas?
4. Svešvalodas vajadzēs studējot/ strādājot Latvijā ārvalstīs/ abās/ nezinu?
5. Novērtē savas zināšanas angļu valodā!
6. Novērtē savas zināšanas vācu valodā!
7. Novērtē savas zināšanas krievu valodā!
- 8.Vai saproti angļu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
9. Vai saproti vācu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
10. Vai saproti krievu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
11. Vai saproti kādu citu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
12. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās angļu valodā?
13. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās vācu valodā ?
14. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās krievu valodā?
15. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās kādā citā valodā?
- 16.Prognoze par valodām: pasaulē valdīs vienvalodība vai izšķiroša būs vairāku valodu prasme?
- 17.Kā būtu pareizāk- vienvalodības stabilizēšana vai daudzvalodības attīstība?
- 18.Ar kuru svešvalodu skolā sākt apgūt valodu mācības?

Vairums skolēnu vidusskolas posmā ir mācījušies vācu valodas diploma skolā no 1.klases, tādēļ ir iepazinuši svešvalodu apguves sistēmu un metodes pētījuma bāzē, mācījušies trīs obligātās svešvalodas pamatskolā un divas obligātās svešvalodas vidusskolas 10.-12.klasēs.

Kopā ar izvēles priekšmetiem pētījuma bāzē var mācīties 5 svešvalodas: bez vācu un angļu valodas arī krievu, franču, spāņu un latīņu valodu.

Visu skolā pavadīto laiku skolēniem ir bijusi iespēja izvērtēt, vai valodas specializācija skolā ir vai nav skolas priekšrocība.

20.tabula. Vai valodas specializācija skolā ir priekšrocība?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	71	91,0	91,0	91,0
Nē	7	9,0	9,0	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

15.att. Vai valodas specializācija skolā ir priekšrocība?

12.klasēs 71 no 78 skolēniem atzīst, ka mācības skolā ar valodu specializāciju ir skolēnu priekšrocība, t.i. **91% aptaujāto**. Pārējie 9% aptaujāto ir skolēni, kuri neinteresējas par svešvalodām vai uzskata, ka nepieciešamības gadījumā valodas var apgūt arī ārpus skolas, intensīvi vai ilgstoši uzturoties konkrētās valodas vidē.

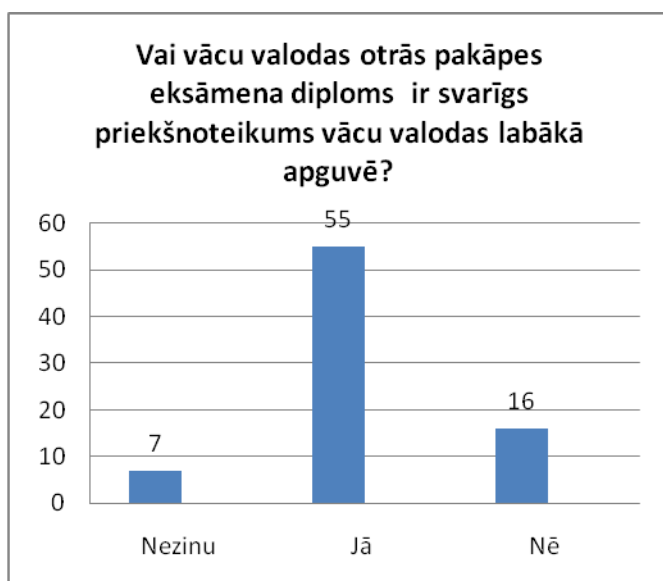
Novērojumos un sarunās ar skolēniem izteikti viedokļi, ka valodu cilvēks iemācīsies tad, ja tā būs akūta nepieciešamība (konkrēts studiju, darba vietas piedāvājums, laulības ar ārvalsts pilsoni u.c.).

Tad arī, kā uzskata skolēni, valodu varēs mācīties valoduursos intensīvi, un, tā kā valodu prasmes būs vajadzīgas drīzai valodas lietošanai, viņu motivācijas līmenis iemācīties konkrēto valodu būs augsts.

Šie dati liecina par to, ka pētījuma bāzē ne visi potenciālie DSD eksāmena kārtotāji ir gatavi pilnībā izmantot skolas piedāvātās iespējas vācu valodas kvalitatīvā apgūvē, bet ir vairāk motivēti savu tālāko izglītību saistīt ar citām priekšmetu jomām un studijās izmantot citas svešvalodas.

21.tabula. Vai DSDII diploms ir svarīgs priekšnoteikums vācu valodas labākā apgūvē? (Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	7	9,0	9,0	9,0
Jā	55	70,5	70,5	79,5
Nē	16	20,5	20,5	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

16.att. Vai vācu valodas otrās pakāpes diploma eksāmens ir svarīgs priekšnoteikums vācu valodas labākā apgūvē?

Par vācu valodas otrās pakāpes diploma eksāmenu, tā norises laiku un pamatnoteikumiem ir informēti visi vidusskolēni, arī tie, kuri uz vidusskolas 10.klasi atnākuši no citām izglītības iestādēm un kuru 1.svešvaloda ir angļu valoda.

55 aptaujātie no 78 (jeb 70,5%), uzskata, ka gatavošanās starptautiski atzītajam eksāmenam uzlabo zināšanas vācu valodā, jo stimulē ar valodu strādāt papildus - gan skolotāja klātbūtnē, gan mājās individuāli. Bez tam eksāmenā svarīgas ir kandidāta zināšanas par Vācijas un citu vāciski runājošo zemju vēsturi un kultūru, jo eksāmena daļas ir grūti

nokārtot, ja skolēns abstrahējas no kultūrvēsturiskiem un ekonomiski politiskiem jautājumiem valstī, kuras valodu mācās un kas iekļauti arī DSD eksāmena saturā.

Līdzīgi kā pamatizglītības programmā arī vispārējās vidējās izglītības standartā svarīga loma ierādīta starpkultūru aspektam (vidusskolēni izzina svešvalodā runājošo zemju starpkultūru aspektus, izprot un izvērtē, kas kopīgs un atšķirīgs šo tautu dzīves apstākļos, iegūst informāciju vairākās svešvalodās).

Savukārt mācību priekšmeta standarta mērķu īstenošana praksē sekmē radošas personības izaugsmi, jo tie paredz veicināt kompetentu svešvalodu lietošanu saziņā, mūžizglītībā un kultūru dialogā. Detalizēti komunikatīvais un starpkultūru aspekts akcentēts DSDI un DSDII eksāmenu vadlīnijās. DSD II eksāmens sagatavo jauniešus svešvalodas lietojumam:

- privātā un personīgā komunikācijā, sazinoties draugu un ģimenes lokā;
- sazinoties skolā un mācību stundās;
- sazinoties ar jauniešiem, pieaugušajiem ārpus draugu un ģimenes loka (piemēram, iepērkoties, sabiedriskajā transportā u.c.);
- informācijas apmaiņā un viedokļa paušanā par notikušo, problēmu izvirzīšanā, tekstu uztverē un mediju lietošanā;
- biznesā, tiesvedībā un citos administratīva rakstura procesos.

(Rahmenlehrplan „Deutsch als Fremdsprache“ für das Auslandsschulwesen“, 2009, 12).

Piektā daļa aptaujāto skolēnu sniedz noraidošu atbildi, bet 9% (jeb 7 skolēni) konkrētu atbildi nezina. Starp skolēniem, kas gatavojas DSDII eksāmenam, ir arī ļoti aizņemti skolēni, kas paļaujas uz labām zināšanām vācu valodā un eksāmenam mācās intensīvi, bet epizodiski un nesistemātiski.

Tā kā eksāmenam skolēni gatavojas fakultatīvi, gatavošanās process var būt apgrūtināts citu skolēna prioritāšu dēļ, jo vairāk laika DSDII eksāmena kandidāti velta obligātajiem mācību priekšmetiem, kuros tiek izlikts vērtējums liecībā un atestātā. DSD fakultatīvajās nodarbībās vērtējuma nav, tur apzina skolēna gatavības pakāpi katrai no eksāmena daļām saskaņā ar 24 punktu sistēmu (jāiegūst vismaz 1/ 3 daļa punktu, tas ir 8 punkti).

Salīdzinājumā ar 2005.gada aptauju DSDII nozīmi vācu valodas zināšanu un prasmju uzlabošanā 2012.gadā pozitīvi novērtē mazāks skolēnu skaits (2005.gadā 84,3%, 2012.gadā 70,5%), jo ar katru gadu DSDII eksāmenu kārto un spēj nokārtot aizvien mazāk kandidātu. Tas saistīts ar skolēnu prioritāšu maiņu un ar nepietiekamām iespējām sagatavoties DSDII eksāmenam fakultatīvajās nodarbībās.

2011.gada aptaujā savukārt tika uzdots jautājums par to, vai gatavošanās DSDII eksāmenam prasa daudz pūļu, bet nebija jautājuma par šo starptautisko eksāmenu kā priekšnoteikumu vācu valodas rezultatīvākai apguvei.

Gatavošanos DSDII eksāmenam apgrūtina specifiskie un modernie vingrinājumi un uzdevumi, kas pilnībā nav iekļaujami obligātajās valodu mācībās. Fakultatīvās nodarbības skolēni apmeklē retāk nekā obligātās, un fakultatīvās nodarbības notiek darba dienas beigās, kad skolēnu uztveres spējas ir vājākas nekā priekšpusdienā.

Apziņa, kā tādā veidā tik svarīgam starptautiskam eksāmenam kvalitatīvi sagatavoties nav iespējams, attur skolēnus no pieteikšanās eksāmenam. Pie tam daudz skolēnu par savu mērķi uzskata runātprasmi vācu valodā un mazāk rakstpratību, kam DSD eksāmenā ir liels īpatsvars.

Šī iemesla dēļ promocijas pētījuma autore darba izstrādes gaitā ierosinājusi veidot speciālas DSD grupas vācu valodas intensīvākai apguvei. Praktiski tas nozīmē labākos vācu valodas pratējus un/ vai 9.klasē DSDI diplomu ieguvušos skolēnus vidusskolas 10.klasē apvienot DSD grupās, kas vācu valodas apguvē izmanto gan lokālās mācību programmas un standartus svešvalodā, gan DSD eksāmena vadlīnijas, kā rezultātā iespējas teicami nokārtot gan CE, gan DSDII eksāmenu pieaug.

Mācību darbs DSD grupās ir komplekss, ko veido specifiski, radoši, skolēna valodu un domāšanu veicinošie uzdevumi. Par izmaiņām mācību stundu struktūrā atbild promocijas darba autore, un šāda valodas apguves modeļa aprobācijas noslēgums ir 2015./2016. un 2016./2017.m.g. kad DSDII eksāmenu kārtos pašreizējo DSD grupu skolēni, kas 2014./2015.m.g. mācās 10. un 11.klasē.

Kaut arī tās ir tikai 4 vai 5 stundas nedēļā, kas nav daudz salīdzinājumā ar stundu skaitu DSD skolās Rīgā un Valmierā, mācību darbs obligāto stundu saraksta ietvaros un iespējas vērtēt DSD specifiskos uzdevumus stimulē skolēnus kvalitatīvāk sagatavoties pārbaudes darbiem, t.sk. VISC un Vācijas piedāvātajiem eksāmeniem, jo rada drošības izjūtu un ļauj novērtēt savas zināšanas vai to nepietiekamību kādā no vācu valodas prasmēm.

DSD mācības neizslēdz daudzvalodības didaktikas metožu iekļaušanu, starppriekšmetu saikne, gatavojoties DSD eksāmenam ir neizbēgama, jo eksāmena saturs attiecināms uz visām izglītības jomām. Tā kā pastāv pedagoģiskas iespējas, balstoties uz daudzvalodības didaktikas atziņām, meklēt iespējas valodu mācību efektivitātes un līdz ar to rezultātu uzlabošanā.

”Eiropas kopējā sistēma valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana un novērtēšana” („*The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*”) rosina skolotājus un tos, kuri apgūst valodu, domāt par to, kā uzlabot valodas apguves procesus.

Līdz ar to arī DSD grupu izveide Vācu valodas diploma skolā ir pozitīvi vērtējama inovācija. Dokuments rosina analizēt arī citus svarīgus jautājumus :

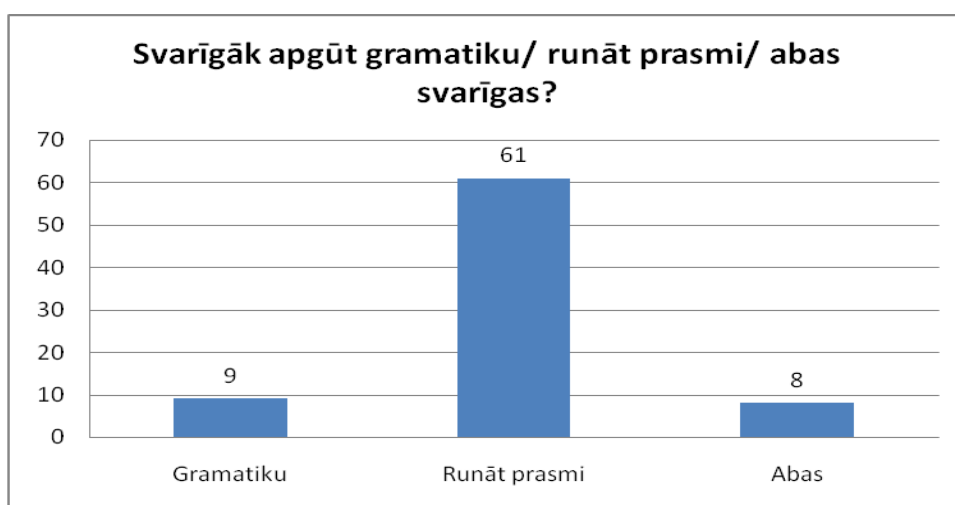
- kā tiek izvirzīti mācīšanās mērķi;
- kā tiek novērtēti mācīšanās sasniegumi;
- cik daudz ir jāapgūst, lai varētu sazināties svešvalodā (Kulačkovska, 2004,1).

Ar šo dokumentu ir radīts kopējs pamats dažādu mācību programmu izveidei Eiropā - ar nrādēm, kas valodas apgūvējam jādara, lai sazināšanās svešvalodā būtu sekmīga. Liela uzmanība pievērsta tieši *komunikatīvajai kompetencei* (t.i. valodas, sociālās kultūras un mācīšanās kompetencei). Skolēniem 2012.gada aptaujā tika uzdots jautājums par to, kurš aspekts šķiet svarīgāks, mācoties svešvalodu (izdalītas rakstpratība/ gramatika un runātprasme). Tiek piedāvāts arī trešais variants, kas paredz, ka prasmes jāsabalansē un ka neviena no tām nav dominējoša.

22.tabula. Svarīgāk apgūt gramatiku/ runāt prasmi/ abas svarīgas?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Gramatiku	9	11,5	11,5	11,5
Runāt prasmi	61	78,2	78,2	89,7
Abas	8	10,3	10,3	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

17.att. Svarīgāk apgūt gramatiku/ runāt prasmi/ abas svarīgas?

Vairāk kā trīs ceturtdaļas aptaujāto skolēnu (61 jeb 78,2%) uzskata, ka mutvārdu saziņas jeb komunikatīvais process valodu prasmē ir nozīmīgāks par rakstu valodā iemācīto. Par pareizrakstības un gramatikas mācīšanu iestājas tikai 9 (jeb 11,5%) respondentu. Ka gramatikas un runas apguve jāsabalansē, uzskata 8 respondenti (jeb 10,3%) .

Jau 2011.gadā veiktajā aptaujā par nepieciešamību palielināt uzdevumu skaitu mutvārdu komunikācijā iestājas vēl vairāk - 94% respondentu.

Iespējams, ka šis skaitlis 2012.gadā ir mazāks tādēļ, ka aptaujā iekļauts arī trešais rādītājs- gramatikas un runas prasmju līdzsvarošana vācu valodas mācību procesā, jo jauniešiem nepieciešamas arī labas zināšanas gramatikā, bez tam visu svešvalodu prasmju sabalansēšanu paredz gan vietējās, gan DSD eksāmena gatavošanai piemērotās izglītības programmas vācu valodā. Tomēr skolēni, tāpat kā viņu vecāku lielāku nozīmi piešķir valodas praksei un valodu mācību galvenajam mērķim, kas, viņuprāt, ir prasme sarunāties svešvalodā un saprast otru runātāju, nevis rakstu valoda. Autore situāciju skaidro ar iedzīvotāju apzinātu un arī neapzinātu tieksmi iemācīties uzturēt dialogu.

Lingvodidaktikas skaidrojošajā vārdnīcā dota definīcija, ka dialogruna ir runas forma vismaz divu personu sarunā, tā ir spontāna, tai raksturīgas atkāpes no normatīvajiem valodas likumiem. Plašs ir neverbālo saziņas līdzekļu pielietojums, un svarīga arī specifiska runātāju uzvedība, kas atbilst runas situācijai. Ne mazāk svarīgi ir valodas līdzekļi, ko runātājs izvēlas (Skujiņa, Anspoka, Kalnbērziņa, Šalme, 2011). Prasmi sarunāties skolēni reti saista ar gramatiskiem vingrinājumiem vai garu, sarežģītu tekstu lasīšanu, kuru laikā svešvalodā netiek pateikts gandrīz neviens vārds.

Mutvārdu komunikācija svešvalodā ir komplicēta darbība, tā ir daudz dažādu mācīšanās, mācīšanas un informācijas apstrādes faktoru mijiedarbība. Mutvārdu komunikācija nozīmē ne tikai satura izklāstu svešvalodā, bet arī kompetenci leksikāli gramatisku struktūru lietojumā, spēju brīvi izteikties, kā arī elastīgu pieeju valodai, ja sarunas saturs vai vārdu krājums runātājam ir par sarežģītu; bez tam svarīga ir piemērota runas stila un valodas struktūras izvēle, kas sarunas partnerim (adresātam) atvieglotu informācijas uztveri (Kangro, Sokolova, Li, 2008).

Runas vingrinājuma klāstā vienmēr jāizvēlas piemērotākie: t.i. skolotājam jāapzina, kāpēc un kuri konkrētie uzdevumi izmantojami katrā no mācību situācijām.

Kā nosaka DSD eksāmena vadlīnijas, svešvalodas (šeit: vācu valodas) apguve orientēta uz konkrēto skolēnu un viņa mācību pieredzi, uz rīcību – konkrētas mācību situācijas veidošanu, uz komunikāciju, uz daudzvalodību un mācību laika ekonomiju daudzvalodu

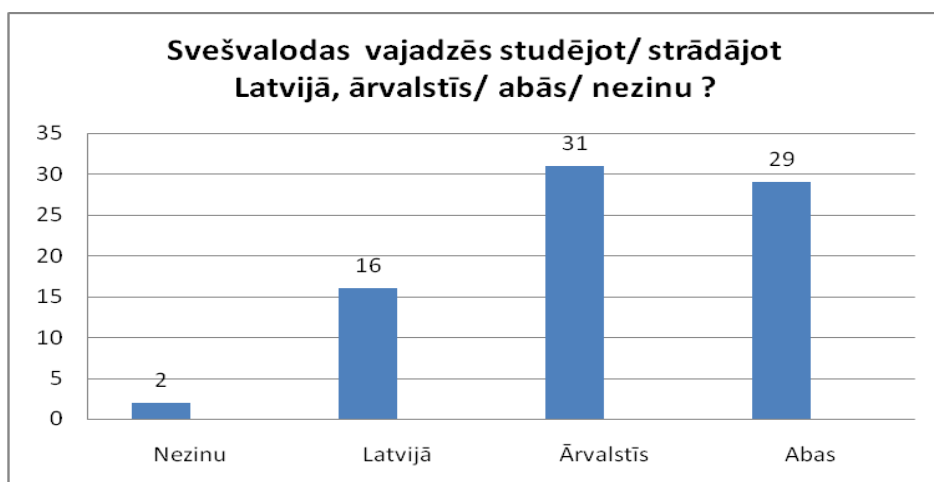
kompetences kontekstā, uz indivīdam un sabiedrībai nozīmīgām tēmām un saturu, uz starpkultūru sadarbību, uz daudzveidīgiem, motivējošiem uzdevumu tipiem, t.sk. gramatikā, pareizrakstībā utt. (Rahmenlehrplan „Deutsch als Fremdsprache“ für das Auslandsschulwesen,” 2009, 15).

Tā kā arī rakstībai valodu eksāmenos tiek piešķirta liela nozīme, jo kvalitatīvi apgūt valodu nozīmē ne tikai brīvi izteikties, nodot sev vēlamo informāciju, bet arī uztvert dzirdēto un adekvāti reaģēt uz to, kā arī labi un saprotami rakstīt B2/C1 valodu prasmes līmenī. DSD II eksāmena eseju literārais stils eksāmena jaunajā formātā ir populārzinātnisks, kas skolēnam rada papildus grūtības arī specifiskās terminoloģijas dēļ un nepieciešamās analītiskās un kontroversās pieejas dēļ.

Vienkārša sarunvaloda nav DSDII eksāmena prasība, jo ar labām sarunvalodas prasmēm var nokārtot tikai DSDI eksāmenu (līmeņi A2/B1). Vārdu krājums, ko skolēns prezentē DSDII eksāmenā, ir daudz plašāks, valodas konstrukcijas- sarežģītākas. Leksika ietver dažādu nozaru terminoloģiju. Turpinot aptauju, autore izzina skolēnu konkrētās vajadzības, mācoties valodas: vai skolēni savas vajadzības ir apzinājuši un sistematizējuši?

23.tabula. Svešvalodas vajadzēs studējot/ strādājot Latvijā, ārvalstīs/ abās/ nezinu ? (Autore apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	2	2,6	2,6	2,6
Latvijā	16	20,5	20,5	23,1
Ārvalstīs	31	39,7	39,7	62,8
Abas	29	37,2	37,2	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

18.att. Svešvalodas vajadzēs studējot/ strādājot Latvijā, ārvalstīs/ abās?

Tikai divi aptaujātie (2,6%) par svešvalodu nepieciešamību darbā un studijās nav domājuši un nesniedz konkrētu atbildi.

Tas liecina par to, ka viņi orientējas uz darbu vai mācībām tikai Latvijā. Lai gan, uzturoties Latvijā, svešvalodu prasmes ir nepieciešamas.

To, ka svešvalodu kompetences būs vajadzīgas, uzturoties Latvijā, min 16 respondentu (jeb 20,5 %), bet par svešvalodu prasmju nepieciešamību ārvalstīs vai Latvijā un ārvalstīs pārliecināts līdzīgs skaits aptaujāto (ārvalstīs 31 skolēns, Latvijā un ārvalstīs 29, attiecīgi 39,7% un 37,2% respondentu).

Skolēni ir informēti par darbaspēka aizplūšanu no Latvijas, un viņu priekšstatī par darba meklētājiem, kas prot valodas, pirmkārt saistās ar darba tirgu ārvalstīs, nevis Latvijā uz vietas.

Arī studējot ārvalstīs, ļoti labi jāprot konkrētā svešvaloda, kas apgūta kā līdzeklis studijām izvēlētajā studiju programmā ārvalstīs.

Tātad dominē atbilde, ka nepieciešamība apgūt svešvalodas saistāma tieši ar darbību ārzemēs. Arī 2011.gada aptaujā tāds faktors kā darba vai izglītības iespējas dzimtenē un ārvalstīs nosaukts kā svarīgākais motīvs apgūt valodas (līdzās komunikācijas prasmju nodrošināšanai, kas ir vispārināts jēdziens).

Autore 2012.gada aptaujā skolēniem piedāvā izmantot pašnovērtējuma elementus, raksturojot savas valodu zināšanas un prasmes trīs populārākajās valodās pētījuma bāzē (angļu, vācu un krievu valodā). Līdzās pašnovērtējumam dots pārskats par rezultātiem šajās valodās centralizētajos eksāmenos.

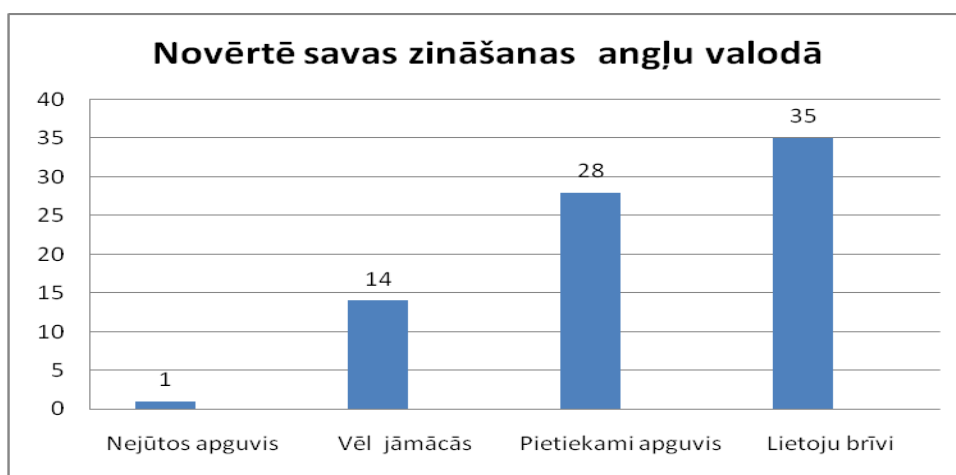
Sabiedrībā un skolā populārākās valodas (angļu valodas) zināšanas aptaujātie lielākoties novērtē ar atbildēm „pietiekami apguvis”, „lietoju brīvi” (35,9% un 44,9%).

Tātad kopā 63 skolēni no 78 jeb **80,8%** respondentu ar savām zināšanām ir apmierināti un viņiem nepastāv barjeras valodas lietošanā. Tikai viens respondents atzīst, ka valodu nav apguvis. 14 skolēni jeb 17,9% uzskata, ka angļu valodas zināšanas vēl jāturpina uzlabot (skat. 24.tab.).

24.tabula. 5.Novērtē savas zināšanas angļu valodā

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nejūtos apguvis	1	1,3	1,3	1,3
Vēl jā mācās	14	17,9	17,9	19,2
Pietiekami apguvis	28	35,9	35,9	55,1
Lietoju brīvi	35	44,9	44,9	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

19.att. Novērtē savas zināšanas angļu valodā!

Ne vienmēr skolēnu pašvērtējums sakrīt ar skolotāja vērtējumu. Skolotājs vērtē prasmes, kas nepieciešamas konkrētu uzdevumu izpildē saskaņā ar mācību programmu, bet skolēni savos priekšstatos un izteikumos bieži vērtē valodas prasmes ārpus skolas vidē (piemēram, vai viņi saprot/ daļēji saprot/ nesaprot interesējošu vai nepieciešamu informāciju internetā, vai arī spēj/ daļēji spēj/ nespēj sarunāties ar cilvēku angļu valodā vai saprast dzirdēto ārpus mācību stundām skolā (kā TV, interneta raidījumi, dziesmu teksti u.c.).

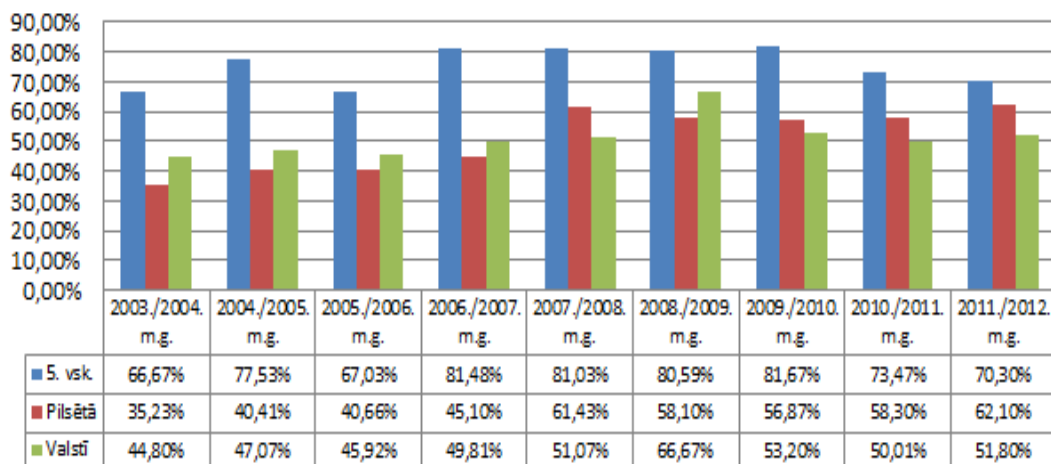
Angļu valodas prasmes pētījuma bāzē, par ko liecina centralizēto eksāmenu rezultāti pēdējos desmit gados, ir ļoti labas: katru gadu sasniegumi angļu valodā ir ievērojami augstāki par rezultātiem pilsētā un valstī (skat.20.att.).

Tas nozīmē, ka vācu valoda DSD skolās 1.svešvalodas statusā nevis kavē, bet gan veicina angļu valodas apguvi, un ir labs stimuls vairāku svešvalodu apguvei.

Kaut arī valodas ir unikālas, to uzbūvē, struktūrā ir kopīgas iezīmes, kas uz savstarpēja salīdzinājuma pamata attīsta skolēnu lingvistiskās spējas un pieredzi.

Tādējādi attīstās daudzvalodu kompetence: nevis maksimāli nošķirot katras atsevišķās valodas iezīmes citu no citas, bet uztverot valodas kā kompleksu, kā kopveselumu, kura elementus adekvāti var izmantot rakstveida vai mutvārdu komunikācijas procesā katrā konkrētajā gadījumā pēc vajadzības.

Angļu valodas eksāmena rezultāti salīdzinājumā pa ABC līmeņiem, %

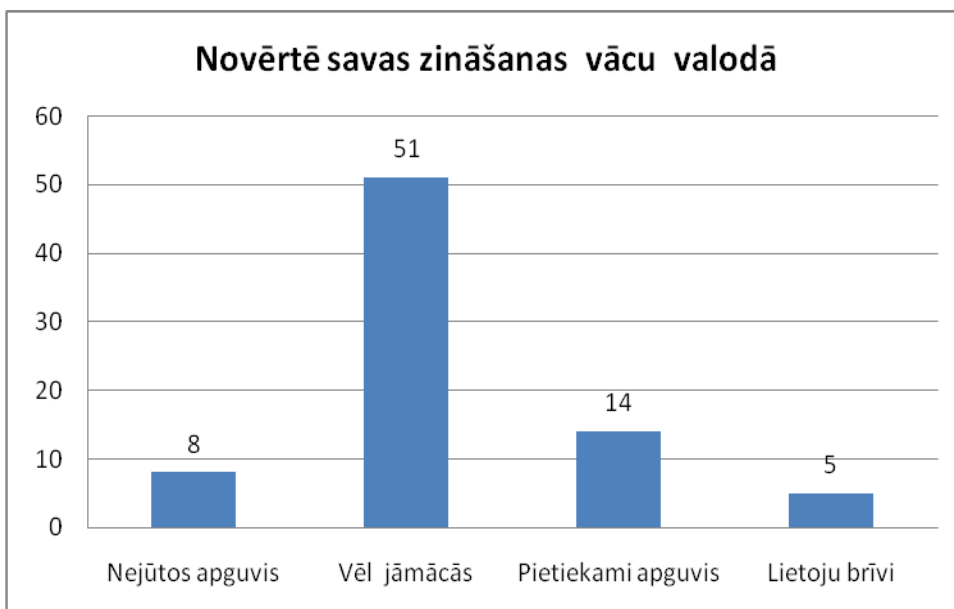

20.att. Angļu valodas CE rezultāti skolā salīdzinājumā ar rezultātiem pilsētā un valstī (DALP 5.vidusskolas mājas lapa, 2012).

25.tabula. Novērtē savas zināšanas vācu valodā

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nejūtos apguvis	8	10,3	10,3	10,3
Vēl jāmācās	51	65,4	65,4	75,6
Pietiekami apguvis	14	17,9	17,9	93,6
Lietoju brīvi	5	6,4	6,4	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

21.att. Novērtē savas zināšanas vācu valodā!

Vācu valodas prasmes lielākā daļa skolēnu – 51 jeb 65,4% vēlas uzlabot, un 8 skolēni jeb 10,3% aptaujāto valodu nejūtas apguvuši. Pietiekami to apguvuši 14 skolēni jeb 17,9% aptaujāto, toties brīvi lieto 5 skolēni jeb 6,4%.

Ja ar savām zināšanām angļu valodā apmierināti 80,8% skolēnu, tad vācu valodā **24,3%**, kas ir tikai ceturtdaļa no aptaujātajiem skolēniem.

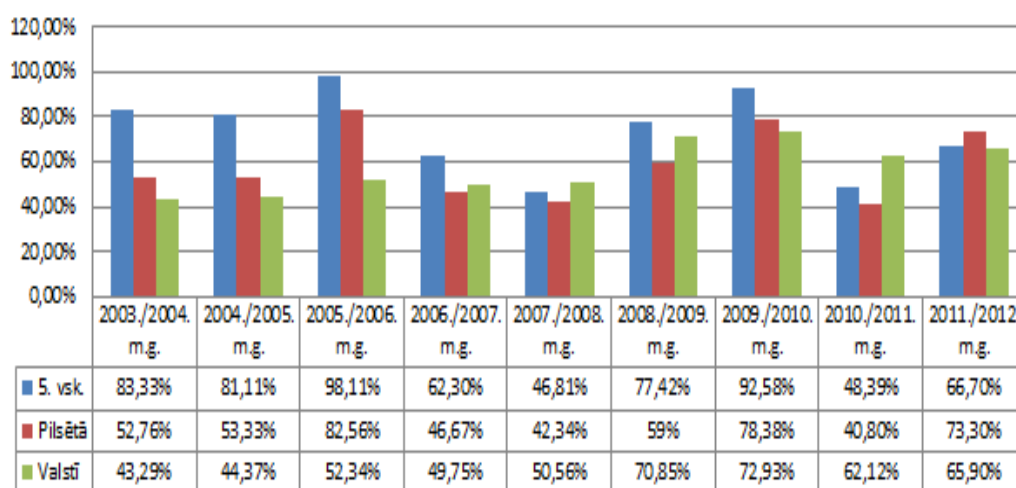
Par vācu valodas nepietiekamu prasmi skolēni pārliecinājušies, tiekoties ar vācu valodā runājošiem cilvēkiem vai ģimenes un paziņu lokā, tulkojot nepieciešamus tekstus vācu valodā (kā vēstules, dokumentus u.c.). Tātad skolēni nav pārliecināti par savām prasmēm vācu valodā un 4/5 baidās šinī valodā komunicēt.

Centralizētajos eksāmenos vācu valodā pēdējo desmit gadu laikā rezultāti pētījuma bāzē ir svārstījušies atkarībā no konkrētā mācību gada skolēnu kontingenta. A,B,C līmeņus ieguvuši 46,81%- 98,11% skolēnu.

Sešus gadus rezultāti ir augstāki kā pilsētā un valstī, bet trīs gadus augstāki kā pilsētā un zemāki kā valstī, 2011./2012.m.g. augstāki kā valstī, bet zemāki nekā pilsētā (sk.22.att.).

Tas izskaidrojams ar daudzvalodu didaktikas elementu fragmentāru izmantošanu vācu valodas stundās. Tas ir pedagoģisks potenciāls, ko nepieciešams attīstīt tālāk, izmantojot visu daudzvalodības didaktikā pieejamo mācību spektru.

Vācu valodas eksāmena rezultāti salīdzinājumā pa ABC līmeņiem, %

22.att. Vācu valodas CE rezultāti salīdzinājumā ar rezultātiem pilsētā un valstī
(DALP 5.vidusskolas mājas lapa, 2012).

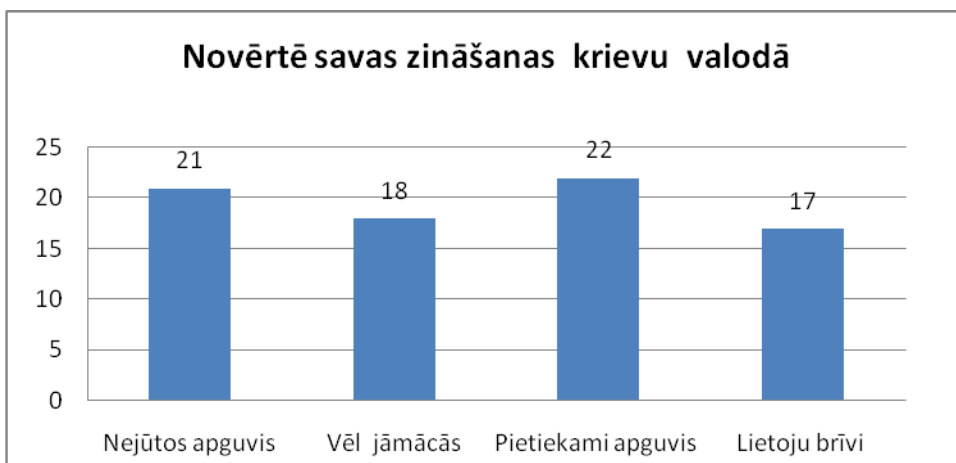
Rezultātus ietekmē arī DSD II nokārtojušo skolēnu izvēle kārtot vai nekārtot centralizēto eksāmenu vācu valodā. Tas ir eksāmens, kuru viņi var nokārtot bez grūtībām un labi, uzlabojot savas skolas rādītājus vācu valodas centralizētajos eksāmenos, bet šis eksāmens nav nepieciešams studijām Vācijā, kur augstskolas prasa iesniegt tieši DSDII eksāmena diplomu un nevis vietējo Latvijas eksāmena sertifikātu ar iegūto līmeni vācu valodā.

Ja CE eksāmenu vācu valodā pielīdzinās DSDII eksāmenam, kas paredzēts, sākot ar 2015./2016. m.g., tad eksāmenu rezultāti vācu valodā 12.klasē var mainīties.

26.tabula. Novērtē savas zināšanas krievu valodā

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nejūtos apguvis	21	26,9	26,9	26,9
Vēl jā mācās	18	23,1	23,1	50,0
Pietiekami apguvis	22	28,2	28,2	78,2
Lietoju brīvi	17	21,8	21,8	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

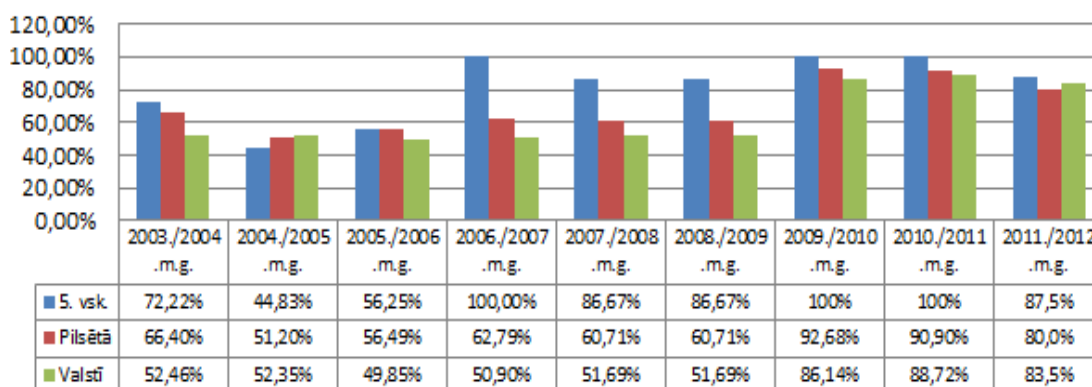
23.att. Novērtē savas zināšanas krievu valodā!

Krievu valodā līdzīgs skaits respondentu atzīst, ka valodas prasmes nejūtas apguvuši un jūtas pietiekami apguvuši (21 un 22 aptaujātie vai attiecīgi 26,9%,23,1%). 17 un 18 skolēni atzīst, ka valodu lieto brīvi un ka tā vēl jāmācās (21,8% un 23,1%). Ar savām zināšanām apmierināti **50%** respondentu (28,2 % jūtas valodu pietiekami apguvuši, 21,8% lieto brīvi).

Centralizētajos eksāmenos pētījumā bāzē pēdējo desmit gadu laikā rezultāti krievu valodā ir stabili un apliecina labas krievu valodas prasmes.

A,B,C līmeņus šajā periodā ieguvuši 44,83%- 100% skolēnu (no 2005./2006.m.g. 56,25%- 100%). No 2006.gada eksāmena rezultāti pētījuma bāzē ir augstāki par rezultātiem pilsētā un valstī (sk. 24. att.)

Krievu valodas eksāmena rezultāti salīdzinājumā pa ABC līmeņiem, %

24.att. Krievu valodas CE rezultāti salīdzinājumā ar rezultātiem pilsētā un valstī (DALP 5.vidusskolas mājas lapa,2012)

Salīdzinoši retāk skolēni ar vācu valodu saskaras ārpus skolas, angļu un krievu valodā viņi ikdienā klausās dziesmas, sarakstās, sarunājas un lasa. Vācu valodā to dara tikai tie skolēni, kuriem ir augsts motivācijas līmenis apgūt tieši vācu valodu vai arī augsts pašvērtējums, kas stimulē zināšanas un prasmes pilnveidot jebkurā jomā.

Tātad visvairāk skolēnu jūtas apguvuši angļu valodu (80,8%), vislabāk apgūtajai valodai seko krievu valoda (50%), bet savas vācu valodas prasmes vācu valodas diploma skolā skolēni novērtē viszemāk (24,3%). Tas nozīmē, ka vācu valodas apguve jāpadara efektīvāka, ka jāmeklē jaunas iespējas vācu valodas aktualizācijai skolā. Viens no uzlabojumiem ir augstāk minētā DSD grupu izveide vidusskolā.

Arī **2013.gada eksāmenu rezultāti** parāda, ka sasniegumi angļu valodā un krievu valodā pētījuma bāzē ir augstāki nekā valstī un pilsētā, bet vācu valodā augstāki nekā pilsētā, toties zemāki par rezultātiem valstī (attiecīgi: 53,45%,41,50%, 65,92%). 2013.gads iezīmīgs ar teicamiem rezultātiem franču valodā skolā, ar 70,08% tie ir pat augstāki nekā valstī (66,12%) (DALP 5.vidusskolas mājas lapa, 2013).

2014.gadā centralizēto eksāmenu rezultāti vācu valodā pētījuma bāzē ir augstāki nekā vidēji pilsētā un valstī.

Ja valstī salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu līmenis krities no 65,92% uz 56,4% (t.i. par 9,52%) , tad pētījuma bāzē vācu valodas centralizētā eksāmena vidējais rezultāts ir 61,72%, t.i. par 5,32% labāk nekā vidēji valstī un par 8,93% labāk nekā pilsētā (pilsētā vidējais rādītājs ir 52,79%) (Liepājas izglītības pārvaldes nepublicēta statistika- vācu valodas metodiskās apvienības materiāls).

Centralizēto eksāmenu pārsvarā kārtu DSDII kandidāti- un viņiem tas jau ir otrais eksāmens vācu valodā 12.klasē.

Problēma ir mazais vācu valodas eksāmenu kārtotāju skaits: ja DSDII eksāmenu 2013./2014. mācību gadā pētījuma bāzē Liepājā kārtu 11 skolēnu, tad CE aptuveni tikpat - 10 skolēnu. 2014./2015.gadā šo skolēnu skaits arī sakrīt.

Arī CI līmenis centralizētajā eksāmenā vācu valodā 2014.gadā nav iegūts, kaut gan viena no DSDII eksāmena kandidātēm C1 līmeni ieguvusi DSDII eksāmenā. Divi skolēni CE ir ieguvuši B2, bet pārējie 8 – B1 līmeni. (Liepājas izglītības pārvaldes nepublicēta statistika- vācu valodas metodiskās apvienības materiāls, konkrēto skolēnu sertifikāti).

Ja martā, kad notiek valodu centralizētie eksāmeni valstī, DSDII kandidāti jau zinātu savu DSDII eksāmena iznākumu (nokārtots vai nav nokārtots) , tad centralizētā eksāmena kārtotāju skaits samazinātos vēl vairāk, jo tie skolēni, kuri nokārtojuši DSDII, vairs

centralizēto eksāmenu vācu valodā nekārtotu (par to liecina šo skolēnu izteikumi, piesakoties centralizētajiem eksāmeniem skolā).

Autore aptaujas anketā uzdod arī jautājumus, ar kuru palīdzību iespējams precīzāk noskaidrot skolēnu spējas saprast un lietot valodu arī ārpus skolas, kas arī ir svešvalodu apguves tālākais mērķis.

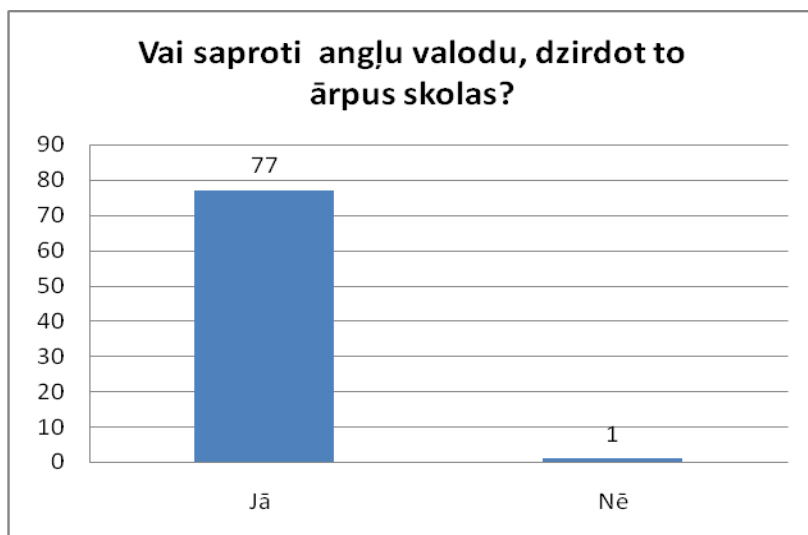
Tāpat gatavošanās DSDI un DSDII eksāmenam paredz lielu daļu uzdevumu veikt patstāvīgi, strādājot ar informāciju internetā, kas tiek lasīta vācu valodā.

Ir gadījumi, kad skolēni veiksmīgi tiek galā ar uzdevumiem stundās un ar mājas darbiem svešvalodā, bet, nonākot citā vidē, kur nepieciešamas svešvalodas kompetence plašākā sociālā telpā, skolēni bieži apjūk un neprot valodu viņiem tik nepieciešamajā komunikācijā izmantot pietiekoši labā, sev un cittautiešiem vēlamā līmenī.

27.tabula. Vai saproti angļu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	77	98,7	98,7	98,7
Nē	1	1,3	1,3	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

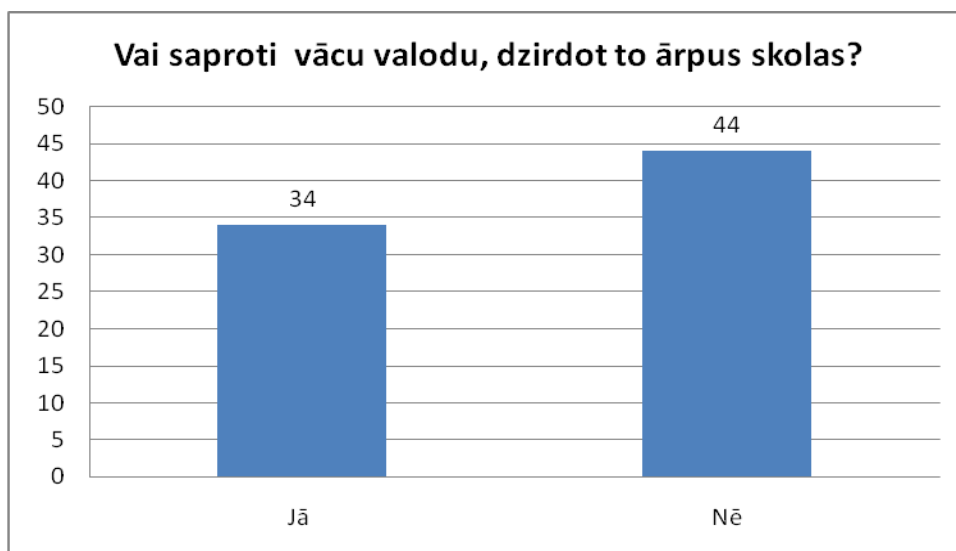
25.att. Vai saproti angļu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

Labs rezultāts ir angļu valodas sapratnē ārpus mācību procesa skolā. **8,7%** jeb 77 no 78 aptaujātajiem secina, ka angļu valodu saprot. Tikai viens respondents atzīst, ka angļu valodu, kas lietota ārpus mācību stundām, nesaprot.

28.tabula. Vai saproti vācu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	34	43,6	43,6	43,6
Nē	44	56,4	56,4	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

26.att. Vai saproti vācu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

Vācu valodu ārpus skolas saprot mazāk respondentu nekā angļu valodu, tie ir tikai **43,6%** aptaujāto jeb 34 skolēni (mazāk nekā puse no tiem, kas apstiprina, ka saprot angļu valodu un mazāk nekā puse no visiem aptaujātajiem skolēniem).

Nesaprot vai nejūtas droši, ka sapratīs vācu valodu ārpus skolas vidē, ir 56,4 % respondentu.

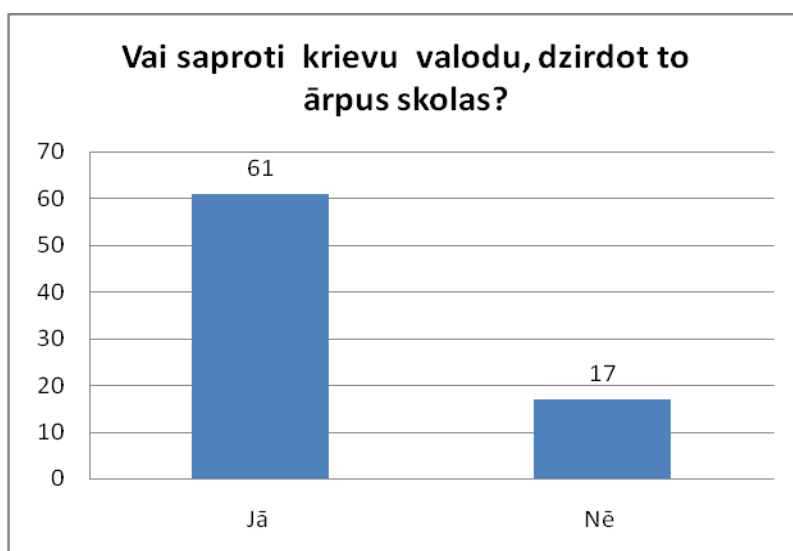
Atkārtoti skolēnu vidū parādās nedrošība par savām prasmēm vācu valodā, konkrēti - par klausīšanās prasmēm. Par to liecina arī novērojums, ka vācu valodas stundās klausīšanās uzdevumi sagādā grūtības: tie tiek vingrināti, taču skolēni saturu spēj uztvert tikai daļēji.

Ja klausīšanās daļa DSDII eksāmenā kopumā netiek uzskatīta par problemātisku (salīdzinājumā ar populārzinātnisko eseju, kurā pārbauda gan zināšanas gramatikā, gan vārdu krājumu, gan spēju analizēt sabiedrībā būtiskas parādības), jāatzīst, ka pēdējo gadu DSDII eksāmenā ir gadījumi, kad skolēni neiegūst vajadzīgo punktu skaitu tieši klausīšanās daļā.

29.tabula. Vai saproti krievu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	61	78,2	78,2	78,2
Nē	17	21,8	21,8	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

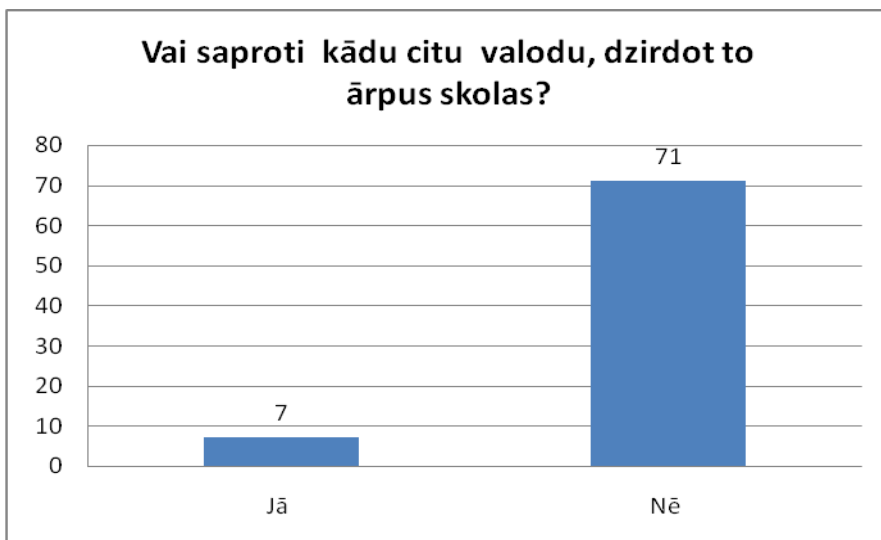
27.att. Vai saproti krievu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

Krievu valodu kā ikdienā visbiežāk dzirdēto vai ģimenes, paziņu lokā visvairāk lietoto valodu, **saprot 78,2 %** jeb 61 respondents, bet atzīst, ka nesaprot 21,8 % jeb 17 respondentu (sk.27.att.) Tātad šeit apskatītie rezultāti korelē ar skolēnu pašvērtējumu visās trīs valodās, kas atspoguļoti 27.- 29.tabulā. Jo pašvērtējums kādā no valodām augstāks, jo drošāks ir skolēna apgalvojums, ka valodu ārpus skolas vidē viņš spēj saprast. Ja visvairāk skolēnu jūtas apguvuši angļu valodu, tad arī jautājumā par to, vai viņi ārpus stundām saprot angļu valodu, ir visvairāk apstipriņošu atbilžu (98,7%). Krievu valoda ir otrā labāk apgūtā un labāk saprastā valoda ārpus skolas (78,2%) , bet vācu valoda tikai trešā (43,6%).

30.tabula.Vai saproti kādu citu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	7	9,0	9,0	9,0
Nē	71	91,0	91,0	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

28.att. Vai saproti kādu citu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

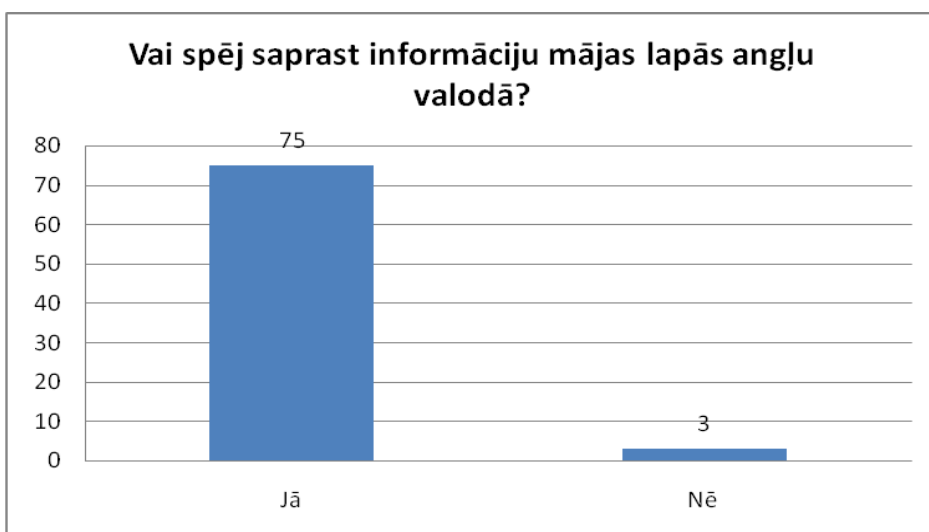
Daudzvalodības kontekstā skolēniem tika dota iespēja izteikties par citu valodu sapratni (bez angļu, krievu, vācu valodām). Skolēni saprot arī kādu citu valodu bez trim minētajām, bet tie ir tikai 9% jeb 7 skolēni.

Bez klausīšanās prasmju pašnovērtējuma autore aptaujas turpinājumā cenšas noskaidrot arī skolēnu pašnovērtējumu lasītprasmē (šeit: internetā).

31.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās angļu valodā?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	75	96,2	96,2	96,2
Nē	3	3,8	3,8	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

29.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās angļu valodā?

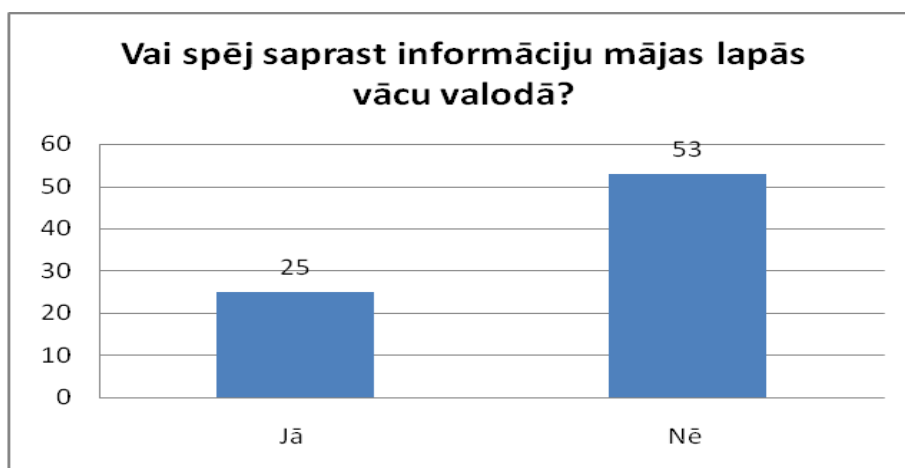
Vairums aptaujāto skolēnu lasa interneta mājas lapas angļu valodā, saprotot vajadzīgo informāciju (**96,2%**).

Tikai nepilni 4% jeb 3 skolēni internetā neizvēlas lasīt informāciju angļu valodā vai arī to nesaprot. Bieži angļu valodas stundās tiek uzdoti mājas darbi (tāpat kā citās skolā mācāmajās valodās),kuru izpildei nepieciešams meklēt informāciju internetā.

32.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās vācu valodā?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	25	32,1	32,1	32,1
Nē	53	67,9	67,9	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

30.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās vācu valodā?

Vācu valodā interneta mājas lapas tiek lasītas ievērojami mazāk, tikai **32,1 %** jeb 25 skolēni (apmēram trešā daļa aptaujāto) izmanto šo iespēju. Gandrīz 70% to nedara vai arī tekstus nesaprot. Bieži stundās tiek uzdoti mājas darbi, kur nepieciešams iegūt informāciju interneta vietnēs vācu valodā.

Skolotāji novēro, ka veidojot monologus, prezentācijas, rakstot sacerējumus vai recenzijas, informācija tiek saprasta tikai daļēji. Interneta valoda ir moderna, mūsdienīga, un skolēni pamato nespēju veikt uzdevumu vajadzīgajā līmenī arī vārdnīcu nepiemērotības dēļ.

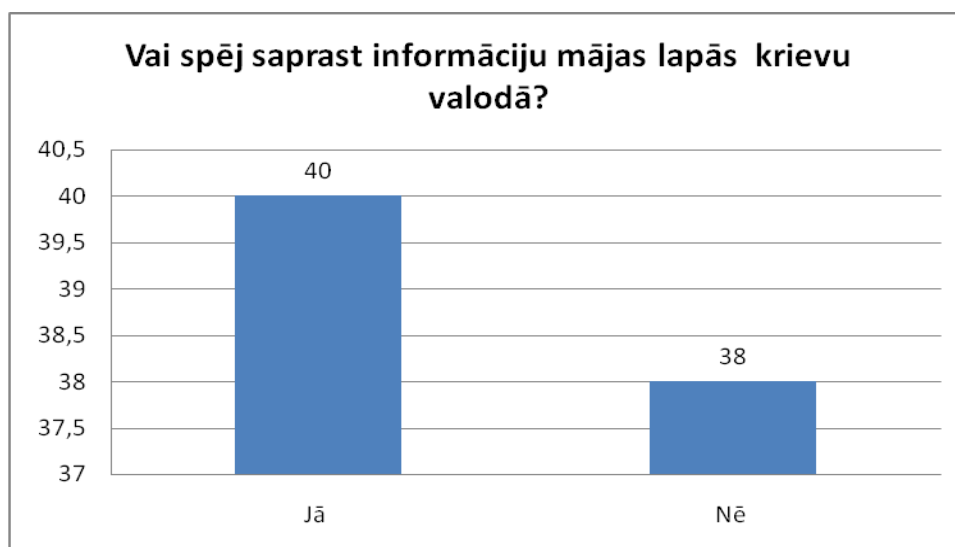
Tas nozīmē, ka ar interneta tekstiem skolā un mājās jāstrādā vairāk, lai pakāpeniski rastos pieredze, attīstītos lasītprasmes iemaņas (temps, bagātāks vārdu krājums, prasme izmantot kontekstu kā atslēgu teksta satura atklāšanai).

Vērtīgs atbalsts šādā mācību darbā ir DSDII eksāmena mutvārdu projekta daļas gatavošana, kuras laikā skolēnam par savu ar Vāciju saistīto projekta tematu jāizlasa daudz populārzinātniskas literatūras, tā savlaicīgi jāapstrādā un jāveido mērķtiecīga, noteiktai struktūrai atbilstoša prezentācija.

33.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās krievu valodā?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	40	51,3	51,3	51,3
Nē	38	48,7	48,7	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

31.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās krievu valodā?

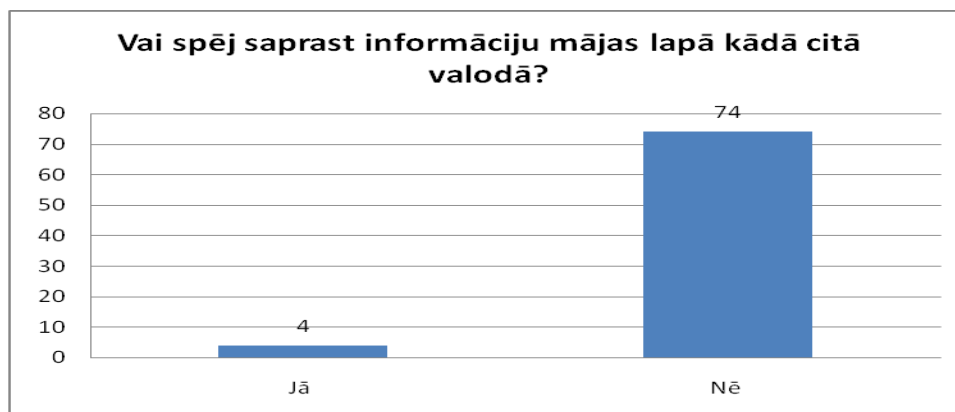
To skolēnu, kas lasa vai nelasa mājas lapas krievu valodā, ir aptuveni vienāds skaits. 51,3 % jeb 40 skolēni atzīst, ka lasa informāciju krievu valodā internetā, bet 48,7% jeb 38 skolēni to nedara.

Ņemot vērā aptaujas datus par valodas prasmēm un sapratni ārpusskolas vidē, tekstus krievu valodā vajadzētu saprast vairāk respondentiem. Tas, ka apstiprinošu atbildi sniedz tikai aptuveni puse skolēnu, liecina par to, ka priekšroka internetā tiek dota citām aktivitātēm un angļu valodai.

34.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapā kādā citā valodā?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	4	5,1	5,1	5,1
Nē	74	94,9	94,9	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

32. att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapā kādā citā valodā?

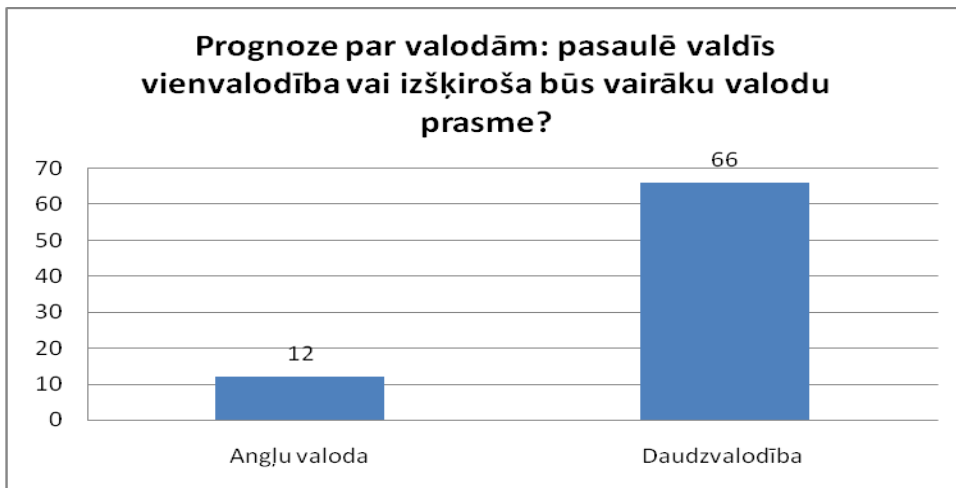
Daži respondenti spēj lasīt mājas lapas arī kādā citā valodā, bet tādu ir tikai 5,1% (4 skolēni). 94,9 % to nedara.

Dati tomēr liecina par to, ka bez trim skolā visvairāk mācītajām valodā atsevišķi skolēni izmanto modernās tehnoloģijas, lai attīstītu savu kompetenci vēl kādā svešvalodā, piemēram, franču vai skandināvu valodās.

Apskatot vairāku valodu prasmes, respondentiem tiek uzdots arī jautājums par to, vai nākotnē viņi prognozē vēl lielāku vienvalodības nostiprināšanos, vai tomēr izšķiroša sabiedrības dzīvē būs vairāku valoda prasme - daudzvalodība.

35.tabula. Prognoze par valodām: pasaulē valdīs vienvalodība vai izšķiroša būs vairāku valodu prasme? (Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Angļu valoda	12	15,4	15,4	15,4
Daudzvalodība	66	84,6	84,6	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

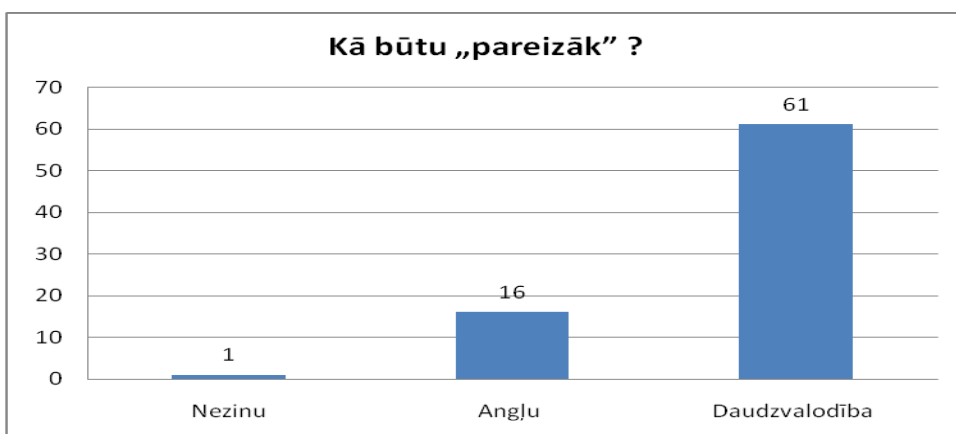
33.att. Prognoze par valodām: pasaulē valdīs vienvalodība vai izšķiroša būs vairāku valodu prasme?

84,6% (66 no 78 skolēniem) uzskata, ka lielāka nozīme būs daudzvalodībai.

Tomēr 15,4% (12 skolēni) aptaujāto prognozē arī tālāku angļu valodas hegemoniju visās dzīves darbībās, kas pēdējos gadu desmitos ir spēcīga tendence valodu situācijā Eiropā un pasaulē.

36.tabula. Kā būtu „pareizāk” ? (Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	1	1,3	1,3	1,3
Angļu	16	20,5	20,5	21,8
Daudzvalodība	61	78,2	78,2	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

34.att. Daudzvalodība vai vienvalodība nākotnē: kā būtu „ pareizāk”?

Aptaujā tika noskaidrots arī skolēnu viedoklis par to, kāda viņuprāt būtu pareizāka valodu politika nākotnē. Skolēnam šinī jautājumā ir iespēja atklāt savu attieksmi pret valodu vienlīdzības principu starpkultūru saziņā, kā arī savu personīgo ieinteresētību par valodu situāciju Eiropā.

61 respondents jeb 78,2% arī atzinuši, ka pareizāk būtu, ja noteicošais būtu daudzvalodības princips. Tomēr 1/5 daļa jeb 20,5% aptaujāto neiebilst un pat uzskata par pareizu, ja pasaulē valdītu vienvalodība (t.i. starptautiskajā saziņā tiktu lietota tikai angļu valoda). Šinī gadījumā skolēnu prioritāte ir bijis ērtuma princips, kas paredz apgūt populārāko valodu labā līmenī, izmantojot laiku, kas tiktu patērēts otrās vai trešās valodas mācībām un citām dzīvesdarbības vajadzībām.

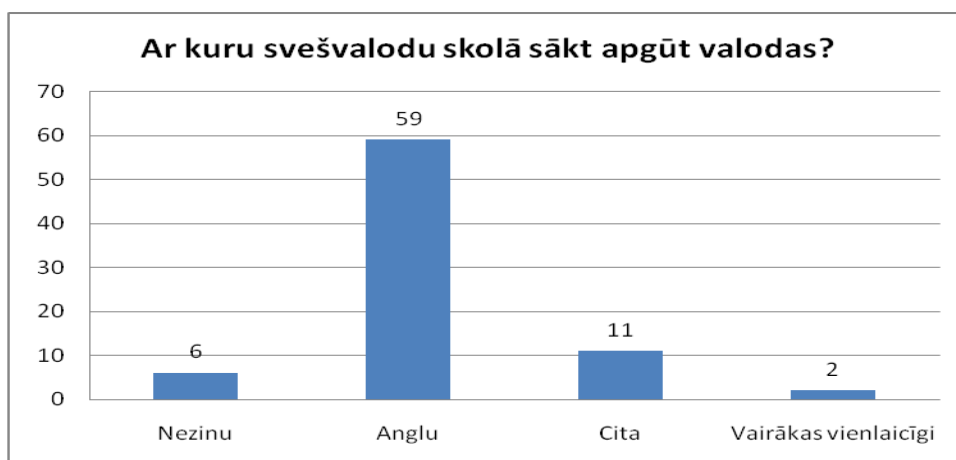
Tādēļ vēl jo svarīgāk vairākas valodas iemācīties jau skolā, kad skolēns apgūst noteiktas skolas izglītības programmas, kurās vairāku valodu apguve ir obligāta.

Tiklīdz runa ir par vairāku valodu mācībām, rodas papildus jautājums: kāda būs šo valodu apguves secība mācību iestādē”?

37. tabula. Ar kuru svešvalodu skolā sākt apgūt valodas?

(Autores apkopota statistika, 2012) (N=78)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	6	7,7	7,7	7,7
Angļu	59	75,6	75,6	83,3
Cita	11	14,1	14,1	97,4
Vairākas vienlaicīgi	2	2,6	2,6	100,0
Kopā	78	100,0	100,0	

35.att. Ar kuru svešvalodu skolā sākt apgūt valodas?

Uz jautājumu par to, ar kuru svešvalodu vācu valodas diploma skolā vajadzētu sākt valodu apguvi, vairums atbild, ka jāsāk ar populārāko: un tā ir angļu valoda. Šādu atbildi sniedz **75,6 %** jeb 59 skolēni (t.i. 3/4 respondentu).

Arī diskusijās viņi izsaka viedokli , ka valodu mācību uzsākšana netraucēs apgūt arī citas valodas. Turpretī daļa skolēnu domā, ka angļu valodu skolā un ārpus tās apgūs ikviens un tādēļ valodu apguve skolā jāsāk tieši ar mazāk populāru valodu. Tāds ir 11 aptaujāto viedoklis (14,1%) .

7,7% jeb 6 aptaujātie par šo jautājumu nav domājuši un izvēlas atbildi „nezinu”. Šāds jautājums par valodu apguves secību skolēnus mulsinājis jau 2011.gada aptaujā. To nelemj skolēni vai vecāki, valodu apguves secība ir mācību iestādes piedāvājums. Līdz ar to skolēni nav pieraduši pie fakta, ka tiek iesaistīti kompetentas mācību iestādes plānošanas darbā (ja vien tas nav Skolēnu padomes darba plāns).

Divi respondenti uzskata, ka valodu apguves secība viņu skolā nav būtisks jautājums (1.,2.,3.svešvaloda) un ka valodas var uzsākt mācīties arī vienlaicīgi (sk. 37. tabulu).

Salīdzinājumā ar 2005.gadā veiktajām aptaujām, svešvalodu mācības skolā ar pasaules populārāko valodu - angļu valodu- vēlas sākt vairāk aptaujāto, kaut arī pētījuma bāzē 1.svešvaloda ir vācu valoda.

Salīdzinot ar 2011.gada aptauju pētījuma bāzē , pārsteidz fakts, ka 2011.gadā (tikai 1 gadu iepriekš) skolēniem ir pozitīva attieksme pret jebkuru valodu kā 1.svešvalodu skolā (49% atbalsta jebkuru 1.svešvalodu skolā un 26% apliecina, ka noteikti vajadzētu sākt ar jebkuru valodu), bet 2012.gadā tāpat 75,6% aptaujāto jeb 59 skolēni pauž viedokli, ka 1.svešvalodai skolā jābūt angļu valodai. Par iespēju izvēlēties kādu citu valodu izsakās tikai 14,1% (11 skolēni). Ka ar vairākām valodām vienlaicīgi varētu sākt svešvalodu mācības skolā, uzskata 2,6% aptaujāto (2 skolēni) , bet 7,7% jeb 6 skolēni atbildi nezina.

Iespējams, ka formulējumā „jebkura valoda” 2011.gadā aptaujātie iekļāva arī angļu valodu, neizdalot to kā alternatīvu vācu valodai.

Atbildes uz šiem jautājumiem līdz ar to parāda nekonekvenci, pieredzes trūkumu, tādēļ jautājums par valodu apguves secību skolā būtu jālemj izglītības iestādēm, pirmkārt katras skolas administrācijai un valodu speciālistiem skolās un augstskolās. Apguves secības jautājums ir sevišķi būtisks laikā, kad nepieciešamība apgūt vairākas valodas Eiropā pieaug.

Secinājumi

Pamatpētījumā 2012.gadā aptaujātie skolēni atzīst skolu ar valodas specializāciju pastāvēšanu: tā ir skolas un skolēnu priekšrocība. Arī DSD eksāmens respondentu vidū tiek uzskatīts par svarīgu priekšnoteikumu vācu valodas kvalitatīvā apguvē.

Par atsevišķu valodu prasmju apguvi skolēni pārsvarā domā sekojoši: svarīgāk apgūt runātprasmi, un gramatiskā pareizība nav atbalsts valodas lietojumam, ja trūkst vārdu krājuma un runas iemaņu, kas jāvingrina.

Skolēni neizdala mācību motīvu, kas paredz svešvalodas lietošanu tieši ārvalstīs. Eiropas dalībvalstīs daudzvalodu vidē var izveidoties situācija, ka vairāku valodu kompetence ir priekšrocība gan ārzemēs, gan savā valstī.

Savas svešvalodu prasmes vērtējot, aptaujātie atzīst, ka visveiksmīgāk lieto angļu valodu. Angļu valoda no svešvalodām ir vislabāk saprastā valoda (gan runā, gan rakstos). Tai seko krievu vai vācu valoda.

Par daudzvalodības izplatību nākotnē domas dalās. Ne visi paredz daudzvalodības attīstību. Ir skolēni, kas pieņem, ka valodu vide pasaulē kļūs nabadzīgāka un vienvaldīga. Pareizāk gan būtu sekot daudzvalodības tendencēm- tā uzskata lielākā daļa aptaujāto skolēnu.

Ar kuru valodu mācības sākt? Šinī jautājumā diskusijas turpinās. Saskaras divi viedokļi:

- jāsāk ar populārāko svešvalodu;
- jāsāk ar mazāk populārāko, jo populārā tiks apgūta jebkurā gadījumā. Skolas darba plānošana valodu apguvē nav jautājumu loks, kurā skolēni jūtas kompetenti un vēlētos uzņemties atbildību.

3.3.3. 2011.un 2012.gada pētījuma rezultātu salīdzinājums ar identisku aptauju rezultātiem citās Latvijas DSD skolās Rīgā un Valmierā (2013.gada aptaujas materiāli)

2011. un 2012.gada pētījums Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolā uzskatāms par pamatpētījumu un darbības pētījumu, jo „tas virzīts uz kāda izglītības procesa aspekta pilnveidi un attīstību konkrētos apstākļos” (Geske, Grīnfelds, 2001, 29).

Fona pētījums ar identiskām aptaujām tika veikts Rīgas Valsts vācu ģimnāzijā un Valmieras Valsts ģimnāzijā (2.pielikums).

Aptauja abās minētajās DSD skolās tika veikta 2012./ 2013. mācību gada II semestrī. Rezultātu salīdzināšanā Draudzīgā aicinājuma Liepājas 5.vidusskolas nosaukums autore saīsinājusi: DALP 5.vidusskola. Arī ģimnāziju nosaukumos lietoti saīsinājumi (RVVĢ un VVĢ). Fona pētījuma mērķis ir noskaidrot, vai svarīgākie, ar daudzvalodības attīstību saistītie jautājumi un pētījuma rezultāti DSD skolās korelē, vai valodu apguves tendences un jauniešu vajadzības valodu izglītībā dažādos Latvijas reģionos vairāk ir līdzīgas nekā atšķirīgas. Papildus uzdevums ir salīdzināt pētījumā iegūtos rezultātus DSD skolā, kurā 1.svešvaloda ir vācu (RVVĢ) un kurā 1.svešvaloda ir angļu valoda (VVĢ).

Latvijā ir vairāk to DSD skolu, kurā gatavošanās DSDI eksāmenam notiek tikai vispārējās vidējās izglītības programmās, bet jau pamatskolas klasēs 1.svešvaloda ir angļu

valoda. RVVG tikai aptaujāti 67 skolēni, bet VVG 73 skolēni. 38.tabulā iekļauti DALP 5.vidusskolā veiktās aptaujas visi jautājumi, 5 iespējamo atbilžu varianti un Rīgas Valsts vācu ģimnāzijā aptaujāto skolēnu atbildes.

Rīgas Valsts vācu ģimnāzija (RVVG) aptaujai izvēlēta kā galvenā DSDI un DSDII eksāmena bāze Latvijā. Visiem aptaujātajiem skolēniem vācu valoda ir pirmā svešvaloda un tiek mācīta no 1.klases. Skola sākusī padziļināti apgūt svešvalodu no 1962.gada.

Skolēni, kas apgūst vācu valodu programmā 7.– 9. klasē, paralēli vācu valodai mācās otro svešvalodu (krievu valodu vai angļu valodu), viņiem tiek piedāvāta arī iespēja fakultatīvi apgūt trešo svešvalodu. Tāds piedāvājums pastāv arī pamatpētījuma bāzē DALP 5.vidusskolā.

Angļu valodas programmā 7.– 9. klasē skolēni paralēli angļu valodai arī apgūst otro svešvalodu (krievu valodu vai vācu valodu), un arī šeit tiek piedāvāta iespēja fakultatīvi apgūt trešo svešvalodu. Vispārējās vidējās izglītības posmā divās no programmām paredzēta padziļināta valodu apguve: vispārējās vidējās izglītības vispārizglītojošā programma (padziļināta vācu valodas apguve) un vispārējās vidējās izglītības vispārizglītojošā programma (padziļināta angļu valodas apguve) (Rīgas Valsts vācu ģimnāzija. Programmas, 2013).

38.tabula. 2013.gada pētījuma rezultāti Rīgas Valsts vācu ģimnāzijā (N=67)

(Autores apkopota statistika, 2013)

<i>Jautājums</i>	<i>Noteikti (%)</i>	<i>Jā (%)</i>	<i>Varbūt (%)</i>	<i>Nē (%)</i>	<i>Nezinu (%)</i>
Vai skolai jāpiedāvā apgūt vismaz trīs svešvalodas?	65,67	32,84	1,49	0,00	0,00
Vai jauniešiem, skolā mācoties svešvalodas, vairāk jāakcentē komunikācijas prasmes?	56,72	35,82	5,97	1,49	0,00
Vai valodu apguve skolā noteikti jāsāk ar populārāko valodu (angļu)?	10,45	29,85	40,30	17,91	0,00
Vai skolas 1.svešvaloda varētu būt jebkura populāra svešvaloda (vācu, franču)?	17,91	40,30	5,97	0,00	4,48
Vai gatavošanās DSDII eksāmeniem nozīmē intensīvāku valodas apguvi?	34,33	44,78	13,43	4,48	2,98
Vai atbalsti DSDI eksāmena ieviešanu skolā?	53,73	35,82	8,96	0,00	1,49
Vai ģimene atbalsta vēlmi prast vairākas svešvalodas?	83,58	13,43	2,99	0,00	0,00
Vai Tu izmanto medijus svešvalodu apgūvē?	31,34	38,81	26,87	1,49	1,49
Vai izmanto privātstundas, kursus, konsultācijas svešvalodu prasmju pilnveidē?	11,94	10,45	26,87	46,27	4,47
Vai valodu apguve jāuzsāk pēc iespējas agrāk (1.klasē)?	68,66	19,40	10,45	1,49	0,00
Vai vairāku valodu prasme ir būtisks stimuls jauniešu izceļošanai?	14,93	14,93	47,76	19,40	2,98

39.tabulā iekļauti tā paša pētījuma rezultāti, kas iegūti, aptaujājot Valmieras Valsts ģimnāzijas skolēnus. VVG tiek piedāvāts kārtot DSD eksāmenu, bet 1. svešvaloda ir angļu valoda.

Tomēr vācu valodu skolā mācās gan pamatizglītības otrā posma programmā (7.-9.klasē) kā 2.svešvaldodu, tāpat kā visās 5 vispārējās vidējās izglītības programmās (izņēmums ir humanitārā un sociālā virziena programma, kur vācu valoda tiek piedāvāta arī kā trešā svešvaloda).

VVG vācu valoda pirmā svešvaloda, tādēļ, izzinot skolēnu attieksmi pret daudzvalodību, nozīmīgi ir rezultāti, kas summējas pārsvarā no to skolēnu atbildēm, kuru 1. svešvaloda ir angļu valoda (atšķirībā no DALP 5.vidusskolas un RVVĢ).

„Latvijas skolu reitingā 2013” Valmieras Valsts ģimnāzija ierindojas 5.vietā lielo skolu grupā (Valmieras valsts ģimnāzija. Aktualitātes, 2013).

39.tabula. 2013.gada pētījuma rezultāti Valmieras Valsts ģimnāzijā (N=73)
(Autores apkopota statistika, 2013)

<i>Jautājums</i>	<i>Noteikti (%)</i>	<i>Jā (%)</i>	<i>Varbūt (%)</i>	<i>Nē (%)</i>	<i>Nezin (%)</i>
Vai skolai jāpiedāvā apgūt vismaz trīs svešvalodas?	45,21	36,99	15,07	2,74	0,00
Vai jauniešiem, skolā mācoties svešvalodas, vairāk jāakcentē komunikācijas prasmes?	41,10	43,84	13,70	1,37	0,00
Vai valodu apguve skolā noteikti jāsāk ar populārāko valodu (angļu)?	36,99	30,14	19,18	12,33	1,36
Vai skolas 1.svešvaloda varētu būt jebkura populāra svešvaloda (vācu, franču)?	15,07	39,73	31,51	9,59	4,10
Vai gatavošanās DSDII eksāmeniem nozīmē intensīvāku valodas apguvi?	49,32	41,10	4,11	2,74	2,73
Vai atbalsti DSDI eksāmena ieviešanu skolā?	13,70	38,36	21,92	19,18	6,84
Vai ģimene atbalsta vēlmi prast vairākas svešvalodas?	49,32	43,84	2,74	1,37	2,73
Vai Tu izmanto medijus svešvalodu apgūvē?	32,88	45,21	19,18	2,74	0,00
Vai izmanto privātstundas, kursus, konsultācijas svešvalodu prasmju pilnveidē?	2,74	15,07	26,03	50,68	5,48
Vai valodu apguve jāuzsāk pēc iespējas agrāk (1.klasē)?	42,47	23,29	20,55	10,96	2,73
Vai vairāku valodu prasme ir būtisks stimuls jauniešu izceļošanai?	12,33	21,92	31,51	24,66	9,58

Jautājumā par trīs svešvalodu piedāvājumu skolā abu ģimnāziju skolēni izsakās pozitīvi. RVVĢ atbilde ”noteikti” saņemta no 65,67% respondentu, VVG no 45,21%. Ar ”jā” atbildējuši 32,84% RVVĢ skolēnu, bet VVG 36,99% skolēnu. Tikai 1,49% RVVĢ

respondentu šaubās par savu viedokli, atbildot ar „varbūt”. Atbilžu „nē” un „nezinu” nav. VVG respondenti savā pozīcijā ir nenoteiktāki: „varbūt” vajag apgūt trīs svešvalodas – tā domā 15,07%, bet trīs valodu nepieciešamību skolā noliedz tikai 2,74%.

Tāpat DSD skolu audzēkņu izpratne par pēc iespējas vairāku valodu apguves nepieciešamību skolā ir dominējoša. DALP 5.vidusskolā uz šo jautājumu 99% skolēnu atbildējuši ar „noteikti” un „jā”, tikai 1% ar „varbūt”. Liela nozīme šādu atbilžu saņemšanai ir skolas vācu valodas skolotāju pedagoģiskajai darbībai, kas ietver arī pozitīvas attieksmes veidošanu pret daudzvalodību - ne tikai vienas vai otras svešvalodas izolētu apguvi. Rezultāti liecina, ka galvenais mācīšanas rezultāts sasniegts, jo gandrīz visi skolēni vismaz ideju līmenī ir atvērti daudzvalodībai.

Nepārtraukto diskusiju rezultātā par to, vai skolēnam skolā vairāk nevajadzētu apgūt komunikācijas prasmes (runas prasmes), gan RVVG, gan VVG skolēnu dod apstiprinošas atbildes. RVVG tam piekrist vai noteikti piekrist vairums aptaujāto (56,72% un 35,82%), VVG attiecīgi 41,10% un 43,84%. Summējot atbildes „noteikti” un „jā”, RVVG atbalsta intensīvāku komunikācijas prasmju pilnveidi ar 92,54% pozitīvām atbildēm, VVG ar 84,94% pozitīvām atbildēm.

13,70% VVG skolēnu tam piekrist daļēji (atbilde „varbūt”). DALP 5.vidusskolā ap 94% domā, ka komunikācijas prasmes jāapgūst vairāk vai arī tas jādara noteikti. Vīrs 90% respondentu Rīgā un ap 90% Valmierā tāpat arī pauž šādu pārliecību. **Šis rādītājs gandrīz sakrīt visu trīs skolu respondentiem gan pamatpētījumā, gan fona pētījumā.**

Rezultāts atbilst Eiropas inovatīvajai daudzvalodības didaktikai- vienam no tās pamatprincipiem : akcentu likt uz runu, uz komunikāciju mutvārdos.

Pie tam rezultāts ir ticams, jo atbildes nav ietekmējis pētījuma autors. Tāds kvalitatīvo pētījumu ticamības un validitātes kritērijs kā *apstiprinātspēja*, nosaka, ka līdzīgi rezultāti jāiegūst arī citam pētniekam, tāpat rezultāti aptaujā nevar būt atšķirīgi, ja aptauju veic dažādas personas (Kroplijs, Raševska, 2004). Aptaujas Liepājā, Rīgā un Valmierā veic dažādas personas.

Valodu izglītībā būtiskajā jautājumā : ar kuru no svešvalodām sākt valodu apguvi skolā, vērojama vispār pieņemtā tendence nekavēties tieši ar angļu valodas kā populārākās valodas agrīnu apguvi.

Tomēr salīdzinoši daudz RVVG skolēnu atzīst, ka valodu mācības ieteicams sākt ar mazāk populāru valodu. Ka tas jādara „noteikti”, iesaka 17,91% aptaujāto, ka tā varētu darīt (atbilde „jā”) - 40,30% aptaujāto. 5,97% dod atbildi „varbūt”, bet 4,48% atbildi nezina.

VVG tikai 15,07% domā, ka valodu apguve skolā noteikti jāsāk ar citu valodu nevis angļu, bet lielāks skaits (39,73%) atbild apstiprinoši ar „jā”, un 31,51% tādu iespēju pieļauj, atbildot ar „varbūt”. Tātad arī VVG, kur 1. svešvaloda ir angļu valoda, negatīvu atbildi šinī jautājumā dod tikai 9,59% aptaujāto skolēnu. RVVG negatīvu atbilžu uz šo jautājumu nav (0%). DALP 5.vidusskolā ir visvairāk respondentu, kas domā, ka valodu mācības skolā jāuzsāk ar citu svešvalodu, t.i. 26% atbild „noteikti”, 49% atbild „jā”.

Konkrēti formulējot jautājumu: vai valodu apguve skolā noteikti jāsāk ar angļu valodu, atbilde lielākoties ir apstiprinošas: RVVG to vēlētos 40,3% aptaujāto („jā” un „ varbūt” kopsumma), VVG tādu atbilžu ir 67,13%.

Skolā, kurā 1.svešvaloda ir vācu, mazāk nekā puse respondentu vēlas, lai mācības sāktu ar angļu valodu, bet skolā, kur vācu valoda ir otrā un trešā svešvaloda, vairāk par pusi respondentu domā, ka valodu mācības jāuzsāk ar angļu valodu. Komentāros tiek minēti iemesli: angļu valoda ir populārākā un visplašāk lietotā, vajadzīgākā, visvienkāršāk apgūstamā un laba bāze pārējo valodu apguvē.

Viedoklis par to, ka gatavošanās DSDII eksāmenam ir ļoti intensīvs papildus darbs, abās ģimnāzijās ir līdzīgs. RVVG, kur atbilstoši izglītības programmu specifikai DSD eksāmena kandidātu skaits ir lielāks, gatavošanās DSDII eksāmenam atzīta par laikietilpīgu. 34,33% aptaujāto to apgalvo noteikti, 44,78% atbild apstiprinoši (kopā 79,11%) . Tikai 4,48% dod noliedzošu atbildi.

VVG 49,32% uz šo jautājumu atbild „ noteikti”, 41,10% „jā” (kopā 90,42%, kas ir vēl vairāk nekā RVVG).Noliedzoši atbild 2,74% aptaujāto. DALP 5.vidusskolā atbilžu „jā” un „noteikti” kopsumma ir 87%.

DSDI ir novitāte vācu valodas apgūvē Latvijā pat DSD skolās, jo DSDI eksāmenu Latvijā kārtoti tikai no 2011./2012.mācību gada. Atbalstu šī eksāmena, kas apliecina valodu prasmes A2/B1 līmenī, ieviešanai kopā izsaka 89,55% aptaujāto RVVG skolēnu.

52,06% DSDI eksāmenu atbalsta VVG, jo vācu valodu tur māca kā otro svešvalodu tikai pamatskolas vecākajā posmā. Līdz ar to 9.klasē vēl nav sakrāts obligāti noteiktais stundu skaits, ar kuru skolēns var tikt pieļauts DSDI eksāmenam.

Savukārt DALP 5.vidusskolā aptauja notikusi 2011.gadā (pirms pirmā DSDI eksāmena Latvijā) , tādēļ drošu atbalstu eksāmenam sniedz mazāk skolēnu kā RVVG, kur aptauja notiek jau pēc otrā DSDI eksāmena Latvijā.

2013.gadā. DALP 5.vidusskolā eksāmena ieviešanu pozitīvi vērtē 64% respondentu, bet 33% atbild ar „ varbūt” un „nezinu”. Pēc aptaujas, 2012. un 2013.gadā, DSDI eksāmens

DALP 5.vidusskolā nokārtots ar labiem sasniegumiem, ik gadu diplomu saņem ap divdesmit vai vairāk 9.klašu skolēnu.

Vecāku atbalstu vairāku svešvalodu apguvē jūt gan RVVĢ, gan VVĢ skolēni. RVVĢ 83,58% respondentu apgalvo, ka vecāki viņu centienus iemācīties pēc iespējas vairāk svešvalodu, atbalsta noteikti, bet 13,43%, ka atbalsta. Atbilžu „nē” vai „nezinu” nav. VVĢ šie rādītāji ir 49,32% un 43,84% - kopsummā arī šis rādītājs ir virs 90%.

Arī DALP % vidusskolā abu rādītāju kopsumma ir virs 90% (96%). Šis rezultāts ir pietiekami būtisks, jo vecāku ietekme uz skolas vecuma bērnu lielākoties ietekmē bērna motivāciju mācīties vai nemācīties kādu no mācību priekšmetiem. Medijus, mācoties svešvalodas, izmanto 70,15% RVVĢ aptaujāto skolēnu.

(31,34% „noteikti”, 38,81% „jā”). Liels skaits skolēnu atbild „varbūt”- 26,87%. Iespējams, ka skolēni lasa, raksta vai klausās tekstus svešvalodā, bet tas nenotiek ar apzinātu mērķi mācīties valodas un vairāk līdzinās vaļaspriekam. Līdz ar to valodas apguvei var būt arī neapzināts, neformāls raksturs. VVĢ medijus izmanto 78,09% aptaujāto (32,88% ”noteikti”, 45,21%, „jā”). Atbilde „varbūt” parādās 19,18 % gadījumā. DALP 5.vidusskolā vismaz 81% respondentu izmanto medijus valodu apguvē.

Privātstundas, valodu kursus un konsultācijas, mācoties valodas, abās ģimnāzijās apmeklē neliels skolēnu skaits. RVVĢ tie ir 22,39%, bet VVĢ 17,81%. 46,27% RVVĢ aptaujāto ārpusskolas nodarbības svešvalodās neapmeklē, VVĢ šis rādītājs ir vēl augstāks- 50,68%. 4-5,5% aptaujāto abās skolās atbild, ka „nezina”. Tie var būt atsevišķi gadījumi, bet ne regulārs ārpusskolas mācību pasākumu apmeklējums. Tādēļ atbilde ir neviennozīmīga.

DALP 5.vidusskolā minētās nodarbības neapmeklē 42%, bet 4% apmeklē noteikti un 22% apmeklē. Šeit to skolēnu skaits, kas atbildi nezina, ir vislielākais: 28%.

Valodu izglītība agrīnā vecumā (jau no 1.klases) ir atbalstāma. RVVĢ 68,66 % noteikti uzskata, ka valodu mācības jāuzsāk pēc iespējas agrāk. 19,40% tam piekrīt, atbildot ar „jā”. Nav tādu respondentu, kas šādu iespēju neatbalsta. VVĢ atbildi „noteikti” izvēlas 42,27%, bet „jā” 23,29%. Šeit agrīnas valodu mācības neatbalsta 2,73% aptaujāto. DALP 5.vidusskolā. 67% aptaujāto atbalsta un 4% neatbalsta priekšlikumu, ka svešvalodu apguve varētu sākties jau 1.klasē. Visu trīs skolu skolēnu skaits, kas uztver šādu iniciatīvu pozitīvi, ir līdzīgs- robežās no 65,56% līdz 68,66%.

Aptaujā tiek izziņāts arī viedoklis par to, vai valodu prasmes būtiski palielina izceļotāju skaitu no Latvijas. Motīvu uzskaitījumā bieži parādās arī tādi valodas apguves mērķi kā darbs vai izglītība ārvalstīs. Noteikti par to ir pārliecināti 14,93% no RVVĢ un

12,33% no VVG respondentiem, atbildi „jā” dod arī 14,93% skolēnu no RVVĢ un 21,92% skolēnu no VVG. RVVĢ gandrīz puse un VVG trešā daļa skolēnu atbild „varbūt”.

19,40% RVVĢ aptaujāto uzskata, ka izceļošanu valodu prasme neveicina, ka aizbraukšanai uz ilgu laiku svarīgāki ir citi, sociāli ekonomiski faktori. VVG šis rādītājs ir 24,66%. Uz jautājumu nevar atbildēt 2,98% RVVĢ un VVG 9,58%. Skolēni savas mīļākās svešvalodas ierindo tādā pat secībā kā skolēni DALP 5.vidusskolā (sk.40.tab.):

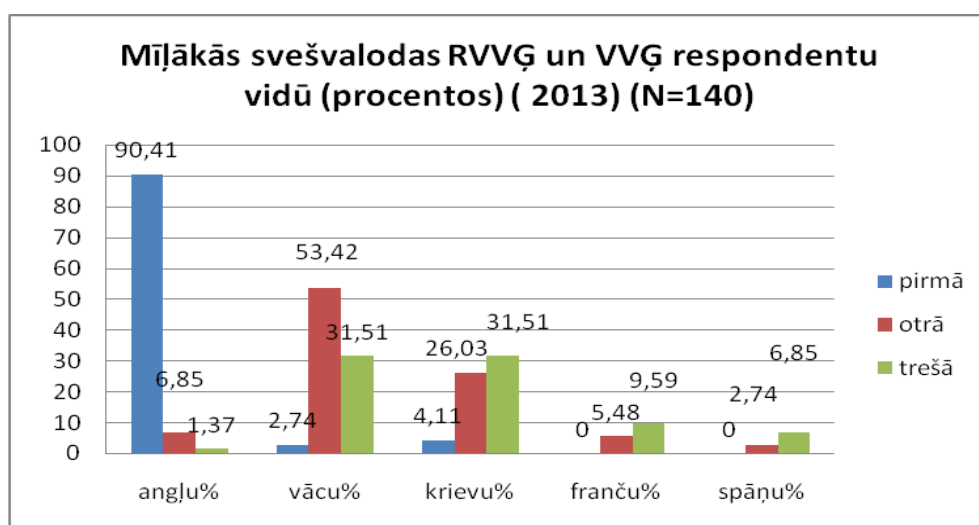
- 1.angļu (1.vietā **90,41%** respondentu);
- 2.vācu (2.vietā **53,42 %** respondentu);
- 3.krievu (3.vietā **31,51%** respondentu).

Abās DSD skolās vācu valodai 1.vieta dota tikai 2,74% gadījumu, krievu valodai- 4,11% gadījumu. DALP 5.vidusskolā angļu valodai 1.vietu piešķirushi 76%, vācu valodai 13%, krievu valodai 9%. Bez tam līdzīgi kā DALP 5.vidusskolā, arī abās ģimnāzijās pirmajām trīs valodām rangū tabulā seko franču un spāņu valodas. Nosauktas tiek arī norvēģu, lietuviešu, itāļu un japāņu valodas.

40.tabula. Mīļākās svešvalodas RVVĢ un VVG respondentu vidū (2013) (N=140)

(Autores apkopota statistika, 2013)

angļu%	90,41	6,85	1,37
vācu%	2,74	53,42	31,51
krievu%	4,11	26,03	31,51
franču%	0,00	5,48	9,59
spāņu%	0,00	2,74	6,85
itāļu%	0,00	1,37	1,37
japāņu%	0,00	0,00	1,37
lietuviešu%	0,00	0,00	2,74
norvēģu%	0,00	0,00	4,11

36.att. Mīļākās svešvalodas RVVĢ un VVG respondentu vidū.

Motīvi, kas veicina valodu apguvi RVVĢ ir sekojoši (skaitļi parāda, cik reižu motīvs nosaukts):

• 1.Darba iespējas dzimtenē un ārvalstīs	44
• 2.Komunikācijas iespējas ar ārzemniekiem	36
• 3.Ceļojumi, tūrisms	28
• 4.Izglītība, studijas dzimtenē un ārvalstīs	24
• 5.Intelekta attīstība, inteliģences līmeņa celšana	20
• 6.Informācijas ieguve (medijos u.c.)	17
• 7.Savstarpēja kultūru bagātināšanās	12
• 8.Globalizācija, migrācija	4
• 9.Atmiņas spēju trenēšana	3

Vienu reizi nosaukti arī tādi motīvi kā empātijas spēju attīstība, iespēja darboties starpvalstu projektos, skolēnu un studentu apmaiņās, valodu apguve kā hobijs, kā gandarījumu izraisošs process, vēlme kļūt par tulku, saziņa ar radniekiem, kas dzīvo ārzemēs.

Lielāks akcents salīdzinājumā ar pētījuma bāzi Liepājā likts uz svešvalodu kā informācijas ieguves līdzekli un uz starpkultūru aspektu (kultūru mijdarbība).

Valodu apguves motīvi VVĢ:

• 1.Darba iespējas dzimtenē un ārvalstīs	52
• 2.Ceļojumi, tūrisms	29
• 3.Intelekta attīstība, inteliģences līmeņa celšana	28
• 4.Komunikācijas iespējas ar ārzemniekiem	26
• 5.Izglītība, studijas dzimtenē un ārvalstīs	20
• 6.Globalizācija, migrācija	12
• 7.Informācijas ieguve (medijos u.c.)	11
• 8.Sadarbības iespējas projektos, apmaiņās	6
• 9.Savstarpēja kultūru bagātināšanās	4
• 10.Jauni draugi	4
• 11.Atmiņas un prāta spēju trenēšana	4

Tāpat kā pētījuma bāzē Liepājā un Rīgā aktuāla ir integrācija darba tirgū, ceļošana, komunikācijas iespējas. Vairāk respondentu kā pārējās skolās nosauc svešvalodu apguvi kā intelektu un inteliģenci veicinošu faktoru.

Vairāk skolēnu arī min pasaules sabiedrības attīstības procesus kā globalizāciju, migrāciju, Eiropas aktivitātes, kas ir pretrunīgas; no vienas puses globalizācija veicina pārvietošanos, mobilitāti, kuru laikā nepieciešamas valodu zināšanas. Tomēr, ja iedzīvotāji migrē bieži, tad katrā no valstīm viņi neiemācās vietējo valodu, bet lieto to valodu, ko saprot visās valstīs- un, balstoties uz šādu variantu, daudzvalodība neattīstās, bet daudz reālāka kļūst vienalodība.

Mazāk kā Rīgā tiek nosaukta informācijas ieguve svešvalodās.

Vienu reizi tiek minēta arī saziņa ar radniekiem ārvalstīs, labāka konkurētspēja, valoda kā hobijs, augstāka pašapziņa.

Secinājumi

41.tabula. Kopsavilkums par aptaujas rezultātiem trīs DSD skolās (N=240)

(Autores apkopota statistika, 2013)

<i>Konstatējums</i>	<i>RVVĢ (%)</i>	<i>VVĢ (%)</i>	<i>DALP 5.vsk.(%)</i>
Trīs un vairāk svešvalodu apguvi skolā atbalsta	98	82	99
Jebkuru populāru valodu kā valodu, ar kuru sāk svešvalodu apguvi skolā, atbalsta	79	55	75
Valodu agrīnu apguvi atbalsta	88	66	67
Gatavošanos DSDII eksāmenam kā intensīvu darbu apzina	79	90	89
DSDI eksāmena ieviešanu skolā atbalsta	90	52	64
Komunikācijas prasmju aktīvāku apguvi skolā vēlas	93	85	94
Medijus svešvalodu apgūvē izmanto	70	78	81
Papildnodarbības ārpus skolas svešvalodu apgūvē apmeklē	22	17	26
Ģimenes atbalstu vairāku valoda apgūvē saņem	97	93	96
Valodu prasmes ar pastiprinātu izceļošanu no Latvijas nesaista	30	34	46

Trīs DSD skolās Latvijā, kuras izvēlētas par pētījuma bāzi un atrodas dažādos Latvijas reģionos (Liepāja, Valmiera, Rīga):

- 3 un vairāku svešvalodu apguvi DSD skolās atbalsta 82- 99% respondentu (virs 90% Rīgā un Liepājā);
- iniciatīvu sākt valodu mācības ar citu (ne angļu valodu) atbalsta 55- 79%

(virs 70% Rīgā un Liepājā);

- valodu apguvi no 1.klases atbalsta 67- 88% (virs 80% Rīgā);
- gatavošanos DSDII vērtē kā intensīvu mācību darbu 79-90%
(ap 90% Liepājā un Valmierā);
- DSDI eksāmena ieviešanu skolā atbalsta 52- 90% (90% Rīgā);
- komunikatīvo prasmju apguvi skolā vēlas aktivizēt 85-94%
(virs 90% Rīgā un Liepājā);
- medijus svešvalodu apgūvē izmanto 70-81% (virs 80% Liepājā);
- papildnodarbības valodās ārpus skolas apmeklē 17-26% (virs 20% Rīgā un Liepājā);
- ģimenes atbalstu vairāku valodu apgūvē saņem 93- 97% (97% Rīgā);
- valodu prasmes neuzskata par galveno stimulu izceļošanai no Latvijas 30- 46%.

Rezultāti liecina par to, ka DSD skolās skolēnu attieksme pret daudzvalodības attīstībā svarīgiem faktoriem ir pozitīva. Vairāku svešvalodu mācības skolā atbalsta vairāk kā 3/4 skolēnu.

Vairāk nekā puse audzēkņu atzīst, ka svešvalodu mācības var sākt ar jebkuru valodu. Tomēr konkrēti atbildot uz jautājumu, vai tai noteikti jābūt angļu valodai, skolā, kur vācu valoda ir 2.svešvaloda (VVĢ), 2/3 respondentu atbild ar „jā”. DSD skolās, kur vācu valoda ir 1.svešvaloda, valodu apguvi ar angļu valodu vēlas sākt gandrīz 1/2 aptaujāto skolēnu. Tātad vērojama korelācija: jo vairāk skolēnu skolā angļu valodu apgūst kā 1.svešvalodu, jo vairāk skolēnu aptaujās izteikts uzskats, ka valodu mācības agrīnā vecumā jāsāk ar tieši angļu valodu. Ja skolā 1.svešvaloda ir vācu, mazāks skaits skolēnu atbild, ka valodu apguve būtu jāsāk ar angļu valodu.

Svešvalodu apguvi no 1.klases atbalsta 2/3 – 3/4 skolēnu. DSDII eksāmena nozīmi valodas mācībās augsti novērtē vairāk kā 3/4 aptaujāto. DSDI eksāmenu DSD skolās atbalsta vairāk kā puse (2014. gadā šis skaits pieaudzis, jo eksāmens strauji kļuvis populārs: to kārtu aizvien vairāk Latvijas DSD skolās). Vairāk kā 3/4 skolēnu vēlas aktivizēt komunikatīvo prasmju apguvi, kas ir arī Eiropas tendence svešvalodu mācībās. Vidēji 3/4 skolēnu izmanto arī dažādus medijus, lai labāk iemācītos valodas.

Papildnodarbības, kas saistītas ar svešvalodu apguvi, apmeklē tikai 1/4 skolēnu: tas liecina par to, ka valodas pietiekamā līmenī var apgūt skolā- formālās izglītības ietvaros. Vidēji tikai 1/3 aptaujāto uzskata, ka, protot valodas, tiek apdraudēta Latvijas demogrāfiskā

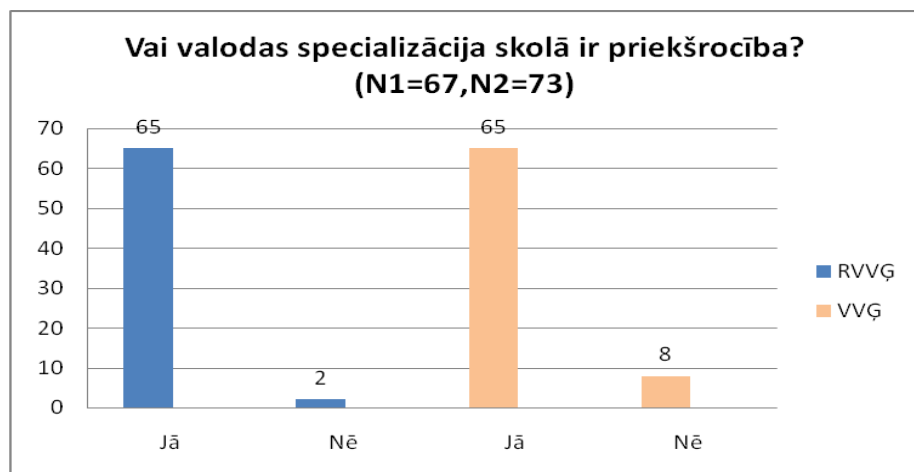
situācija un ka valodu prasme varētu veicināt jauniešu neatgriezenisku izceļošanu no Latvijas. Aptaujas rezultāti liecina par to, ka DSD skolu jaunieši ir gatavi daudzvalodībai sabiedrībā, gan mācoties valodas, gan atbalstot vairāku svešvalodu prasmes savu vienaudžu vidū. Arī vairāku valodu apguves motīvi ir apzināti, un jauniešu uzskati par valodu mācīšanās nepieciešamību tiek atbalstīti ģimenēs. Tas ir optimāls pamats daudzvalodu izglītībai Latvijā.

Abās ģimnāzijās tiek organizēta arī 2012.gadā DALP 5.vidusskolā veiktā aptauja. *Tabulās no 42. līdz 59. pirmie ir aptaujas rezultāti RVVĢ un otrie VVĢ.* Tāpat kā iepriekšējā aptaujā, arī šajā ir tas pats respondentu skaits - 67 RVVĢ un 73 VVĢ. To, ka valodu specializācija ir skolas priekšrocība, atzīst 97,01% RVVĢ un 89,04% VVĢ. DALP 5.vidusskolā tie ir 91% aptaujāto. Vairāk respondentu VVĢ nekā RVVĢ uzskata, ka šāda specializācija nav skolas priekšrocība (10,96% un 2,99%). Tas izskaidrojams ar to, ka VVĢ 1.svešvaloda ir angļu valoda.

42.tabula. Vai valodas specializācija skolā ir priekšrocība? (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	65	97,01	97,01	97,01
Nē	2	2,99	2,99	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	65	89,04	89,04	89,04
Nē	8	10,96	10,96	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

37.att. Vai valodas specializācija skolā ir priekšrocība?

Ja iepriekšējā aptaujā uzdotais jautājums par DSDII eksāmenu bija attiecināms uz tā sagatavošanās procesam paredzēto laiku, tad šinī aptaujā autore vēlas saņemt atbildi par sagatavošanās darba kvalitāti, par to, vai gatavošanās DSD eksāmenam mācības vācu valodā padara intensīvākas.

RVVĢ 86,57% uzskata, ka gatavošanās DSDII eksāmenam ir kvalitatīva mācību forma, kā uzlabot zināšanas vācu valodā, bet 13,43% domā, ka nē.

Nav datu par to, cik no aptaujātajiem skolēniem eksāmenu ziemā ir kārtājuši.

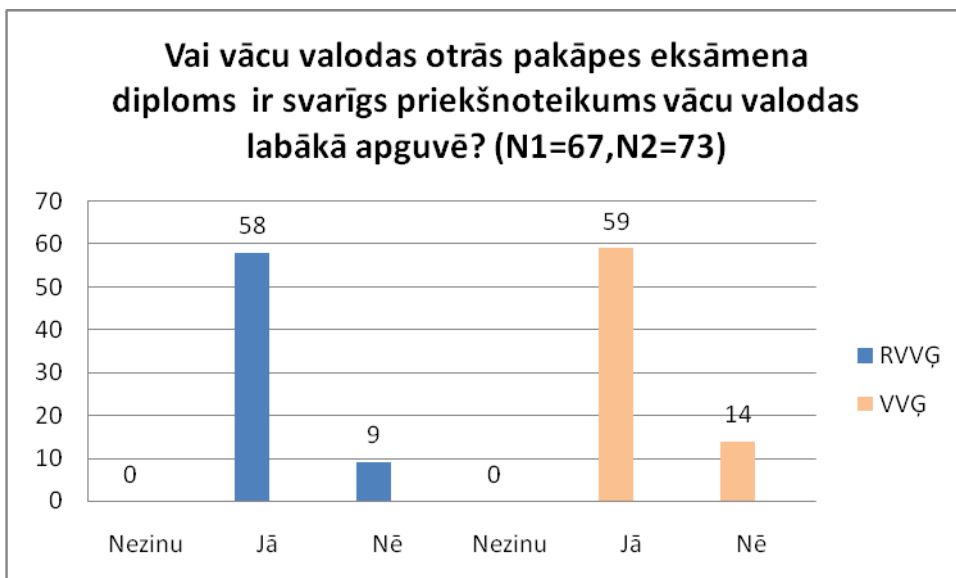
VVĢ mazāk skolēnu atzīst vācu valodas apguves procesa kvalitāti, gatavojoties starptautiskajam DSD eksāmenam (iemesli noliegumam nav izziņāti). Tas var būt izskaidrojams ar to, ka RVVĢ vācu valoda ir 1.svešvaloda un likumsakarīgi vairāk ir DSDII eksāmena kandidātu, bet VVĢ kā skolā, kurā 1.svešvaloda ir angļu valoda, eksāmena kandidātu ir mazāk. VVĢ 80,82% atzīst, ka DSDII kārtošana uzlabo zināšanu kvalitāti, bet 19,18% domā, ka nē.

Tomēr DALP 5.vidusskolā daudz mazāk RVVĢ un VVĢ aptaujāto atzīst, ka gatavošanās DSDII tiešām paaugstina vācu valodas prasmes: to apliecina tikai 70,5% aptaujāto skolēnu. Iemesls var būt tas, ka eksāmenam paredzēts gatavoties fakultatīvi. Stundu skaits nedēļā ir pietiekams, bet skolēni pēc 9. vai 10.mācību stundas vakarā nespēj kvalitatīvi gatavoties eksāmenam, jo jūtas pārslogoti. Fona pētījuma skolās gatavošanās DSD eksāmenam notiek citā laikā un izmantojot citas pedagoģiskas iespējas (sk.43.tab.)

43.tabula. Vai vācu valodas otrās pakāpes eksāmena diploms ir svarīgs priekšnoteikums vācu valodas labākā apgūvē? (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	0	0	0	0
Jā	58	86,57	86,57	86,57
Nē	9	13,43	13,43	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	0	0	0	0
Jā	59	80,82	80,82	80,82
Nē	14	19,18	19,18	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

38.att. Vai vācu valodas otrās pakāpes eksāmena diploms ir svarīgs priekšnoteikums vācu valodas labākā apgūvē?

Līdzīgi kā iepriekšējā (pamatpētījuma 1.aptaujā), arī šajā, 2013.gada fona pētījuma aptaujā skolēni tiek aicināti atbildēt uz jautājumu, kas šķiet svarīgāks, mācoties valodu – rakstpratība vai sarunvalodas prasmes.

Atšķirībā no pirmās aptaujas, dots trešais variants (t.i. vienlīdz svarīgas abas prasmes). Aptuveni vienāds respondentu skaits abās ģimnāzijās uzskata, ka svarīgāk apgūt runātprasmi (88,6% un 86,30%).

To, ka abas prasmes vienādi svarīgas, uzskata mazs skolēnu skaits (vairāk VVĢ-4,11% nekā RVVĢ). DALP 5.vidusskolā vairāk skolēnu (10,3%) uzskata, ka būtiski būtu apgūt abas minētās prasmes. Sevišķi nozīmīgi tas ir DSDII eksāmena kārtotājiem, jo visbiežāk kandidāti nenokārto tieši eksāmena rakstu daļu (eseja līdz 500 vārdiem, kurā nepieciešams iegūt vismaz 7 punktus no maksimālā punktu skaita 24).

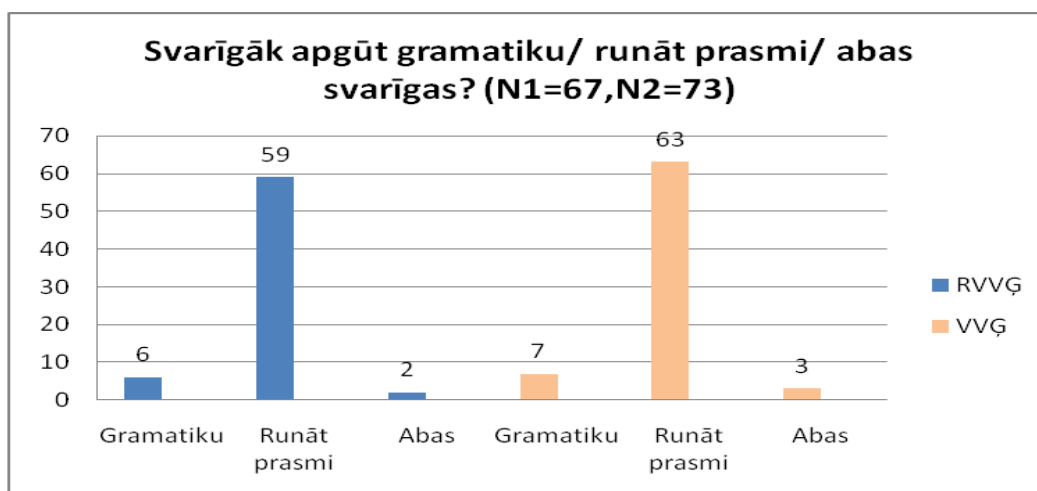
Šinī gadījumā izvēle tiek izdarīta atkarībā no tā, vai skolēnam aktuālāk šķiet iegūt DSDII diplomu un labi nokārtot centralizēto eksāmenu vācu valodā, kur arī tiek pārbaudītas zināšanas gramatikā (valodas lietojuma un rakstīšanas daļā), vai arī skolēns domā par savām aktuālajām saziņas vajadzībām turpmākajā dzīvē, kur biežāk vajadzīgs plašs vārdu krājums un spēja komunicēt mutvārdos. Atbildes un šo jautājumu, ko sniegušas RVVĢ un VVĢ, apkopotas 44.tabulā.

44.tabula. Svarīgāk apgūt gramatiku/ runāt prasmi/ abas svarīgas?

(N1=67,N2=73) (Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Gramatiku	6	8,6	8,6	8,96
Runāt prasmi	59	88,6	88,6	97,2
Abas	2	2,98	2,98	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Gramatiku	7	9,59	9,59	9,59
Runāt prasmi	63	86,30	86,30	95,89
Abas	3	4,11	4,11	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

39.att. Svarīgāk apgūt gramatiku/ runāt prasmi/ abas svarīgas?

Pirmajā aptaujā skolēni bieži nosaukuši darba tirgu kā motīvu, kāpēc svešvalodu apguve ir kļuvusi tik svarīga. Netiek konkretizēts, vai runa ir par darbu Latvijā vai ārvalstīs. *Otrajā aptaujā* situācija tiek precizēta. Kopumā skolēni uzskata, ka valodu zināšanas noder gan darba vietā Latvijā, gan ārpus tās, apzinoties, ka globalizācijas apstākļos starpvalstu sadarbībā būtisks jebkuras valsts pienesums.

Kurā valodā jaunietis sazināsies ar cittautiešiem, atkarīgs no valodu prasmēm un no lingvistiskās attieksmes, kuru savā darbā „Latvijas iedzīvotāju lingvistiskā attieksme” raksturo valodniece Daiga Baltaiskalna:

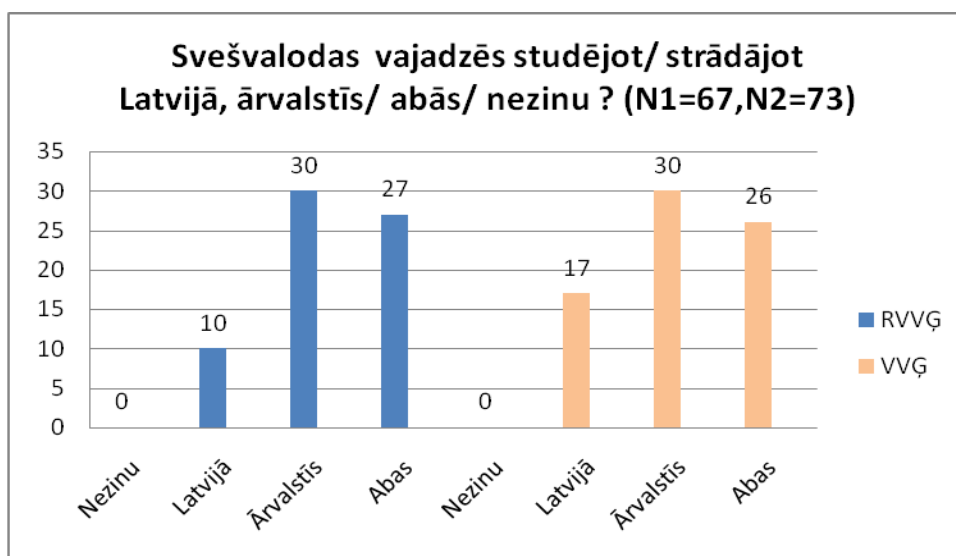
„Atkarībā no attieksmes pret sarunu biedru un no sarunas mērķa var novērot vai nu pielāgošanos sarunu biedra runai (konverģenci), vai arī norobežošanos no tās - (diverģenci)” (Baltaiskalna, 2001,10).

Vairāk respondentu, apskatot iespējas lietot valodas praksē, tomēr domā par labākām darba iespējām ārvalstīs nekā savā zemē, jo Latvijā šobrīd ir mazāk darba vietu, kurās nepieciešams sazināties svešvalodās (RVVĢ tie ir 44,77% no aptaujātajiem skolēniem, VVĢ- 41,10%) (sk.45.tab.). Nedaudz mazāk respondentu atbildējuši, ka tas būs nepieciešams gan darbam Latvijā, gan ārvalstīs (RVVĢ 40,30%, VVĢ 35,52% aptaujāto). Tomēr 14,93% RVVĢ un 23,29% VVĢ aptaujāto skolēnu saistībā ar svešvalodu prasmēm min labākas darba iespējas tieši Latvijā. DALP 5.vidusskolā tendence ir līdzīga: 39,7% (ārvalstīs), 37,2% (gan Latvijā, gan ārvalstīs) un 20,5% (Latvijā).

45.tabula. Svešvalodas vajadzēs studējot/ strādājot Latvijā, ārvalstīs/ abās/ nezinu ? (N1=67,N2=73) (Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	0	0	0	0
Latvijā	10	14,93	14,93	14,93
Ārvalstīs	30	44,77	44,77	59,70
Abas	27	40,30	40,30	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	0	0	0	0
Latvijā	17	23,29	23,29	23,29
Ārvalstīs	30	41,10	41,10	64,39
Abas	26	35,62	35,62	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

40.att. Svešvalodas vajadzēs studējot/ strādājot Latvijā, ārvalstīs/ abās?

Pirmajā aptaujā netiek iekļauti pašvērtējuma elementi. Otrajā aptaujā skolēni aicināti novērtēt savas zināšanas un prasmes trīs viņu nosauktajās populārākajās svešvalodās (līmeņi: nejūtos apguvis, vēl jāmacās, pietiekami apguvis, lietoju brīvi).

RVVĢ skolēni pašvērtējuma skalā, kurā jānovērtē savas angļu valodas prasmes, pārsvarā dod atbildi „lietoju brīvi” (38,81%). Tikai 4,48% valodu nejūtas apguvuši. Liels skaits aptaujāto arī uzskata, ka angļu valodu apguvuši pietiekamā līmenī, bet 1/5 daļa domā, ka valoda vēl jāmacās (sk.46.tab.).

VVĢ skolēnu pašvērtējums nedaudz atšķiras.

Brīvi angļu valodu lieto 47,95% un pietiekami valodu apguvuši jūtas 42,47%. Daudz mazāk uzskata, ka angļu valoda vēl jāmacās (tikai 9,59%) un neviens nemin, ka valodu nebūtu apguvis (0%). Tas izskaidrojams ar faktu, ka Valmieras Valsts ģimnāzijā angļu valoda ir 1.svešvaloda (šis faktors ietekmē atbildes uz vairākiem anketas jautājumiem).

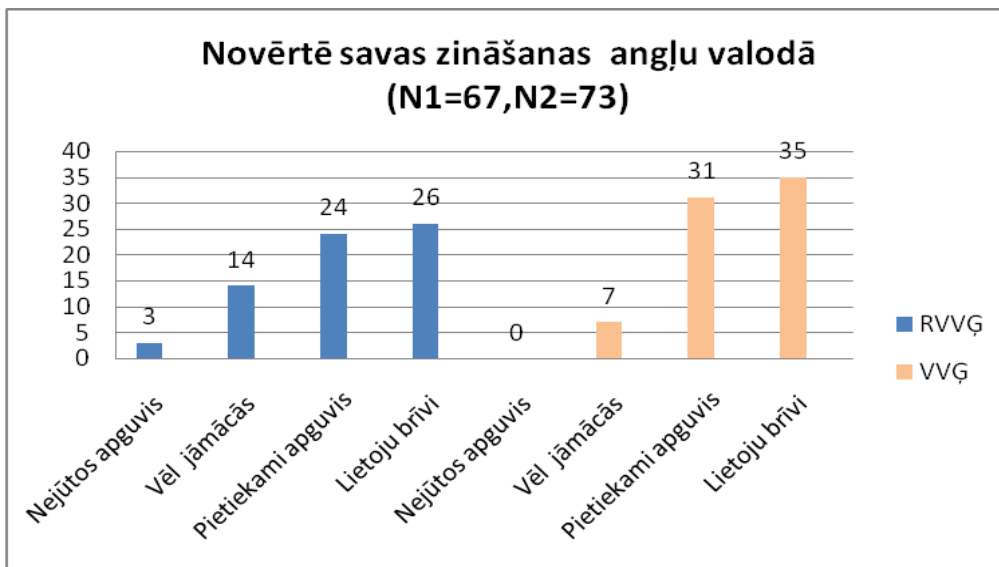
DALP 5.vidusskolā rādītāji ir līdzīgi. Apmēram tikpat respondentu cik VVĢ angļu valodu lieto brīvi (44,9%), bet pietiekami šo valodu apguvuši 35,9% (līdzīgi RVVĢ rezultātam). Angļu valodu nejūtas apguvis 1,3%.

Rezultāti liecina par Latvijas skolēnu labajām zināšanām angļu valodā salīdzinājumā ar zināšanām citās skolā apgūstamajās obligātajās un izvēles svešvalodās .

46.tabula.Novērtē savas zināšanas angļu valodā (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nejūtos apguvis	3	4,48	4,48	4,48
Vēl jāmacās	14	20,89	20,89	25,37
Pietiekami apguvis	24	35,82	35,82	61,19
Lietoju brīvi	26	38,81	38,81	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nejūtos apguvis	0	0,00	0,00	0,00
Vēl jāmacās	7	9,59	9,59	9,59
Pietiekami apguvis	31	42,47	42,47	52,05
Lietoju brīvi	35	47,95	47,95	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

41.att. Novērtē savas zināšanas angļu valodā.

Vācu valodas zināšanu un prasmju pašvērtējums atšķiras no pašvērtējuma angļu valodā. RVVĢ vācu valodu brīvi spēj lietot 1/5 daļa - 20,90% skolēnu, vairums valodu jūtas apguvuši (47,76%), apmēram 1/3 daļa atzīst, ka valodu vēl nepieciešams mācīties.

Pozitīvi vērtējams rezultāts, ka nav neviena, kas atzītu, ka vācu valodu nav apguvis. Salīdzinājumā ar angļu valodu nedaudz mazāk respondentu valodu lieto brīvi un jūtas apguvuši, un nedaudz vairāk atbild, ka valoda vēl jā mācās.

Tā kā VVĢ 1.svešvaloda ir angļu valoda, vācu valodas pratēju skaits ir mazāks.

Tomēr DSD skolā (VVĢ) , kur vācu valoda ir otrā svešvaloda, tikai 13,70% atzīst, ka vācu valodu nav apguvuši.

Arī DALP 5.vidusskolā 10,3% skolēnu atzīst, ka valodu neprot (DALP 5.vidusskolā respondentu sastāvs ir jaukts: klasēs kopā mācās skolēni ar 1.svešvalodu angļu un 1.svešvalodu vācu valodu).

VVĢ vācu valodu lieto brīvi 1,37% aptaujāto, bet 12,33% skolēnu jūtas valodu pietiekami apguvuši. Atbilde „vēl jā mācās” dota 72,60% gadījumu (sk.47.tab.).

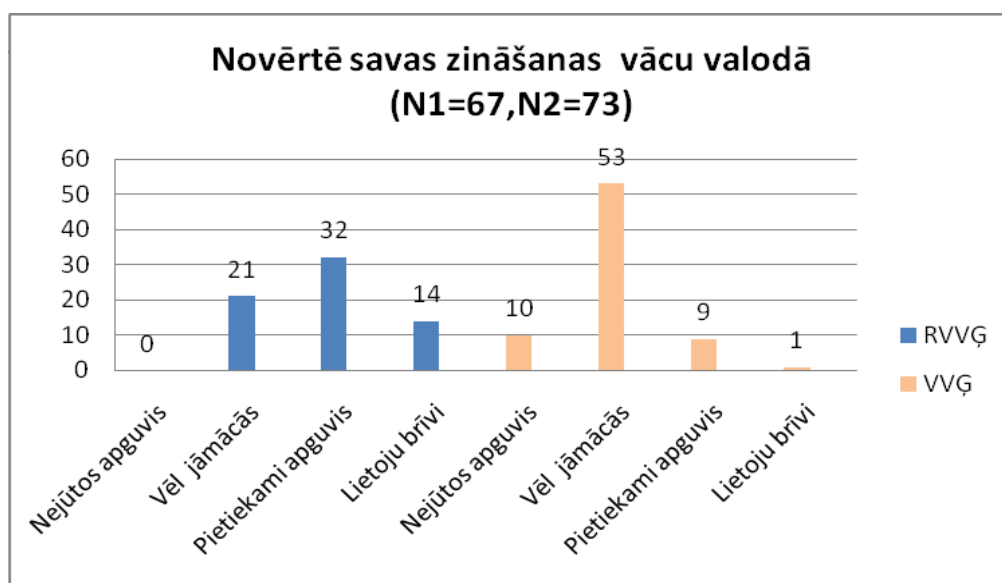
Tātad vācu valodas apgūvē skolēni saskata problēmas pat skolā ar vācu valodas specializāciju.

Tas liecina par to, ka nepieciešama nopietna vācu valodas apgūves iespēju izvērtēšana, lai pedagoģisko situāciju un skolēnu mācību sasniegumus varētu uzlabot.

47.tabula. Novērtē savas zināšanas vācu valodā (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nejūtos apguvis	0	0	0	0
Vēl jā mācās	21	31,34	31,34	31,34
Pietiekami apguvis	32	47,76	47,76	79,10
Lietoju brīvi	14	20,90	20,90	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nejūtos apguvis	10	13,70	13,70	13,70
Vēl jā mācās	53	72,60	72,60	86,30
Pietiekami apguvis	9	12,33	12,33	98,63
Lietoju brīvi	1	1,37	1,37	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

42.att. Novērtē savas zināšanas vācu valodā.

Krievu valodu lielpilsētā (Rīgā) lieto lielāks iedzīvotāju skaits, un RVVĢ respondentu atbildes parāda, ka krievu valodu brīvi lieto 23,88% un pietiekami apguvuši 22,39% aptaujāto skolēnu. 13,43% krievu valodu nejūtas apguvuši. Šāds rezultāts parāda, ka angļu valoda RVVĢ ir populārākā un vairāk apgūta nekā krievu valoda.

VVĢ krievu valodas zināšanas kopumā ir labākas par vācu valodas zināšanām, bet ievērojami vājākas par zināšanām angļu valodā.

Krievu valodu nejutās apguvuši 35,62% skolēnu, bet 31,51% atbild, ka krievu valoda vēl jā mācās, bet valodu brīvi lieto tikai katrs desmitais skolēns (t.i. 9,59%). Savu zināšanu līmeni par pietiekamu nosauc 23,29% (sk. 48.tabulu).

DALP 5.vidusskolā uz visiem jautājuma apakšpunktiem atbildes svārstās robežās no 21% līdz 28%. Brīvi valodu lieto 21,8% , kas ir nedaudz mazāk nekā RVVĢ.

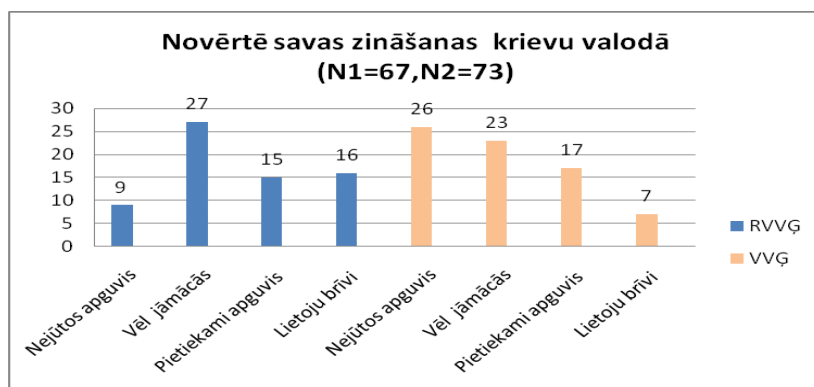
Papildus faktors, kas jāņem vērā, apskatot krievu valodas lietojuma specifiku, ir tas, ka Latvijas skolās mācās daudz skolēnu no krievvalodīgām vai jauktām ģimenēm, kurās krievu valodas prasmes daudz neatšķiras no prasmēm latviešu valodā. Šie skolēni ir bilingvāli.

Daudzu Latvijas skolu skolēniem tātad krievu valoda ir dzimtā valoda, un tas pašnovērtējumu krievu valodā paaugstina.

48.tabula.Novērtē savas zināšanas krievu valodā (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nejutos apguvis	9	13,43	13,43	13,43
Vēl jā mācās	27	40,30	40,30	53,73
Pietiekami apguvis	15	22,39	22,39	76,12
Lietoju brīvi	16	23,88	23,88	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nejutos apguvis	26	35,62	35,62	35,62
Vēl jā mācās	23	31,51	31,51	67,13
Pietiekami apguvis	17	23,29	23,29	90,42
Lietoju brīvi	7	9,59	9,59	100,0
Kopā		100,0	100,0	

43.att.Novērtē savas zināšanas krievu valodā.

Viens no skolēnu motīviem valodu apguvē, kas nosaukts pirmajā aptaujā, ir saziņa jeb komunikācija, tas nozīmē arī spējas svešvalodu saprast, to dzirdot (klausīšanās prasme).

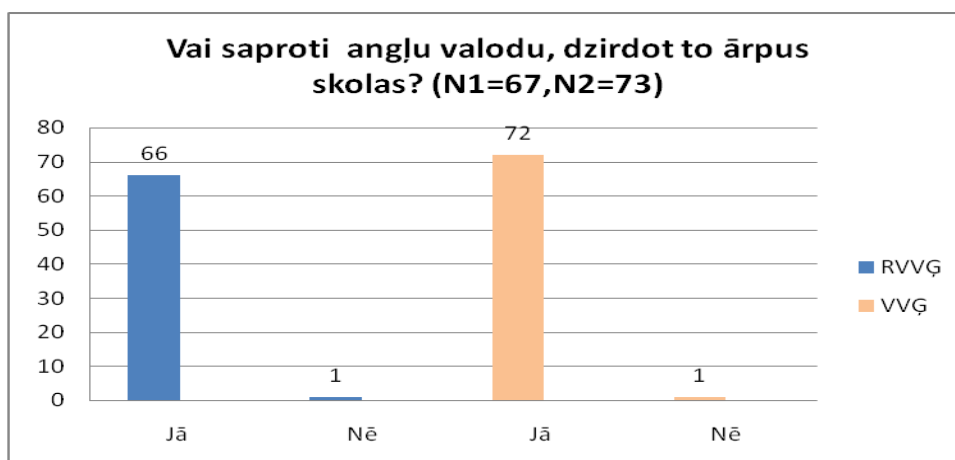
RVVĢ skolēni ārpusskolas vidē angļu valodu saprot ļoti labi, jo ārpus skolas ar populārāko valodu iznāk saskarties bieži, pārsvarā internetā un televīzijā, bet galvaspilsētā nereti arī uz ielas un iestādēs. Uz labu valodas sapratni norāda gandrīz visi aptaujātie- 98,51% no respondentiem. Tikai 1,49% aptaujāto angļu valodu, klausoties to ārpus mācību stundām, neuztver sev vēlamā līmenī. Šeit rezultāti neatšķiras no rezultātiem VVĢ (attiecīgi 98,63% un 1,37%). DALP 5.vidusskolā rezultāti arī gandrīz atbilst VVĢ rezultātiem (angļu valoda, to klausoties ārpus skolas, tiek saprasta 98,7% gadījumos, un tikai 1,3% respondentu atbild, ka angļu valodu nesaprot). Kopumā šīnī jautājumā vērojama kopīga tendence Latvijas DSD skolu aptaujāto skolēnu pašnovērtējumos par spēju valodas saprast ārpusskolas vidē.

Ja visaugstākais pašnovērtējums ir angļu valodā, tad arī angļu valodu skolēni vislabāk uztver, dzirdot to ārpus skolas mācību vides visās pētījuma bāzēs.

49.tabula. Vai saproti angļu valodu, dzirdot to ārpus skolas? (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	66	98,51	98,51	98,51
Nē	1	1,49	1,49	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	72	98,63	98,63	98,63
Nē	1	1,37	1,37	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

44.att. Vai saproti angļu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

Līdzīgs jautājums uzdots par klausīšanās prasmes līmeni vācu valodā. RVVĢ 88,06% aptaujāto skolēnu vācu valodu ārpus skolas saprot, tikai katrs devītais atzīst, ka vācu valodu ārpus skolas vides nesaprot (11,94%).

Tā kā VVĢ vācu valoda ir 2.svešvaloda, vācu valodu ārpus skolas saprot mazāk nekā puse aptaujāto (46,58%).Nedaudz vairāk par pusi atzīst, ka valodu nesaprot (53,42%) (sk.50.tab.).

DALP 5.vidusskolā atbildes līdzīgas VVĢ respondentu sniegtajām atbildēm (43,6% aptaujāto vācu valodu, klausoties ārpus skolas, saprot un 56,4% nesaprot). DSD skolās nereti viesojas vācu tautības cilvēki- kā Vācijas vēstniecības pārstāvji, VAAD, Gētes institūta darbinieki, DSD eksāmena koordinatori un viesskolotāji. Skolu tradīcija ir tāda, ka skolēni tiekas ar vācu valodā runājošiem cilvēkiem, lai vingrinātu prasmi klausīties un sazināties.

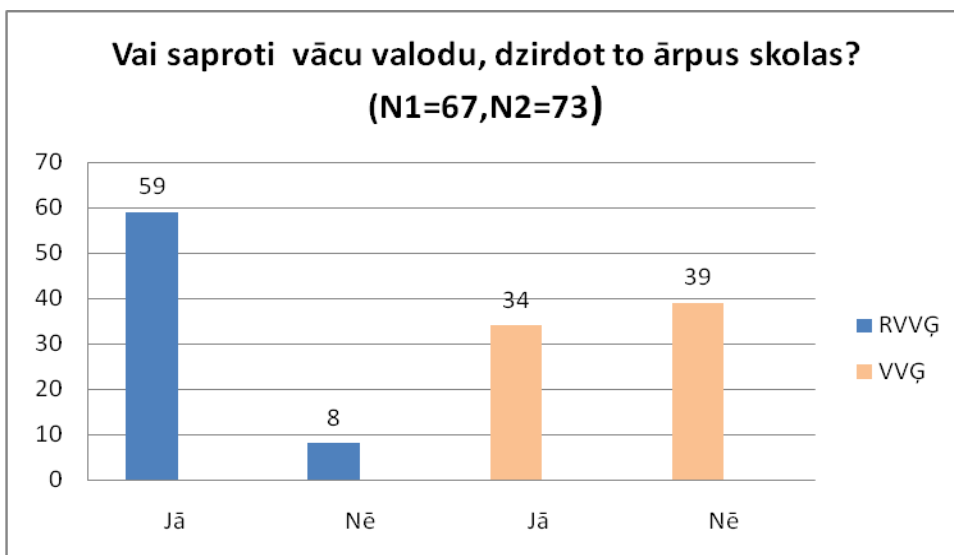
Līdzīgs mērķis tiek izvirzīts starpvalstu projektos, kuros piedalās DSD skolu skolēni (piemēram, „Comenius” u.c.). Arī skolēnu apmaiņu ietvaros ar Vācijas skolām ir iespējas sadarboties vācu valodas neformālā un formālā apgūvē. Tomēr pēdējo gadu tendence skolēnu starpā ir tāda, ka arī ar vācu valodu saistītos projektos skolēni labprātāk lieto angļu valodu, jo tā sagādājot mazāk grūtību. Līdz ar to vācu valodas apguvei paredzēts projekts pārvēršas par projektu angļu valodā vai par bilingvālu/ daudzvalodu projektu.

Skolēni atzīst, ka reti klausās ārpus skolas mūziku vācu valodā, jo tā neliekas saistoša, un daudz mazāk kā iepriekšējos gados skatās televīzijas raidījumus vācu valodā. Vairumam ģimeņu mājās nav pieejami TV kanāli vācu valodā.

50.tabula. Vai saproti vācu valodu, dzirdot to ārpus skolas? (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	59	88,06	88,06	88,06
Nē	8	11,94	11,94	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	34	46,58	46,58	46,58
Nē	39	53,42	53,42	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

45.att.Vai saproti vācu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

Krievu valodu ārpus skolas saprot 3/4 aptaujāto RVVĢ skolēnu (76,12%), 1/5 daļa nesaprot (23,88%). VVĢ rezultāts ir atšķirīgs: 60,27% spēj krievu valodu saprast, bet 39,73% nespēj.

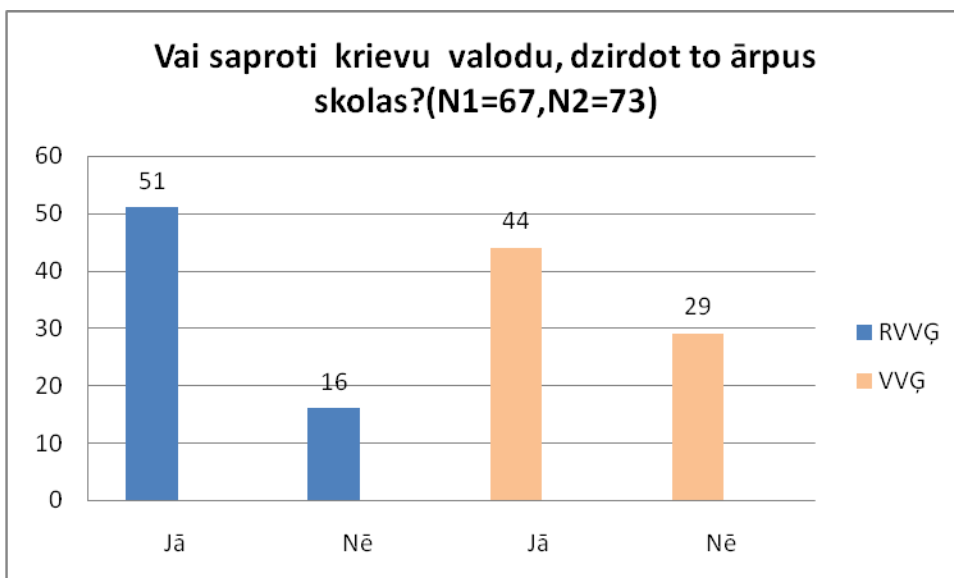
Rezultāti par krievu valodas klausīšanās sapratni DALP 5.vidusskolā līdzinās respondentu atbilžu kopsavilkumam galvaspilsētā (78,2% un 21,8%).

Dati prezentēti 51.tabulā un 46.attēlā.

51.tabula. Vai saproti krievu valodu, dzirdot to ārpus skolas? (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	51	76,12	76,12	76,12
Nē	16	23,88	23,88	100,00
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	44	60,27	60,27	60,27
Nē	29	39,73	39,73	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

46.att. Vai saproti krievu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

Daudzvalodības temata kontekstā aptaujā ietverts jautājums arī par citām valodām. RVVĢ kā lielpilsētas mācību iestādē saskare ar svešvalodām bijusi lielāka kā citās pētījuma bāzēs. Līdz ar to katrs septītais saprot vēl kādu ārpus trim apskatītajām svešvalodām (14,93%). 85,07 % nevienu citu valodu nesaprot.

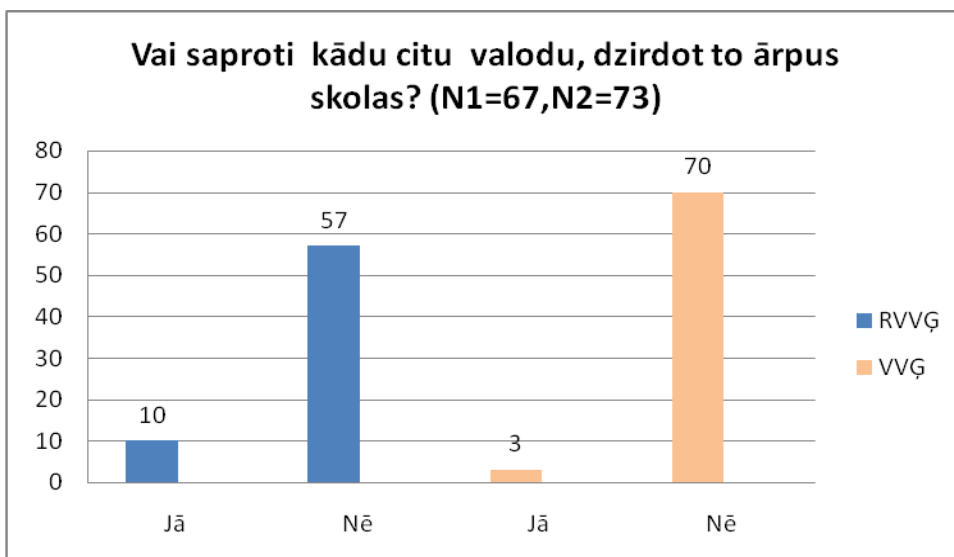
VVĢ nevienu citu valodu bez angļu, krievu vai vācu nesaprot 95,89% aptaujāto skolēnu, bet saprot- 4,11% (sk.52.tab.).

Atbildes DALP 5.vidusskolā attiecīgi ir 91% un 9%.

52.tabula.Vai saproti kādu citu valodu, dzirdot to ārpus skolas? (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Jā	10	14,93	14,93	14,93
	Nē	57	85,07	85,07	100,0
	Kopā	67	100,0	100,0	
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Jā	3	4,11	4,11	4,11
	Nē	70	95,89	95,89	100,0
	Kopā	73	100,0	100,0	

47.att. Vai saproti kādu citu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

Bez klausīšanās prasmes pašnovērtējuma respondenti tiek aicināti atbildēt arī uz to, kā viņi vērtē savu lasīšanas prasmi.

RVVĢ 95,52 % saprot internetā (mājas lapās) lasīto angļu valodā, bet 4,48% atzīst, ka nesaprot.

VVĢ pilnīgi visi aptaujātie skolēni angļu valodā lasīto saprot (sk.53.tab.).

DALP 5.vidusskola ierindojas otrajā pozīcijā:

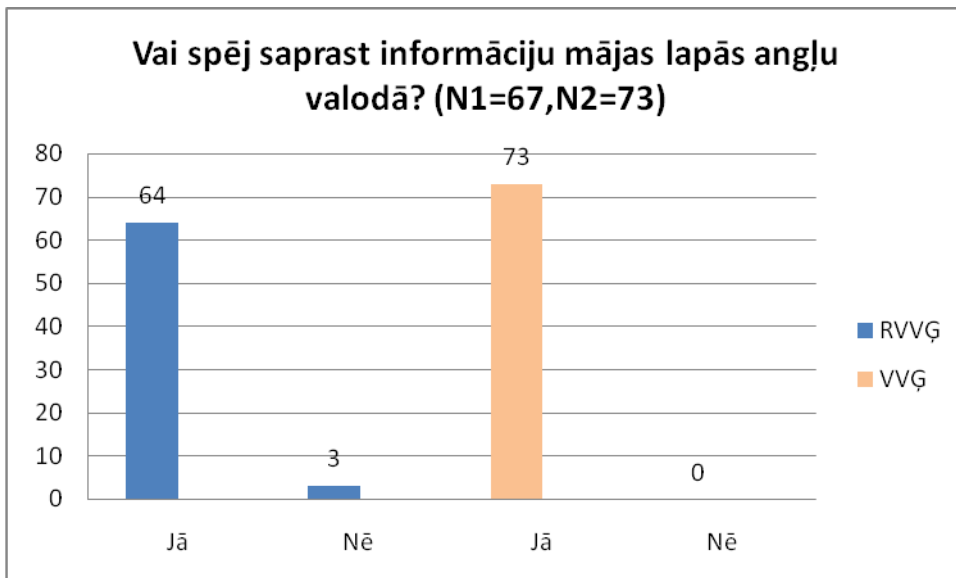
apstiprinoši uz jautājumu atbild 96,2%,

noliedzoši - 3,8%.

53.tabula.Vai spēj saprast informāciju mājas lapās angļu valodā? (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Jā	64	95,52	95,52	95,52
	Nē	3	4,48	4,48	100,0
	Kopā	67	100,0	100,0	
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Jā	73	100,0	100,0	100,0
	Nē	0	0,0	0,0	100,0
	Kopā	73	100,0	100,0	

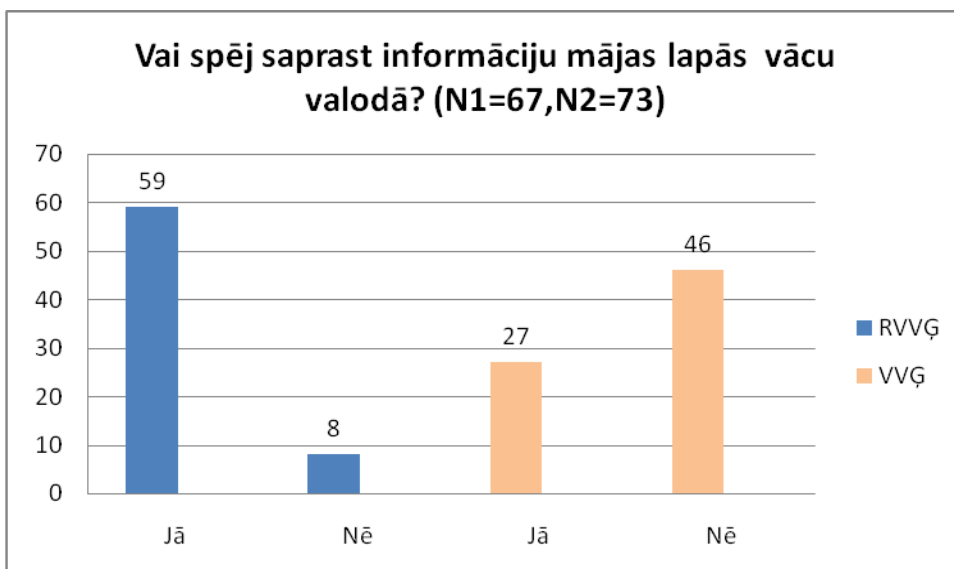
48.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās angļu valodā?

Tāds pats jautājums uzdots par lasīšanas prasmi vācu valodā. Liels skaits RVVĢ skolēnu lasīto saprot- vairāk kā 4/5 (88,06%), tikai katrs devītais nesaprot (11,94%). Skolā, kur vācu valoda ir 2.svešvaloda (VVĢ) , lasīšanas prasme nav tik augsta, tomēr vairāk par 1/3 respondentu (36,99%) mājas lapās lasīto vācu valodā saprot. 63,01% uzskata, ka nesaprot (sk.54.tab.).

DALP 5.vidusskolā šie rādītāji ir zemāki nekā RVVĢ, bet augstāki nekā VVĢ - t.i. 67,9% un 32,1%.

54.tabula.Vai spēj saprast informāciju mājas lapās vācu valodā? (N1=67,N2=73) (Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	59	88,06	88,06	88,06
Nē	8	11,94	11,94	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	27	36,99	36,99	36,99
Nē	46	63,01	63,01	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

49.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās vācu valodā?

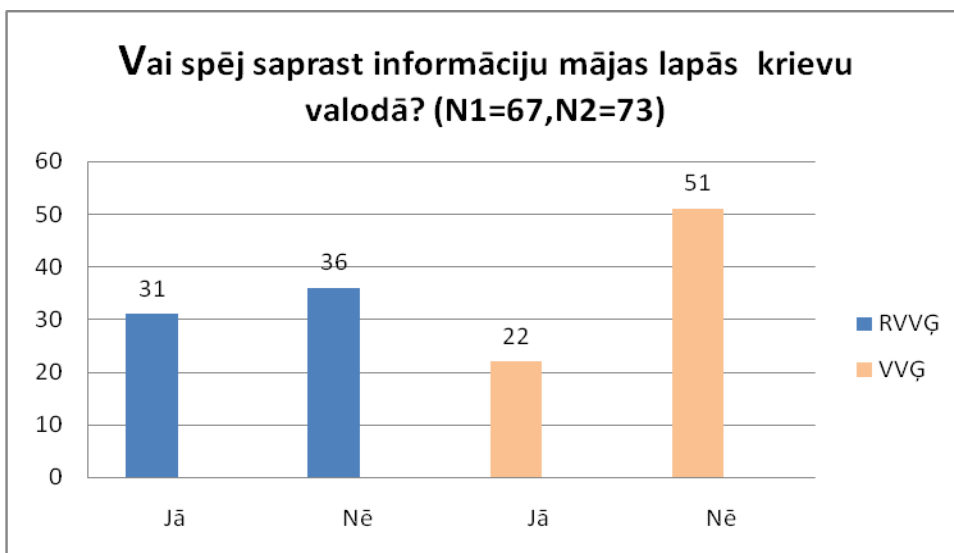
Kā parāda aptaujas rezultāti 55.tabulā, krievu valodā informāciju internetā vietnēs un mājas lapās saprot 46,27% no RVVĢ skolēniem, bet vairāk ir to, kas lasīto nesaprot (53,73%).

VVĢ lasīto informāciju krievu valodā saprot mazāk nekā 1/3 (30,14%), bet nesaprot vairāk nekā 2/3 (69,86%).

DALP 5.vidusskolā apmēram puse aptaujāto saprot un puse nesaprot tekstus, kas lasīti internetā krievu valodā (51,3% un 48,7%).

55.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās krievu valodā? (N1=67,N2=73) (Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	31	46,27	46,27	46,27
Nē	36	53,73	53,73	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	22	30,14	30,14	30,14
Nē	51	69,86	69,86	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

50.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās krievu valodā?

Līdzīgi kā klausīšanās prasmes tiek izziņātas vēl kādā svešvalodā ārpus trim apskatītajām, ir mēģināts noskaidrot arī lasīšanas prasmes citās valodās (bez krievu, vācu un angļu valodas).

Rezultāti līdzinās atbildēm uz jautājumu, vai tiek saprasta audiāla informācija citās svešvalodās.

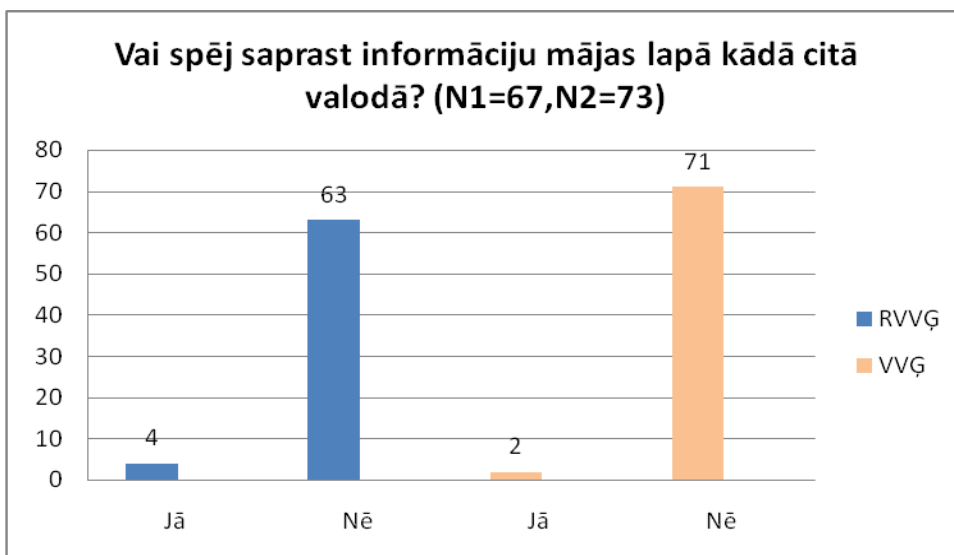
Arī lasītāju pārējās svešvalodās ir maz:

RVVĢ tekstus citās valodās saprot 5,94%, bet VVĢ 2,74% aptaujāto (sk.56.tab.).

DALP 5.vidusskolā šis rādītājs ir 5,1%.

56.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapā kādā citā valodā? (N1=67,N2=73) (Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	4	5,97	5,97	5,97
Nē	63	94,03	94,03	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jā	2	2,74	2,74	2,74
Nē	71	97,26	97,26	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

51.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās kādā citā valodā?

Globāli svarīgs ir jautājums par vienvalodības un daudzvalodības tendencēm sabiedrībā, par ko daudz diskutē Eiropas valodnieki un politiķi, ne tikai pedagogi.

To, ka ar laiku pasaulē noteicošā būs daudzvalodība, prognozē 86,57% RVVĢ aptaujāto skolēnu un 69,86% VVĢ aptaujāto skolēnu, kas katrā no skolām ir vairāk nekā 2/3 (sk.57.tab.).

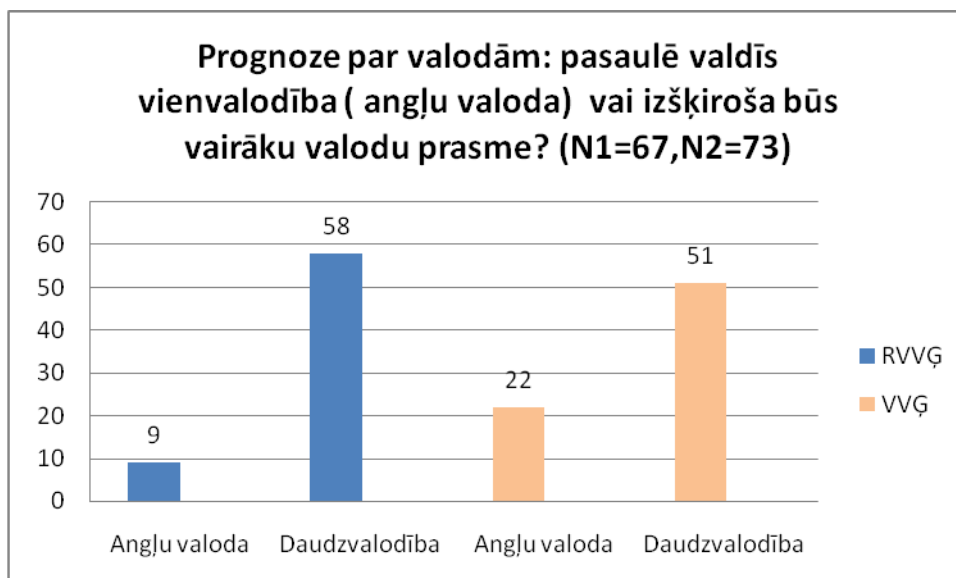
DALP 5.vidusskolā rezultāts līdzinās RVVĢ iegūtajam rezultātam: daudzvalodības tendences pieaugumu pasaulē paredz 84,6% jeb vairāk kā 4/5 aptaujāto.

Apskatot vienvalodības tendences, skolēniem aptaujā ir paskaidrots, ka runa ir par angļu valodu kā valdošo valodu pasaulē.

57.tabula. Prognoze par valodām: pasaulē valdīs vienvalodība (angļu valoda) vai izšķiroša būs vairāku valodu prasme? (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Angļu valoda	9	13,43	13,43	13,43
Daudzvalodība	58	86,57	86,57	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Angļu valoda	22	30,14	30,14	30,43
Daudzvalodība	51	69,86	69,86	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

52.att. Prognoze par valodām: pasaulē valdīs vienvalodība vai daudzvalodība?

Ar aptaujas palīdzību tiek noskaidrots arī skolēnu individuālais viedoklis par to, kāda valodu politika viņiem būtu pieņemamāka. Aptaujā iekļautais atbilžu variants „nezinu” pieļauj, ka skolēni par šo jautājumu nav domājuši.

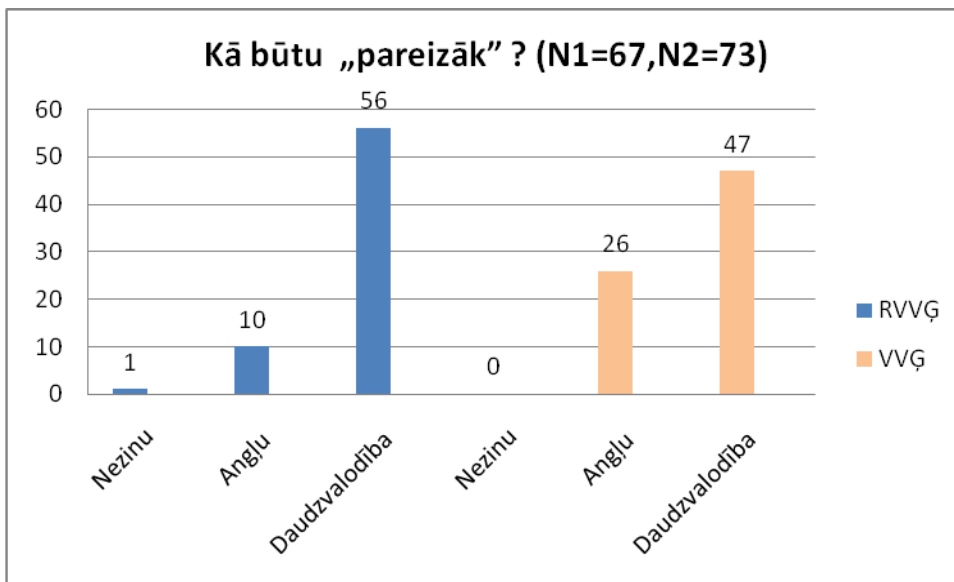
Daudzvalodību RVVĢ respondentu vidū atbalsta 83,58%, bet VVĢ 64,38%.

Tātad DSD skolā, kurā 1.svešvaloda ir angļu valoda, citas valodas šķiet mazāk interesantas un vajadzīgas, lai tās kvalitatīvi apgūtu. RVVĢ 1,49% aptaujāto atbildi nezina, bet VVĢ atbildes devuši visi respondenti (sk.58.tab.) DALP 5.vidusskolā daudzvalodību atbalsta 78,2% aptaujāto skolēnu, kas ir vairāk nekā VVĢ, bet mazāk nekā RVVĢ.

58.tabula. Kā būtu „pareizāk” ? (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	1	1,49	1,49	1,49
Angļu	10	14,93	14,93	16,42
Daudzvalodība	56	83,58	83,58	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	0	0	0	0
Angļu	26	35,62	35,62	35,62
Daudzvalodība	47	64,38	64,38	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

53.att.Vienvalodība vai daudzvalodība: kā būtu pareizāk?

Mazliet savādāk nekā pirmajā anketā formulēts jautājums par to, ar kuru svešvalodu skolā jāsāk apgūt svešvalodas. Pamatā abās skolās - RVVĢ un VVĢ- atbildēm vajadzētu sakrist ar atbildēm, kas dotas pirmajā anketā, kur valodu apguves secības nepieciešamība tiek formulēta divos jautājumos (vai valodu apguve skolā noteikti jāsāk ar populārāko valodu (angļu) un vai skolas 1.svešvaloda varētu būt jebkura populāra svešvaloda).

Abas anketas skolēni aizpildīja vienā dienā, tādēļ atbildēm uz vienu un to pašu jautājumu pēc būtības nevajadzētu atšķirties. Pētījuma mērķis bija noskaidrot to, cik pieņemums par pirmo mācāmo svešvalodu aptaujāto grupā ir noturīgs vai noturīgs.

Skolā ar vācu valodu kā 1.svešvalodu valodu mācības skolā ar angļu valodu vēlētos sākt gandrīz puse aptaujāto skolēnu - 49,26%, ar citu valodu 31,34%. Katrs septītais atbild „nezinu”.

5,97% uzskata, ka valodas var mācīties paralēli- vairākas vienlaicīgi (sk.59.tab.). VVĢ nevis ar angļu, bet ar kādu citu valodu svešvalodu apguvi skolā vēlētos uzsākt tikai 8,22%.Vairākas valodas mācīties vienlaicīgi iesaka 6,85% aptaujāto. 13,83% VVĢ respondentu uz jautājumu par valodu apguves secību atbild „nezinu”.

DALP 5.vidusskolā ar citu valodu (ne angļu) valodu apguvi gatavi uzsākt 14,1% , kaut arī pirmajā anketā (šinī pētījuma bāzē ar 1 gada intervālu) atbalstītāju skaits kādai citai valodai ir bijis 75%. Otrajā anketā tāds pats respondentu skaits (75,6%) atbalsta populāro tendenci valodu mācības sākt ar angļu valodu.

Ja pirmajā anketā iniciatīvu par citu svešvalodu kā pirmo valodu apguves procesā trīs skolās kopumā atbalstīja 55 % līdz 79% , otrajā anketā tikai 8% līdz 31% (8,22% VVĢ, 14,1% DALP 5.vidusskola, 31,34% RVVĢ). Tas norāda uz gadījumu, ka aptaujātie nav

konsekventi savā lēmumā, ka nav stabila viedokļa un ka par šādu jautājumu iepriekš nav diskutēts.

Līdz ar to daudzos gadījumos skolēni neapzina priekšrocības un trūkumus, kas saistīti ar 1.svešvalodas izvēli.

Novirzes statistikā var rasties arī ar papildus izvēļu iekļaušanu („vairākas valodas vienlaicīgi” un „nezinu”).Ja aptaujāto skolēnu viedoklis būtu stabils, tad statistiskā nobīde nebūtu tik ievērojama.

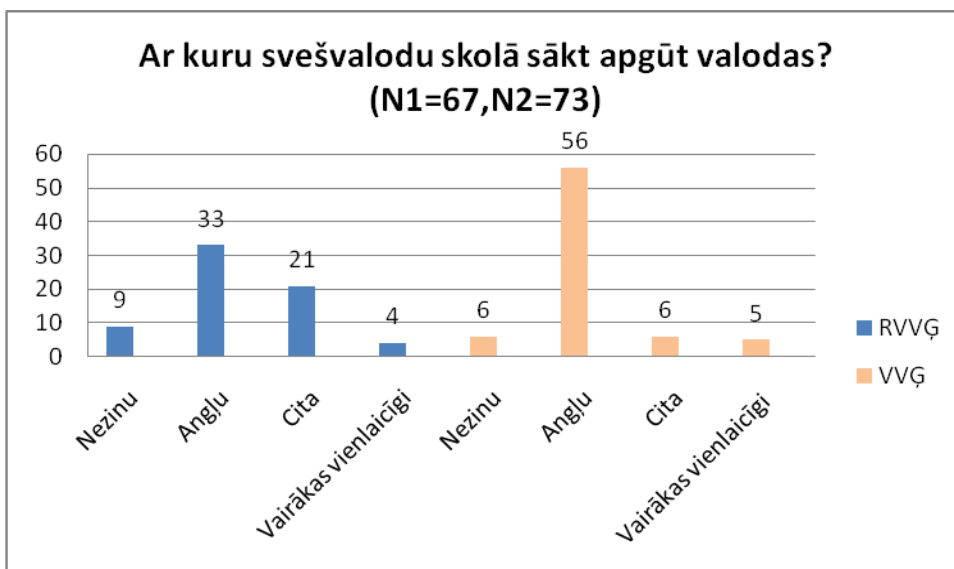
Tomēr atbildes uz pirmās anketas jautājumu par to, vai valodu apguve skolā jāsāk ar angļu valodu un uz otrās anketas jautājumu par to, ar kuru svešvalodu sākt apgūt valodas, liek secināt, ka daudz vairāk skolēnu uzskata, ka skolās, t.sk. arī DSD skolās, sākumskolas klasēs svešvalodu mācības jāuzsāk ar angļu valodas apguvi.

Tā ir pašreizējā un arī tradicionālā tendence valodu apgūvē visā pasaulē laikā, kad viss tiek unificēts, arī pasaules saziņas valoda, jo to nosaka straujā globalizācijas procesu attīstība.

59.tabula. Ar kuru svešvalodu skolā sākt apgūt valodas? (N1=67,N2=73)

(Autores apkopota statistika, 2013)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	9	13,43	13,43	13,43
Angļu	33	49,26	49,26	62,69
Cita	21	31,34	31,34	94,03
Vairākas vienlaicīgi	4	5,97	5,97	100,0
Kopā	67	100,0	100,0	
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nezinu	6	8,22	8,22	8,22
Angļu	56	76,71	76,71	84,93
Cita	6	8,22	8,22	93,15
Vairākas vienlaicīgi	5	6,85	6,85	100,0
Kopā	73	100,0	100,0	

54.att. Ar kuru svešvalodu sākt apgūt valodas?

Secinājumi

Aptaujas rezultāti parāda, ka pētījuma bāzē (DSD skolās) aptaujātie skolēni ir atvērti daudzvalodībai un ir motivēti mācīties vairākas valodas.

Vairums no skolēniem jau ir daudzvalodīgi, jo vidusskolas posmā pietiekamā līmenī prot trīs svešvalodas, kas jau apgūtas līdz 9.klasei. Valodu padziļināta apguve skolā uzlabo zināšanas un prasmes gan konkrētajā skolas prioritārajā valodā, gan pārējās skolā piedāvātajās svešvalodās.

Svešvalodu prasme veicina intelekta spēju attīstību, uz ko norāda skolēni jautājumā par valodu apguves motīviem.

Par lingvistisko spēju attīstību DSD skolās liecina arī atbildes uz konkrētiem jautājumiem, kuros tiek apzināts respondentu lasīšanas un klausīšanās prasmju līmenis. Mutvārdu komunikācijas prasmes vēlas apgūt visu aptaujāto grupu respondenti. Tas nenorāda uz to, ka runāšanas prasmes ir zemā līmenī (tās ir labas, ja apskata centralizēto eksāmenu rezultātus), taču minēto skolu jaunieši uzskata, ka komunikācija svešvalodās būtu vēl veiksmīgāka, ja sarunvalodas prasme stundās tiktu vingrināta vēl vairāk.

DSD skolās aptaujātie skolēni uzskata, ka visnozīmīgākā valoda ir angļu valoda. Par angļu valodas popularitāti un lielo izplatību ir daudz pētījumu. Tomēr gandrīz visi DSD skolās aptaujātie skolēni valodas specializāciju uzskata par priekšrocību, lai gan tas ir apjomīgs papildus mācību darbs valodu apgūvē, kā, piemēram, gatavošanās DSDI un DSDII eksāmeniem. Kopumā tāds darbs ir nepieciešams, jo vācu valodu, kā parāda aptauju rezultāti, skolēni apguvuši ne tik labā līmenī kā angļu vai krievu valodu- neskatoties uz to, ka DSD skolās vācu valoda ir 1.svešvaloda.

Labākas vairāku valodu prasmes ir skolās, kurās valodu apguve nav sākta ar angļu valodu. Ja skolas pirmā svešvaloda ir angļu valoda, motivācija mācīties citas svešvalodas samazinās. Tā ir pazīme, kas var stabilizēt vienvalodības tendences valodu apguvē.

Svarīgas Latvijā ir arī krievu valodas prasmes. Lai skolu jaunieši veiksmīgi integrētos daudzvalodu vidē un veidotu karjeru, nepieciešamas angļu, krievu un vēl kādas valodas prasmes, jo vairums DSD skolu jauniešu vēlas dzīves darbībā izmantot priekšrocības, ko sniedz vairāku valodu apguves iespējas.

3.3.4. 2011. un 2012.m.g. aptauju atkārtojums pētījuma bāzē 2013./2014.m.g.- valodu apguves motivācijas līmeņa stabilitātes noteikšanai ilgākā laika periodā

2013./2014. mācību gadā autore atkārtoti aptaujāja pētījuma bāzes skolēnus (t.i divus un trīs gadus pēc iepriekšējās aptaujas) , lai konstatētu, kādas tendences kļūst par vadošajām skolēnu pieņēmumos par valodu mācībām, par valodu apguves nozīmi, motīviem un cik tās ir noturīgas ilgākā laika periodā. Aptaujas mērķi un uzdevumi neatšķiras no aptaujas pirmā perioda- tas ir - 2011. un 2012.gadā.

60.tabula. Atkārtota 2011.gada aptauja (N=79) (Autore apkopota statistika, 2014)

<i>Jautājums</i>	<i>Pozitīvās atbildes 2011.gadā (jā+ noteikti)</i>	<i>Pozitīvās atbildes 2014.gadā (jā+ noteikti)</i>	<i>Tendence (+/-) (%)</i>
Vai skolai jāpiedāvā apgūt vismaz trīs svešvalodas?	99%	98,7%	- 0,3%
Vai skolas 1.svešvaloda varētu būt jebkura populāra svešvaloda?	75%	74,6%	- 0.4%
Ģimenes atbalsts vairāku valodu apguvē	96%	97%	+ 1%
Vai gatavošanās DSDII eksāmeniem nozīmē intensīvāku valodas apguvi?	87%	89.8%	+ 2,8%
Skolēnu atbalsts DSDI eksāmena ieviešanai skolā	54%	84,8%	+ 30,8%
Vai tu izmanto medijus svešvalodu apguvē?	81%	78,5%	- 2,5%
Vai jaunietim, skolā mācoties svešvalodas, vairāk jāakcentē komunikācijas prasmes?	94%	94,9%	+ 0.9%
Vai izmantojiet privātstundas, kursus, konsultācijas svešvalodu prasmju pilnveidē?	26%	16,4%	- 9,6%
Vai valodu apguve jāuzsāk pēc iespējas agrāk?	67%	65,8%	- 1,2%
Vai vairāku valodu prasme ir būtisks stimuls jauniešu izceļošanai?	46%	39.2%	- 6,8%

Lai arī autore skolēniem pētījumu bāzē dod aizpildīt pirms 3 gadiem sastādītu anketu, kuras rezultāti viņiem nav zināmi ,atšķirības atbildēs ir nelielas (arī skolēnu vecuma grupa ir tā pati- vidusskolas vecākais posms).

Ja pirms trim gadiem 99% aptaujāto atzīst, ka skolai jāpiedāvā apgūt trīs svešvalodas, tad 2014.gadā par to pārliecināts tikpat liels aptaujāto skaits: 98,7 %.

Daudzvalodības piekritēju skaits arī saglabājas nemainīgs, t.i., uzdodot jautājumu par 1.svešvalodu skolā. Pirmajā aptaujā 3/4 jeb 75% skolēnu izsaka viedokli, ka skolas 1.svešvaloda var būt jebkura populāra valoda, bet 2014.gadā šāds viedoklis ir 74,6 % skolēnu, neskatoties uz to, ka populārākā valoda skolā ir angļu valoda.

Arī ģimenes atbalsts trīs valodu apguvē ir saglabājies augsts- no 96% pakāpies uz 97%. Lielāks ir respondentu skaits (par 2,8%) , kas novērtē intensīvo darbu DSDII gatavošanā. Tas izskaidrojams ar to, ka DSDII kandidāti ar valodu strādā pastiprināti un saņem atšķirīgus uzdevumus gan stundās, gan mājās.

Vislielākais kāpums ir pozitīva tendence 2014.gadā jautājumā par atbalstu DSDI eksāmenam pamatskolā. Trīs gadus pēc kārtas pēc eksāmena ieviešanas Latvijā pētījuma bāzē šis eksāmens ir nokārtots ar ļoti labiem panākumiem - un tas nav palicis nepamanīts (kāpums respondentu sniegtajās atbildēs ir par 30,8%!).

Tātad gatavošanās DSDI eksāmenam pamatskolā, neskatoties un papildus slodzi, jo 9.klasē ir arī citi eksāmeni, beidzot pamatskolu- t.sk. valsts eksāmens vācu valodā- motivē skolēnus kārtot starptautiski atzītu vācu valodas eksāmenu. Labie rezultāti norāda uz valodu skolas mācību kvalitāti vācu valodā un uz skolēnu (arī vecāku) motivāciju, strādāt papildus un pēc nedaudz atšķirīgām metodēm, lai sagatavotos starptautiski atzīta eksāmena nosacījumu izpildei.

Skolēni nedaudz retāk kā iepriekš uzsver mediju lomu svešvalodu apguvē. Tas, iespējams, ir tik pašsaprotami, ka jaunieši lasa un raksta internetā svešvalodās, ka šīs darbības netiek uztvertas kā „valodu apguve”, kā mācīšanās. Tā jau ir kļuvusi par skolēnu ikdienu, un svešvaloda jau ir rīks citām mācību un sadzīves darbībām, ko drīzāk var vērtēt pozitīvi, kaut arī tendence apzināti izmantot medijus valodu apguvē procentuāli par 2,5% ir kritusies.

Jau daudzus gadus ir akcentēta skolēnu vēlme stundās vairāk runāt, komunicēt mutvārdos. Arī aktuālā 2014.gada aptauja parāda, ka šī tendence ir noturīga un vēl vairāk pieaug (no 94% uz 94,9%), kaut gan centralizētajos eksāmenos un DSDII eksāmenā ļoti būtiski ir labi izpildīt rakstu daļu, lai eksāmens tiktu nokārtots. Skolēni II semestrī (sevišķi 12.klasēs) domā ne tikai par savu eksāmenu rezultātiem, bet arī par tālāko mērķi valodu prasmēs, t.i. kā sazināties ar ārvalstu pilsoņiem vai kā valodu praktiski izmantos turpmāk.

Ja respondenti pirms trim gadiem atzīst, ka ārpus skolas neapmeklē valodu kursus un privāttundas (to dara tikai 1/ 4), tad 2014. gada aptaujā šis skaitlis ir samazinājies vēl vairāk (par 9,6%). Tas liecina par to, ka skolēni paļaujas uz stundās mācīto, tātad uz tām zināšanām,

ko svešvalodās apgūst skolā (citi varianti: ģimenēm trūkst līdzekļu papildus nodarbībām, vai arī ne skolēni, ne vecāki nav motivēti pastiprināti pievērsties tieši valodu apguvei, par prioritātēm izvēloties citas mācību iestādē piedāvātās izglītības jomas).

Būtiski nemainās arī skolēnu viedoklis par svešvalodu agrīnu apguvi. Pirms trim gadiem šādu viedokli paņēma 2/3 aptaujāto (67%) , arī 2014.gadā tās ir 2/3 (65,8%).

Kopumā var izdarīt secinājumus, ka valodu mācības DSD skolā saglabā savu nozīmi un ka skolēnu motivācija iedziļināties jautājumos par valodu apguves aktualitāti nemazinās. Skolā tāpat kā valstī ir samazinājies skolēnu skaits vidusskolas vecākajā posmā, un skolēni tendēti vairāk domāt par eksakto zinātņu studijām vai par darba gaitām, kas liekas svarīgāk viņu tālākajā dzīvesdarbībā. Tomēr skolēni apzinās svešvalodu „klātbūtni” jebkurā viņu interesējošajā izglītības vai darba jomā.

Jautājumā par to, vai vairāku valodu prasme būtiski stimulē jauniešus izceļot, arī tiek saņemts mazāk pozitīvu atbilžu kā pirms trim gadiem (t.i. par 6,8%). Jaunieši nesaista valodu prasmes tieši ar izceļošanu. Tātad izceļot var arī, valodas neprotot - un valodas var prast un izmantot arī tepat Latvijā, nekur neemigrējot (skolēnu atbildes par valodu prasmju saistību ar izceļošanu: 2011.gadā 46%, 2014.gadā 39,2%).

2012.gada aptaujas rezultāti arī būtiski neatšķiras no skolēnu sniegtajām atbildēm 2014.gadā. Kā redzams autores sastādītajā tabulā (61.tabula) , vēl lielāks skaits skolēnu uzskata valodas specializācijas skolu par priekšrocību savā izglītošanās procesā: kāpums ir 3,9%, un tie kopā ir 94,9% no aptaujātajiem skolēniem. Liels ir to atbilžu pieaugums, kurās pozitīvi tiek novērtēts DSDII eksāmens kā svarīgs priekšnoteikums vācu valodas labākā apguvē.

Kas attiecas uz lielāku runas prasmju apguves īpatsvaru stundās, atbildes kā vienmēr tendenciozi liecina par to, ka runas prasmju vingrināšana nav pietiekama (kāpums 2,8%). Jautājumā par skolēna valodu lietojumu perspektīvā nedaudz pieaudzis to respondentu skaits, kas uzskata, ka valodas vairāk nepieciešamas ārvalstīs (kāpums 4,6%), bet vēl lielāks skolēnu skaits apzinās, ka svešvalodu prasmes var izrādīties vajadzīgas Latvijā uz vietas (kāpums 12,4%).

Saglabājas arī tendence valodu lietojumā: visvairāk skolēnu brīvi lieto angļu valodu (kāpums 3,2%)- un tā ir apmēram puse no respondentiem. Vācu valodas brīvs lietojums pieaudzis par 1%, tomēr saglabājas zems citu valodu vidū- tikai 7,5% skolēnu atzīst, ka vācu valodu pārvalda. Krievu valodas prasmes arī uzlabojušās par 3,5%, un šo valodu brīvi lieto 25,3% jeb katrs 4.skolēns.

Būtiskajā jautājumā par daudzvalodību un vienvalodību nākotnes pasaulē skolēni tāpat kā pirms 2 gadiem ir pārliecināti, ka noteicoša valodu politikā būs daudzvalodība (2012.gadā 84,6%, 2014.gadā 82,2%). Ja pirms 2 gadiem 78,2% uzskatīja, ka tas ir pieņemamākais variants, tad 2014.gadā šis rādītājs ir vēl lielāks: 79,7%.

Arī jautājums par to, ar kuru valodu būtu jāuzsāk svešvalodu mācības skolā, liecina par labu daudzvalodībai: pirms 2 gadiem ar angļu valodu mācības vēlējās sākt 75,6% respondentu, bet 2014.gadā ievērojami mazāk - 60,7%.

Par 8,6% pieaudzis to skolēnu skaits, kuri uzskata, ka labāk valodu mācības sākumskolā sākt ar mazāk populāru valodu (2012.gads- 14,1% , 2014.gads- 22,7%).

3.3.5. Svešvalodu lietojums DSD skolu absolventu vidū- apliecinājums jauniešu veiksmīgai integrācijai multikulturālā sabiedrībā (2012.gada aptaujas materiāli)

2012.gadā aptaujāti 96 vācu valodas specializācijas skolas (pamatpētījuma bāzes) absolventi, kas DALP 5.vidusskolau beiguši pirms 2 - 15 gadiem (3.pielikums).

Pētījuma mērķis:

- konstatēt svešvalodu prasmju noturību un lietošanas nepieciešamību tālākajā dzīves darbībā.

Mērķauditorija ir gan absolventi, kas vēl studē, gan tie, kas studijas beiguši un strādā, lai iegūtu datus par daudzveidīgām valodu lietojuma iespējām pēc valodu apguves skolā. Tādā veidā iegūtās ziņas parāda valodas skolā sasniegtos rezultātus valodu apguvē tuvākā un tālākā perspektīvā.

Respondenti tiek aicināti sniegt atbildes sociālajos tīklos, jo reti kurš dzīvo un strādā vai mācās Liepājā. Piedalīšanās aptaujā ir brīvprātīga. Piezīme: visi respondenti ir autorei pazīstami, jo mācījušies DALP 5.vidusskolā pēdējo trīsdesmit gadu laikā. Nav ņemtas vērā bijušo skolēnu kādreizējās sekmes vācu valodā. Vairumam bijušo skolēnu pamatskolā nav mācīta angļu valoda (vai arī mācīta tikai fakultatīvi).

Pētījumā datu ieguvē un apstrādē izmantota anketēšanas metode, reģistrācijas un ranžēšanas elementi.

Galvenais uzdevums - noskaidrot, vai valodu specializācijas skolas absolventi

- saskārušies ar nepieciešamību prast svešvalodas savā dzīves darbībā pēc skolas beigšanas;
- lieto skolā un ārpus skolas iemācītās valodas kā līdzekli savā profesionālajā darbībā, privātu sakaru veidošanā ar paziņām ārvalstīs un pašattīstībā (piemēram, informācijas ieguve pašizglītībā, citu valstu kultūras iepazīšana u.c.).

Uzdevumi ir izzināt arī

- visbiežāk lietotās svešvalodas absolventu vidū;

- absolventu viedokļus un ieteikumus attiecībā par valodu apguves specifiku skolā, balstoties uz viņu personīgo pieredzi.

Lai noskaidrotu Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas absolventu svešvalodu prasmes un to lietojumu ikdienā, tiek aptaujāti **96 respondenti**, kuru dzīves vieta ir gan Latvija, gan Eiropas valstis (konkrēti: Anglija, Vācija, Dānija, Zviedrija).

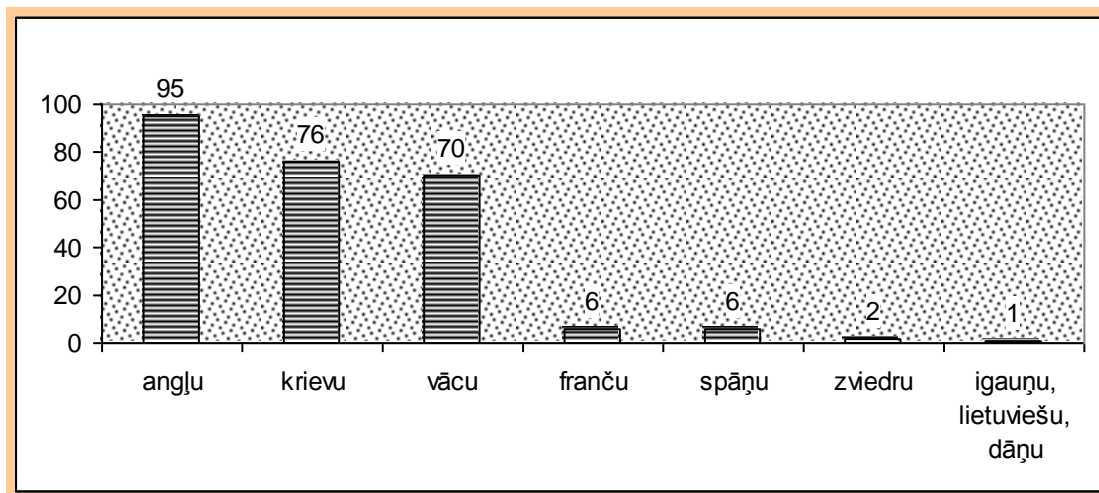
Uz jautājumu, kuras valodas absolventi lieto darba vai privātajā dzīvē, tiek saņemta informācija par 9 valodu izmantošanu.

Populārākās no tām ir *angļu, krievu un vācu valoda*:

- angļu valodu lieto 95 respondenti (98,9%);
- krievu valodu 76 respondenti (79,2%);
- vācu valodu 70 (72,9%) (skat. 55.attēlā).

Tāda pati ir arī vidusskolā aptaujāto skolēnu populārāko / mīļāko svešvalodu secība gan 2011., gan 2012./2013. un 2013./2014. mācību gadā.

Ārpus skolas jauniešiem bijusi vajadzība nostiprināt arī franču un spāņu valodas zināšanas un prasmes, no jauna apgūt kaimiņvalstu - Lietuvas un Igaunijas, kā arī dažas no skandināvu valodām.

55.attēls. Svešvalodu lietojums skolas absolventu vidū (N=96).

(Autores apkopota statistika)

35 respondenti svešvalodas izmanto studijās, apgūstot izvēlētās studiju programmas, piedaloties starptautiskās studentu apmaiņas projekta *ERASMUS* ietvaros (Vācijā, Spānijā, Dānijā, Norvēģijā), meklējot un izmantojot materiālus kursa, bakalaura un maģistra darbiem, prezentējot darbus jebkurā studiju priekšmetā svešvalodās.

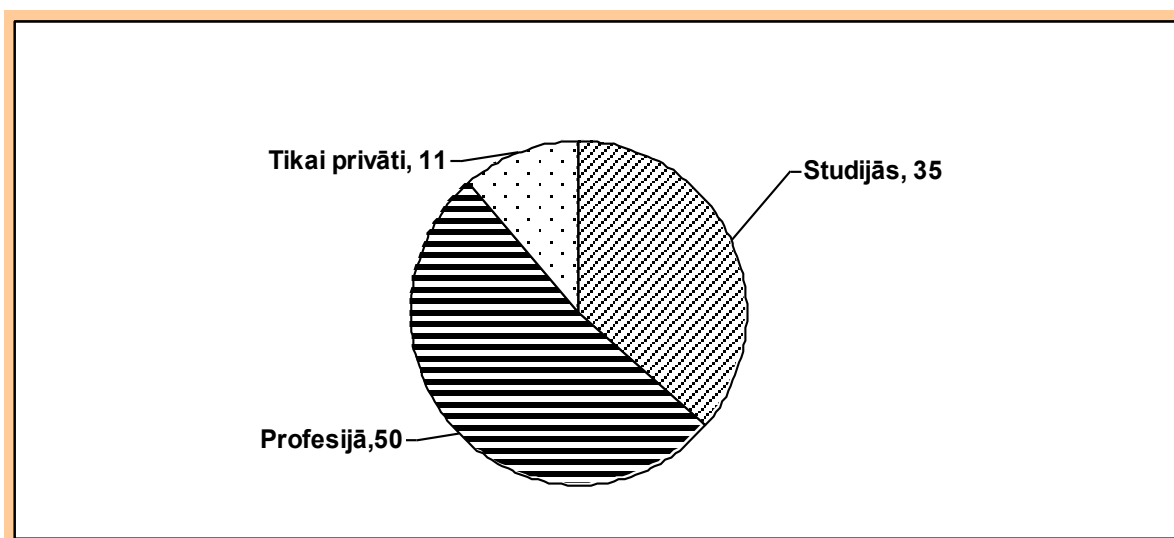
Daļa studējošo vēlas kļūt par svešvalodu skolotājiem vai tulkiem (34,2%), pie kam daži respondenti valodas studē arī ārvalstīs (piemēram, programmā *German with Spanish BA*).

Respondentu anketās nosauktas arī tādas studiju programmas kā

- Eiropas studijas;
- uzņēmējdarbība;
- energoresursi;
- loģistika;
- autobūve;
- kuģubūve;
- fizika;
- arhitektūra;
- NAA militārā vadība;
- sabiedriskās attiecības;
- personālvadība;
- socioloģija;
- sociālā antropoloģija;
- komunikāciju vadība;
- tiesību zinātne;
- kultūras vadība;
- medicīna.

Plašais studiju programmu spektrs un absolventu komentāri aptaujās apliecina, ka jebkura profila studijās nepieciešamas svešvalodu zināšanas un prasmes.

56.attēls ilustrē absolventu aprakstītās vajadzības lietot svešvalodu studējot un darba dzīvē.

56.attēls. Svešvalodu lietojums studijās vai profesijā (N= 96) (Autores apkopota statistika)

50 respondenti (no 96) ar svešvalodām saskaras darba vietā.

Visbiežāk tā ir

- apkalpojošā sfēra (sabiedriskā ēdināšana, skaistumkopšana, darbs viesnīcā, autoserviss, auklītes darbs- kopā 20%);
- tūrisma joma, kur svešvalodas lieto 10% respondentu;
- mārketingu un uzņēmējdarbība, tirdzniecība un sports, kur svešvalodas lieto 8%;
- medicīna (zobārstniecība, ārsta palīgs u.c.), katrā no tām 6%;
- lauksaimniecība, loģistika, projektu vadība, administratīvā darbība, valsts pārvalde, modes un dizaina joma, gida un tulka darbs, žurnālistika, diplomātiskais dienests – katrā no jomām 4%.

Bez minētajām profesionālajām jomām vienu reizi nosauktas arī tādas darba vietas kā banka, izdevniecība, būvniecība, svešvalodu skolotājs.

No autores apkopotās statistikas izriet, ka svešvalodas veiksmīgi tiek izmantotas kā līdzeklis daudzveidīgu profesionālo vajadzību realizēšanā.

Pamatojoties uz absolventu sniegtajām atbildēm, **privātām vajadzībām svešvalodas lieto 91 respondents no 96** (skat.62.tab.)

Visvairāk tā ir saziņa ar paziņām ārvalstīs (57,3%), ceļojumos (28,1%), bet 11,4% lieto valodas informācijas ieguvē medijos, lai strādātu ar to (televīzija, izklaide internetā) un lasot literatūru svešvalodās (grāmatas, laikraksti, teksti internetā).

Skolas beidzēji svešvalodu kompetences izmanto arī privātai saziņai un pašattīstībai ārpus formālās izglītības.

62.tabula. Svešvalodu izmantojums privātām vajadzībām (N=96)

(Autores apkopota statistika, 2012)

Mediji (TV, internets). Lasīšanas/klausīšanās prasmes	Literatūra (grāmatas, laikraksti, teksti internetā). Lasīšanas prasmes	Paziņas ārvalstīs/saziņa čatā un e- pastā. Lasīšanas/klausīšanās /runāšanas/rakstīšanas prasmes	Tūrisms Lasīšanas/klausīšanās /runāšanas prasmes
11 respondenti	11 respondenti	55 respondenti	27 respondenti

Aptaujā tika izziņāti arī absolventu viedokļi *par daudzvalodību*. Tiek nosaukti šādi aspekti un atziņas :

- vēlme apgūt vēl vairāk svešvalodu;

- pietrūkst Āzijas valodu prasmju;
- svešvalodu nekad nevar būt par daudz;
- valodu prasmes ir priekšrocība;
- valodas nepieciešamas darba meklējumos;
- valodas noder pašizaugsmei;
- valodas vērtīgas saziņā ar citu kultūru pārstāvjiem (cilvēks būs atvērtāks, ja sarunu partneris runās viņa valodā);
- valodas paver ceļu uz turpmāku izglītošanos, komunikāciju, dzīves iespējām;
- tās noder izziņas procesā (jo vairāk valodu zinām, jo vairāk iespēju izzināt pasauli);
- aizvien jaunu valodu apguvē (vācu valodas zināšanas bijušas ļoti noderīgas gan privāti, gan profesionāli, vācu valoda kalpo par labu pamatu citu svešvalodu apguvei);
- valodas nozīmīgas karjerā (dzīvot bez svešvalodām mūsdienās nav iespējams, ar tām nākas sastapties un tās atvieglo dzīvi);
- valodas nepieciešamas informācijas ieguvē (valodas noder precīzākas informācijas ieguvei, jo Latvijas mediji ārzemju ziņas sniedz nepilnīgi).

Absolventu izteikumi par valodu mācībām skolā:

- valodas jā māca intensīvāk;
- mazāk lietotā valoda, kas skolā apgūta, aizmirstas; pēc skolas jāturpina to mācīties;
- svarīga ir valodu zināšanu nostiprināšana, dzīvojot attiecīgās valodas vidē; tādēļ vēl vairāk būtu jāpopularizē skolēnu apmaiņas, kas ļautu skolēnam atrasties mācāmās valodas vidē;
- noderīga ir gatavošanās starptautiskajam vācu valodas otrās pakāpes diploma eksāmenam DSDII;
- valodas ir instruments citu priekšmetu apguvei;
- skolās vajadzētu vairāk svešvalodu stundu;
- vairāk attīstīt runāšanas prasmi;
- svarīgi ir pārvaldīt arī krievu un angļu valodu.

Secinājumi

No datiem, kas apkopoti, analizējot absolventu atbildes, izriet, ka vairāku valodu prasme bijušo DSD skolu skolēniem turpmākajā izglītībā, darba un personīgajā dzīvē ir izrādījusies noderīga.

Absolventi ir motivēti to apliecināt un dalīties savā pieredzē. Ja interese par šo aptauju, par svešvalodām un par savas skolas specifiku nebūtu tik liela, no bijušo skolēnu puses netiktu sniegta tik plaša un aprakstoša informācija, jo aptauja ir brīvprātīga un no aptaujas ar sociālo tīklu starpniecību nav grūti izvairīties, ja tajā nav vēlēšanās piedalīties.

Valodu lietojuma spektrs absolventu vidū ir daudzveidīgs. Ja ne visi no viņiem izmanto pētījuma bāzes prioritāro valodu (vācu valodu) aktuālajām ikdienas vajadzībām darbā vai studijās, tad vācu valodas prasme noder atsevišķos gadījumos vai tā ir bijis labs pamats citu valodu apguvē, kā arī papildus informācijas ieguves veids rakstveida vai mutvārdu komunikācijā.

Arī absolventi norāda uz pozitīvo iezīmi skolas daudzvalodībā: bez vācu valodas labi apgūta arī krievu un angļu valoda, kas ikdienā nepieciešamas visvairāk. Ar atzinību absolventi piemin skolas sniegtās iespējas kārtot DSDII eksāmenu, skolēnu apmaiņas projektus, uzsver (tāpat kā tagadējie skolēni), ka vairāk jāattīsta verbālās komunikācijas prasme.

Absolventu atziņas par priekšrocībām, ko devusi valodu apguve, vairumā gadījumu sakrīt ar tagadējo DSD skolēnu nosauktajiem motīviem mācīties svešvalodas, jo valodu prasmes ir priekšrocība

- darba meklējumos;
- saziņā ar citu kultūru pārstāvjiem;
- pašattīstībā;
- informācijas ieguvē un pasaules izzināšanā;
- tālākajā izglītībā;
- citu valodu apguvē.

3.3.6. DSD skolotāju viedoklis par iespējām, priekšrocībām un trūkumiem vācu valodas apguves procesā DSD skolās Latvijā (2014.gads)

Autore 2014.gadā aptaujājusi Latvijas 16 DSD skolu ācu valodas skolotājus, kas ik gadus pulcējas kopīgos DSD koordinatora Latvijā organizētos semināros un ik gadus savās skolās gatavo DSD kandidātus DSDII eksāmenam (no 2012.gada arī DSDI eksāmenam) (4.pielikums).

Aptaujāto skaits ir 22 DSD skolotāji (N=22). Noskaidrojot, cik daudzvalodīgi ir DSD skolotāji, autore uzdod jautājumu par kolēģu svešvalodu prasmēm (63.tabula). DSD skolotāju kontingentu, starp viņiem ir ilggadēji vietējie vācu valodas skolotāji (gan no DSD skolām,

kurās mācību valoda ir latviešu, gan no DSD skolām, kurās mācību valodu ir krievu valoda) un viesskolotāji no Vācijas (vidēji katru gadu 5- 6).

63.tabula. DSD skolotāju svešvalodu prasmes

(Autores sastādīta statistika, 2014) (N=22)

Valoda	Cik DSD skolotāji to prot
<i>Angļu</i>	19
<i>Vācu</i>	17 (viesskolotājiem no Vācijas vācu valoda ir dzimtā valoda, kas netiek uzrādīta kā svešvaloda)
<i>Krievu</i>	16
<i>Franču</i>	5
<i>Spāņu</i>	3
<i>Poļu</i>	2
<i>Norvēģu</i>	1
<i>Itāļu</i>	1
<i>Latīņu</i>	1
<i>Sengrieķu</i>	1
<i>Latviešu</i>	5 (Vācijas viesskolotājiem latviešu valoda ir svešvaloda)

Aptaujāto skolotāju darba vietas pēdējo piecu gadu laikā ir Rīgas Valsts vācu ģimnāzija , Rīgas Valsts 1.ģimnāzija, J.G. Herdera Rīgas Grīziņkalna vidusskola, Valmieras Valsts ģimnāzija. 86% DSD skolotāju atzīst, ka vismaz A1/A2 līmenī prot angļu valodu, krievu valodu- 72,7%. Trešā populārāka svešvaloda ir franču, ko prot 22,7%, kam seko spāņu valoda, kuru prot 13,6% no DSD skolotājiem. Daži skolotāji atzīmē, ka iemācījušies arī norvēģu, itāļu, latīņu un sengrieķu valodu (katra no šīm valodām aptaujas anketā nosaukta 1 reizi). Uz jautājumu, cik svešvalodas prot DSD skolotāji, autore saņem šādas atbildes (atbildēs arī precizēts, kuras valodas katrs no skolotājiem ir apguvis). Visvairāk svešvalodu (5- 6) prot viesskolotāji no Vācijas:

- 6 svešvalodas prot 2 skolotāji;
- 5 svešvalodas prot 2 skolotāji;
- 4 svešvalodas prot 3 skolotāji;
- 3 svešvalodas prot 10 skolotāji;
- pārējie 4 skolotāji atzīst, ka prot 2 svešvalodas.

Astoņi no DSD skolotājiem atklāj, ka viņu zināšanas angļu valodā ir augstākas nekā A1/A2, norādot, ka angļu valodas prasmes līmenis noteikti ir B1/B2, bet viens skolotājs uzskata, ka savas angļu valodas zināšanas un prasmes novērtē vēl augstāk: C1.

Jautājumā par to, vai DSD skolotājs atbalsta iespēju mācīt svešvalodā kādu no citas izglītības jomas mācību priekšmetiem, 16 atbildes ir pozitīvas (72,7%). Viedokļa par to nav diviem respondentiem, bet 4 DSD skolotāji dod noliedzošu atbildi, t.i. 18%, un uzskata, ka CLIL metode viņu skolās vēl nav izstrādāta tādā līmenī, lai šāda bilingvāla apmācību forma būtu rezultatīva.

Nākošais jautājums papildina iepriekšējo: vai ir gūta pieredze, skolā mācot vācu valodā kādu citu mācību priekšmetu. Šāda pieredze ir tikai 5 pedagogiem, bet 17 ar to nav saskārušies (tātad 22,7% to ir darījuši, un tas noticis RVVG, J.G. Herdera Rīgas Grīziņkalna vidusskolā un DALP 5.vidusskolā). Tās ir skolas, kurās DSD tradīcijas ir vissenākās un ir bijuši mēģinājumi atsevišķus mācību priekšmetus mācīt svešvalodā, pie kam Rīgas DSD skolu valodu programmās tas notiek regulāri. Pārsvārā tie ir humanitārās jomas priekšmeti, bet reizēm pamatskolā, piemēram, arī matemātika. Ar to, ka daudzās DSD skolās nekad vācu valodu mācot, nav izmantotas bilingvālās metodes, rada pedagogu nedrošību par šādas pieejas efektivitāti valodu apguvē (vai arī bilingvālā izglītība Latvijā asociējas ar krievu minoritātes integrāciju skolās ar krievu mācību valodu).

Skolotāji tiek aptaujāti arī par to, kuri viņuprāt ir pārliecinošākie motivācijas līdzekļi, kas atbalsta skolotāju, mācot valodas. Respondentu uzskaitītie piemēri ir daudzveidīgi. Svešvalodu prasmes skolēniem

- palīdz orientēties mediju piedāvātajā informācijā;
- paplašina iespējas „ieklūt” jebkurā informatīvajā un kultūras telpā- mediju pasaulē, literatūrā, mākslā, dramaturģijā, kino, mūzikā u.c.;
- rada vairāk iespēju dzīvē nekā valodu barjera (darbā, studijās, karjerā);
- palīdz iegūt stipendijas studijām ārvalstīs (akcents: maģistrantūra);
- ir labs atbalsts ceļojumos (apmaiņu braucienos, projektos, citās mobilitātēs);
- dod iespējas piedalīties starptautiskos konkursos, sacensībās, kur nepieciešamas valodu zināšanas;
- ļauj studēt vāciski runājošās zemēs (ja iegūst DSDII diplomu) un pēc tam izmantot šo zemju plašās iespējas dzīves kvalitātes uzlabošanai;
- paaugstina dzīves kvalitāti kopumā;
- soli pa solim palīdz atrast sevi un savu vietu dzīvē;

- palīdz integrēties un sevi realizēt Eiropas Savienībā kā kopīgā daudz kultūru kopienā, lai sadarbotos un veicinātu savu personīgo un savas dzimtenes augšupeju;
- rada augstāku pašnovērtējumu: viņi kļūst atvērtaki un interesantāki gan sev, gan citiem;
- palīdz ne tikai pašā dzīvē: katrs, kas prot valodas, var ieinteresēt vienaudžus radošos veidos mācīties valodas;
- liek saprast, ka valodas viņi nemācās tikai mācīšanās pēc (kā daudz lietu, faktu u.t.t., kas pēc skolas beigšanas tiek aizmirstas), bet gan apgūst kā tālākās dzīves noderīgu instrumentu, ko praktiski varēs pielietot vienmēr, arī tad, kad skola jau absolvēta.

Pieminot DSD mācības, skolotāji uzsver, ka daudzdimensiju pieeja svešvalodai, ko prasa gatavošanās DSDII eksāmenam, varbūt pat iemāca skolēniem daudz vairāk nekā daudzi citi priekšmeti kopā. Skolotājs Tomass Levandovskis (*Thomas Lewandowski*) uzskata, ka gatavošanās DSD eksāmeniem skolēnus „māca skatīties pāri *šķīvja malai*, māca saredzēt lietu būtību, skatot tās no vairākām pusēm, vingrina argumentācijas mākslu un liek iepazīt katras kultūras vienreizību” (DSD seminārs Dikļos 2014.gada maijā, 2014.gada DSD skolotāju aptaujas materiāls).

Līdzīgi kā skolēniem pamatpētījuma bāzē un pārējās pētījumu bāzēs, DSD skolotājiem tika uzdots jautājums pat to, cik daudz stundās vajadzētu mācīt runu un cik daudz rakstu valodu (t.i. kādai jābūt proporcijai starp runu un rakstiem vācu valodas mācībās).

Tikai 2 DSD skolotāji atzīst, ka runa un raksti mācāmi vienādi intensīvi (proporcija 50:50). Tie 0,9% no aptaujātajiem pedagogiem. Tāpat kā skolēnu, arī vairāk ir to pedagogu, kuri uzsver mutvārdu komunikācijas nozīmi, kas viņuprāt prevalē pār rakstpratību, neskatoties uz to, cik liels īpatsvars DSD eksāmenā ir rakstpratības pārbaudei. To, ka 60% stundās jāvelta tieši mutvārdu vingrinājumiem, uzskata 9 DSD skolotāji (40,9%), ka 70% - 8 DSD skolotāji (36,3%). 2 skolotāji pat izšķiras par proporciju 80:20 par labu runai.

Diskusijās Vācijas viesskolotāji uzsver, ka runa attīsta klausīšanās prasmi, attīsta arī gramatiski pareizu struktūru lietojumu, bagātina vārdu krājumu, kas savukārt ir labs pamats lasīto tekstu izpratnē un esejā, kas tiek uzskatīts par grūtāko DSD eksāmena uzdevumu.

DSD skolotāji tiek aptaujāti arī par izglītību administrējošām iestādēm, konkrēti, par to atbalstu DSD norisē un atzīšanā. Visaugstāko novērtējumu iegūst DSD centrālā Vācijā, kur DSDI un DSDII eksāmeni tiek sastādīti un laboti, kur tiek izstrādāti noteikumi un nosacījumi, lai eksāmeni ar DSD koordinātoru palīdzību varētu tikt korekti organizēti. Vācijas ārvalstu skolu pārvalde (*ZfA- Zentrale für Auslandsschulwesen*) uzdod izglītot vietējos DSD

skolotājus un iepazīstināt viņus ar katra gada eksāmena rezultātiem un to analīzi, ar aktualitātēm, kā arī finansē šos seminārus.

16 no aptaujātajiem DSD skolotājiem atzīst, ka DSD centrāles darbība ir ļoti efektīva, kas ir teicams atbalsts DSD eksāmenu norisei Latvijā (ti ir 72,7% aptaujāto). To, ka DSD centrāles darbs varētu būt vēl efektīvāks, atzīmē 6 aptaujātie.

Izglītības pārvalžu atbalstu jūt 15 DSD skolotāji (4 to novērtē kā ļoti labu, 11 kā pietiekamu: attiecīgi 18% un 50%). Pārējie, kas ir apmēram 1/3 domā, ka atbalsts daudzvalodības attīstībai nav pietiekams.

Izglītības un zinātnes ministrijas atbalstu DSD skolas izjūt mazāk. 6 respondenti uzskata, ka atbalsts ir pietiekams (27,3%). Diskusijā autore noskaidro, ka galvenais darbs jāveic skolā uz vietas, bet Izglītības un zinātnes ministrija atbalsta šādu skolu pastāvēšanu, kas tiek saistīts arī ar noteiktu finansējumu lielajām DSD skolām un ar līgumiem, kas paredz DSD skolās strādāt Vācijas viesskolotājiem, bet ministrijā - DSD koordinatori. Un arī tas ir labs pamats, lai DSD skolas varētu attīstīties par valodu centriem, kur var apgūt trīs un vairāk svešvalodu.

Aktuāls ir jautājums par DSDII eksāmena pielīdzināšanu centralizētajam eksāmenam vācu valodā - kā tas bijis iepriekš un kas jau nokārtots Lietuvas un Igaunijas izglītības ministrijās, izveidojot profesionālu darba grupu, kuras vadībā rasti risinājumi eksāmenu pielīdzināšanai.

Šādā situācijā 12.klašu skolēni var kārtot vienu no abiem eksāmeniem - centralizēto vai DSDII eksāmenu - un viņiem nav jākārtot vienlaikus divi eksāmeni vācu valodā: viens, lai rezultātus varētu uzrādīt Latvijas augstskolās, bet otrs, lai studētu Vācijā vai citās vāciski runājošās zemēs. 13 respondenti, kas uzskata IZM atbalstu DSD eksāmeniem Latvijā par nepietiekamu, tieši ir tie DSD skolotāji, kas vēlas, lai abu vācu eksāmenu pielīdzināšana notiktu, apzinoties, ka par šo jautājumu jau daudz runāts un ka to nevar nokārtot bez ministrijas ieinteresētības un palīdzības. Šo ideju 2014.gada rudenī atbalsta Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisija. Tas nozīmē, ka skolēni, kuri kārtot DSDII eksāmenu, varētu tikt atbrīvoti no centralizētā eksāmena svešvalodā (Centralizētos eksāmenus svešvalodās pielīdzinās sertifikātiem, 2014).

Līdzīgi kā skolēniem, autore arī DSD kolēģiem uzdod jautājumu par to, kādu viņi redz valodu situāciju nākotnē. Daudzvalodība vai vienvalodība: kura būs valdošā tendence? 17 skolotāji uzskata, ka daudzvalodība kā demokrātiskas sabiedrības pazīme būs noteicošā, bet 5 aptaujātie skolotāji domā, ka galu galā globalizētajā pasaulē valdīs viena valoda (attiecīgi 77,2% un 22,7% aptaujāto).

Secinājumi

Aptaujājot Latvijas DSD skolotājus, autore secina, ka skolotāji ir profesionāli savā jomā un spēj sagatavot skolēnus DSDI un DSDII eksāmenam, ja šis darbs prasmīgi iekļauts katras skolās mācību plānā, ja ir skolēni, kas motivēti mācīties vairākas valodas, t.sk. vācu valodu, ja viņi jūt skolas (vadības, skolotāju, vienaudžu) un vecāku atbalstu, gatavojoties starptautiski atzītajiem DSDI un DSDII eksāmenam.

Autores skatījumā skolotāji paši ir daudzvalodīgi, viņi ar savu personīgo piemēru var motivēt skolēnus mācīties vairākas valodas, pārzina vācu valodas mācīšanas metodiku- gan akadēmisko mācību stilu, gan jaunas didaktiskas un radošas pieejas, kas paredz izmantot mācībās arī medijus, attīstot visas valodas prasmes, kas tiek prasītas eksāmenos un kas noder tālākajā komunikācijā svešvalodās pēc skolas beigšanas. Ļoti daudzveidīgi ir DSD skolotāju ieteikumi par to, kas ir tie mācību motīvi, kas atbalsta skolēnus un skolotājus vācu valodas un citu valodu apgūvē.

Skolotāji sadarbojas ar iestādēm, kas veicina vai atbalsta valodu mācības, viņi ir atvērti visām svešvalodu mācībās būtiskām pedagoģiskām novitātēm, ko ierosina Vācijas DSD centrāle vai Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija, kā arī radošu pedagogu grupas vai organizācijas.

Vēlama lielāka vācu valodas skolotāju sadarbība katrā no skolām uz vietas, t.sk. pētījuma bāzē: tas nozīmē ciešāku un aktīvāku sadarbību savā starpā un ar citu valodu un mācību priekšmetu skolotājiem, lai svešvalodu mācības katrā skolēnu grupā vai klasē nebūtu izolēts process, bet gan integrēts visā mācību saturā un realizēts ar modernām, kvalitatīvām un radošām metodēm, ar visu to, ko Latvijas DSD skolas šobrīd var piedāvāt skolēnam (CLIL u.c. bilingvālas un daudzvalodības didaktikas pieejas).

3.3.7. Izglītības ekspertu viedokļi par daudzvalodības attīstības iespējām Latvijā un par skolām ar valodu specializāciju kā daudzvalodību veicinošu faktoru (2014. gads)

Lai noskaidrotu kompetentu izglītības darbinieku viedokli par DSD skolām, kurās 1.svešvaloda ir vācu valoda, par to darbības kvalitāti, perspektīvām un par daudzvalodības statusu Latvijas izglītības sistēmā, promocijas darba autore 2014.gadā intervēja DSD skolas direktori (Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas direktori Intu Korņejevu) ,arī skolas direktores vietnieci sākumskolā Antru Mori (jo svešvalodas 2014.gadā tiek pirmoreiz mācītas no 1.klases visā Latvijā), Liepājas Izglītības pārvaldes vadītāju Ludmilu Molčanovu, Valsts izglītības satura centra vecāko referenti svešvalodu jautājumos Ritu Kursīti un DSD koordinatori Latvijā līdz 2014.gada jūnijam Holgeru Dēni (*Holger Dähne*).

Intervijā ar **Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas direktori Intu Korņejevu** (5. pielikums) , tiek runāts par šādiem ar valodu izglītību saistītiem jautājumiem:

- daudzvalodu vides nodrošināšanas perspektīvas DSD skolā;
- atbalsts Eiropas valodu politikai jautājumā par nepieciešamību prast vismaz trīs svešvalodas;
- galvenie resursi efektīvai valodu apguvei skolā;
- pāreja uz svešvalodu mācībām no 1.klases;
- inovācijas valodu jomā skolā pēdējo gadu laikā;
- Latvijas DSD skolu administrāciju sadarbība;
- atbalsts vācu valodas skolotājiem;
- augstāku rezultātu sasniegšanas iespējas DSDII eksāmenā;
- pozitīvas aktualitātes vācu valodas jomā.

Skolas direktore Inta Korņejeva uzskata, ka arī perspektīvā Draudzīgā aicinājuma Liepājas 5.vidusskolas skolēniem līdz 9.klasei tiks dotas iespējas apgūt 3 svešvalodas, ko papildina vidusskolas vecākajā posmā piedāvātās svešvalodu mācības. Direktore apliecina, ka šādas iespējas tiks saglabātas viennozīmīgi, „jo vairāku valodu prasme ne vien paver plašākas iespējas piekļūt daudzveidīgai un autentiskai informācijai, tādējādi paplašinot zināšanas visās dzīves darbības jomās, bet arī uzlabo mūsu jauniešu dzīves kvalitāti kopumā.”

Arī valodu politika Eiropas Savienībā mudina saglabāt pēc iespējas vairāk valodu, tās mācoties un pēc tam lietojot. Lai to veiksmīgi varētu realizēt, stabils pamats būtu papildus līdzekļu piešķiršana iestādēm, kurās iedzīvotāji valodas apgūst, un pirmkārt tās ir skolas.

Runājot par galvenajiem resursiem, kas nepieciešami, lai valodu apguve skolā būtu efektīva, direktore nosauc jau pieminēto finansējumu, kuram jābūt pietiekamam, lai skolēnus un skolotājus nodrošinātu ar valodu apguvei nepieciešamajiem mācību līdzekļiem, kā arī ar apmaksāto stundu skaitu.

„Tomēr viens no galvenajiem resursiem ir motivēts un profesionāls skolotājs, kas spēj būt elastīgs, sekot līdzi jaunām, radošām pieejām valodu apguvē un, sadarbojoties ar skolēniem, sasniedz optimālus mācību rezultātus,” uzsver direktore.

Vai pāreja uz svešvalodu mācībām no 1.klases DSD skolā var radīt problēmas? Šāds jautājums 2014./2015. mācību gadā aktuāls visā Latvijā. Līdz šim pie mums sākumskolas skolēni sāka vācu valodu mācīties jau no 2.klases. Direktore uzskata, ka „valdības lēmums sākt apgūt svešvalodas no 1.klases nepatīkamus pārsteigumus un problēmas skolā neradīs. 1.klasē pastāv labas iespējas, strādāt arī pēc CLIL metodēm, lai skolēns saprot, ka svešvaloda

nodē arī citos mācību priekšmetos, bet vēlāk – visās dzīves jomās. Vienīgi kā DSD skolai mums nāksies atšķirties no citām skolām ar to, ka pirmā svešvaloda nav angļu, bet vācu. Bet skolas absolventi jau to zina, ka mūsu skolas rezultāti angļu valodas centralizētajā eksāmenā nav sliktāki kā citās skolās. Pārsvārā tie ir labāki, jo vācu valoda ir drošs pamats pārējo svešvalodu apguvei.”

Pēdējo mācību gadu laikā arī valodu jomā skolā bija vērojamas inovācijas. Direktore atceras, ka DSDII eksāmenu skolas 12.klašu skolēni kārtot no 1997.gada, toties pirms trim gadiem tika uzsākta 9.klašu skolēnu sagatavošana DSDI eksāmenam, kas diploma ieguvējus motivē un iedrošina pēc tam kārtot DSDII eksāmenu. Pirms dažiem gadiem tika izveidota arī Vācu valodas koncepcija skolā, kas dod pilnīgu pārskatu par vācu valodas apguves procesu mūsu skolā un ietver sevī gan mērķus uz uzdevumus, ko vācu valodas apguvē paredz Izglītības un zinātnes ministrija, gan vadlīnijas, ko izstrādā par DSD eksāmenu saturu un norisi atbildīgās amatpersonas Vācijā un kas jāizpilda, gatavojot skolēnus DSD eksāmeniem. Direktore piemin, ka pakāpeniski skolā tiek aprobēti daudzvalodu didaktikas elementi, piemēram, sadarbojoties angļu valodas un ģeogrāfijas skolotājiem pēc CLIL metodikas.

Inta Korņejeva pozitīvi vērtē DSD koordinātoru darbu Latvijā un darbā ar vācu valodas skolotājiem un DSD skolu direktoriem: „Koordinātoru darbs vērtējams pozitīvi, jo divreiz gadā DSD skolotāji tiek aicināti uz tālākizglītības semināriem un reizi gadā arī DSD skolu direktori tiek informēti par DSD aktualitātēm direktoru semināros. Semināru programma ietver izglītojošas nodarbības, kas palīdz izprast DSD mācību specifiku un risināt ar mācību darba organizāciju saistītus jautājumus.”

Direktore atklāj, ka skola pēdējo gadu laikā organizējusi daudz nodarbību, kas iepazīstina skolotājus ar aktuālām tendencēm pedagogijā un psiholoģijā. Tās ir radošās domāšanas metodes, koučings, APU (Atbalsts pozitīvai uzvedībai) u.c. nodarbības, ko vada pieredzējuši speciālisti. Skolotājiem ir dotas iespējas izmantot viņus interesējošus didaktiskus paņēmienus arī svešvalodu stundās.

Uz jautājumu par to, vai skolā būtu iespējams sasniegt labākus rezultātus tieši DSDII eksāmenā, direktore piekrīt DSD skolotāju ieteikumam, ka uzlabojumu varētu panākt ar mērķtiecīgu skolēnu dalījumu grupās, uzsākot vācu valodas mācības 10.klasē:

„Balstoties uz DSDI eksāmenā iegūtajiem rezultātiem, tie skolēni, kuri kārtos DSDII, jāapzina savlaicīgi. Lai jau no 10.klases ir atsevišķa DSD grupa, kas VISC izstrādātajā mācību priekšmeta programmā integrē metodes un mācību līdzekļus, ko paredz Vācijā sagatavotā DSDII programma ārvalstu skolām”.

Bez tam direktore iesaka uz diskusijām uzaicināt arī dažādu profesiju pārstāvjus, kuri pārvalda vācu valodu vai kuru darbs ikdienā saistīts ar Vāciju, Šveici, Austriju, lai pastāstītu, kā svešvalodu prasmes palīdz personīgajā izaugsmē un integrējoties gan Latvijas, gan Eiropas sabiedrībā.

Inta Kornējeva intervijā uzsver, ka šobrīd visvairāk iepriecina labie rezultāti visos DSDI eksāmenos, kā arī lielais DSDI eksāmena kārtotāju skaits 9.klasēs. Tādi sasniegumi dod gandarījumu gan skolēniem, gan skolotājiem, kas veikuši lielu papildus darbu, un tie iezīmē tālāko perspektīvu. Direktore, raksturojot daudzvalodu vidi skolā, izsakās par iespējamo perspektīvu valodu apguvē sekojoši:

„Ja arī vidusskolas vecākajā posmā skolēnu interese par vācu valodu un par DSD eksāmenu nezdīs, ja DSD stundu darbs būs kvalitatīvs un pietiekami intensīvs, skolēniem būs iespējas līdzās angļu valodai teicami apgūt arī vācu valodu, neizslēdzot varbūtību, ka kāds no viņiem labi vai teicami iemācīsies arī krievu, franču vai spāņu valodu.”

Sākumskolas mācību pārzīne Antra More tiek intervēta (6.pielikums),

- lai noskaidrotu DSD skolas gatavību sākt vācu valodas apguvi 1.klasē, kur valodu jomā skolēni līdz šim tikai centušies pēc iespējas labi rakstīt un runāt dzimtajā valodā;
- lai izzinātu iespējamās priekšrocības un riskus, ar kuriem bērns var saskarties, agrīnā vecumā apgūstot viņam svešas valodas.

Autore ar mediju starpniecību ir noskaidrojusi, ka Latvijas vecāki un skolotāji aktīvi atbalsta valdības lēmumu 2014./2015. mācību gadā sākt mācīt svešvalodas jau no 1.klases. Antra More vecāku attieksmi skaidro sekojoši:

„Mūsu sabiedrība ir daudzveidīga, tāpēc arī vecāku viedokļi nav viennozīmīgi. Lielākais vairākums svešvalodas mācīšanu pirmajā klasē vērtē kā pozitīvas pārmaiņas. Citus vecākus tomēr māj bažas: vai mazajam bērnam, kuram ir grūtības apgūt lasītprasmi un rakstītprasmi dzimtajā valodā, svešvalodas apguve nebūs kā apgrūtinājums.”

DSD skola atbalsta valdības lēmumu, tomēr tas var radīt arī papildus grūtības- kā viss jaunais. Antra More uzsver, ka „skolas gaitu uzsākšana ir krīzes posms ikvienam bērnam, jo notiek ne tikai ārējo apstākļu maiņa: tas viss ir jāakceptē, ir jāpiemērojas apkārt notiekošajam, jāapgūst jaunā kārtība, jāspēj nosēdēt skolas solā veselas 40 minūtes, tie ir arī ļoti būtiski iekšējie pārkārtojumi. Tiek pieņemts, ka septiņu gadu vecumā bērns ir pietiekami attīstījies, bet dzīve pierāda, ka bieži tā nav – dažs to spēj sešu gadu vecumā, dažs tikai astoņu gadu vecumā. Tāpēc skolotāju uzdevums ir organizēt un vadīt mācību procesu svešvalodā tā, lai mazajam audzēknim nezustu interese un neveidotos nepatika.”

Vai vācu valodas mācības sākumskolā nekavēs pasaulē pieprasītākās valodas (angļu valodas) savlaicīgu apguvi? Arī tāds jautājums var rasties daudziem vecākiem. Sākumskolas pārziņe pieņem, ka vecāki būs saprotoši un, sākumskolā bieži ierodoties skolā, ar viņiem iespējams arī diskutēt par valodu jautājumiem vairāk nekā ar to skolēnu vecākiem, kuru bērni mācās vecākajās klasēs. Pie tam daudzi skolēnu vecāki ir skolas ar vācu valodas novirzienu absolventi, kas labprāt atkārtos vācu valodas pamatus kopā ar savu bērnu.

Antra More uzsver: „Eiropas Savienība daudzās valodas uzskata par vērtību. Spēks ir dažādībā, un nebūtu loģiski veicināt vienas konkrētas svešvalodas (konkrēti angļu valodas) apguvi. Būtiski mūsdienās ir papildus dzimtajai valodai prast vēl divas svešvalodas. Pieredze apstiprina, ka mūsu skolēni pamatskolas posmā līdzās vācu valodai ļoti sekmīgi apgūst arī citas svešvalodas – angļu un krievu.”

Antra More intervijā tiek aicināta arī novērtēt jauno, 2013.gada 6.augustā Ministru kabinetā pieņemto mācību standartu svešvalodā 1.-9. klasei. Pārziņes viedoklis ir tāds:

„ Mūsu skatījumā *Svešvalodas mācību priekšmeta standarta 1. – 9.klasei* mērķis ir pārāk augsts. Daļa 3.klases audzēkņu nespēs sasniegt valodas prasmes A1 līmeni. To apstiprina mūsu pieredze, jo vācu valodas mācības mūsu skolā tiek organizētas jau no 2.klases. Papildus līdzšinējam vācu valodas mācību organizācijai 1 stunda nedēļā 1.klasē var nenodrošināt A1 līmeņa sasniegšanu.”

Autore piezīmē, ka A2 līmenis jau ir DSDI eksāmenā sasniedzamais mērķis- un tā ir 9.klase! Līdz ar to rodas jautājums: ja A1 jāsasniedz jau 3.klasē, kas tiks mācīts vācu valodas stundās 4., 5.,6.,7, 8.klasē? Nākošā valodas līmeņa sasniegšanai nevajadzētu veltīt 5 mācību gadus. Optimāls variants būtu A1 līmeņa sasniegšana 4. klases noslēgumā.

Kā izsakās Antra More, pamatizglītības mācību priekšmeta programmas paraugs izstrādāts, plānojot 2 – 3 mācību stundas nedēļā. Mācību saturs ir apjomīgs. Var veidoties situācija, ka visu pirmajā klasē nevarēs apgūt. Skola, īstenojot savu attīstības plānu, lai sasniegtu mācību priekšmeta standartu, plānojusi mācību stundu skaitu šādi: 1.klasē – 1.stunda, 2.klasē – 3.stundas.

Kas attiecas uz piemērotiem mācību līdzekļiem svešvalodā 1.klasē, skola tos jau ir iegādājusies, un tie būs izmantojami izglītības programmas īstenošanai un izglītības satura apguvei. 1.klasē, piemēram, šobrīd tiks izmantots izdevniecības „Hueber” mācību līdzeklis – darba burtnīca „Tamtam”, kā informē Antra More.

Darba autore uzdod jautājumu, vai pastāv kādas papildus iespējas, lai sākumskolas skolēni ar vācu valodu saskartos biežāk kā tikai vācu valodas stundās.

Antra More norāda: „Sākumskolas posmā ir skolotāji, kuriem ir labas vācu valodas zināšanas. Šo skolotāju resursi ir jāizmanto, piemēram, nodrošinot svešvalodas elementu integrāciju citos mācību priekšmetos. Sadarbībā ar vācu valodas kolēģiem citu mācību priekšmetu skolotājiem būtu nepieciešama neliela metodiska palīdzība, piemēram, veidojot tabulas ar speciālām frāzēm matemātikā, vizuālajā mākslā, mūzikā u.c., kuras izmantot stundu vadīšanā” .

Ne visas svešvalodu prasmes 1.klasē iespējams attīstīt vienādi veiksmīgi. Uzsvars būtu jāliek uz dažām kompetencēm, kā uzskata mācību pārzine: „ Pirmkārt, ļoti būtiski 1.klašu audzēkņos ir radīt izziņas interesi, attīstīt aktivitāti, apgūstot svešvalodu. Akcentu vajadzētu likt uz klausīšanās un runāšanas prasmju izkopšanu. Jāapgūst vārdu krājums, izmantojot daudzveidīgas mācību metodes, spēles un rotaļas. Pareizrakstības un gramatikas pamatus vispirms apgūst dzimtajā valodā un tikai pēc tam svešvalodā, lai tas nepārslogotu skolēna uztveri, nemulsinātu un neatbaidītu no valodu mācībām.”

Jautājums, kas attiecināms uz saistību starp agrīnu vācu valodas apguvi un labiem rezultātiem centralizētajos un DSD eksāmenos, kā uzskata Antra More, nav tik vienojams:

„Sākumskolas posmā bērnu aizrautība un motivācija ir liela, apgūstot vācu valodu. Pamatskolas posmā, iestājoties pusaudžu vecumam, rodas problēmas. Tas var ietekmēt šo svešvalodas kompetenci kopumā. Noteicošais faktors ir arī skolotāju personībai”.

Promocijas darba autore par daudzvalodību Liepājas jauniešu vidū, kur liela nozīme ir valodu apguvei pilsētas skolās, intervē arī **Liepājas pilsētas Izglītības pārvaldes vadītāju Ludmilu Molčanovu**, kas pēc izglītības ir arī valodu pedagogs. (7.pielikums). Intervijas mērķis ir noskaidrot,

- vai Liepājas skolu audzēkņiem ir pietiekamas iespējas kvalitatīvi apgūt vairākas svešvalodas;
- vai ir ieteicams skolā uzsākt valodu mācības nevis ar vispopulārāko pasaules svešvalodu, bet gan ar kādu citu Eiropā izplatītu valodu;
- vai pilsētas izglītības jomā bilingvālas mācības tiks uztvertas kā pozitīva pārmaiņa, ja tās izmantos ne tikai to tradicionālajā formā (mācoties latviešu valodu skolās ar krievu mācību valodu), bet arī latviešu plūsmas skolās, ar mērķi integrēt svešvalodas jebkura mācību priekšmeta saturā;
- kādu atbalstu DSD skolām var sniegt pilsētas izglītības pārvalde;
- vai DSD eksāmenu rezultāti būtu jāapkopo arī pilsētu izglītības pārvaldēs (pilsētās, kurās pastāv DSD skolas);

- kā izglītības pārvalde vērtē DSD pirmseksāmena darbus un gatavošanās darbu DSDI un DSDII eksāmeniem secīga un didaktiski strukturēta valodu apguves procesa nodrošināšanā;

- kas ir galvenie resursi un faktori veiksmīgā valodu apguvē skolās, ņemot vērā izglītības pārvaldes ilggadējo darba pieredzi mācību darba rezultātu apkopošanā.

Uz jautājumu, vai pilsētas skolu audzēkņiem laikā, kad svešvalodu prasmes jauniešu dzīves darbībā kļūst aizvien nozīmīgākas, tiek nodrošināta vairāku svešvalodu kvalitatīva apguve, Ludmila Molčanova atbild: „Jā, noteikti. Valodas, kuras Liepājā ik gadu labā līmenī apgūst pietiekami daudz skolēnu, ir *angļu, krievu, vācu un franču* valoda. Vācu valodu tradicionāli visvairāk apgūst Draudzīgā aicinājuma Liepājas 5.vidusskolā, kur skolēni vācu valodas mācības līdz šim uzsāka 2.klasē, bet no šī rudens uzsāks jau 1.klasē.”

Ludmila Molčanova ir gandarīta arī par franču valodas popularitātes kāpumu pilsētā. Šo Eiropas valodu mācās septiņu skolu audzēkņi. Pārsvarā franču valodas fakultatīvās stundas tiek piedāvātas vidusskolas posmā, bet divās pilsētas skolās arī pamatskolā (1., 9.klasē).

Pētījuma gaitā darba autore veikusi anketēšanu skolotāju un skolēnu vidū vairākās DSD skolās Latvijā.

Viens no apgalvojumiem ir šāds: uzsākot svešvalodu mācības 1.klasē, vēlams sākt ar mazāk populāru valodu, lai jaunietis savā tālākajā dzīvē būtu daudzvalodīgs. Ja mācības tiek uzsāktas ar visizplatītākās valodas apguvi, skolēnam var pietrūkt motivācijas mācīties citas svešvalodas, bet angļu valoda kā galvenā pasaules saziņas valoda labā līmenī tiks apgūta jebkurā mācību iestādē (arī kā 2.svešvaloda!). Autore intervijā lūdz novērtēt šo apgalvojumu. Izglītības pārvaldes vadītāja domā:

„Kā jau daudzos jautājumos, kas saistīti ar tendencēm sabiedrībā, arī tādā svarīgā jomā kā izglītība, viedokļi ir ļoti atšķirīgi, un katram no tiem ir savs loģisks pamatojums. Noteikti būs tādi skolēni, kas vēlēšies pārvaldīt vairākas svešvalodas, neatkarīgi no tā, kuru valodu viņi apgūst kā 1.vai 2.svešvalodu.Tomēr šeit varam vilkt paralēles ar mazo un lielo valodu kopienu pārstāvju aktivitāti svešvalodu apguvē.

Valstīs, kurās angļu valoda ir valsts valoda, vēlme un nepieciešamība mācīties svešvalodas ir mazāk izteikta. Vairāk un aktīvāk svešvalodas mācās mazo valodu kopienas, jo apzinās, ka bez dominējošo, pasaulē visvairāk runāto valodu prasmes globalizācijas apstākļos būs grūtāk konkurēt. Ja arī mazākajās Eiropas valstīs jauniešiem pietrūks laika, pietrūks spēju un motivācijas vairāku svešvalodu apguvei, viņi vispirms izvēlēšies kvalitatīvi apgūt visnepieciešamāko no valodām, lai sevi realizētu.”

Runājot par CLIL kā bilingvālās metodes elementu, kas palīdz vācu valodu integrēt arī pārējās mācību stundās, Ludmila Molčanova atzinīgi novērtē šādu pieeju: „CLIL jeb mācību satura un valodas integrēta apguve ir progresīva metodika. Svešvalodu mācības ir joma, kurā CLIL pielietošana var noritēt sevišķi veiksmīgi, jo jebkurš mācību saturs var tikt apgūts gan dzimtajā valodā, gan svešvalodā, gan runā, gan rakstos.”

Satura un svešvalodas integrācija stundā, izmantojot daudzvalodīgu speciālistu vai divus skolotājus, no kuriem viens prezentē saturu dzimtajā valodā un otrs svešvalodā, parāda skolēniem valodu praktiskā lietojuma iespējas jebkurā izglītības jomā, palielina svešvalodu apguves intensitāti un kvalitāti. Veiksmīgi plānojot CLIL stundas, tas var izrādīties arī ekonomiski, piemēram, dažreiz neorganizējot ģeogrāfiju un svešvalodu kā divas atsevišķas mācību stundas, bet kā vienu stundu: ģeogrāfijas stundu ar svešvalodas elementu iekļaušanu.

Atbildot par iespējamo pilsētas izglītības pārvaldes atbalstu DSD skolai, kas ir viena no trim DSD skolām Kurzemes novadā (līdzās Kuldīgai un Talsiem), Ludmila Molčanova piemin, ka „skolas ar padziļinātu svešvalodu apguvi Latvijā saņem papildus finansējumu no valsts, un šis faktors nodrošina iespēju skolās ar valodu specializāciju sastādīt mācību plānus, kas paredz lielāku svešvalodu stundu skaitu nekā citās vispārizglītojošās skolās.

Izglītības pārvalde atbalsta skolu mācību līdzekļu iegādē, jo vairāku svešvalodu apgūvē nepieciešami papildus mācību līdzekļi- gan ārvalstīs izdotas mācību grāmatas, kas ir dārgas, gan vietējās izdevniecībās izdotas vārdnīcas vismaz četru svešvalodu apgūvei. Arī informācijas tehnoloģijas un tehniskie mācību līdzekļi ir akūta nepieciešamība valodu apgūvē- kā jebkurā citā izglītības jomā. Izglītības pārvalde finansējuma sadalē to ņem vērā.”

DSD skolā bieži radies priekšstats, ka par šiem starptautiski nozīmīgajiem eksāmeniem DSDI un DSDII, par iespējām nokārtot tos Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolā ir par maz informēta vietējā sabiedrība, t.sk. citu skolu pedagogi un skolēni. Ludmilai Molčanovai tiek uzdots jautājums: vai pietiek ar to, ka šo eksāmenu rezultātus un analīzi apkopo tikai Vācijas skolu sistēmas ārvalstīs centrs Želnē (ZfA)?

Viņa atbild, ka šos starptautiskos eksāmenus organizē Vācijas Federatīvās Republikas institūcijas, līdz ar to arī eksāmenu pieteikumi, atskaites un cita nepieciešamā dokumentācija tiek glabāta tur. Informāciju par četru DSD eksāmenu termiņiem Izglītības pārvalde uzzina no pilsētas vācu valodas metodiskās apvienības darba plāniem. Tie ir DSDI, DSDII eksāmeni mutvārdos un rakstos.

Pirmkārt, šo eksāmenu iekļaušana darba plānā ir nepieciešama, lai vairāki pasākumi vācu valodā netiktu ieplānoti vienlaicīgi.

Otrkārt, darba plāns ir dokuments, un tādā veidā tiek dokumentēts svarīgu starptautisku vācu valodas eksāmenu norises laiks mūsu pilsētā.”

Lai informācija par tik būtisku notikumu Izglītības pārvaldē būtu pilnīgāka, DALP 5.vidusskolai vadītāja iesaka iesniegt arī pārvaldē DSD eksāmenus kārtujošo skolēnu skaitu un eksāmenu rezultātus.

2013./2014. mācību gadā pirmo reizi Latvijā un arī Draudzīgā aicinājuma Liepājas 5.vidusskolā 7.klašu skolēniem bija iespēja kārtot DSDI pirmseksāmena darbu, ko piedāvā Vācijas skolu sistēmas ārvalstīs centrs Ķelnē (ZfA). Tas ir solis ceļā uz DSD I eksāmenu, ko Latvijas 9.klašu skolēni kārtos jau trešo gadu.

Ludmila Molčanova uzskata, ka „šāda attīstība DSD eksāmenu organizācijā vērtējama pozitīvi. Ja vairāk kā 10 gadu garumā DALP 5.vidusskolas 12.klašu skolēni varēja kārtot tikai DSDII eksāmenu, tad šobrīd ne mazāk aktuāls ir DSDI eksāmens 9.klasēs, kas norāda uz valodu prasmēm A2/B1 un vienlaikus ir labs pamats, lai gatavotos DSDII eksāmenam vidusskolas posmā. Ja DSD eksaminācijas centrs Vācijā pastiprinātu uzmanību pievērš vācu valodas apguvei DSD skolās jau 7.klasē, tas liecina par sistēmisku pieeju valodu apguvei, par secīguma principa ievērošanu un centieniem panākt, lai vācu valodas apguve būtu kvalitatīva un rezultatīva.”

Kādi faktori un mācību resursi ir galvenie, kas spēj atbalstīt skolēnu vēlmi apgūt vairākas svešvalodas? Uz šo pedagoģiski būtisko jautājumu Ludmila Molčanova sniedz šādu atbildi:

„*Pirmkārt*, galvenais faktors ir cilvēkresursi: šinī gadījumā tie ir augsti kvalificēti, profesionāli sagatavoti skolotāji, kas nemitīgi iesaistās tālākizglītībā, lai savā darbā ar skolēniem spētu iet līdzī laimam, būt inovatīvi, radoši un elastīgi.

Otrkārt, svarīgs faktors ir jau pieminētie metodiskie līdzekļi – kā mācību grāmatas, tehniskais aprīkojums. Lai vide, kurā skolēns apgūst valodas, ir mācīties rosinoša un sakārtota.

Treškārt, lai skolotāji un skolēni sajustu vēl lielāku vajadzību mācīt un mācīties valodas, viņiem jābūt motivētiem, pārliecinātiem, ka valodu prasmes var noderēt gandrīz visās dzīves jomās. Izglītības iespējas un darba tirgus ārvalstīs pēdējos gados ir galvenie valodu intensīvākas apguves motīvi sabiedrībā. Arī tuvu cilvēku, ģimenes ieteikumi ir būtiski, kad skolēns ir izvēles priekšā, cik un kuras valodas mācīties, kuriem valodu eksāmeniem gatavoties.”

Intervējot Valsts izglītības satura centra darbinieci, Vispārējās izglītības satura nodrošinājuma nodaļas vecāko referenti svešvalodu jautājumos Ritu Kursīti

(8.pielikums), autore uzdevums bija noskaidrot,

- kā valodu skolu darbības nepieciešamība un nozīme Latvijā tiek vērtēta Valsts izglītības satura centrā, tātad arī Izglītības un zinātnes ministrijā;
- vai VISC kā kompetenta iestāde iestājas par vienas svešvalodas kvalitatīvu apguvi- vai tomēr gatava veicināt vairāku valodu apguvi valstī;
- cik svarīgs valodu apgūvē ir faktors, ka mācību procesā skolā runā par 1.,2.,3.svešvalodu un par valodu apguves secību;
- vai DSD eksāmenus nav iespējams pielīdzināt valsts eksāmeniem vācu valodā (DSDI- 9.klases eksāmenam vācu valodā, DSDII- 12.klases centralizētajam vācu valodas eksāmenam vācu valodā);
- kā tiek vērtēta pieaugošā interese par DSDI eksāmenu Latvijas DSD skolās;
- vai Latvijas skolās apgūstamo svešvalodu mācīšanā, metodikas izstrādē, eksāmenu uzdevumu sastādīšanā u.c. nepieciešama sadarbība ar valodniekiem, kuriem konkrētā svešvaloda ir dzimtā valoda;
- kā pašreiz populāro CLIL metodi vērtē Valsts izglītības satura centrs; kādas ir CLIL priekšrocības un kādi ir šīs metodes trūkumi;
- vai rodas pārlicība, ka svešvalodu apguve jāsāk jau agrīnā vecumā un ka šīs valodu mācības uzlabos svešvalodu zināšanas kopumā Latvijas jauniešu vidū;
- kas ir galvenie faktori, kuri spēj veicināt vairāku valodu apguvi Latvijas skolās;
- kur saskatāms potenciāls tam, lai uzlabotos vācu valodas zināšanas skolas beidzēju vidū un pieaugtu to skolēnu skaits, kas izvēlas kārtot centralizēto eksāmenu vācu valodā (vai arī DSDII eksāmenu).

Uz jautājumu par Izglītības un zinātnes ministrijas attieksmi pret valodu skolām Rita Kursīte uzsver, ka valodu skolas jau izsenis ir bijušas kā atbalsta punkti svešvalodu apguves popularizēšanā un veicināšanā Latvijā un ka „ir tikai apsveicami, ka pašreizējā laika periodā, kad valodu apguve kļūst arvien populārāka, valodu skolām pamazām pievienojas arī skolas, kuras līdz šim nav specializējušās valodu apgūvē. Arvien lielāks skaits skolu cenšas piedāvāt plašāku svešvalodu apguves spektru un ilgāku svešvalodu apguves laiku.”

Tāpat kā vairums aptaujāto skolēnu, skolotāju un pārējo ekspertu, arī Rita Kursīte atbalsta daudzvalodību Latvijas iedzīvotāju vidū:

Jo vairāk valodu apgūstam, jo labāk. Valodu zināšanas vienmēr ir veicinājušas un veicinās gan sadarbību, gan sapratni starp tautām un valstīm ne tikai Eiropas, bet arī visas pasaules mērogā.”

Problēmsituāciju, kad vairums jauniešu (ko atbalsta arī vecāki) par 1.svešvalodu mācību iestādē labprāt izvēlētos angļu valodu, kā rezultātā var zaudēt interese par citām valodām, Rita Kursīte raksturo šādi:

„Patlaban gan pēc skolēnu, gan vecāku izvēles svešvalodu apguvē tiešām dominē angļu valoda. Iespējams, ka tas var būt par iemeslu, ka atsevišķi skolēni zaudē interesi par citu svešvalodu apguvi, jo ar angļu valodas palīdzību iespējams sazināties un sadarboties gan biznesa, gan informatīvajā vidē.”

Rita Kursīte uzsver, ka „izteikti paplašinājušās iespējas redzēt, dzirdēt un izmantot tieši angļu valodu gan informācijas ieguvē, gan saziņā, jo valodas apguve notiek ne tikai skolā, bet arī ārpus tās. Tādējādi daudzi skolēni angļu valodu veiksmīgi apgūst neformālā veidā (ārpus skolas). Ja kā obligātās svešvalodas skolā tiek izvēlētas citas svešvalodas (ne angļu), pastāv iespēja, ka skolēns apgūs angļu valodu kā vēl vienu svešvalodu neformālā veidā. Līdz ar to viņa valodu “repertuārs” noteikti būs vēl plašāks.”

Par DSD eksāmena pielīdzināšanu centralizētajiem eksāmeņiem jāgriežas pie eksaminācijas nodaļas kolēģiem, kā izsakās vecākā referente, toties patīkams un cerīgs ir fakts, ka masveidā pieaug interese par DSDI eksāmena kārtošanu jau 9.klasē. Rita Kursīte izsaka viedokli, ka to var nokārtot tikai tad, ja pamatskolā valoda apgūta pietiekami kvalitatīvi:

„Acīmredzot eksāmena prestižs un popularitāte pēdējo gadu laikā strauji aug. Skolēni novērtē iespēju gūt starptautisku novērtējumu savām vācu valodas zināšanām jau 9.klasē. Tas liecina, ka tie skolēni, kuri mācās vācu valodu DSD skolās, to apgūst pietiekoši augstā līmenī jau pamatskolas posmā.”

Runājot par sadarbību ar kolēģiem no Vācijas, Rita Kursīte atzīst, ka šāda sadarbība svešvalodu mācīšanas metodikas izstrādē, uzdevumu sastādīšanā u.c. iespēju robežās jau ir bijusi un tiks turpināta. Viens no ieteikumiem ir arī bilingvāla vācu valodas integrēšana citos mācību priekšmetos, kad tiek atklāta valodas praktiskā nozīmība. Rita Kursīte dalās savā pieredzē:

„CLIL metode vairāk vai mazāk plaši tiek izmantota daudzās valstīs. Tās veiksmīgai izmantošanai ir vairāki būtiski nosacījumi:

– mācību priekšmeta skolotājam, kurš vēlas mācīt šo priekšmetu svešvalodā, jāzina šī konkrētā svešvaloda vismaz B2-C1 līmenī,

- skolēniem jābūt iespējai izvēlēties, vai apgūt mācību priekšmetu svešvalodā vai dzimtajā valodā un arī iespējai mācību gada laikā šo izvēli mainīt (nepieciešams nodrošināt paralēlu mācību priekšmeta apguvi svešvalodā un dzimtajā valodā),
- jābūt izstrādātai atbilstošai mācību priekšmeta programmai un vērtēšanas sistēmai, lai, mācoties svešvalodā, skolēnam būtu iespēja apgūt visu attiecīgā mācību priekšmeta saturu un lai valodas zināšanu nepietiekamības dēļ netiktu ietekmēta mācību satura apguve vai samazināts viņa vērtējums” .

Rīta Kursīte par CLIL runā jau kā par nopietni izstrādātu metodiku, nevis kā par atsevišķām stundām, kurās CLIL elementi tiek aprobēti. Te var pieminēt Rīgas Valsts vācu ģimnāzijas pieredzi, mācot atsevišķus mācību priekšmetus vācu valodā.

Arī agrāk pamatpētījuma bāzē mācītos priekšmetus- kā vācu literatūra, ģeogrāfija vācu valodā, dziedāšana vācu valodā sākumskolā, tulkošanas tehnika, sports vācu valodā), kas dažādoja vācu valodas apguves formas un deva iespēju citās mācību priekšmetu jomās apgūt specifisku vārdu krājumu.

Rīta Kursīte kā Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāve atbalsta izšķirošo lēmumu par svešvalodu apguvi agrīnā vecumā, ko pieņēmusi valsts kompetentākā izglītības institūcija:

„Agrīnas valodu apguves priekšrocības ir neapstrīdamas, bet ar nosacījumu, ka šī valodu apguve notiek prasmīgu, kvalificētu pedagogu vadībā. Ja šis nosacījums tiks ievērots, skolēnu svešvalodu zināšanas noteikti uzlabosies.”

Bez nosacījuma, ka pedagogam, kas māca valodas, jābūt kvalificētam un prasmīgam, Rīta Kursīte nosauc arī kādu citu viņaspriekš svarīgu faktoru, kas spētu veicināt svešvalodu apguvi Latvijas skolās:

„Uzskatu, ka Latvijā svešvalodu apguve jauniešu un arī pieaugušo vidū ir populāra. Esam salīdzinoši maza tauta un mazām tautām jāmacās svešvalodas – to mūsdienās esam sapratuši” .

Lai bez angļu valodas uzlabotos arī zināšanas citās Latvijas skolās apgūstamajās svešvalodās, t.sk. vācu valodā, Rīta Kursīte akcentē, ka „ jāveicina visos iespējamajos veidos vācu valodas popularizēšana Latvijā: tie varētu būt gan dažādi raidījumi vācu valodā atsevišķām vecuma grupām, gan interneta vietnes. Jāpalielina sabiedrības informētība par iespējām, kādas paver vācu valodas prasme gan jauniešiem, gan pieaugušajiem. Patlaban tās netiek pilnībā novērtētas, jo liela daļa sabiedrības centrējas tikai uz angļu valodas apguvi.”

Autore darbā iekļāva arī **DSD koordinatore Latvijā Holgera Dēnes** (*Holger Dähne*) atzinumus par vācu valodas statusu Latvijā, par novēroto DSD skolu darbībā, par veiksmēm

un neveiksmēm DSD eksāmenos- t.i. par pozitīvi vērtējamiem rezultātiem un arī nepietiekamo vērtējumu, lai DSDII eksāmenu nokārtotu vēl vairāk Latvijas, t.sk. pētījuma bāzes kandidātu (9.pielikums).

DSD koordinators Holgers Dēne intervijā

- raksturo DSD skolu nozīmi un vietu daudzvalodu izglītībā Latvijā;
- sniedz informāciju par DSD eksāmenu rezultātiem pēdējos gados Latvijā un citur pasaulē, kā arī par attīstības tendencēm eksāmenu rezultātos, kandidātu skaitā;
- izsaka viedokli par DSD eksāmenu saturisko uzbūvi un grūtības pakāpi, par skolēniem grūtākajām un salīdzinoši vieglākajām eksāmena daļām;
- novērtē DSDI teicamos rezultātus Latvijā, kas pakāpeniski var uzlabot arī DSDII rezultātus vidusskolas vecākajā posmā;
- prezentē optimālu DSD skolu jeb nevainojamas DSD skolas vīziju, tās mācību darba formas un metodes valodās, DSD skolas mācību plāna ieteicamo struktūru, t.sk. grupu dalījumu;
- izsaka viedokli par DSDI un DSDII pielīdzināšanas nepieciešamību Latvijā (kā tas paveikts Lietuvā un Igaunijā);
- dod ierosmes Latvijas DSD skolu jauniešiem vācu valodas apguvē.

DSD skolu nozīmi svešvalodu apguvē Latvijā Holgers Dēne īsumā raksturo šādi:

„DSD skolas Latvijā ir „dzinējspēks” modernu svešvalodas mācību metožu un didaktisku pieeju ieviešanā. To varu apgalvot tā iemesla dēļ, ka DSD skolu pedagogi, kas ir ieinteresēti savā darbā un kuriem piemīt augsta profesionālā ētika, izrāda entuziasmu arī tālākizglītības jomā. Un tas palīdz skolēniem vācu valodas stundās piedāvāt visu to, kas nepieciešams un kas atbilst modernai, uz visām prasmēm orientētai valodu apguvei”.

Runājot par DSD eksāmenu būtiskākajiem aspektiem (valodas, satura, metodisko utt.), DSD koordinators uzsver, ka DSD eksāmena prasības nav pretrunā ar Eiropas valstu vietējām valodu apguves programmām, standartiem, mācību plāniem, jo tie atbilstoši Eiropas kopīgajām pamatnostādņēm valodu apguvei (EKP) pēdējos gados tiek nemitīgi saskaņoti, pielīdzināti. Notikusi kopēja standartizācija saskaņā ar Eiropas vienotā valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmu (*Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen*, saīsināti GER). Aizvien vairāk valoda tiek uztverta kā viens kopveselums, kā kompleks jēdziens, t.i. valoda kā komunikācijas līdzeklis.

Šīs pārmaiņas skar arī Latviju: jauni formulējumi valodu apguves programmās, salīdzināšanas nepieciešamība ar citu valstu programmām, arī centieni ieviest kopīgu vērtēšanas sistēmu ir bijis neizbēgams un produktīvs process, lai svešvalodu mācībās Eiropā noritētu sistēmiski, saskaņoti un veiksmīgi.

„Pašreizējā kontekstā tas nozīmē sekojošo,” kā uzsver Holgers Dēne, „ kurš skolēns vēlas ar panākumiem nokārtot DSDI vai DSDII, tam ilgu laiku iepriekš kvalitatīvi un augstā līmenī jāiegūst pieredze vācu valodas stundās, kurās vācu valodas skolotājiem un pašiem skolēniem jānodrošina, lai valodu apguve, situācija mācību grupā un telpā būtu piemērota, produktīva, tātad optimāla.”

DSD koordinators Latvijā atzīst, ka ne mazāk svarīga ir jau pieminētā komunikatīvā kompetence, kas ir skolēnu panākumu atslēga, jo ir atbalsta faktors tādās kompetences jomās kā klausīšanās, visa redzētā izpratne (jo ir varēts pajautāt par redzēto), tā ir skolēna iespēja iesaistīties sarunās, nodot un saņemt informāciju, lasīt un rakstīt svešvalodā. Šādā veidā attīstās skolēna starpkultūru kompetence, veidojas aktuālais priekšstats par Vāciju un tās cilvēkiem. Stundās pareizi izmantotas metodes palīdzēs skolēnam attīstīt spējas orientēties Vācijas sociālajā, kultūras, ekonomiskajā un ģeogrāfiskajā vidē.

Smags izaicinājums latviešu skolēniem, kas kandidē uz DSDII diploma iegūšanu, kā savā darbā Latvijā secinājis Holgers Dēne, noteikti ir t.s. „rakstveida komunikācija”, kurā tiek prasīts, lai skolēna veidotais teksts būtu diskursīvs, dialektiski veidots un informētu par Vācijā aktuālu tēmu. Skolēniem, lai ar to tiktu galā, jāpārzina komplicēti valodas līdzekļi un gramatiskas struktūras, kā arī jāorientējas konkrētās esejas tēmas jautājumos, tātad jābūt atbilstošā līmenī apguvušiem starpkultūru kompetenci. Bez tam viņiem jāapgūst māksla kontroversi argumentēt, lai viņi spētu parādības, apstākļus, par ko stāsta eseju iniciējošais pamatteksts, raksturot gan pozitīvi, gan ar kritisku pieeju, jo katrā esejā jāparādās gan priekšrocībām, gan trūkumiem problēmā vai faktos, kas tiek apskatīti.

Holgers Dēne atzīst, ka DSDII rakstīšanas daļa ir tā daļa, kas visvairāk atšķiras no centralizētā eksāmena rakstīšanas daļas: Centralizētajā vācu valodas eksāmenā, ko Latvijā sastāda VISC, nav jāizmanto tik daudz argumentu (par un pret kādu parādību), nav jāanalizē nopietnu valsts līmeņa statistiku u.c. Ja rakstu daļa DSDII eksāmenā ir tik komplicēta un nepierasta skolēnam, manuprāt, tā ir daudz vairāk vingrināma- kā uzskata koordinators. Pie tam, sarežģītais saturs ir jāizklāsta nevis dzimtajā valodā, bet gan svešvalodā, kas uzdevuma grūtības pakāpi paaugstina. Tādas daļas kā lasīšana un klausīšanās Latvijas skolēniem parasti lielas grūtības nesagādā.

Holgers Dēne izsakās: „Kopumā visi DSD II eksāmenā iekļautie aspekti nodrošina galvenā uzdevuma izpildi: gatavošanās DSD rada priekšnoteikumus mācību sasaistei ar reālo dzīvi, un gatavošanās procesā skolēni strādā skolotāju vadībā, kas izmanto modernas metodes un jau aprobētas didaktiskas pieejas, kā arī aktuālos materiālus. Mācībām jānorit, centrā izvirzot skolēnu un viņa mācību darbību vācu valodā.”

Holgers Dēne stāsta par mainīgajiem DSD rezultātiem Latvijā: katrs gads nāk ar pārsteigumiem, un DSDII diplomu ieguvēju skaits nav pārāk stabils un konstants. Protams, arī demogrāfiskā situācija Latvijā, kas atklāj skolēnu skaita samazināšanos vidusskolas vecākajā posmā un augstskolās, arī ir vērā ņemams faktors. Koordinators piedāvā iepazīties ar DSII nokārtojušo skolēnu skaitu Latvijā laikā posmā no 2002. līdz 2012.gadam. Vislielākais DSDII nokārtojušo skolēnu skaits ir 2006.- 2009.gadā- virs un tuvu simtam. Pēc tam gan kandidātu, gan DSDII diplomu ieguvēju skaits samazinās. (11.pielikums).

Intervējamā eksperta rīcībā ir arī dati pēc 2012.gada. Ja 2013.gadā DSDII ieguva 67 kandidāti, tad 2014.gadā 63 kandidāti (33 ar līmeni C1, 30 ar līmeni B2) Procentuāli C1 līmeni Latvijā ieguvuši 47,68 %, bet pasaulē vairāk nekā puse kandidātu- 60,81%. B2 līmeni Latvijā ieguvuši 32,82%, kas ir trešā daļa eksāmena kārtotāju. Pasaulē B2 līmenis iegūts retāk , t.i. 28,38%. DSD eksāmenu 2014.gadā Latvijā nav nokārtojuši 19,50% kandidātu, kas ir gandrīz divas reizes vairāk nekā pasaulē, kur šis rādītājs ir 10,81% (10.pielikums).

Ik gadu Latvijā, t.sk. Liepājā, ir DSDII kandidāti, kas kādu no eksāmena daļām nenokārto (tād iegūst zemāku līmeni par C1/B2) un saņem tikai nepilno DSD diplomu, kas nedod iespējas studēt Vācijas augstskolās, kamēr netiek nokārtotas visas šī eksāmena daļas.

Holgers Dēne atklāj, ka Latvijā DSDII eksāmenu katru gadu nenokārto 10- 20% kandidātu. Izmaiņas DSDII diploma ieguvēju skaitā radījis jaunais eksāmena formāts (tas ik pēc pāris gadiem tiek modernizēts), kā arī „politika”, kādu izmanto skolas, piesakot savus audzēkņus eksāmenam. Skolotāji, kas nevēlas nevienu „izkritušo”, eksāmenam piesaka tikai tos skolēnus, kuri viņuprāt var veiksmīgi nokārtot pilnīgi visas eksāmena daļas. Skolotājiem, kas piesaka arī t.s. „riska kandidātus” („*Wackelkandidaten*”), jārēķinās ar to, ka DSDII eksāmenu nenokārtojušo skolēnu būs vairāk.

Jautāts par to, kādi ir Latvijas DSD II eksāmena rezultāti salīdzinājumā ar rezultātiem citos pasaules reģionos un vai ir valstis, kuru panākumi ir stabili un jau kļuvuši tradicionāli, DSD koordinators, Holgers Dēne prezentē statistiku: piemēram, 2013.gadā Latvijas rezultāti bija ievērojami labāki nekā citur pasaulē, toties 2014.gadā sliktāki kā citās valstīs. Iemeslus šim faktam nav tik vienkārši apzināt, jo procesā iesaistītas 16 DSD skolas Latvijā.

Absolūtais DSDII eksāmena līderis katru gadu ir Bulgārija. Šajā valstī ik gadu DSDII eksāmenu nokārto virs 600 skolēnu, un 60% no tiem par savu studiju zemi izvēlas Vāciju. Tur ir skolas, kas katru gadu piesaka 60 kandidātus DSDII eksāmenam (tas ir gandrīz visus, kuri gatavojas absolvēt skolu!).

DSD koordinators Holgers Dēne Latvijas DSD skolotājus iepazīstinājis arī ar DSDI eksāmenu, popularizējis DSDI, koordinējis savu ideju par to, vai nebūtu liela priekšrocība to kārtot arī Latvijā, ar DSD skolu direktoriem.

Autore uzdod koordinatoram jautājumu par to, vai šis darbs ir nesis gandarījumu.

Holgers Dēne atbild: „Jā, tas ir atmaksājies. Esmu pārliecināts, ka DSDI eksāmena labie rezultāti noderēs kā stabils pamats potenciālajiem DSDII eksāmena kārtotājiem. Ja skolēns ar panākumiem nokārtojis DSDI, viņš ir motivēts ar vācu valodu strādāt arī turpmāk. Bez tam DSDI eksāmenam arī pašam par sevi ir vērtība. DSDI diploms dod tiesības mācīties kādā no Vācijas koledžām vai uzsākot duālu izglītību.

DSDI eksāmens ļauj DSD sistēmā palikt arī tām skolām, kuru skolēni kādu gadu nav gatavi kārtot DSDII. DSDII skolēnu skaits tiek kompensēts ar DSDI skolēnu skaitu. Tas ir svarīgi arī Latvijai, kur DSDII skolēnu trūkuma dēļ no DSD sistēmas būtu jāizslēdz dažas mazās DSD skolas.

Autori interesē jautājums par to, kāda ir optimāla DSD skola koordinatora Holgera Dēnes redzējumā. Kādai būtu jābūt struktūrai, mācību formām, citiem faktoriem, kas veicinātu DSD attīstību pētījuma bāzē.

Holgers Dēne uzskata, ka ideālā DSD skolā DSD programma kā skolas profila svarīga sastāvdaļa tiktu akceptēta visos līmeņos. Tas attiecināms gan uz skolas vadību, gan uz skolotājiem, kuri māca citus mācību priekšmetus: vācu valoda kā viena no prioritātēm būtu jāatbalsta visiem.

Valodu mācībās būtu nepieciešamas strukturālas izmaiņas. Pēc iespējas agrāk katrā klašu grupā būtu jāapzina DSD potenciālie kandidāti – arī tie, kas kārtos DSDI eksāmenu. Šie skolēni būtu jāapvieno DSD grupās, viņiem būtu nepieciešamas arī papildus stundas. Fakultatīvas stundas pēcpusdienās 9., 10.stundas laikā nav produktīvas!

Vēl var ieteikt arī tādu valodas apguves formu, ka skolēni mācās vācu valodu pēc mācību plāna, bet DSD kandidātiem skola piedāvā vēl divas papildstundas. DSDII skolēniem varētu 9. vai 10.klasē organizēt valodas eksāmenu, lai konstatētu skolēnu spējas vai deficītus vācu valodā.

Kas izrādījies ļoti neproduktīvi, ir bieži vidusskolās praktizētā metode, ka DSD skolēni no dažādām klasēm (dažādām programmām) vēlās pēcpusdienās pēc 9.,10.stundas sanāk kopā, lai gatavotos DSDII eksāmenam. Tad daudz skolēnu neierodas, jo ir iesaistījušies citās aktivitātēs- un mērķtiecīgā gatavošanās eksāmenam, ko ieplānojis skolotājs, kļūst nerealizējama un neefektīva.

Jau vairākus gadus aktuāls ir jautājums par to, vai tehniski (arī organizatoriski) un no lingvistiskā aspekta būtu iespējams, ka skolēni 12.klasē kārto tikai vienu vācu valodas eksāmenu: tas nozīmētu centralizētā un DSDII eksāmena pielīdzināšanu.

Holgers Dēne piekrīt, ka šāds risinājums skolēniem, kas interesējas par vācu valodu, noteikti būtu izdevīgs, viņš stāsta, ka četru gadu garumā piedalījies neskaitāmās diskusijās ar Izglītības un zinātnes ministriju. Koordinators uzskata, ka šīs problēmas risinājums ir tikai labas gribas izpausme. Matemātiski DSD rezultāti ir pielīdzināmi Latvijas centralizētā eksāmena rezultātiem, un Lietuvā jau pie tā tiek strādāts.

Problēma līdz šim nesaprotamā veidā ir bijusi tāda, ka Latvijas augstskolas DSD II eksāmena diplomu nav atzinušas kā dokumentu, kas dod iespējas studēt (piemēram, vācu valodu) un nav atzinušas to kā priekšrocības - un tas droši vien noticis nepietiekošas informācijas dēļ. Bet šai situācijai noteikti jāmainās – par to pārliecināts Holgers Dēne.

Igaunijā DSDII rezultāti trīs centralizētā eksāmena daļās tiek akceptēti (rakstos, mutvārdos un lasīšanas daļā), un mutvārdu eksāmenā piedalās pārstāvis no Igaunijas Izglītības ministrijas, kas eksāmena gala rezultātu aprēķina, saskaņojot ar vietējā vācu valodas eksāmena prasībām.

Autore lūdz Holgeru Dēni izteikt savu viedokli par motīviem, kas spētu aktivizēt skolēnus mācīties un arī labi iemācīties vācu valodu. DSD koordinators apgalvo, ka apgūt angļu valodu ir labi un pareizi, taču ar to nepietiek :

„ Daudzvalodība ir aktuālā Eiropas prasība tās iedzīvotājiem, un kādēļ neizvēlēties arī vācu valodu, kas ir visvairāk runātā valoda Eiropā (100 miljoniem tā ir dzimtā valoda). Līdzās personīgajam ieguvumam zināšanas vācu valodā atvērs durvis uz lielāko Eiropas kultūras un ekonomikas telpu, kurā var rast tik daudz iespēju un perspektīvu gan privātajā, gan profesionālajā jomā. Vācu valodas zināšanas ir svarīga atslēga, kas atslēdz daudzas durvis personīgajai integrācijai Eiropā, kura cenšas iet kopīgu attīstības ceļu”.

Secinājumi

Katram no intervētajiem ekspertiem tiek uzdoti atšķirīgi jautājumi, lai apskatīto priekšrocību un trūkumu loks valodu apgūvē DSD skolās tiktu raksturots saturiski daudzveidīgāk. Tomēr kopīgā tendence, par ko liecina intervijās izteiktie pieņēmumi un apgalvojumi, ir pozitīvs apliecinājums tam, ka eksperti, kas pārstāv kompetentas izglītības iestādes, ir ieinteresēti, lai Latvijas jaunieši kvalitatīvi apgūtu vairākas svešvalodas.

Pozitīvi tiek vērtēti sekojoši faktori:

- daudzvalodu vides nodrošināšanas iespējas DSD skolā;

- atbalsts Eiropas valodu politikai jautājumā par nepieciešamību prast vismaz trīs svešvalodas, kas nozīmē atbalstu DSD skolu jauniešiem viņu tālākās karjeras savlaicīgā un secīgā veidošanā;

- pāreja uz svešvalodu mācībām agrīnā vecumā – jau no 1.klases, pie kam valsts nenosaka, ka 1.svešvalodai jābūt angļu valodai;

- veiksmīgi veidotā pēctecības sistēma vācu valodas apgūvē: skolēnu atlase DSDI eksāmenam jau 7.klasē (kvalifikācijas darbs), DSDI eksāmens 9.klasē un DSDII eksāmens 12.klasē; tas palīdz apzināt talantīgākos skolēnus, izvirzīt kandidātus DSD eksāmeniem, pieradina skolēnus pie nepārtraukta, sistemātiska darba ar valodu;

- inovācijas valodu jomā skolā pēdējo gadu laikā, kas saistītas ar mācību darba pārstrukturēšanu un metožu, mācību līdzekļu modernizēšanu; bilingvālu metožu (kā CLIL) pielietošana var noritēt sevišķi veiksmīgi, jo jebkurš mācību saturs var tikt apgūts gan dzimtajā valodā, gan svešvalodā, gan runā, gan rakstos;

- skolēnu starpkultūru kompetences pastiprināta attīstība DSD skolās , tādējādi veidojas aktuālais priekšstats par citām zemēm un tās iedzīvotājiem;

- Latvijas DSD skolu pedagogu un administrāciju sadarbība republikas līmenī , kas veicina izpratnes veidošanos par valodu skolu pastāvēšanas nepieciešamību un par iespējām radošu, inovatīvu darba formu nodrošināšanā , strādājot ar skolēniem;

- valodas kā kopveseluma, kā kompleksa jēdziena akcepts, t.i. valoda tiek uzskatīta par komunikācijas līdzekli, un komunikatīvā kompetence ir skolēnu panākumu atslēga.

Problēmas intervētie eksperti saskata minētajās situācijās sabiedrībā un pedagoģijā:

- pasaules populārākās valodas hegemonija var būt par iemeslu, ka atsevišķi skolēni zaudē interesi par citu svešvalodu apguvi, jo ar angļu valodas palīdzību iespējams sazināties un sadarboties gan biznesa, gan informatīvajā vidē;

- DSD eksāmena grūtības pakāpe un tā specifiskais saturs un vērtēšanas sistēma ir papildus problēma valodas apgūvē: gan skolotājiem, gan skolēniem jāorientējas un jāgatavojas diviem dažādiem eksāmeniem vācu valodā, kaut gan sasniedzamais valodas kompetences līmenis ir viens un tas pats: B2/C1. Šinī gadījumā būtu jāseko Igaunijas un Lietuvas izglītības ministriju paraugam, t.i. DSDII eksāmena pielīdzināšana valsts centralizētājam eksāmenam;

- galvenais faktors ir cilvēkresursi: šinī gadījumā tie ir augsti kvalificēti, profesionāli sagatavoti skolotāji, kas nemitīgi iesaistās tālākizglītībā, lai savā darbā ar skolēniem spētu iet līdzī laimam, būt inovatīvi, radoši un elastīgi: ne vienmēr tas izdodas;

- valodu apgūvē nepieciešami papildus mācību līdzekļi – gan vārdnīcas, gan ārvalstīs izdotas mācību grāmatas, līdz ar to atsevišķos gadījumos nepieciešamas apjomīgāks

finansējums nekā skolās, kur apgūst iespējami maz svešvalodu; ar naudas līdzekļiem saistīti arī ieteicamie izbraukumi uz ārvalstīm, kas ir atbalsts valodas apguvē (šeit: Vācija, Šveice, Austrija);

- ļoti svarīga ir motivācija apgūt vairāk valodu: ja ģimene un skolēna paziņu loks nav ieinteresēti būt daudzvalodīgi, skolotājs viens ne vienmēr spēj pārliecināt jauniešus, ka valodu prasmes var noderēt gandrīz visās dzīves jomās. Izglītības iespējas un darba tirgus ārvalstīs pēdējos gados ir galvenie valodu intensīvākas apguves motīvi sabiedrībā;

- būtiska ir arī DSD grupu veidošana un mācību programmas pārstrukturēšana tā, lai akcents DSD kandidātu grupās tiktu likts uz uzdevumiem, kurus iesaka DSD apguvei paredzētās, Vācijā izstrādātās vadlīnijas;

- Skolas gaitu uzsākšana ir krīzes posms ikvienam bērnam, jo notiek ne tikai ārējo apstākļu maiņa: tas ir jāakceptē iekšēji, ir jāpieņemojas apkārt notiekošajam, t.sk. faktoram, ka jau 1.klasē jāapgūst jauna valoda. Daļai pirmklasnieku tas var radīt grūtības, tādēļ skolotāja prasme sagatavot bērnu jaunajai situācijai ir ļoti svarīga;

- strādājot ar CLIL un citām bilingvālām metodēm, jāņem vērā, ka skolotājam jāpārzina abi mācāmie priekšmeti (gan valoda, gan priekšmets, kurā to integrē), lai mācības būtu kvalitatīvas un skolēni sasniegtu labus rezultātus abos mācību stundā piedāvātajos priekšmetos. Regulāra divu pedagogu atrašanās stundā ir dārga, bet, ja pēc CLIL metodes strādā reti vai epizodiski, tas var nedot gaidīto rezultātu valodu apguvē- tikai prezentēt metožu daudzveidību un ieinteresēt skolēnus lasīt par jebkuru skolā apgūstamo tematu svešvalodā;

- būtu nepieciešams, lai DSD eksāmenos iegūtos diplomus par priekšrocību uzskatītu ne tikai Vācijas, bet arī Latvijas augstskolu uzņemšanas komisijas. Ja skolēns stājas augstskolā tepat Latvijā, viņa ieguldītais darbs valodu apguvē, viņa labās zināšanas vācu valodā būtu jāņem vērā, ja uz studiju vietu pretendē vairāk skolu absolventu un rodas konkurences situācija. Labi, ka DSD diplomus par vērtību uzskata Svešvalodu fakultātēs (sevišķi Ventspils augstskolā, kur tiek sagatavoti tulki).

3.3.8. Daudzvalodu mācību organizācija un reģionālā daudzvalodības attīstības koncepcija – novitāte svešvalodu mācībās Latvijā.

Lai varētu izstrādāt metodiskus ieteikumus valodu apguves optimizācijai vācu valodas diploma skolās saskaņā ar jaunajām personības vajadzībām un interesēm daudzvalodu vidē un balstoties uz zināšanu sabiedrības veidošanas pamatprincipiem, nepieciešams apzināt faktorus, kas veicina un kas kavē daudzvalodības attīstību Latvijā.

Galvenie no tiem ir saistīti ar skolās piedāvāto valodu skaitu un secību, ar valodu mācīšanas kvalitāti un intensitāti. Bieži tā var būt skolu vai skolotāju neieinteresētība meklēt modernas un efektīvas didaktiskas pieejas, bailes no alternatīvu mācīšanas metožu aprobācijas, balstoties tikai uz „pārbaudītām vērtībām”, kas ir novecojušās. Izglītības iestāžu tīklā arī trūkst informācijas par valodu skolu priekšrocībām, par pedagoģiskās darbības specifiku un risināmajām problēmām. Autore minētos faktoros apraksta 64.tabulā.

64.tabula. Daudzvalodību veicinošie un kavējošie faktori izglītībā

(Autore: Rūta Ķemere)

Faktori, kas veicina daudzvalodu vides attīstību Latvijā	Faktori, kas kavē daudzvalodu vides attīstību Latvijā
Valodu skolas Latvijā, kas nodrošina vismaz trīs valodu apguvi pamatskolas un vidusskolas posmā.	Daudzu Latvijas skolu mērķis valodu apguvē ir dot iespēju mācīties tikai divas svešvalodas.
Pieredze valodu izglītībā, kas ir optimāls pamats pakāpeniskai daudzvalodības didaktikas ieviešanai.	Vairāku valodu izolēta apguve, kas prasa ilgāku laiku un vairāk līdzekļu
Ar izglītības procesu plānošanu saistīto iestāžu centieni attīstīt skolotāju un skolēnu starpkultūru kompetenci, kas nepieciešama daudz kultūru telpā.	Valodas mācīšana bieži koncentrēta uz valodas apguvi, ignorējot valodu kā attiecīgās valsts kultūras sastāvdaļu un iespēju valodas mācības saistīt ar saturu citās izglītības jomās.
Vācu valodas mācības DSD eksāmena kontekstā sākumskolā, pamatskolā un vidusskolā.	Nepietiekama skolu (skolēnu, skolotāju) un sabiedrības informētība par DSD skolu priekšrocībām valodu mācībās, ieinteresētība tikai par vienas svešvalodas kvalitatīvu apguvi.

DSD skolu tīkls ir kļuvis par jau pārbaudītu vērtību Latvijas svešvalodu apguves sistēmā, kas spēj elastīgi funkcionēt mijdarbībā un ir atvērts izglītības reformām.

Visās izglītības pakāpēs svešvalodu mācībās ir saskatāmas optimizācijas iespējas, bet tas nevar notikt, neveidojot kopīgu, uz demokrātiskiem pamatiem dibinātu valodu apguves sistēmu vai pilnībā abstrahējoties no attīstības tendencēm citās mācību priekšmetu jomās, jo starp jebkuru svešvalodu un jebkuru citu mācību priekšmetu notiek mijdarbība- gan plānota, gan neplānota, jo jebkura informācija var tikt izteikta gan dzimtajā valodā, gan svešvalodā.

DSD skolas Latvijas mācību iestāžu tīklā kopš to pastāvēšanas ir radījušas papildus darbu, tās uzskatītas arī par pārāk komplicētu elementu vispārīzglītojošo skolu sistēmā, bet ne

par tik sarežģītu, lai tur nevarētu optimāli regulēt mācību procesu. DSD skolas sevi attaisno laikā, kad esam tuvāk daudzvalodu sabiedrībai kā jebkad agrāk.

Apkopojot pētījumā iegūtos rezultātus un atziņas, izveidots **grafisks attēlojums optimālām svešvalodu mācībām daudzvalodības kontekstā (57.att.)**, kas rada uzskatāmu priekšstatu par šo aspektu DSD skolās un kopējā valodu izglītības procesā. Modeļa izveides gaitā ņemti vērā sekojoši sistēmiski svarīgi faktori:

- mērķa - procesa –rezultātu/ pieprasījuma -resursu - izpildes (jeb vajadzību -līdzekļu - apmierinājuma) mijdarbība;
- sabiedrības pieprasījuma izpēte un tā akcepts izglītības vadības iestādēs;
- izglītojošās darbības hierarhijas organizatoriskie līmeņi to saistībā;
- mācību plāna kā mācību procesa svarīgas sastāvdaļas funkcionālo uzdevumu realizēšanas iespējas pētījuma objektā.

57.attēls parāda DSD skolu sistēmas darbību arī kā dinamisku ciklu, kurā rezultāts rada jaunas vajadzības. Pieaugot daudzvalodības tendencēm, kas ir DSD skolu mērķis un rezultāts, attiecīgi pieaugs pieprasījums pēc svešvalodu izglītības, pēc tās kvalitātes pilnveides un radošām, modernām mācību metodēm.

Svešvalodu izglītība ir Latvijas un Eiropas Savienības izglītības sastāvdaļa, ko ietekmē ekonomiskie un kultūrvēsturiskie procesi. Arī sabiedrības un katra indivīda pieprasījums jebkurā izglītības jomā ir būtisks: izglītība nedrīkst pastāvēt izolēti no sabiedrībā aktuāliem procesiem un sabiedrības vajadzībām tās tālākajā attīstībā.

Valodu mācību organizācijas struktūra uzskatāmi parāda DSD skolu pārraudzības iestāžu tīklu. Skolu pedagoģiskā darbība saskaņota gan ar Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministriju, gan ar DSD skolu sistēmu un ar DSD eksāmenus koordinējošām iestādēm Vācijā.

Pašvaldība un Izglītības pārvalde DSD mācības ietekmē maz, tomēr svarīgs ir pašvaldības iestāžu atbalsts šo skolu pastāvēšanai idejas līmenī un valsts piešķirto finanšu sadalē. Bez finansējuma valodu skolas jānodrošina ar nepieciešamajiem mācību materiāliem kvalitatīvai valodu apguvei. Tās ir gan mācību grāmatas, gan informācijas tehnoloģijas, kuru straujā attīstība ir viena no būtiskākajām tendencēm modernajā pasaulē.

Ne mazāk svarīgi ir cilvēkresursi- daudzvalodībai atvērta skolas vadība, kvalificēti un radoši skolotāji, kas gatavi sadarboties savā starpā mācību vai stundu plānu izveidē, kā arī ar vieskolotājiem no Vācijas, kas specializējušies DSD eksāmenu sagatavošanā.

Lai svešvalodu apguves procesu optimizētu un izpildītu specifisku mācību plānu, DSD skolā vienai no prioritātēm jābūt svešvalodu mācībām. Mācību saturam - aktuālam un

atbilstošam ES valodu politikas tendencēm, tātad arī vēršam uz starpkultūru komunikāciju. Optimāla svešvalodu apguve šādā kontekstā tiek organizēta, izmantojot ne tikai Latvijā bieži pielietoto bilingvālo metodi, bet organizējot stundas saskaņā ar daudzvalodības didaktikas principiem.

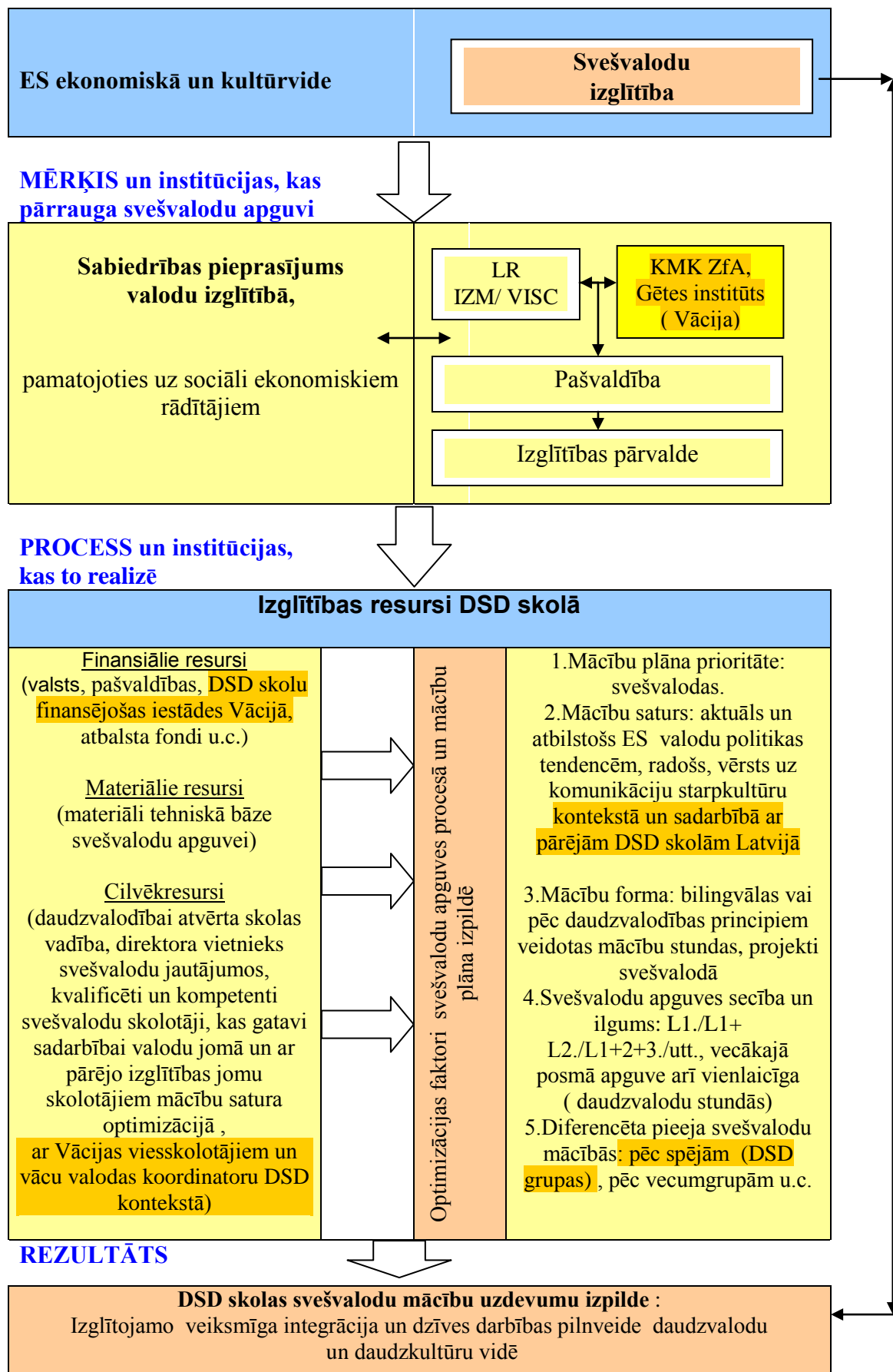
Svešvalodu apguves secību DSD skolā nosaka vācu valodas kā 1.svešvalodas izvēle (L1), bet pamatskolā pakāpeniski mācību plānā tiek integrētas vēl divas svešvalodas (L2,L3), kā tas parādīts 57.attēlā.

Svešvalodu mācībām nepieciešama diferencēta pieeja, jo ne visi skolēni spēj sagatavoties starptautiskajiem DSDI un DSDII eksāmeniem, un ne visiem galvenais mērķis būs teicami apgūt vairākas valodas, jo skola piedāvā kvalitatīvu izglītību arī citās jomās. Diferencēta pieeja valodu mācībām nepieciešama arī tā iemesla dēļ, ka 10.klasē skolā iestājas skolēni no citām pilsētas vai reģiona skolām, kuri vācu valodu nav mācījušies un sāk to apgūt no pamatiem, jo iepriekšējā mācību iestādē 1.svešvaloda ir bijusi angļu valoda.

Prognozētais rezultāts, ko skolēni, aktīvi apgūstot valodas DSD skolā, var sasniegt, tiek raksturots šādi: *veiksmīga integrācija un dzīvesdarbības pilnveide daudzvalodu un daudz kultūru vidē.*

Pēc jauniešu veiksmīgas integrācijas mūsdienu daudz kultūru sabiedrībā var uzskatīt, ka arī valsts/ valstu ekonomiskā un kultūrvide attīstās, jo jauniešiem pēc valodu apguves skolā nav valodu barjeru, viņi ir mazāk izolēti un spēj strādāt komandā gan savā valstī, gan sadarbībā ar citu valstu pārstāvjiem, spēj realizēt sevi darba tirgū un personiskajā izaugsmē.

Detalizēta valodu (L1,L2,L3) apguves secība un valodu kombinācija mācību procesā parādīta 65.tabulā, kas ir pielikums reģionālajai daudzvalodības didaktikas koncepcijai.

57.att. Svešvalodu mācību organizācija DSD skolā kā Eiropas daudzvalodu izglītības sistēmas sastāvdaļa.

Iepriekš raksturotie svešvalodu mācību organizatoriskie principi DSD skolā ir uzskatāmi par optimālu pamatu **daudzvalodības didaktikas reģionālās koncepcijas** izstrādē (58.att.).

Piedāvātās DSD skolas svešvalodu mācību organizācijas un daudzvalodības didaktikas reģionālās koncepcijas atšķirības nosaka katras skolas izvēlētā 1.svešvaloda.

Līdz ar to sadaļā „Mērķis un institūcijas, kas pārrauga svešvalodu apguvi” līdzās Izglītības un zinātnes ministrijai konsultanta vai kontroles funkciju var uzņemties tās valsts kompetenta izglītības vadības iestāde jeb *pārraudzības institūcija*, kuras valodu skola izvēlējusies par 1.svešvalodu.

Četras atšķirības autore akcentā sadaļā „Izglītības resursi”:

- DSD skolā neliels finansējums mācību līdzekļiem tiek saņemts no Vācijas DSD eksāmenu koordinējošām iestādēm; ja skolā 1.svešvaloda ir cita, šāds atbalsts var tikt saņemts no citas valsts;

- DSD skolā notiek sadarbība ar Vācijas viesskolotājiem un vācu valodas koordinatoru Latvijā; ja skolā 1.svešvaloda ir kāda cita, tad sadarbība var būt ar valodas konsultantiem no citas valsts;

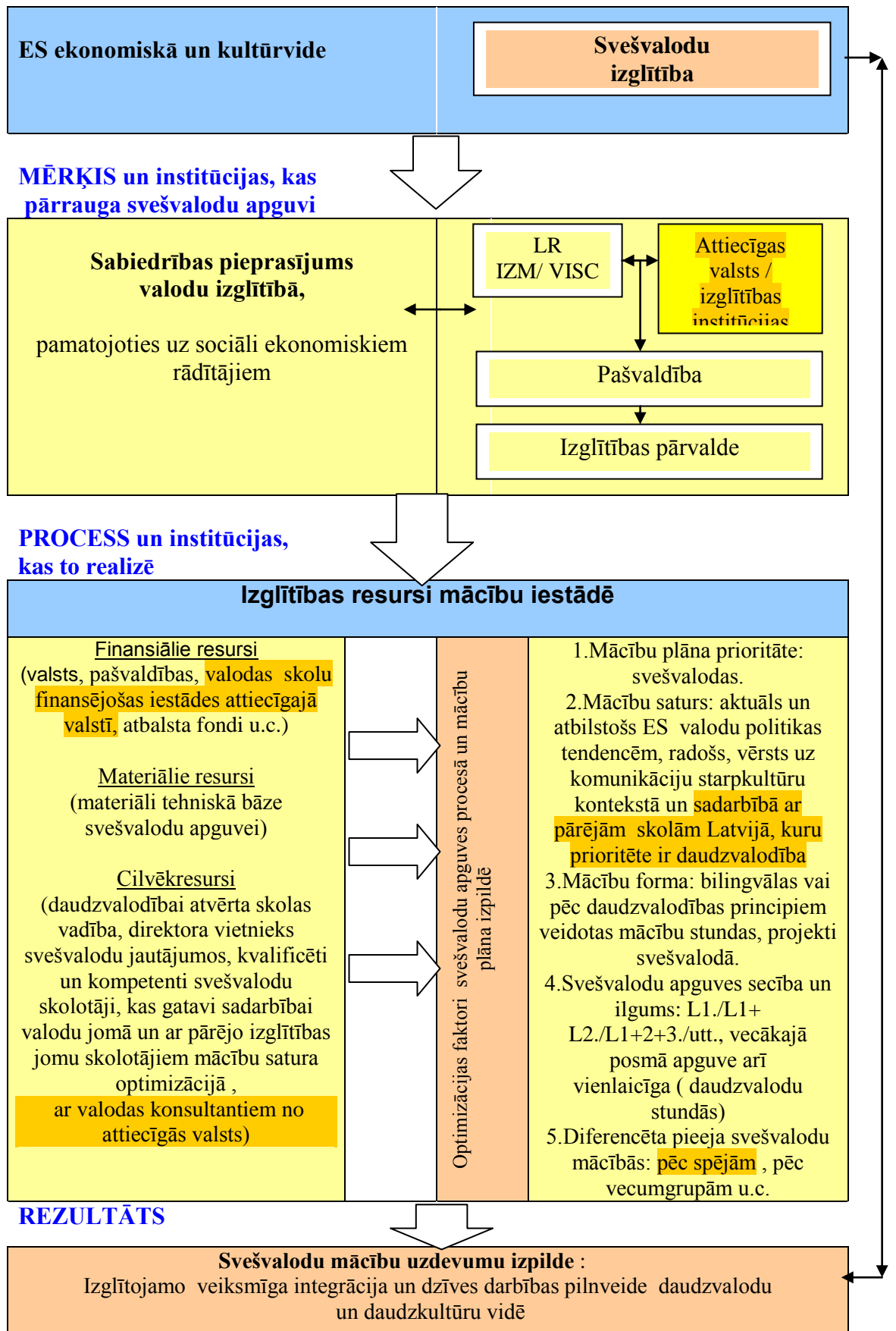
- DSD skolas Latvijā sadarbojas savā starpā (kopīgi semināri, DSD eksāmeni un citas Vācijas piedāvātas mācību aktivitātes); ja skola par 1.svešvalodu izvēlas citu valodu, tā sadarbojas ar skolām, kurās tā pati valoda ir kāda no mācību darba prioritātēm vai ar jebkurām skolām, kas izmanto daudzvalodības didaktikas paņēmienus valodu apguvē;

- DSD skolās skolēni pakāpeniski tiek dalīti grupās (ar mērķi kārtot DSDI un pēc tam DSDII eksāmenu) un grupās, kas šos eksāmenus negatavojas kārtot, citās valodu skolās, ja tās skolēnus negatavo DSD eksāmeņiem, var veidot grupas pēc spējām vai grupas, kurās skolēnus gatavo starptautiskam eksāmenam citā valodā (piemēram, angļu valodas eksāmenam TOEFL).

Ja integrācijas, kultūru un valodu daudzveidības ideja tiks atbalstīta visas valsts līmenī, tā atspoguļosies arī valsts izglītības sistēmā, padarot šo darbu rezultatīvāku.

Tas nozīmē, ka pedagoģiskajā realitātē īstenosies daudzvalodības didaktikas un skolēnu mācību sasniegumu kvalitatīvā pilnveide, nodrošinot daudzvalodīgas skolēnu personības izglītošanos.

65.tabulā apskatīta svešvalodu apguves secība vecuma posmos 1.-3.klase, 4.-6.klase, 7.-9.klase, 10.-12.klase. Bez tam ieteiktas pārbaudes formas katra mācību posma noslēgumā un raksturots didaktikas elementu izmantojums un īpatsvars katrā vecuma grupā.

58.att.Reģionālā daudzvalodības didaktikas koncepcija

65.tabula. Valodu apguves secība un valodu kombinācija mācību procesā.

(Pielikums reģionālajai daudzvalodības didaktikas koncepcijai)

1.-3.klase	4.-6.klase	7.-9.klase	10.-12.klase
Svešvalodu apguves secība:			
<p>1.svešvaloda un dzimtā valoda. Dalīšana grupās pēc spējām vēl netiek organizēta.</p>	<p>1.svešvalodas apguve turpinās. Tiek uzsākta 2.svešvalodas mācības, pie kam skolēnam tiek dotas iespējas izvēlēties 2.svešvalodu no divām.</p>	<p>Turpinās 1. svešvalodas apguve, bet 2.svešvalodu maina uz 3.svešvalodu. Skolēns izvēlas to valodu, kuru nebija izvēlējis 4.klasē.</p>	<p>Vismaz divas no pamatskolā apgūtām valodām jāmacās obligāti, 3. un 4. skola piedāvā fakultatīvi. Skolēnus sadala grupās pēc spējām kādā no iepriekš mācītajām valodām. Svešvalodu grupas līdz ar to var tikt veidotas no paralēlo klašu skolēniem.</p>
Pārbaudes formas katra valodu mācību posma noslēgumā:			
<p>3.klasas beigās diagnosticējošs darbs 1.svešvalodā, lai 4.klasē varētu realizēt klases dalījumu divās grupās pēc spējām.</p>	<p>6.klases beigās diagnosticējošs darbi 1. un 2.svešvalodā, lai precizētu klases dalījumu grupās pēc spējām no 7.klases.</p>	<p>9.klases beigās tiek pārbaudītes 1., 2. un 3. svešvalodas zināšanas un prasmes. 1.svešvalodā pārbaudes instruments ir valsts eksāmens, 2. un 3. svešvalodā pārbaudes veidu nosaka skola (valsts eksāmens vai skolas MK veidots pārbaudes darbs).</p>	<p>Zināšanu un prasmju pārbaudes formas 10.,11.klasē nosaka skola. DSD skolā tie ir starppārbaudījumi, gatavojoties uz DSDII eksāmenu, valodu olimpiādes. Citos gadījumos pārbaudes formas nosaka skolas MK. 12.klasē- valsts eksāmens valodā/ valodās.</p>
Daudzvalodības didaktikas elementi:			
<p>1.- 3.klasē ieteicams veidot stundas ar bilingvālo mācību elementiem.</p>	<p>Daudzvalodības didaktikas pamatprincipus ieteicams aprobēt no 4.klases, kad trīs gadus jau apgūti kādas svešvalodas pamati.</p>	<p>7.-9.klasē ieteicams biežāk kā 4.-6.klasē organizēt integrētas stundas un starpdisciplināras mācības.</p>	<p>Atbalsts vairāku valodu prasmē ir arī daudzvalodības didaktika, izaugsmes veicināšana, CLIL. Izvēloties centralizētos eksāmenus, skolēniem jādod iespēja kārtot arī eksāmenus 2 un vairāk valodās, ja viņš to vēlas.</p>

NOBEIGUMS

Pārskatot un analizējot pedagoģiskās un izglītības politikas nostādnes jautājumā par svešvalodu apguves tendencēm Latvijā, autore konstatē, ka Latvijā tāpat kā Eiropā *daudzvalodība kā demokrātiskā pilsoniskuma galvenais izpausmes līdzeklis* ir visvēlamākā un visefektīvākā saziņas forma publisko debašu telpā daudz kultūru vidē. Tajā ietvertas tādas vērtības kā tolerance, spēja pieņemt atšķirīgo un vēl neiepazīto. Valoda nodrošina prioritāru pieeju jebkurai kultūrai un kā kultūras sastāvdaļa sniedz pieeju dažādiem pasaules redzējumiem.

Šis nosacījums izteikti būtisks ir laikā, kad mainās izglītības paradigma. Zinātnieks un pedagogs Mihails Čehlovs uzsver, ka jaunā, kultūrcentriskā izglītības koncepcija paredz humānistiskā kodola paplašināšanu izglītībā, „organiski iekļaujot to izglītības procesā kā garīgi tikumisko pasaules kultūras potenciālu, [...] kā psiholoģisku un tikumisku gatavību dzīvot un strādāt mainīgajā pasaulē, kā radošas personības veidošanas paņēmieni, kā sociālu kultūras pārveidojumu apzinīgu subjektu” (Čehlovs, 2008).

Mūsdienu mainīgā pasaules sabiedrība ir daudz kultūru un daudzvalodu sabiedrība. Svešvalodu lietojums daudzvalodu vidē tiek uzskatīts par vienu no svarīgākajiem integrācijas faktoriem Latvijā un ārpus tās. Individu valodu kompetence nodrošina arī augstāku konkurētspēju daudzvalodu apstākļos. Daudzu valodu vienlīdzīga līdzāspastāvēšana psiholoģiski atbalsta katru nāciju tās centienos saglabāt savu dzimto valodu Eiropā un līdz ar to savu identitāti, kas sevišķi svarīga ir mazajām tautām, tai skaitā Latvijai. Līdz ar to daudzvalodības idejai šeit nav tikai racionāls vai utilitārs raksturs.

Lielāka uzmanība Latvijā tiek veltīta angļu valodas kā pasaules populārākās un pieprasītākās svešvalodas kvalitatīvai apguvei, tomēr valodu skolās skolēni var apgūt arī citas Eiropas un pasaules valodas. DSD skolās padziļināti un kvalitatīvi iespējams apgūt vācu valodu un vēl citas 2-3 svešvalodas. Pedagoģiskās un izglītības politikas nostādnes Latvijā pamatojas uz pieņēmumu, ka katrs cilvēks saziņas procesā piedalās kā individualitāte un pretendē arī uz otra cilvēka izpratni. Tikai saskarsmē ar citiem cilvēkiem iespējams iegūt kontaktēšanās pieredzi, zināšanas, prasmi orientēties saskarsmes partnerī vai situācijā, iemācīties klausīties, runāt un darboties- un vislabāk, ja tas var notikt vairākās valodās un ja daudzvalodīgs jauniešs spēj elastīgi lietot konkrētajiem apstākļiem piemērotāko no viņam zināmajām valodām.

Pētījumā iekļautie dati parāda, ka valstī lielāka uzmanība tiek pievērsta *komunikatīvās kompetences straujākai attīstībai*, jo sabiedrība uzskata, ka dzīves darbībā svarīgākā no valodas prasmēm ir runāšanas prasme, sazināšanās mutvārdos, kā arī *valodas kā līdzekļa*

apguvei. Tas nozīmē, ka ne tik daudz ir jauniešu, kas vēlas studēt valodas pēc vidusskolas beigšanas, cik to, kas izmanto valodu prasmes un iemaņas studijām citās nozarēs vai darba meklējumos, t.i. apzinoties valodas kā līdzekļa nozīmi. Attīstoties starpvalstu sakariem, skolu jauniešu zināšanu kvalitāte kļūst aizvien nozīmīgāka: erudītam jauniešim zināšanu sabiedrībā veiksmīgi un pārliecinoši jāīsteno savi mērķi tikpat gudru, radošu un, iespējams, vēl erudītāku jauniešu vidū.

Pētījumi par angļu, vācu un krievu valodu kā biežāk lietotajām svešvalodām Latvijā parāda, ka *pieprasījums pēc vācu valodas apguves gan skolās, gan ārpusskolas vidē pakāpeniski samazinās*. Savukārt to vidū, kas vācu valodu mācās, valodas apguves kvalitāte ir laba, par ko liecina centralizētā vācu valodas eksāmena rezultāti un rezultāti vācu valodas diploma DSD eksāmenā. Tendence parāda, ka bez angļu valodas citas svešvalodas vēlas iemācīties tikai skolēni ar augstu motivācijas pakāpi. Lai līdzās angļu un krievu valodai, kas ir vadošās svešvalodas Latvijā, saglabātu arī citas Eiropas valodas, *būtisks faktors ir mērķtiecīga svešvalodu mācību organizācija skolās, galvenokārt skolās, kurās ir piemērota vide vairāku valodu mācībām*.

Pētījumā bāzē iegūtie rezultāti liecina par to, ka DSD skolās skolēnu attieksme pret daudzvalodības attīstībā svarīgiem faktoriem ir pozitīva. Vairāku svešvalodu mācības atbalsta vairāk kā 3/4 skolēnu. Vairāk nekā puse audzēkņu atzīst, ka svešvalodu mācības var sākt ar jebkuru valodu. Aptaujas rezultāti liecina par to, ka DSD skolu jaunieši ir gatavi daudzvalodībai sabiedrībā, gan mācoties valodas, gan atbalstot vairāku svešvalodu prasmes savu vienaudžu vidū. Arī vairāku valodu apguves motīvi ir apzināti, un jauniešu uzskati par valodu mācīšanās nepieciešamību tiek atbalstīti ģimenēs. Vairums no skolēniem jau ir daudzvalodīgi, jo vidusskolas posmā jau pietiekamā līmenī prot trīs svešvalodas. Valodu padziļināta apguve skolā uzlabo zināšanas un prasmes gan konkrētajā valodā, gan pārējās skolā piedāvātajās svešvalodās. Tas ir optimāls pamats daudzvalodu izglītībai Latvijā.

Arī no datiem, kas apkopoti, analizējot absolventu atbildes, izriet, ka vairāku valodu prasme bijušo DSD skolu skolēniem turpmākajā izglītībā - visdažādākajās nozarēs, darba un personīgajā dzīvē ir noderīga. Absolventi ir gatavi apliecināt vairāku valodu prasmju nepieciešamību turpmākajā dzīvesdarbībā.

Latvijas vācu valodas skolotāji ir motivēti mācīt vācu valodu, jo šī nodarbe ir viņu izvēle, tomēr tas saistīts ar nepieciešamību rast atbalstu vācu valodas popularizēšanā, DSD eksāmena specifisko uzdevumu vingrināšanas metodikā un citu didaktisku paņēmienu aprobācijā, kas palīdzētu motivēt skolēnus tieši vācu valodas apgūvē un attieksmē pret vairāku svešvalodu mācībām.

Atbalsta pasākums ir DSD semināri, kuros katru gadu bez DSD koordinatora Latvijā piedalās lektori no Vācijas un vada praktiskus kursus vietējiem vācu valodas skolotājiem, kas skolēnus gatavo DSD eksāmenam savās skolās, vada arī Latvijas DSD skolās strādājošie vieskolotāji. Viņu pieredze, kas iegūta, strādājot ar Latvijas DSD skolu skolēniem, palīdz apzināt Latvijas skolēnu grūtības un priekšrocības vācu valodas apgūvē, kā arī iepazīt Latvijas skolēnu mentalitāti un kultūras savdabību no skolotāju puses, kuriem vācu valoda ir dzimtā valoda.

Sadarbībā ar vācu valodas skolotājiem, kas studējuši Latvijā, iespējams vēl labāk izprast inovācijas, izvēlēties metodes, kas būtu vispiemērotākās visās DSD skolās vai ar savu specifiku atsevišķās DSD skolās, lai rezultātā ieguvējs būtu skolēns un lai viņa izredzes nokārtot sarežģīto starptautisko DSD eksāmenu palielinātos. Konkrētus ieteikumus skolotāji aprobē katrā no valodas prasmēm: gan runāšanas, lasīšanas, klausīšanās prasmē, gan rakstpratībā, piemēram, rakstot DSDII eksāmenā nepieciešamās populārzinātniskās esejas svešvalodā. Skolēnam saistošu un uzrunātu vai rakstītā teksta saturu vērstu radošu metožu izvēle un to piemērošana konkrētai vecuma grupai, arī konkrētam Latvijas reģionam ir vācu valodas skolotāju uzdevums: palielināt daudzvalodīgu jauniešu skaitu Latvijas izglītības sistēmā un pēc tam arī valsts darba tirgū un pārējās svarīgās sabiedriskās dzīves jomās.

DSD skolas vadība, Izglītības pārvalde, VISC, ZfA (*Zentralstelle für Auslandsschulwesen*) atbalsta vairāku valodu apguvi Latvijas skolās un novērtē DSD skolu ieguldījumu jauniešu dzīves kvalitātes uzlabošanā: tas izriet no intervijās paustajiem viedokļiem. Eksperti pozitīvi vērtē DSD skolu pieeju svešvalodu apguvei, kas balstās uz DSD eksāmenu vadlīnijām un nav pretrunā ar Latvijā izstrādātajiem standartiem vācu valodas mācībām. Tiek vērtēts pozitīvi, ka DSD skolas, kas par vienu no savām prioritātēm uzskata vācu valodas kvalitatīvu mācīšanu un mācīšanos, cenšas pārstrukturēt mācību darbu tā, lai ieguvēji būtu skolēni, kuriem šā tipa skolās iespējams kvalitatīvi apgūt vairāk valodu un kļūt daudzvalodīgiem. Regulāri, padziļināti un secīgi, ar pietiekami lielu stundu skaitu un optimālu skolēnu sadalījumu mācību grupās, ar jaunu, laikmetam atbilstošu radošu didaktisku pieeju izmantošanu sasniedzams labs rezultāts.

DSD skolu darbība sevi attaisno laikā, kad globalizācijas apstākļos pieaugusi ģeogrāfiskā mobilitāte, kad pieņemam, ka dzīvojam un darbojamies daudz kultūru sabiedrībā un kad ir izteikta pāreja no homogēnas kultūras un vērtību sistēmas uz kultūras daudzveidību un heterogenitāti. Valodu skolas vienmēr bijušas nozīmīga Latvijas izglītības sistēmas sastāvdaļa, bet pašreizējos daudzvalodīgas sabiedrības apstākļos to loma pieaugusi.

Vācu valodas pirmās un otrās pakāpes diplomu DSDI un DSDII, kas vācu valodas mācīšanas perspektīvām skolās dod saturu un orientāciju vairākiem gadiem, *ir svarīgs panākumu kritērijs studijās, kā arī profesionālās karjeras veidošanā Latvijā un ārzemēs.*

Eksāmenu saturs, forma un saņemtais vērtējums atbilst Eiropas aktuālajām pamatnostādņēm svešvalodu apgūvē. DSD eksāmens dod arī saturiskus un metodiskus impulsus, sniedz ieguldījumu vācu valodas kā vienas no svarīgākās Eiropas valodas mācīšanas modernizācijā mūsu valstī kopumā. Patiesi elitāru izglītību (šeit: daudzvalodu izglītību) apguvis jauniešs atvērtā un demokrātiskā sabiedrībā spēs *realizēt sevi arī ārpus personīgo utilitāro vajadzību loka*, pierādīt savu profesionālo kompetenci, konstruktīvi konkurējot intelektuālā, saimnieciskā un daudz kultūru vidē, spēs pierādīt ētisku un tolerantu attieksmi pret apkārtējiem un valstiskām problēmām, lai meklētu iespējas to risinājumam. Valodu mācīšanās var būt arī pašdarbība, ņemot vērā aizvien pieaugošo pieprasījumu pēc svešvalodu zināšanām. Tomēr *galvenais faktors svešvalodu apgūvē ir valodu mācību process skolās*, arī DSD skolās, kur mācību procesu ir iespējams un arī nepieciešams pilnveidot.

Viena no pilnveides iespējām ir *daudzvalodības didaktikas ieviešana* Latvijā skolās, un DSD skolas, kurās vairāku valodu apguve ir prioritāra, ir labs pamats jauno iestrāžu aprobācijai. Sabiedriskās dzīves ietekme uz pedagoģiskajiem procesiem skolās ir būtiska, bet nav noliedzams fakts, ka arī skolu pedagoģiskā darbība un skolas absolventu tālākā dzīvesdarbība ietekmē nākotnes sabiedrības norišu kvalitāti Latvijā.

SECINĀJUMI

1. Eiropas ideja ir veidota, pamatojoties uz divām nešķiramām prasībām: kopīgo morālo vērtību universālais raksturs un kultūras izpausmju daudzveidība. Šajās izpausmēs *valodu daudzveidība un daudzvalodības principa ievērošana* vēsturiski ir viena no svarīgākajām sastāvdaļām.

2. Daudzvalodības ideja un ar to saistāmi pieņēmumi par valodu apguvi rodas sabiedrībā, bet skolas kā galvenās mācību iestādes uzdevums ir valodu apguves procesu pārvaldīt, pilnveidot, izstrādājot optimālas pieejas svešvalodas prasmju un starpkultūru izglītībā.

3. Teorētiskās literatūras analīze un empīriskā pētījuma rezultāti ļauj secināt, ka DSD skolas dod iespēju jauniešiem Latvijas un Eiropas kontekstā veiksmīgi integrēties modernajā daudzvalodu un daudz kultūru sabiedrībā, jo:

3.1. mācību saturs un formas DSD skolā pēc būtības atbilst daudzvalodu izglītības aktuālajām tendencēm Eiropā, pateicoties DSD eksāmena saturam, DSDI un DSDII eksāmenu pēctecībai un to sagatavošanas specifikai;

3.2. inovatīvss valodu apguves metodes un mērķis nokārtot DSD eksāmenu veicina skolēnu svešvalodu apguves motivāciju ikdienā, t.sk. vācu valodas apguvi līdzās divām populārākajām svešvalodām Latvijas skolās- angļu un krievu valodai;

3.3. pakāpeniski tiek realizēta koleģiālas pedagoģiskas sadarbības aprobācija kopīgu mācību plānu veidošanā, kā rezultātā daudzvalodības didaktikas pamatprincipus varētu īstenot sistemātiski;

3.4. svešvalodu apguve, kas optimāli sabalansēta ar mācībām citu mācību priekšmetu jomām, ir viena no mācību plāna prioritātēm DSD skolā. Par vācu valodu kā prioritāti skolā liecina arī vācu valodas sagatavošanās darbs DSDI eksāmenam 9.klasē, kas tiek sākts ar t.s. DSD kvalifikācijas rakstu darbu jau 7.klasē, lai noteiktu potenciālos DSDI kandidātus, bet DSDI diplomu ieguvušie 9.klašu skolēni savukārt ir motivēti gatavoties DSDII eksāmenam 12.klasē.

4. Daudzvalodības didaktika nosaka šādus pamatprincipus: valodas nemāca izolēti, bet savstarpējā saistībā un atkarībā citu no citas, kā arī balstoties uz jebkura mācību priekšmeta saturu, kas spēj skolēnu ieinteresēt. Šāda pieeja var izrādīties būtisks stimuls daudzvalodības didaktikas optimālā ieviešanā un jauniešu sagatavošanā daudzvalodu videi.

5.Skolēnu līdzdalība un motivācija daudzvalodības attīstības procesos Latvijā atkarīga no tā, cik saistošs, aktuāls un jēgpilns ir valodu mācību saturs un cik piemērotas ir satura apguves metodes, ko piedāvā skolotājs. Valodu skolotāju kompetence valodu jomā, radošums, elastība, atvērtība inovatīvām metodēm ir galvenais resurss katra atsevišķā skolēna un skolēnu grupas potenciāla aktivizēšanai, mācoties valodas daudzvalodības kontekstā.

6.Mācoties vairākas svešvalodas, būtiska ir pozitīva attieksme pret visām kultūrām, Tās rezultātā veidojas cieņa pret savu dzimto valodu un citām valodām, spēja objektīvi novērtēt lēmumus kultūras, ekonomikas, politikas, sociālajā un ekoloģijas jomā gan savā, gan citās valstīs, kā arī uzticēties cilvēktiesību un demokrātijas ideāliem.

7. Daudzvalodu vide skolā rada priekšstatu par daudzvalodu vidi dzīves darbībā. DSD skolas, kurās skolēniem sniegta iespēja apgūt trīs un vairāk valodu, ir progresīvs pamats daudzvalodībai Latvijā, pateicoties demokrātiskai nostādnei valodu politikas jautājumos un kvalitatīvai, pārdomātai un mērķtiecīgai pieejai vairāku valodu apguvē daudzvalodības apstākļos, ko nodrošina skolas mācību programmas, DSD koordinācijas centra atbalsts, valodu skolotāji sadarbībā ar skolēniem skolas un ārpusskolas vidē.

8.Valoda kā lingvistiska parādība un komunikācijas līdzeklis var tikt integrēta jebkurā citā izglītības jomā, ko piedāvā skola, un vēlāk - jebkurā sabiedriskās dzīves jomā, t.sk. studijās un darba vai personiskajā dzīvē.

Katra jaunieša nākotne veido sabiedrības un visas valsts nākotni. Jo tā būs veiksmīgāka, jo veiksmīgāka būs visas sabiedrības nākotne kopumā.

Ieteikumi

Autore sava darba nodaļās, kurās apskata un analizē valodu apguvi DSD skolās, izdara secinājumus, kas attiecināmi tieši uz pedagoģijas jomu un kuriem ir ieteikuma raksturs, svarīgi apzināties, kādas tradīcijas, ieviešot inovācijas izglītībā un konkrētas izmaiņas katras mācību iestādes vīzijā, saglabājamās un no kurām jāatsakās. Pētījuma kontekstā aktuālākā ideja ir daudzvalodības didaktikas iestrāžu izveide un aprobācija.

1. Kaut arī pētījuma bāzē pastāv labi organizētas svešvalodu mācības, kas veicina daudzvalodīgu jauniešu īpatsvara pieaugumu Latvijas sabiedrībā, darbs ir optimizējams: skolēnus, kas ir DSD eksāmena kandidāti, nepieciešams apvienot DSD grupās jau pēc 7.klases, lai DSDI un DSDII eksāmenam iespējams gatavoties galvenokārt stundu laikā, nevis tikai ārpus stundām un fakultatīvi, kombinējot fakultatīvo mācību formu ar patstāvīgu gatavošanos mājās (šeit var pārņemt pieredzi no DSD skolām Rīgā un Valmierā, kur patstāvīga gatavošanās ir tikai papildus elements ikdienas pedagoģiskajā darbā ar DSD eksāmenu kandidātiem).

2.Pētījuma bāzē vēl ir daudz iespēju, kā aktivizēt skolotāju sadarbību valodu apguvē: piemēram, ar bilingvālās izglītības elementiem, kā CLIL, arī ar radošās domāšanas metodēm, ar izaugsmes veicināšanu (koučingu), ar skolēniem saistošām un didaktiski efektīvām, vēl neizmantotām daudzvalodības didaktikas pieejām, pedagoģiskajā darbībā pielietojot autores izveidotās reģionālās daudzvalodības koncepcijas un svešvalodu (daudzvalodu) apguvei piemērojamus elementus u.c. Svešvalodu speciālistu uzdevums ir aprobēt jaunas mācību darba formas un metodes, kas daudzvalodības attīstības tendences Latvijā stabilizētu.

3. Ieviešot inovācijas valodu apguvē DSD skolās, nepieciešams akcentēt trīs būtiskāko faktoru līdzsvara ievērošanu; tie ir komunikatīvā (valodas) kompetence, starpkultūru kompetence un metodoloģiskā kompetence, kas spētu pilnveidot mācību formas un metodes. Tātad daudzvalodu izglītību var skaidrot arī kā *sociāli politisku, kultūras un didaktisku jēdzienu*. Katrā no konkrētajiem gadījumiem jāizprot, kurš aspekts ir noteicošais daudzvalodības jēdziena kompleksajā interpretācijā.

4.Tematiem, kas integratīvi tiktu mācīti svešvalodās, jābūt aktuāliem. Tiem jāakcentē viss jauniešiem nepieciešamais un saistošais. Jāizvairās no valodas mācīšanas metodēm, kur akcentēts tikai lingvistiskais aspekts. Tādējādi pastāv risks abstrahēties no satura un informācijas, ko katra valoda kā pasaules izziņas līdzeklis spēj sniegt. 21.gadsimta valodu izglītībā aizvien noteicošāka kļūst *komunikatīvā kompetence*.

5.Vairāku valodu apguvē jāievēro noteikta, loģiska secība, kas katrā valstī un reģionā var būt specifiska. Katrai nākošajai svešvalodai, kas tiek mācīta, jātiek balstītai uz jau iepriekš

apgūtās valodas likumsakarībām. Nav ieteicams izvēlēties globālo saziņas valodu par *pirmo svešvalodu*, jo tad indivīds zaudē motivāciju papildus apgūt citas valodas.

6.Svarīga valodu apguves secībā ir arī valodu mācīšanās no agrīna vecuma, kad reprodukcijas un imitācijas spējas bērnos ir visizteiktākās. Pirmkārt, ļoti labi būtu jāapgūst vārdu krājums, izmantojot daudzveidīgas mācību metodes, spēles un rotaļas. Pareizrakstības un gramatikas pamatus vispirms apgūst dzimtajā valodā un tikai pēc tam svešvalodā, lai tas nepārslogotu skolēna uztveri, nemulsinātu un neatbaidītu no valodu mācībām.Tādēļ svešvalodā 1.klasē uzsvaru vajadzētu likt uz klausīšanās un runāšanas prasmēm.

7.Nepieciešams ieviest radošas inovācijas svešvalodu apguvē, kas atbilstu modernākajām atziņām šajā jomā, lai uzlabotu ne tikai skolēnu svešvalodu zināšanas, bet arī iespējas apgūto svešvalodu veiksmīgāk izmantot izvēlētajā profesijā. Ar daudzvalodu mācību metodēm un darba formām jāveicina ne tikai akadēmisko zināšanu apguve vairākās svešvalodās, bet arī speciālā terminoloģijas apguve, kas nepieciešama jaunieša profesionālajā izaugsmē.

8. Skolotājiem nemitīgi jāpilnveido savas kompetences, sadarbojoties skolas, savas valsts un Eiropas līmenī un vēl radošāk izmantojot modernākās didaktiskās pieejas, mācību metodes, informācijas tehnoloģiju piedāvātās iespējas, lai skolēnos atbalstītu noturīgu motivāciju mācīties vairākas valodas. Pozitīvi vērtējamās aktualitātes svešvalodu apguvē veicinātu valodu mācību popularitātes pieaugumu. Daudzvalodīga skolas vide ir izaicinājums, kas jāuztver pozitīvi, jo DSD skolā pastāv daudz atbalsta faktoru, kas rosina skolēnus un skolotājus novērtēt vairāku valodu prasmi.

9. Jāpalielina sabiedrības informētība par iespējām, kādas jauniešiem un pieaugušajiem paver vācu valodas un citu valodu prasme. Patlaban tās netiek pilnībā novērtētas. Liela nozīme vācu valodas popularizēšanā ir DSD skolām, jo skolēni novērtē iespēju gūt starptautisku novērtējumu savām vācu valodas zināšanām 9. klasē un 12.klasē. Tomēr visas iespējas pilsētu, reģionu un valsts līmenī popularizēt daudzvalodības idejas nav izsmeltas (skolēnu padomes, jauniešu organizāciju, mediju iesaiste, līdzdalība strapvalstu projektos u.c.)

10.Lai kvalitatīvi iemācītos svešvalodu, nozīmīgs ir arī mācību vides sagatavošanas darbs-savlaicīga valodās spējīgāko un motivēto skolēnu apzināšana, svarīgāko priekšrocību un trūkumu noteikšana valodas apguves procesā, mācību programmu saskaņošana – arī starp valstīm, kas skolās māca konkrēto valodu, sadarbība starp skolotājiem, starp skolotājiem un skolas vadību, citām izglītības institūcijām, kā arī individuāla pieeja katra skolēna vajadzībām, mācoties valodas. Ļoti daudz nosacījumu no tā tiek realizēti DSD skolās.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN CITU AVOTU SARAKSTS

1. Allemann- Ghionda, C. (2006) *Soziokulturelle und sprachliche Pluralität als anthropologische Voraussetzung und notwendige pädagogische Perspektive der Entwicklung von Standards und Kompetenzen in der Lehrerinnen- und Lehrerbildung*. Schöningh, S. 235-256. Pieejams: www.kompetenzzentrum-sprachfoerderung.de/.../CAG-SoziokulturelleUndSprachlichePluralitaet.pdf
2. Apine, I. (2001) *Multikulturālisms pasaulē un tā piemērotība Latvijai*. Rīga: Latvijas Vēsture, Nr.4 (44), 52–57. lpp.
3. Apse-Apsītis, P. (2008) *Zināšanu radīšana*. Tēzes. -Rīga, 7lpp.
Pieejams: <http://www.infovadiba.lv/wp-content/uploads/zinasanu-radisana.pdf>
4. *Aspekte einer Didaktik der Mehrsprachigkeit*. Zusammengestellt von Esther Sauer und Victor Saudan (2008) Passepartout.10 S. Pieejams: <http://www.observatoireplurilinguisme.eu/images/Education/aspekte%20einer%20didaktik%20der%20mehrsprachigkeit.pdf>
5. *Aufgaben eines Fachberaters für Deutsch* (2011). Rīga, 1lpp. .Pieejams: http://www.auslandsschulwesen.de/nn_2176960/Auslandsschulwesen/Auslandsschularbeit/Fachberater/Europa/Riga/node.html?__nnn=true
6. *Ausführungsbestimmungen zur Prüfungsordnung* (2010). Köln: Deutsches Sprachdiplom der KMK. 36 S.
7. *Ausführungsbestimmungen zur Prüfungsordnung* (2010) Bundesverwaltungsamt: Zentralstelle für das Auslandsschulwesen,, 36 S. Pieejams: http://www.auslandsschulwesen.de/cIn_329/nn_2141548/Auslandsschulwesen/Auslandsschularbeit/DSD/Handbuch/Ausf_C3_BChrungsbestimmungenzurPr_C3_BCfungso rdnung,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/AusführungsbestimmungenzurPrüfungsordnung.pdf
8. *Āgenskalna Valsts Vācu ģimnāzija*. Mājas lapa pieejama: <http://www.ag.edu.lv/lv/dsd>
9. Baker, C. (2001) *Foundation of Bilingual Education and Bilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters , 492 p. Pieejams: http://books.google.com/books/about/Foundations_of_bilingual_education_and_b.html?hl=lv&id=8rwQAQAAMAAJ
10. Baltāskalna, D. (2001) *Latvijas iedzīvotāju lingvistiskā attieksme*. Kopsavilkums. - Rīga: LU, Latviešu valodas institūts,22.lpp.Pieejams: <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=131&id=174>

11. *Baltijas valstīs viens no augstākajiem svešvalodu zināšanu līmeņiem* (2009).
Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/229508>
12. Bausch, K.R. (2007) *Entwicklung einer Didaktik und Methodik der Mehrsprachigkeit.- In mehreren Sprachen leben* Ruhr- Universität Bochum. S.93- 98 S. Pieejams:
<http://ubt.opus.hbz-nrw.de/volltexte/2007/394/pdf/07bausch.pdf>
13. Baužienė, R. (2007) *Deutsch als Fremdsprache im Rahmen schulischer Mehrsprachigkeit in Litauen.* - Kalbų studijos, 10 nr.*Studies about languages. 2007. 7 lpp. Pieejams:
<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=54088B6A...>
14. Beikers, K. (2002) *Bilingvisms un bilingvālās izglītības pamati.* Rīga: Atvērta skola, 77 lpp. Pieejams: http://ec.europa.eu/education/languages/european-language-label/doc2999_en.htm.
15. Beikers, K. (2002) *Bilingvisma un bilingvālas izglītības pamati.* Nodaļa „Multikulturālisms un antirasisms”. Rīga: Atvērta skola. Pieejams:
http://www.dialogi.lv/pdfs/baker_lv.pdf
16. Beikers, K. (2002) *Bilingvisma un bilingvālas izglītības pamati.* Nodaļa „Valodas lietojums bilingvālajās mācībās ”. Rīga: Atvērta skola. Pieejams: http://atvertaskola.iac.edu.lv/gramatas/beikers/valodlietojums_bl.doc
17. Boldiševics, K., Upmane, M. (2007) *Vecāku un skolas dialoga atziņas un perspektīvas.* Rīga. Pieejams: http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/item_1587_SAK_Izglitiba_Latvijaa_tituli.pdf
18. Böhnisch, L. (1992) *Sozialpädagogik des Kindes- und Jugendalters.* Weinhheim und München.
19. Boroņenko, V. (2007) *Skolas paradokss: augsta izglītības vērtība un zema motivācija mācīties.* Rīga. Pieejams: http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/item_1587_SAK_Izglitiba_Latvijaa_tituli.pdf
20. Bourdieu, P. (1991) *Language and Symbolic Power.* Cambridge: Harward University Press, p.107-117
21. Börner, W., Vogel, K. (2004) *Emotion und Kognition im Fremdsprachenunterricht.* Tübingen: Gunter Narr Verlag. 278 S.
22. *Briseles deklarācija par valodu apguvi.* (2005) Brisele, 2 lpp. Pieejams:
<http://www.efnil.org/documents/brussels-declaration-on-language-learning/latvija>
23. Broks, A. (2000) *Izglītības sistemoloģija.* Rīga: RaKa. 175 lpp.
DALP 5.vidusskola. Mājas lapa pieejama : <http://www.dalp5vsk.lv>

24. Broks, A. (2011) *Ieskats vadības sistemoloģijā*. Rīga: LU. 4 lpp. Pieejams: http://blogi.lu.lv/broks/files/2012/03/DSIS_VAD%C4%AABA-11-12.pdf
25. Buchkremer, H. (1995) *Handbuch Sozialpädagogik: Dimensionen sozialer und gesellschaftlicher Entwicklungen durch Erziehung*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
26. Cantell, H. (2006) Sustainable education, learning processes and environmentally responsible behavior of students. In: A. Pipere (Ed.), *Education and sustainable development: First steps toward changes* (pp. 90-100). Daugavpils: Saule.
27. Catlaks, G. (2008) *Pilsoniskā izglītība starptautiskā perspektīvā: diskursa vērtējums 21. gs sākumā*. Rīga: Latvijas Valsts Prezidenta Stratēģiskās analīzes komisija. Izglītības pētījums. 26.lpp.
28. Crystal, D. (1997) *English as a Global Language*. Cambridge University Press, p. 286-289.
29. Čehlovs, M. (2008) Izglītības humanitārā modeļa teorētiskais pamats// *Latvijas Universitātes raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība*.- 741.sēj. (2008) 15-24.lpp. Rīga: LU. Pieejams: <http://www.lu.lv/materiali/apgads/raksti/741.pdf>
30. *Das Deutsche Sprachdiplom der Kultusministerkonferenz* (2013) Köln: Zfa. 3 S. Pieejams: <http://www.kmk.org/bildung-schule/auslandsschulwesen/deutsches-sprachdiplom.html>
31. *Daudzvalodība: Eiropas priekšrocība un kopīga apņemšanās* (2008). Eiropas Komisija. 15 lpp. Pieejams: http://ec.europa.eu/languages/documents/2008_0566_lv.pdf
32. *Daudzvalodība Latvijas izglītības sistēmā- šodiena un nākotne*. (2010) Rīga: Izglītība un kultūra. Pieejams: www.izglitiba-kultura.lv/avize/nr3
33. Delors, Ž. (2000) Izglītība- nepieciešamā utopija. No: *Nākotnes izglītības meti UNESCO starptautiskās komisijas "Izglītība divdesmit pirmajam gadsimtam" ziņojumā*. Rīga: Vārti.
34. Die Bereiche des Fremdsprachenlernens (2011) In: *Fremdsprachenunterricht an der Helene-Lange-Schule*. 2 S. Pieejams: <http://hlsneu.evision.net/index.php?id=90>
35. *Der Fremdsprachenunterricht an den Schulen in Europa*. Eurydice. Das Informationsnetz zum Bildungswesen in Europa (2001) D/2001/4008/3, ISBN 2-B711-313-86 (online; gedruckt; Monographie).- Bruxelles. 201 S.

36. *Deutsch von außen .Bericht von der 38.Jahrestagung des Instituts der deutschen Sprache* (2002) Mannheim: IDS. 5 S.
Pieejams: <http://www.ids-mannheim.de/pub/laufend/ sprachreport/pdf/sr02-2b.pdf>
37. *Deutsche Sprache - schwere Sprache?* (2009). Pieejams:
<http://www.translationdirectory.com/article212.htm>
- 38.. *Deutsches Sprachdiplom .*(2008) Bundesverwaltungsamt, Zentralstelle für das Auslandsschulwesen.7 S. Pieejams: [http://deutschessprachdiplom.b /Bundesverwaltungsamt logspot.com/](http://deutschessprachdiplom.b/Bundesverwaltungsamt logspot.com/)
39. *Deutsches Sprachdiplom. Handreichungen für die Schriftliche Kommunikation. DSDII.* (2012) Bundesverwaltungsamt, Zentralstelle für das Auslandsschulwesen. 25 S. Pieejams:
http://www.auslandsschulwesen.de/cIn_329/nn_2141548/Auslandsschulwesen/Auslandsschularbeit/DSD/Handbuch/download__DSD__II__SK__Hand__2012__T2,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/download_DSD_II_SK_Hand_2012_T2.pdf
40. *Deutsches Sprachdiplom.Handreichungen für die Schriftliche Kommunikation. DSDI.*(2013) Bundesverwaltungsamt, Zentralstelle für das Auslandsschulwesen. 19 S. Pieejams:
http://www.auslandsschulwesen.de/cIn_329/nn_2141548/Auslandsschulwesen/Auslandsschularbeit/DSD/Handbuch/download__DSD__I__SK__Hand__2012__T2,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/download_DSD_I_SK_Hand_2012_T2.pdf
41. Dirba, M. (2006) *Mijkultūru izglītības daudzveidība*. Rīga: RaKa,. 139 lpp.
42. Druviete, I. (2004) *Latviešu valoda - latviešu, Latvijas vai Eiropas Savienības identitātes elements. - Starptautiskās 10 gadu jubilejas konferences "Valoda kā identitāte" Zinātnisko rakstu krājums*. Rīga: Valodu mācību centrs. 11.-15.lpp.
43. Druviete, I. (2006) *Latvijas valodas politikas pamatnostādnes Eiropas Savienības kontekstā*. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija,.19.- 34.lpp. Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Pieejams: <http://www.inadruviete.lv/news/valodapolitika7.htm>
44. Druviete, I.(2004) *Mūsu valoda- Latvijas vai ES identitātes daļa*.- Rīga.4 lpp.
<http://www.inadruviete.lv/news/valodapolitika5.htm>
45. Druviete, I.(2010) *Skatījums. Valoda, sabiedrība, politika*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 240 lpp.
46. Druviete, I. (2005) *Mācīties valodas nav ne par agru, ne par vēlu*. Rīga: Universitātes avīze, 15.2.2005. Pieejams: <http://latgola.lv/meiti/vasals/meits.cgi?read=2954>

47. *DSD- Schulen in Estland und Lettland* (2009) Bundesverwaltungsamt, Zentralstelle für das Auslandsschulwesen. 3 S. Pieejams:
<http://www.hot.ee/deutschsprachdiplom/dsdschulen.htm//> un
http://www.riga.diplo.de/contentblob/4032918/Daten/3630067/Download_2009_Partnerschulen_in_Lettland.pdf
48. Dzelme, J. (2007) *Lai sasniegtu izglītības mērķus (Ko sagaida no izglītības Latvijā)*. Rīga. 15 lpp. Pieejams: http://www.aiknc.lv/static_media/dati/materiali/LV/AIJD70307fin.doc
49. *Dzīves kvalitāte Latvijā*. (2006) Rīga: Zinātne,. 432 lpp.
 Pieejams: http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/item_1124_Dzives_kvalitaate_Latvija.pdf
50. *ECTS lietotāja rokasgrāmata*. (2009) Brisele. 71 lpp. Pieejams:
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/guide_lv.pdf
51. *Eiropas Daudzvalodības konferences Parīzē 2005. gada 24. un 25. novembrī* - Eiropas Daudzvalodības hartas projekts. (2005) Parīze. 12 lpp. Pieejams :
http://51959387.fr.strato-hosting.eu/plurilinguisme/images/Fondamentaux/charteplurilinguisme_lv2.doc
52. *Eiropas Komisija. ES oficiālās valodas*. (2012) 1 lpp. Pieejams:
http://ec.europa.eu/languages/policy/linguistic-diversity/official-languages-eu_lv.htm
53. *Eiropas Komisijas pārstāvniecība Latvijā* (2014). Pieejams:
http://ec.europa.eu/latvia/index_lv.htm
54. *Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana*. (2006) Rīga: Madonas poligrāfists. 220 lpp. Pieejams:
http://www.valoda.lv/downloadDoc_419/mid_534
55. *Eiropas Valodu portfelis* (2006) Rīga: Latviešu valodas aģentūra. Pieejams:
http://www.valoda.lv/Eiropas_Valodu_portfelis/Eiropas_Valodu_portfelis/mid_531
56. *EP deputāti: Daudzvalodība rada priekšrocības*. (2009).
 Pieejams: <http://www.europarl.lv/preview/lv/press-release/Jaunumi-2009/Jaunumi-2009-March/jaunumi-2009-March-15.html;jsessionid=651749806FF3395776BDBA1A384D636C>
57. *ES pārvalde, darbinieki, valodas un atrašanās vietas*. (2012) 2 lpp. Pieejams:
http://europa.eu/about-eu/facts-figures/administration/index_lv.htm
58. *Europeans and their languages. Special Eurobarometer 386* (2012). 145 p. Pieejams:
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf

59. Fjelds, S.E. (1998) *No parlamenta līdz klasei. Ceļš no likumdošanas līdz labai skolai.* - Rīga: Rīgas pilsētas skolu valde. 72 lpp.
60. Franceschini, R. (2009) Mehrsprachigkeit als Ziel: didaktische Herausforderungen und Forschungsperspektiven, in: *Inhalt / Contents..* S. 62- 68. Pieejams: http://www.hueber.de/sixcms/media.php/36/ForumSprache_01_2009_Artikel04-Franceschini_978-3-19-006100-6-2.pdf
61. Gadamer, H.G. (1999) *Patiesība un metode.* Rīga: Jumava, 508 lpp.
62. Garleja, R. (2006) *Cilvēkpotenciāls sociālā vidē.* Rīga: RaKa, 200 lpp.
63. Grigule, L. (2008) *Plurilingvisma koncepcijas attīstība un tās realizācijas pieredze valodu didaktikā Latvijā.* Rīga. Pieejams: www.bilingvals.lv/uploads.../Ligita_Grigule_zin_raksts_1303884447.pdf
64. *Grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 2.septembra noteikumos Nr.715 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem.* (2008) Rīga. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=242361>
65. Habermas, J. (1981) *Theorie des kommunikativen Handelns.* Frankfurt am Main: Suhrkamp.
66. Hanovs, D. (2008) Latvieši un pārējā pasaule jeb par kultūru dažādību mūsdienu izaicinājumu kontekstā. *Tagad. LVAVA zinātniski metodisks izdevums. 2008. Nr. 2, 13, - 17.lpp.*
67. Hartmann, N. (1965) *Grundzüge einer Metaphysik der Erkenntnis.* Berlin: Walter de Gruyter & Co., 572 S.
68. Hartmann, N. (1935). *Zur Grundlegung der Ontologie.* Berlin / Leipzig. 296 S.
69. Heinen, E. (1976) Grundlagen betriebswirtschaftlicher Entscheidungen. In: *Das Zielsystem der Unternehmung*, 3. Aufl. Wiesbaden. 279 S.
70. Held, J, Riegel, C. (1999) Integrations- und Ausgrenzungsprobleme Jugendlicher. In: *Held, J. Spona, A. A. (Hg.): Jugend zwischen Ausgrenzung und Integration. Erlebnisse eines internationalen Forschungsprojekts.* Riga, Hamburg, S. 59- 88
71. Hernig, M. (2005) *Deutsch als Fremdsprache: eine Einführung.* Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. 269 S.
72. Heyworth, F., Dupuis, V., Leban, K., Szesztay, M., Tinsley, T. *Facing the future: language educators across Europe.* (2003) European Centre for Modern Languages. 156 p.
Pieejams: <http://archive.ecml.at/documents/pub212E2003Heyworth.pdf>

73. Humbolts, V. (1985) *Izlase*.- Rīga: Zvaigzne. 148. lpp.
74. Hutcheson, F. (1728) *An Essay on the Nature and Conduct of the Passions and Affections, with Illustrations on the Moral Sense*. Indianapolis: Liberty Fund.
Pieejams: <http://oll.libertyfund.org/titles/885>
75. *Ierosmes mācību priekšmeta "Kulturoloģija" apguvei*. Metodiskais materiāls (2009)
Rīga: VISC. 63 lpp.
76. *Informatīvais ziņojums par Eiropas Savienības Izglītības, jaunatnes lietu un kultūras ministru padomes 2008.gada 21.-22.maija sanāksmē Izglītības un zinātnes ministrijas kompetencē esošajiem jautājumiem*. (2008) Rīga: IZM. Pieejams:
http://www.mk.gov.lv/doc/2005/IZMzino_100508
77. *Informācija par izskatāmajiem jautājumiem Eiropas Savienības Izglītības, jaunatnes un kultūras ministru padomes sanāksmē 2007.gada 15.-16.novembrī*. (2007) Rīga: MK.
Pieejams: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/IZMIff_091107_IJKMP.doc
78. *Informatīvais ziņojums par Latvijas nostāju par 2008.gada 15.februāra ministru konferencē „Daudzvalodības veicināšana – kopīga apņemšanās” izskatāmajiem jautājumiem (2008)* Rīga. 3 lpp. Pieejams:
http://www.mk.gov.lv/doc/2005/IZMzino_070208_daudzval.doc
79. *ISEC publiskais pārskats 2008*. (2008) Rīga: ISEC. 30 lpp.
Pieejams: <http://visc.gov.lv/visc/planiparskati/isec/gadp2008.pdf>
80. *Izglītības likums (1998)* Rīga: Latvijas Republikas Saeima. Pieejams:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=50759>
81. Kalpaka, A. (1986) *Handlungsfähigkeit statt „Integration. Schulische und außerschulische Lebensbedingungen und Entwicklungsmöglichkeiten griechischer Jugendlicher*. Weinheim: München.
82. Kangro, I., Sokolova, V., Li, V. (2008) *Freies Sprechen als Ziel und Mittel des kommunikativen Fremdsprachenunterrichts // Latvijas Universitātes raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība*. - 741.sēj. (2008) 169-181.lpp. Rīga: LU. Pieejams:
<http://www.lu.lv/materiali/apgads/raksti/741.pdf>
83. *Kas ir CLIL? Informācija skolotājiem*. (2007) Rīga: Gētes institūts.
Pieejams: <http://www.goethe.de/ins/lv/rig/lhr/lv2747558.htm>
84. *Key Data on Teaching Languages at School in Europe*. (2008) Brussels: Eurydice network, p. 74.

85. Koķe, T., Muraškova, I. (2007) *Latvija ceļā uz zināšanu sabiedrību: izpratne un izaicinājumi*. Rīga: Zinātne. 121 lpp.
86. Koķe, T. (2005) Pētnieka izaugsme doktorantūras studijās: aktualitātes un prasības// *Pētījumi pieaugušo pedagogijā*.(2005) 9.-14.lpp.Rīga, LU Akadēmiskais apgāds.
87. *Komunikācija daudzvalodu vidē*. Mācību metodiskais materiāls.(2011) Rīga: Izglītības attīstības centrs.Pieejams: www.iac.edu.lv/starpkulturu_saskarsme/IAC_GramataL.pdf
88. *Kopvērtējums pa skolu tipiem*. (2012) Rīga: VISC. Pieejams: http://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/statistika/2012/dokumenti/VAC_visi_sal_tipi.png
89. *Kopvērtējums pēc urbanizācijas*. (2012) Rīga:VISC. Pieejams: http://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/statistika/2012/dokumenti/VAC_visi_sal_urban.png
90. Kreckel R. (1994) Soziale Integration und nationale Identität. In: *Berliner Journal für Soziologie*, 4.Jg.,Heft 1, S.13- 20
91. Kulačkovska, A.(2004) *Eiropas kopējās pamatnostādnes valodu apguvē- jauna pieeja valodu mācīšanā*. Rīga: LVASA, 4 lpp. Pieejams: http://www.lvasa.lv/files/file/Anita_Kulackovska_Eiropas_kopejas_pamatnostadnes.pdf
92. Kūle, M., Kūlis, R. (1998) *Filosofija*. Rīga: Zvaigzne ABC. 656 lpp.
93. Königs, F. (2000) *Fremdsprachen lehren und lernen*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 259 S.
94. Krath, S. (2012) Deutsches Sprachdiplom (DSD): Länderprojekte im Aufwand. In: *Deutsche Auslandsschularbeit 2011-2012*. Bundesverwaltungsamt: Zentralstelle für das Auslandsschulwesen.S.120-123.
95. Kunda, T. (2011) *Pētījums par centralizētā eksāmena angļu valodā rezultātu pielīdzināmību Eiropas valodu kopīgās pamatnostādnes noteiktajiem valodas prasmes līmeņiem*. Rīga: VISC. 8 lpp. Pieejams: http://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/20110920_petijums_lv.pdf
96. Ķemere, R. (2005) *Optimāla svešvalodu mācību modeļa izveide Vācu valodas diploma skolās*. Maģistra darbs. Rīga: RPIVA.128 lpp.
97. Ķīlis, R., Celmiņš, V., Mūriņš, S., u.c.(2008). *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam*. Rīga, Latvijas Republikas Saeima. 100 lpp. Pieejams: <https://www.google.lv/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF->

- 8#q=latvijas ilgtsp%c4%93j%c4%abgas att%c4%abst%c4%abbas strat%c4%93%c4%a3ija l%c4%abdz 2030.gadam
98. Laicāne, M. (2007) Daudzkultūru izglītība projektā “NVO atbalsts patvēruma meklētājiem un bēgļiem”. Rīga: Patvērums. Drošā māja. 3 lpp.
Pieejams: patverums-dm.lv/svs/uploads/files/Jun_daudzkulturu.rtf
 99. Lapinska, I. (2014) *CLIL pieredze Latvijā*. Rīga: LVA
Pieejams: http://valoda.lv/downloadDoc_904/mid_543
 100. *Latviešu valoda. Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta programmas paraugs (1. variants) (2008)*. Rīga: ISEC. 33.lpp. Pieejams:
http://visc.gov.lv/saturs/vispizgl/programmas/vidskolai/latval_1var_03062008.pdf
 101. *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014. – 2020..gadam.*(2012) Rīga: Latvijas Republikas Saeima. 68.lpp. Pieejams:
http://www.varam.gov.lv/lat/pol/ppd/ilgtsp_att/?doc=13858
 102. *Lehren und Lernen. Auf dem Weg zur kognitiven Gesellschaft.* (1995) Europäische Kommission. 86 S. Pieejams: <https://www.google.lv/webhp?tab=ww&ei=k8-IVIHLIOSuygP1oYK4BA&ved=0CAYQ1S4#q=Lehren+und+Lernen.+Auf+dem+Weg+zur+kognitiven+Gesellschaft>
 103. Lenski, G. (1966) *Power and Privilege*. North Carolina: UNC Press Books. 495 p.
 104. Līce, M. (2010) Cilvēka sekmīguma veidošanās mērķtiecīgas dzīvesdarbības procesā // *RTU zinātniskie raksti. 8. sēr., Humanitārās un sociālās zinātnes.* - 17. sēj. (2010), 22.-29. lpp. Rīga. Pieejams:
<https://ortus.rtu.lv/science/lv/publications/8597;jsessionid=B9725EE52D39486C9A101C6276957428/fulltext.pdf>
 105. Līce, M. (2011) *Mērķtiecības un sasniegumu mījsakarība skolas pedagoģiskajā procesā*. Daugavpils Universitāte. 9 lpp. Pieejams:
http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/pedagogija/Lice.pdf
 106. Malec, M. (2007) *Ist die Sprache der Schlüssel zur Integration?* Kurzfassung. Kanton Luzern,. 14 S. Pieejams:
http://www.disg.lu.ch/integration_sprache_schluessel_kurz.pdf 5
 107. Marčēnoka, M. (2007) Izglītības reforma: vīzija un realitāte. *Zinātnisko rakstu krājums.89.Izglītības reforma vispārīzglītojošajā skolā: izglītības satura pētījumi un ieviešanas problēmas* .Rēzeknes augstskola. 49.- 54. lpp. Pieejams:
http://www.ru.lv/res/fak/ped/pspi/zinraksti/2007/marcenoka_m.pdf
 108. Maslo, I. (1995) *Skolas pedagoģiskā procesa diferenciacija un individualizācija*.

- Rīga: RaKa. 172 lpp.
109. Maslo, I. (2006) *No zināšanās uz kompetentu darbību*. Rīga: LU. 186 lpp.
 110. *Mācību satura un valodas apguve, nodrošinot izglītojamo, kuri nav mācījušies izglītības iestādē Latvijā ir atgriezušies no ārzemēm (reemigrējuši), iekļaušanos Latvijas izglītības sistēmā* (2014) Rīga: LVA. 3 lpp.
 111. Meisel, J. (2006) *Mehrsprachigkeit. Immersionsunterricht in Hamburger Grundschulen*, in: DIE ZEIT, Nr. 10/ 02. März 2006, S. 37
 112. Meißner F.J. *EuroComprehension I und Mehrsprachigkeitsdidaktik. Zwei einander ergänzende Konzepte und ihre Terminologie* (2004) , 21 S.
Pieejams: <http://www.eurocomresearch.net/lit/meissner.pdf>
 113. Meņšikovs, V. *Izglītības paradigmas un sociālais dialogs.// Izglītība zināšanu sabiedrības attīstībai Latvijā. Zinātniski pētnieciskie raksti.* (2007) Rīga .Pieejams: http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/item_1587_SAK_Izglitiba_Latvij_aa_tituli.pdf
 114. Meyer- Engling, B. *Bilanz: Prüfungen mit Zukunft*, in: *Deutsche Auslandsschularbeit 2011-2012* (2012) Bundesverwaltungsamt: Zentralstelle für das Auslandsschulwesen. 119S.
 115. *Mēs Latvijā*. Metodisks palīglīdzeklis vēstures skolotājiem (2004) Rīga. 61 lpp.
Pieejams: http://www.liis.lv/mes_latvija/01_1.html
 116. Milts, A.(2004) *Saskarsmes ētika*. Rīga: Zvaigzne ABC, 156lpp.
 117. *Ministru kabineta noteikumu projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 2.septembra noteikumos Nr.715."* (2012) Rīga: MK.
Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=242361>
 118. Mitrofanova, L. (2012) *2011./2012.m.g. valsts pārbaudes darbu vācu valodā rezultātu apkopojums*. Rīga: VISC, 23 lpp.
 119. *Mitteilung der Kommission an den Rat, das europäische Parlament, den Wirtschafts- und Sozialausschuss und den Ausschuss der Regionen. Förderung des Sprachenlernens und der Sprachenvielfalt: Aktionsplan 2004 – 2006.* (2003) Brüssel: EK. 32 S. Pieejams:
http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c1_1068_de.htm
 120. *MK noteikumi Nr.715 „Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem ”.* (2008) Rīga: MK.
Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=181216>

121. Mūrnieks, A. (2011) *Sabiedrības kultūras ietekme uz izglītības mērķu veidošanu izglītības vadībā Latvijā*. Promocijas darba kopsavilkums. Rīga: LU. 88 lpp. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/zinas/Andrejs_Murnieks_Promocijas_darba_kopsavilkums.pdf
122. Mūsdienīga sabiedrība- multikulturāla sabiedrība. – *Projekts: Skolotājs starpkultūru telpā*. (2008) Rīga: Latviešu valodas aģentūra. 53.lpp. Pieejams: http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/doc1_15426_611165222.pdf
123. Müller, K.K., Stauffer, M. *Wirkungsvolle Lehrkräfte rekrutieren, weiterbilden und halten. Nationales thematisches Examen der OECD (2003) Geneve, Bern: OECD*. 131 S. Pieejams: <http://www.oecd.org/edu/school/german.pdf>
124. *Nürnberger Empfehlungen zum frühen Fremdsprachenlernen*. (1996) Hrsg. von Horst und Kirsch Breitung. München: Goethe-Institut. 32 S.
125. Obrumāne, S. (2010) *Eiropas Savienības valodu politika: problēmas un risinājumi*. Rīga: LU. Pieejams: <http://dc204.4shared-china.com/doc/kFgH8x16/preview.html#sdfootnote85sym>
126. Ollila, T., Partanen, H. (2004) *In Vielfalt geeint: Sprachliche Vielfalt und die Stellung der deutschen Sprache in der Europäischen Union*. Universität Jyväskylä. 86 S. Pieejams: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11501/URN_NBN_fi_jyu-200525.pdf?sequence=1
127. Ose, L. (2005) Starpkultūru dialogs ikdienā un izglītībā. *Projekts "Starpkultūru dialoga veicināšana"*. Rīga: IAC. Pieejams: <http://www.iac.edu.lv/istenotie-projekti/starpkulturu-dialoga-veicinasana/raksts-starpkulturu-dialogs-ikdiena-un-izglitiba/>
128. Osis, U. (2010) Nodaļa „Dinamiskā Eiropa” // *Nezināmā Eiropa*. Rīga. 285 lpp. Pieejams: <https://sites.google.com/site/eiropasbezrobezam/metodologija/dinamiska-pieejaja>
129. Pabriks, A., Āboliņš, R., Vēbers, E. (2001) *Sabiedrības integrācija: atsvešinātības pārvarēšana*. Rīga: Sorosa Fonds Latvija. 163 lpp. Pieejams: http://cilvektiesibas.org.lv/site/record/docs/2012/07/12/Atsvesinatibas_parv.pdf
130. *Pamatdati par izglītību*. (2012) Brisele: Eurydice. 210 lpp. Pieejams: http://www.viaa.gov.lv/files/news/13703/viaa_pamatdati_par_izglitibu.pdf
131. *Pamatdati par valodu mācīšanu Eiropas skolās*. (2005) Brisele: Eurydice. 112 lpp. Pieejams: http://www.aic.lv/ar/gramatas/KD_valodas2005.pdf

132. *Pamatrādītāji par valodu mācīšanu Eiropas skolās 2012.* (2012) Brisele: Eurydice,. 8 lpp. Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/143LV_HI.pdf
133. *Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīca (2000)* Rīga: Zvaigzne ABC, 248 lpp.
134. *Pirmo svešvalodu 1.klasē bērni sāks mācīties no 2013.gada 1.septembra.* (2011) Rīga: Diena, 2011.gada 21.jūl. Pieejams: <http://www.diena.lv/sabiedriba/zinas/pirmo-svesvalodu-1-klase-berni-saks-macities-no-2013-gada-1-septembra-13893186>
135. Priedītis, A. (2012) *Multikulturālisma būtība.* Rīga: Diena. 3 lpp. Pieejams: <http://www.diena.lv/blogi/ia-multikulturalisma-butiba-13968899> un <http://www.artursprieditis.lv/files/multbut.pdf>
136. Priedītis, A. (2006) *Politkorektums un multikulturālisms.* Rīga.17 lpp. Pieejams: <http://www.spidolastelpa.narod.ru/pums.doc>
137. Priedītis, A. (2010) *Izglītības civilizācija.* Rīga.26 lpp. Pieejams: www.artursprieditis.lv/files/ic.pdf
138. Priedītis, A. (2008) Valoda un komunikācija.// *Komunikācijas planēta. Apceres par komunikācijas teoriju.* Rīga. 9 lpp. Pieejams: <http://t.co/PM20Dh9c>; <http://t.co/YSroTtfZ>
139. Priedītis, A. (2008) Komunikācijas sfēra. // *Komunikācijas planēta. Apceres par komunikācijas teoriju.* - Rīga,. 8 lpp. Pieejams: <http://www.spidolastelpa.narod.ru/ksf.doc>
140. Raasch, A. (2010) Plurilinguisme/ Plurilingvismes- Mehrsprachigkeit? In: *Info DaF* 37,4.. S. 355-367. Pieejams: http://plurilinguisme.europe-avenir.com/images/Fondamentaux/raasch_id-4-2010-1.pdf
141. *Rahmenlehrplan „Deutsch als Fremdsprache“ für das Auslandsschulwesen(2009)* Bundesverwaltungsamt, Zentralstelle für das Auslandsschulwesen. 54 S.Pieejams: http://www.auslandsschulwesen.de/nn_2141552/Auslandsschulwesen/Auslandsschularbeit/DSD/DaF-Rahmenplan/DaF-Rahmenplan,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/DaF-Rahmenplan.pdf
142. Racine, Le Pape, C. (2007) Immersion und Integrierte Sprachendidaktik. In: *Beiträge zur Lehrerbildung*, 25 (2), 2007. 5 S. Pieejams: www.bzl-online.ch/.../artikel/BZL_2007_2_156-167.pdf
143. *Rīgas Valsts vācu ģimnāzija. Programmas* (2013) Pieejams: <http://www.rvvg.lv/lv/programmas>

144. *Rokasgrāmata. Socrates- Grundtvig projekts LoveLanguage* (2006). Vīne: BEST Institut für berufsbezogene Weiterbildung und Personaltraining.
Pieejams: www.love-language.org/download2.php?f=1433&h..
145. *RSU Konfūcija centra audzēkņi izcīna 1.un 2.vietu Latvijas ķīniešu valodas konkursā.* (2011)
Pieejams: http://www.inarchive.com/lv/r/rsu.lv/314727/2011-02-24-description/22/RSU_Kof%C5%ABcija_centra_audz%C4%93k%C5%86i_izc%C4%ABna_1_un_2_vietu_Latvijas_%C4%B7%C4%ABnie%C5%A1u_valodas_konkurs%C4%81_Zi%C5%86as_Zi%C5%86as_un_notikumi/
146. *Rosina Latvijas skolās atsevišķus priekšmetus mācīt svešvalodās* (2010) Rīga: Ziņu aģentūra LETA. Pieejams: <http://nra.lv/latvija/izglitiba-karjera/13955-rosina-latvijas-skolas-atseviskus-prieksmetus-macit-svesvalodas.htm>
147. *Sabiedrības integrācijas politikas pamatnostādnes 2010. - 2019.gadam.* (2009) Rīga: Latvijas Republikas Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrija. 49 lpp. Pieejams:
http://www.mk.gov.lv/doc/2005/BMPamn_210409_integr.633.
148. Sahlins, M. (1960) *Evolution and Culture*. - Ann Arbor Paperbacks. 131 p.
149. Sawyer, R.K.(1997) *Pretend Play As Improvisation:Conversation InThe Preschool Classroom*. Mahwah,NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 204 p.
150. *Starpkultūru izglītība Latvijā. EMILIE pētījumu projekts.*(2009) Hellenic Foundation for European & Foreign Policy (ELIAMEP).4.lpp. .Pieejams :
<http://cilvektiesibas.org.lv/lv/projects/emilie/>
151. Skujiņa, V., Anspoka, Z., Kalnbērziņa, V., Šalme, A.(2011) *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Latviešu valodas aģentūra, Latviešu valodas institūts. Jelgava: Jelgavas tipogrāfija, 132 lpp.
152. *Starpkultūru saskarsme. Mācību metodiskais materiāls.* (2011) Rīga: IAC. 84 lpp.
Pieejams: www.iac.edu.lv/starpkulturu_saskarsme/IAC_GramataL.pdf
153. *Starptautiskās izglītības organizācijas prezidentes Marijas Futrelas runa Starptautiskās izglītības organizācijas 4. Pasaules kongresā.* (2004) Porto Alegre. 9 lpp. Pieejams: <http://pages.ei-ie.org/worldcongress/2004/uk/speeches02.html>
154. Steward, J.(1972) *The Methodology of Multilinear Evolution*. University of Illinois Press. 244 p.
155. *Svešvaloda. Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta standarts.*(2013) Rīga, MK. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=257229#piel2>

156. *Svešvalodu izmantošana ES valstīs un Latvijā.* (2005) Rīga: TNS Latvija.
Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2296>
157. *Svešvalodu nākamajā mācību gadā mācīs jau 1.klasē.*(2010) Rīga: Aģentūra LETA.
Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/337931-svesvalodu_nakamaja_macibu_gada_macis_jau_1klase
158. Štikels, G. (2007) Daudzvalodība kā Eiropas resurss. (Intervē S.Jauce)// *Žurnāls „Latvija Eiropas Savienībā”* nr.8. Rīga. 20 lpp. Pieejams:
[http://www.lu.lv/materiali/biblioteka/es/pilnieteksti/dazada/Latvija%20Eiropas%20Savieniba%20Nr%208%20\(ESIA,%202007\).pdf](http://www.lu.lv/materiali/biblioteka/es/pilnieteksti/dazada/Latvija%20Eiropas%20Savieniba%20Nr%208%20(ESIA,%202007).pdf)
159. Špona, A. (2001) *Audzināšanas teorija un prakse.*Rīga: RaKa.,162 lpp.
160. *Tutzinger Thesen zur Sprachenpolitik in Europa.* (1999). Bielefeld: Deutscher Germanistenverband. 3 S.
Pieejams: www.germanistenverband.de/aktiv/tutzing.html
161. *Vācu valoda 2012.* (2012) Rīga: VISC. Pieejams:
http://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/statistika/2012/dokumenti/VAC_limeni_1.png
162. *Vācu valoda 2009. Līmeņu sadalījums trijos gados.* (2009) Rīga:VISC. Pieejams:
http://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/statistika/2009/dokumenti/vac3_limeni_un_3g.xls
163. *Valmieras valsts ģimnāzija. Aktualitātes.* (2013) Mājas lapa pieejama:
<http://vvg.edu.lv/>
164. *Valodas situācija Latvijā 2004–2010.* (2011) Rīga: Latviešu valodas aģentūra. 63 lpp.
Pieejams: http://www.valoda.lv/downloadDoc_650/mid_510
165. *Valodas 2010. gadā un turpmāk.* (2010) Eiropas Komisija. Pieejams:
http://ec.europa.eu/languages/languages-of-europe/languages-2010-and-beyond_lv.htm
166. *Valodas izglītībā* (2014) Eiropas komisija. Pieejams:
http://ec.europa.eu/languages/policy/learning-languages/languages-in-education_lv.htm
167. Valtenbergs, V. (2006) Attīstības izglītības kompetences Latvijā. Kā paaugstināsim savu jūtīgumu.// *Latvija un attīstības sadarbība. Stratēģiskās analīzes komisija. Zinātniski pētnieciskie raksti* : Zinātne, 2006, 4 (10) /, (281- 311). 359.lpp. Pieejams:
<http://www.mfa.gov.lv/data/file/21AS.pdf>

168. Veisbergs, A. (2002) Valodas Latvijā pasaules un Eiropas Savienības kontekstā. Rīga: Diena. 5 lpp. Pieejams: <http://www.diena.lv/arhivs/valodas-latvija-pasaules-un-es-konteksta-11485521>
169. *Vērtīgs izaicinājums. Kā daudzvalodība varētu apvienot Eiropu.* (2008) Brisele: Eiropas Komisija. 27 lpp. Pieejams: bookshop.europa.eu/.../NC3008147LVC_002.pdf
170. *Vidējie rezultāti CE 2013./2014.m.g.* (2014) Rīga: VISC. Pieejams: <http://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/statistika/2014/dokumenti/2014.png>
171. Vitmors, Dž. Koučings sasniegumiem. (2013) Rīga: Zvaigzne ABC. 229 lpp.
172. *Weißbuch zur allgemeinen und beruflichen Bildung. Lehren und Lernen. Auf dem Weg zur kognitiven Gesellschaft* (1995) Europäische Kommission. 86 S. Pieejams: http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com95_590_de.pdf
173. *Welche Sprachen sollten Kinder heute in der Schule vor allem lernen?* (2011) Allensbach: Statista IfD. Pieejams: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/1147/umfrage/fremdsprachen-die-in-der-schule-gelehrt-werden-sollten/>
174. *Welt der Sprachen. Anzahl der Sprachen* (2011). Pieejams: http://www.weikopf.de/index.php?article_id=100
175. *Zeitplan zur Durchführung der DSD-Prüfung der Stufe II zum Termin I.* (2012) Bundesverwaltungsamt, Zentralstelle für das Auslandsschulwesen. 7 S. Pieejams: http://www.auslandsschulwesen.de/cIn_329/nn_2141548/Auslandsschulwesen/Auslandsschularbeit/DSD/Handbuch/ZeitplanDSD-Pr_C3_BCfungC1Termin1,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/ZeitplanDSD-PrüfungC1Termin1.pdf
176. Zimmer, R. (2008) *Bewegung und Sprache.* München: DJI. 29 S. Pieejams: http://www.dji.de/bibs/384_Expertise_Bewegung_Zimmer.pdf
177. Zimmer, D.E. (1996) *Mehrsprachigkeit: Wie wird der Kinderkopf damit fertig?* Pieejams: <http://www.zeit.de/1996/50/biling.txt.19961206.xml>. 3 S.
178. Zīds, O. *Paradīgu maiņa un izglītības attīstības scenāriji Latvijā.* (2007) Rīga: IZM. 2 lpp. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/LPS_uzruna_Oskars_Zids.doc
179. Zirfas, J., Göhlich, M., Leonhard H.V., Liebau, E., (2006) *Transkulturalität und Pädagogik.* Beltz Juventa. 196 S.
180. Žukovs, L. (1997) *Ievads pedagogijā.* Rīga: RaKa. 234 lpp.

181. Žogla, I. (2000) *Skolas pedagogija. III daļa*. Rīga: Latvijas Universitāte, Pedagoģijas un psiholoģijas institūts. 25 lpp.
182. Žogla, I. (2001) *Didaktikas teorētiskie pamati*. Rīga: RaKa. 275 lpp.
183. Иванов, В. В. Культурная антропология в системе наук. Программа нового гуманитарного образования. // *Антропология культуры* (2002), вып. I, с. 9 -31.
Pieejams: www.kogni.narod.ru/ivanov.htm#1
184. Карабущенко, П., Л. *Антропологическая элиология* (монография). (1999)
Москва, 155 с. Pieejams: <http://www.politlib.narod.ru/library-k.htm>

ATTĒLI UN TABULAS ATSAUCES UZ INTERNETA AVOTIEM

Attēli

1. att. Multilineārā struktūra. Pieejams: www.theflockingparty.com
- 3 .att. Visvairāk lietotās valodas pasaulē 2009.gadā (lietotāju skaits miljonos).
Pieejams: <http://www.weikopf.de/Sprache/sprache.html>
- 4.att..Maslova vajadzību piramīda. Pieejams:
http://eliks.files.wordpress.com/2009/10/maslova_piramida-resize.jpg)
- 5.att.Horizontālā didaktiskā koherence.
Pieejams: *Aspekte einer Didaktik der Mehrsprachigkeit*, 2008,5 .
- 20.att. Angļu valodas CE rezultāti skolā salīdzinājumā ar rezultātiem pilsētā un valstī.
Pieejams: DALP 5.vidusskolas mājas lapa,
<http://www.dalp5vsk.lv/index.php/izgl%C4%ABt%C4%ABba/VPD-rezult%C4%81ti>
- 22.att. Vācu valodas CE rezultāti salīdzinājumā ar rezultātiem pilsētā un valstī.
Pieejams: DALP 5.vidusskolas mājas lapa,
<http://www.dalp5vsk.lv/index.php/izgl%C4%ABt%C4%ABba/VPD-rezult%C4%81ti>
- 24.att. Krievu valodas CE rezultāti salīdzinājumā ar rezultātiem pilsētā un valstī.
Pieejams: DALP 5.vidusskolas mājas lapa,
<http://www.dalp5vsk.lv/index.php/izgl%C4%ABt%C4%ABba/VPD-rezult%C4%81ti>

Tabulas

- 1.tabula. EK Sabiedriskās domas analīzes aptaujas „Eiropieši un viņu valodas”
Pieejams: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf
- 2.tabula. ES valodas. Dati par ES25, izdoti pirms 2007.g. paplašināšanas
Pieejams :http://wapedia.mobi/lv/Eiropas_Savien%C4%ABbas_valodas#1)

3.tabula. Četru Eiropā populārāko valodu lietojums ES

Pieejams:http://wopedia.mobi/lv/Eiropas_Savien%C4%ABbas_valodas#1

4 .tabula. Visizplatītākās valodas pasaulē.

Pieejams: Crystal, D. (1997) English as a Global Language. Cambridge University Press, p. 286-289.

5.tabula. Biežāk lietotās valodas Latvijā.

Pieejams:<http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2296>

7.tabula. Tradicionāla un zināšanu sabiedrība. Būtiskākās atšķirības.

Pieejams: Miller, R. (2003). Imagining the Learning Society. Paris: OECD)

8.tabula.Valodas mācību paradigmas maiņa.

Pieejams: <http://archive.ecml.at/documents/pub212E2003Heyworth.pdf>

9.tabula. Latvijas Vācu valodas diploma skolas. Pieejams:

Partnerschulen in Lettland (2013),

<http://www.riga.diplo.de/contentblob/4032918/Daten/3630067/>

Download_2009_Partnerschulen_in_Lettland.pdf

10.tabula Mācību sasniegumu vērtēšanas skala Latvijā (2012)

Pieejams: <http://www.aic.lv/portal/izglitiba-latvija/vertesanas-sistema>

AUTORES VEIDOTI ATTĒLI UN TABULAS

Attēli

2. att. Individīda darbība laikā un telpā saskaņā ar vēsturiskajām tradīcijām un aktuālo personīgo vērtīborientāciju

6.attēls.Sadarbības pamatprincipi daudzvalodības didaktikas kontekstā

7.att. Vai skolai jāpiedāvā apgūt vismaz trīs svešvalodas?

8.att. Vai skolas 1.svešvaloda varētu būt jebkura populāra svešvaloda?

9.att. Ģimenes atbalsts vairāku svešvalodu apguvē

10.att. Vai gatavošanās DSDII eksāmeniem nozīmē intensīvāku valodas apguvi?

11.att. Skolēnu atbalsts DSDI eksāmena ieviešanai skolā

12.att. Vai tu izmanto medijus svešvalodu apguvē?

13.att. Populārākās svešvalodas Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas 12.klasēs 2010./2011.m.g.

14.attēls. Svešvalodu apguves motīvi

15.att. Vai valodas specializācija skolā ir priekšrocība?

- 16.att. Vai vācu valodas otrās pakāpes diploma eksāmens ir svarīgs priekšnoteikums vācu valodas labākā apgūvē?
- 17.att. Svarīgāk apgūt gramatiku/ runāt prasmi/ abas svarīgas?
- 18.att. Svešvalodas vajadzēs studējot/ strādājot Latvijā, ārvalstīs/ abās?
- 19.att. Novērtē savas zināšanas angļu valodā
- 21.att. Novērtē savas zināšanas vācu valodā
- 23.att. Novērtē savas zināšanas krievu valodā
- 25.att. Vai saproti angļu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 26.att. Vai saproti vācu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 27.att. Vai saproti krievu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 28.att. Vai saproti kādu citu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 29.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās angļu valodā?
- 30.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās vācu valodā?
- 31.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās krievu valodā?
32. att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapā kādā citā valodā?
- 33.att. Prognoze par valodām: pasaulē valdīs vienvalodība vai izšķiroša būs vairāku valodu prasme?
- 34.att. Daudzvalodība vai vienvalodība nākotnē: kā būtu „pareizāk”?
- 35.att. Ar kuru svešvalodu skolā sākt apgūt valodas?
- 36.att. Mīļākās svešvalodas RVVĢ un VVĢ respondentu vidū.
- 37.att. Vai valodas specializācija skolā ir priekšrocība?
- 38.att. Vai vācu valodas otrās pakāpes eksāmena diploms ir svarīgs priekšnoteikums vācu valodas labākā apgūvē?
- 39.att. Svarīgāk apgūt gramatiku/ runāt prasmi/ abas svarīgas?
- 40.att. Svešvalodas vajadzēs studējot/ strādājot Latvijā, ārvalstīs/ abās?
- 41.att. Novērtē savas zināšanas angļu valodā.
- 42.att. Novērtē savas zināšanas vācu valodā.
- 43.att. Novērtē savas zināšanas krievu valodā.
- 44.att. Vai saproti angļu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 45.att. Vai saproti vācu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 46.att. Vai saproti krievu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 47.att. Vai saproti kādu citu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 48.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās angļu valodā?
- 49.att. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās vācu valodā?

- 50.att. Vai spēj saprast informāciju mājās lapās krievu valodā?
- 51.att. Vai spēj saprast informāciju mājās lapās kādā citā valodā?
- 52.att. Prognoze par valodām: pasaulē valdīs vienvalodība vai daudzvalodība?
- 53.att. Vienvalodība vai daudzvalodība: kā būtu pareizāk?
- 54.att. Ar kuru svešvalodu sākt apgūt valodas?
- 55.attēls. Svešvalodu lietojums skolas absolventu vidū
- 56.attēls. Svešvalodu lietojums studijās vai profesijā
- 57.att. Svešvalodu mācību organizācija DSD skolā kā Eiropas daudzvalodu izglītības sistēmas sastāvdaļa.
- 58.att. Reģionālā daudzvalodības didaktikas koncepcija

Tabulas

- 11.tabula. Centralizēto svešvalodas eksāmenu rezultātu robežvērtību salīdzinājums 2008.gadā pētījuma bāzē
- 12.tabula. Vai skolai jāpiedāvā apgūt vismaz trīs svešvalodas?
- 13.tabula. Vai skolas 1.svešvaloda varētu būt jebkura populāra svešvaloda?
- 14.tabula. Ģimenes atbalsts vairāku svešvalodu apguvē
- 15.tabula. Vai gatavošanās DSDII eksāmeniem nozīmē intensīvāku valodas apguvi?
- 16.tabula. Skolēnu atbalsts DSDI eksāmena ieviešanai skolā
- 17.tabula. Vai tu izmanto medijus svešvalodu apguvē?
- 18.tabula. Jautājumi par runas un rakstu valodas īpatsvaru mācību procesā, par ārpusstundu nodarbībām svešvalodu apguvē, par valodu apguves uzsākšanu agrīnā vecumā, par valodu prasmēm kā būtisku iemeslu izceļošanai
- 19.tabula. Populārākās svešvalodas Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas 12.klasēs 2010./2011.m.g.
- 20.tabula. Vai valodas specializācija skolā ir priekšrocība?
- 21.tabula. Vai DSDII diploms ir svarīgs priekšnoteikums vācu valodas labākā apguvē?
- 22.tabula. Svarīgāk apgūt gramatiku/ runāt prasmi/ abas svarīgas?
- 23.tabula. Svešvalodas vajadzēs studējot/ strādājot Latvijā, ārvalstīs/ abās/ nezinu ?
- 24.tabula. 5.Novērtē savas zināšanas angļu valodā
- 25.tabula. Novērtē savas zināšanas vācu valodā
- 26.tabula. Novērtē savas zināšanas krievu valodā
- 27.tabula. Vai saproti angļu valodu, dzirdot to ārpus skolas?

- 28.tabula. Vai saproti vācu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 29.tabula. Vai saproti krievu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 30.tabula. Vai saproti kādu citu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 31.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās angļu valodā?
- 32.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās vācu valodā?
- 33.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās krievu valodā?
- 34.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapā kādā citā valodā?
- 35.tabula. Prognoze par valodām: pasaulē valdīs vienvalodība vai izšķiroša būs
- 36.tabula. Kā būtu „pareizāk” ?
37. tabula. Ar kuru svešvalodu skolā sākt apgūt valodas?
- 38.tabula. 2013.gada pētījuma rezultāti Rīgas Valsts vācu ģimnāzijā
- 39.tabula. 2013.gada pētījuma rezultāti Valmieras Valsts ģimnāzijā
- 40.tabula. Mīļākās svešvalodas RVVĢ un VVĢ respondentu vidū (2013)
- 41.tabula. Kopsavilkums par aptaujas rezultātiem trīs DSD skolās
- 42.tabula. Vai valodas specializācija skolā ir priekšrocība?
- 43.tabula. Vai vācu valodas otrās pakāpes eksāmena diploms ir svarīgs priekšnoteikums vācu valodas labākā apgūvē?
- 44.tabula. Svarīgāk apgūt gramatiku/ runāt prasmi/ abas svarīgas?
- 45.tabula. Svešvalodas vajadzēs studējot/ strādājot Latvijā, ārvalstīs/ abās/ nezinu ?
- 46.tabula. Novērtē savas zināšanas angļu valodā
- 47.tabula. Novērtē savas zināšanas vācu valodā
- 48.tabula. Novērtē savas zināšanas krievu valodā
- 49.tabula. Vai saproti angļu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 50.tabula. Vai saproti vācu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 51.tabula. Vai saproti krievu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 52.tabula. Vai saproti kādu citu valodu, dzirdot to ārpus skolas?
- 53.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās angļu valodā?
- 54.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās vācu valodā?
- 55.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapās krievu valodā?
- 56.tabula. Vai spēj saprast informāciju mājas lapā kādā citā valodā?
- 57.tabula. Prognoze par valodām: pasaulē valdīs vienvalodība (angļu valoda) vai izšķiroša būs vairāku valodu prasme?
- 58.tabula. Kā būtu „pareizāk” ?
- 59.tabula. Ar kuru svešvalodu skolā sākt apgūt valodas?

60.tabula. Atkārtota 2011.gada aptauja

62.tabula. Svešvalodu izmantojums privātām vajadzībām

63.tabula. DSD skolotāju svešvalodu prasmes

64.tabula. Daudzvalodību veicinošie un kavējošie faktori izglītībā

65.tabula. Valodu apguves secība un valodu kombinācija mācību procesā.

PIELIKUMU SARAKSTS

- 1.Pamatpētījuma un fona pētījuma aptaujas anketa DSD skolu skolēniem (Nr.1)
- 2.Pamatpētījuma un fona pētījuma aptaujas anketa DSD skolu skolēniem (Nr.2.)
- 3.Aptaujas anketa DSD skolas absolventiem (pamatpētījumā) (Nr.3)
- 4.Aptaujas anketa DSD skolu skolotājiem (fona pētījumā) (Nr.4)
- 5.Intervija ar ekspertu (Nr.1)
Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas direktore Inta Korņejeva
- 6.Intervija ar ekspertu (Nr.2)
Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas direktores vietniece Antra More
(sākumskola)
- 7.Intervija ar ekspertu (Nr.3)
Liepājas pilsētas Izglītības pārvaldes vadītāja Ludmila Molčanova
- 8.Intervija ar ekspertu (Nr.4)
Vispārējās izglītības satura nodrošinājuma nodaļas vecākā referente svešvalodu jautājumos
Rita Kursīte
- 9.Intervija ar ekspertu (Nr.5)
DSD eksāmenu koordinators Latvijā līdz 2014.gadam Holgers Dēne
10. DSDII eksāmena rezultātu salīdzinājums ar rezultātiem pasaulē
11. DSD absolventu skaits Latvijā (2002.-2011.)
12. Izglītojamo vidējie sasniegumi centralizētajos eksāmenos 2012./2013.mācību gadā
13. Autores sastādīts stundas plāns vācu valodā 11.klasei, izmantojot daudzvalodības didaktiskās pieejas.

PIELIKUMI

1.pielikums.

Pamatpētījuma un fona pētījuma aptaujas anketa DSD skolu skolēniem (Nr.1)

**Liepājas Universitātes Pedagoģijas doktorantūras studentes Rūtas Ķemeres
aptauja par tematu:**

LATVIJAS SKOLU AR VĀCU VALODAS SPECIALIZĀCIJU PEDAGOĢISKĀ DARBĪBA SABIEDRĪBAS DAUDZVALODĪBAS VEICINĀŠANĀ

Lūdzu atbildēt uz sekojošiem 20 jautājumiem! Apvelciet vajadzīgo (izvēlieties tikai 1 atbildi)!

Punktu atšifrējums: 4- noteikti, 3- jā, 2- varbūt/ dažreiz ,1 - nē, 0 - nezinu.

1.Vai mūsdienu jauniešiem skolā jādod iespēja apgūt vismaz 3 svešvalodas?

4 3 2 1 0

2.Vai mūsdienu jauniešiem skolā vairāk jāapgūst saziņas prasmes un komunikācija svešvalodā?

4 3 2 1 0

3.Vai akadēmiskās valodu zināšanas (t.s. pareiza gramatika, pareizrakstība) ir nozīmīgas valodu apguvē?

4 3 2 1 0

4.Vai skolā valodu apguve noteikti būtu jāsāk ar populārākās valodas apguvi (angļu)?

4 3 2 1 0

5.Vai atzīstat, ka skolas var specializēties dažādu populāru valodu apguvē, izvēloties kādu no tām par savu prioritāti jeb 1.svešvalodu (piemēram, vācu, franču u.c.)?

4 3 2 1 0

6.Vai piekrītat, ka DSD skolās gatavošanās vācu valodas starptautiskajam eksāmenam nozīmē pastiprinātu darbu ar valodu, kas spēj uzlabot zināšanas un prasmes vācu valodā un sniegt papildus informāciju par VFR?

4 3 2 1 0

7.Ja DSD II (līmeņi B2C1) eksāmenam skolēni gatavojas 11., 12.klasē, vai atbalstāt gatavošanos līdzīgam eksāmenam DSD I (līmeņi A2B1) pamatskolas klasēs (8.,9.klasē) vācu valodas specializācijas skolās?

4 3 2 1 0

8.Vai Jūsu ģimene atbalsta vēlmi prast vairākas svešvalodas?

4 3 2 1 0

9.Vai izmantojiet medijus (TV, datoru, u.c.) svešvalodu apguvē?

4 3 2 1 0

10.Vai izmantojiet arī privātstundas, kursus, konsultācijas, lai uzlabotu zināšanas svešvalodu apguvē?

4 3 2 1 0
11.Vai Jūsu noslodze skolā valodu apguvē ir pietiekama?
4 3 2 1 0

12.Vai labprāt piedalāties vācu valodas pasākumos, kas tiek organizēti skolā vai ārpus skolas?
4 3 2 1 0

13.Vai valodas jāsāk apgūt pēc iespējas agrāk (1.klasē vai pirmsskolas vecumā?)
4 3 2 1 0

14.Vai iespējams kvalitatīvi apgūt savu kvalifikāciju augstskolā, izmantojot tikai avotus dzimtajā valodā?
4 3 2 1 0

15.Vai vairāku valodu prasme ir būtisks iemesls jauniešu izceļošanai no Latvijas Republikas?
4 3 2 1 0

16.Kuras ir Jūsu trīs mīļākās svešvalodas (lūdzu uzrādiet secībā, sākot no sev aktuālākās valodas, 1.,2.,3.!)

1.....2.....3.....

17. Vairākas svešvalodas apgūt nepieciešams, jo Nosauciet 3 - 5 iemeslus!

1.....2.....3.....
4..... 5.....

18.Jūsu 1.svešvaloda skolā: (pasvītrot vajadzīgo!) -vācu -angļu -cita

19.Jūsu vecums: gadi

20.Jūsu dzimums: (pasvītrot vajadzīgo!) -sieviete -vīrietis

PALDIES PAR ATSAUCĪBU!

2.pielikums.

Pamatpētījuma un fona pētījuma aptaujas anketa DSD skolu skolēniem (Nr.2)

**Liepājas Universitātes Pedagoģijas doktorantūras studentes Rūtas Ķemeres
aptauja par tematu:**

LATVIJAS SKOLU AR VĀCU VALODAS SPECIALIZĀCIJU PEDAGOĢISKĀ DARBĪBA SABIEDRĪBAS DAUDZVALODĪBAS VEICINĀŠANĀ

1. Vai mācīšanos skolā ar vācu valodas padziļinātu apguvi Tu uztver kā priekšrocību?
 - a. jā (pamato).....
 - b. nē (pamato).....

2. Novērtē savu kompetenci svešvalodās (pārvaldu brīvi, pietiekami, vēl jā mācās, nejutos apguvis)
 - a. Angļu.....
 - b. Vācu.....
 - c. Krievu.....
 - d. Citas (kuras).....

3. Vai DSD eksāmens Tavuprāt ir svarīgs stimuls vācu valodas labākā apgūvē (pamato)?
.....
.....

4. Kā Tu prognozē valodu pastāvēšanu nākotnē:
 - a. pasaulē valdīs vienvalodība (angļu)
 - b. pasaulē izšķiroša būs vairāku svešvalodu prasme (daudzvalodība)

5. Kā Tavuprāt būtu labāk un pareizāk?
 - a. vienvalodība
 - b. daudzvalodība

- 6.Ko Tavuprāt skolā vajadzētu apgūt vairāk:
 - a. rakstītprasmi;
 - b. sarunvalodu

- 7.Novērtē šo proporciju svešvalodu apgūvē savā skolā (skat.6.a,b punktu; piemēram 50:50)!
.....
.....

8. Vai svešvalodas Tev vajadzēs, studējot/strādājot ?
 - a. Latvijā
 - b. Ārvalstīs
 - c. Cits variants:

9. Vai spēj saprast valodu (kuru), to dzirdot ārpus skolas (TV kanāli u.c.) ?

- a. Angļu
- b. Vācu
- c. Krievu
- d. Citas

10. Vai spēj saprast un sameklēt informāciju mājas lapās svešvalodā?

- a. Angļu
- b. Vācu
- c. Krievu
- e. Citas

11. Izveido savu valodu ranga tabulu! 1..... 2..... 3.....!

12. Ko vēl Tev gribas pateikt par svešvalodu apguvi / prasmēm u.c. ?

.....

13. Vai, mācoties vairākas svešvalodas, sākt ar angļu valodu, vai labāk valodu apguvi tomēr sākt ar kādu mazāk populāru valodu ?

.....

.....

Paldies, ka veltīji savu laiku!

3.pielikums

Aptaujas anketa DSD skolas absolventiem (pamatpētījumā) (Nr.3)

(Aptauja veikta sociālajos tīklos)

**Liepājas Universitātes Pedagoģijas doktorantūras studentes Rūtas Ķemeres
aptauja par tematu:**

LATVIJAS SKOLU AR VĀCU VALODAS SPECIALIZĀCIJU PEDAGOĢISKĀ DARBĪBA SABIEDRĪBAS DAUDZVALODĪBAS VEICINĀŠANĀ

Labdien, 5.vidusskolas absolventi!

Lai izpētītu, kā jūsu tālākajā dzīvē pēc skolas beigšanas noderējušas skolā iegūtās svešvalodu zināšanas, lūdzu atbildēt uz 5 jautājumiem!

1.Vai Tev ir bijusi nepieciešamība lietot kādu no svešvalodām pēc skolas beigšanas?

Jā Nē

2.Kuru/ kuras svešvalodas lietoji visvairāk?

1... 2... (3...)

3.Kurās profesionālajās jomās (ja vēl studē, nosauc studiju programmu!)

1... 2... (3...)

4.Vai svešvalodas lieto ari privātām vajadzībām (apraksti sīkāk situāciju, kad esi lietojis svešvalodas, kā saziņa ar paziņām ārvalstīs, tūrisms, čats, informācijas ieguve utt.)!

1... 2... 3... 4... 5... utt.

5.Ko vari ieteikt, lai svešvalodu apguve skolā būtu vēl efektīvāka?

Mani ieteikumi, svešvalodu/ vācu valodu/ mācot, ir ...

1... 2... 3...

6.Raksturo savu attieksmi pret daudzvalodību!

Paldies!

4. pielikums

Aptaujas anketa DSD skolu skolotājiem (fona pētījumā) (Nr.4)

Umfrage für die DSD-Lehrer (für den empirischen Teil der Promotionsarbeit über die DSD Schulen)

1. Welche Fremdsprachen beherrschen Sie (als Minimum elementare Sprachverwendung A1/A2)?

2. Wie schätzen Sie Ihre Englischkenntnisse ein?

- a) A1/A2 elementare Sprachverwendung;
- b) B1/B2 selbständige Sprachverwendung;
- c) C1/C2 kompetente Sprachverwendung.

3. Unterstützen Sie den Aspekt der Mehrsprachigkeitsdidaktik, dass einige Fächer in der Fremdsprache unterrichtet werden sollten?

- a) ja b) nein c) nicht nachgedacht

4. Haben Sie schon eigene Erfahrung in der fachübergreifenden Didaktik- in dem Sinne, dass ein Fach in der deutschen Sprache unterrichtet wird ?

- a) ja – die Fächer : _____
- b) nein

5. Wie sollte Ihrer Meinung nach das Verhältnis zwischen der gesprochenen und der geschriebenen Sprache (Rede und Schrift) im Deutschunterricht sein (in %)?

_____ Rede _____ Schrift

6. Offene Frage: Was sind Ihre überzeugendsten *Motivationsmittel* im Deutschunterricht?

7. Wie finden Sie die Aktivitäten der ZfA (vor allem: DSDI/II) bei der Vervollkommnung der Deutschkenntnisse der Schüler in den ausländischen Schulen?

- a) effektiv b) könnten effektiver sein
- c) keine bedeutende Hilfe beim DaF- Unterricht

8. Wie ist die Unterstützung von Seiten der Schulverwaltung und des Ministeriums im Fremdsprachenunterricht (hier: Deutschunterricht)?

- Die Schulverwaltung: a) stark b) ausreichend c) unzureichend
Bildungsministerium : a) stark b) ausreichend c) unzureichend

9. Ihre persönliche Prognose für die Zukunft:

- a) ein reiches Angebot von Sprachen, die gut unterrichtet und beherrscht werden (Mehrsprachigkeit)
- b) fast alle in Europa lernen und sprechen nur Englisch (Monolinguisimus)

DANKE!

5.pielikums

Intervija ar ekspertu (Nr.1).

Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas direktore Inta Korņejeva

1.Draudzīgā aicinājuma 5.vidusskolas skolēniem līdz 9.klasei jau dotas iespējas apgūt 3 svešvalodas, un vidusskolas vecākajā posmā tiek piedāvātas vēl 2- 3 svešvalodas. Vai viena no skolas prioritātēm arī turpmāk būs daudzvalodīgas mācību vides nodrošināšana?

Jā, viennozīmīgi. Jo vairāku valodu prasme ne vien paver plašākas iespējas piekļūt daudzveidīgai un autentiskai informācijai, tādējādi paplašinot zināšanas visās dzīves darbības jomās, bet arī uzlabo mūsu jauniešu dzīves kvalitāti kopumā.

2.Vai atzīstat Eiropas Savienības valodu politiku, kas paredz vismaz trīs svešvalodu apguvi iedzīvotāju vidū?

Jā, valodu politika Eiropas Savienībā mudina saglabāt pēc iespējas vairāk valodu, tās mācoties un pēc tam lietojot. Lai to veiksmīgi varētu realizēt, stabils pamats būtu papildus līdzekļu piešķiršana iestādēm, kurās iedzīvotāji valodas apgūst, un pirmkārt tās ir skolas.

3.Kas ir galvenie resursi efektīvai valodu apguvei skolā?

Kā jau minēju- svarīgs ir pietiekams finansējums, kas skolēnus un skolotājus nodrošina ar valodu apguvei nepieciešamajiem mācību līdzekļiem. Būtisks faktors ir arī apmaksāto stundu skaits. Tomēr viens no galvenajiem resursiem ir motivēts un profesionāls skolotājs, kas spēj būt elastīgs, seko līdzi jaunām, radošām pieejām valodu apgūvē un, sadarbojoties ar skolēniem, sasniedz optimālus mācību rezultātus.

4.Vai pāreja uz svešvalodu mācībām no 1.klases DSD skolā var radīt problēmas?

Līdz šim mūsu skolas skolēni vācu valodu sāka mācīties no 2.klases. Valdības lēmums sākt apgūt svešvalodas no 1.klases nepatīkamus pārsteigumus un problēmas skolā neradīs. 1.klasē pastāv labas iespējas, strādāt arī pēc CLIL metodēm, lai skolēns saprot, ka svešvaloda noder arī citos mācību priekšmetos (un vēlāk – visās dzīves jomās).

Vienīgi kā DSD skolai mums nāksies atšķirties no citām skolām ar to, ka pirmā svešvaloda nav angļu, bet vācu. Bet skolas absolventi jau to zina, ka mūsu skolas rezultāti angļu valodas centralizētajā eksāmenā nav sliktāki kā citās skolās. Pārsvārā tie ir labāki, jo vācu valoda ir drošs pamats pārējo svešvalodu apguvei.

5.Kādas inovācijas valodu jomā skolā notikušas pēdējo gadu laikā?

DSDII mūsu skolas 12.klašu skolēni kārtoti no 1997.gada. Bet pirms trim gadiem uzsākām 9.klašu skolēnu sagatavošanu DSDI eksāmenam, kas diploma ieguvējus motivē un iedrošina pēc tam kārtot DSDII eksāmenu. Pirms dažiem gadiem izveidojām arī Vācu valodas koncepciju, kas dod pilnīgu pārskatu par vācu valodas apguves procesu mūsu skolā.

Aprobējam arī daudzvalodu didaktikas elementus, piemēram, sadarbojoties angļu valodas un ģeogrāfijas skolotājiem pēc CLIL metodikas.

6.Kā vērtējat DSD koordinatoru darbu ar vācu valodas skolotājiem un DSD skolu direktoriem?

Koordinatoru darbs vērtējams pozitīvi, jo divreiz gadā DSD skolotāji tiek aicināti uz tālākizglītības semināriem un reizi gadā arī DSD skolu direktori tiek informēti par DSD aktualitātēm direktoru semināros. Semināru programma ietver izglītojošas nodarbības, kas palīdz izprast DSD mācību specifiku un risināt ar mācību darba organizāciju saistītus jautājumus.

7. Vai arī skola skolotājiem sniedz atbalstu aktuālu metodisku pieeju apguvē un aprobācijā?

Skola pēdējo gadu laikā organizējusi daudz nodarbību, kas iepazīstina skolotājus ar aktuālām tendencēm pedagogijā un psiholoģijā. Tās ir Radošuma pils, koučinga, APU u.c. nodarbības, ko vada pieredzējuši speciālisti. Skolotājiem ir dotas iespējas izmantot viņus interesējošus didaktiskus paņēmienus arī svešvalodu stundās.

8. Kā paaugstināt rezultativitāti vācu valodas apguves augstākajā segmentā DSDII ?

Vēl labākus rezultātus varētu sasniegt ar mērķtiecīgu skolēnu dalījumu grupās, uzsākot vācu valodas mācības 10.klasē. Balstoties uz DSDI eksāmenā iegūtajiem rezultātiem, tie skolēni, kuri kārtos DSDII, jāapzina savlaicīgi. Lai jau no 10.klases ir atsevišķa DSD grupa, kas VISC izstrādātajā mācību priekšmeta programmā integrē metodes un mācību līdzekļus, ko paredz Vācijā sagatavotā DSDII programma ārvalstu skolām.

Vēlams uz diskusijām uzaicināt arī dažādu profesiju pārstāvjus, kuri pārvalda vācu valodu vai kuru darbs ikdienā saistīts ar Vāciju, Šveici, Austriju, lai pastāstītu, kā svešvalodu prasmes palīdz personīgajā izaugsmē un integrējoties gan Latvijas, gan Eiropas sabiedrībā.

9. Kas šobrīd dod lielāko gandarījumu vācu valodas jomā?

Visvairāk šobrīd iepriecina labie rezultāti visos DSDI eksāmenos, kā arī lielais DSDI eksāmena kārtotāju skaits. Tādi sasniegumi dod gandarījumu gan skolēniem, gan skolotājiem, kas veikuši lielu papildus darbu, un tie iezīmē tālāko perspektīvu.

Ja arī vidusskolas vecākajā posmā skolēnu interese par vācu valodu un par DSD eksāmenu nezudīs, ja DSD stundu darbs būs kvalitatīvs un pietiekami intensīvs, skolēniem būs iespējas līdzās angļu valodai teicami apgūt arī vācu valodu, neizslēdzot varbūtību, ka kāds no viņiem labi iemācīsies arī krievu, franču vai spāņu valodu.

6.pielikums.

Intervija ar ekspertu (Nr.2).

*Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5.vidusskolas direktores vietniece Antra More
(sākumskola)*

1.Ar ko skaidrojāt skolēnu vecāku un skolotāju aktīvo atbalstu valdības lēmumam 2014./2015. mācību gadā sākt mācīt svešvalodas jau no 1.klases?

Mūsu sabiedrība ir daudzveidīga, tāpēc arī vecāku viedokļi nav viennozīmīgi. Lielākais vairākums svešvalodas mācīšanu pirmajā klasē vērtē kā pozitīvas pārmaiņas. Citus vecākus mājās bažas: vai mazajam bērnam, kuram ir grūtības apgūt lasītprasmi un rakstītprasmi dzimtajā valodā, svešvalodas apguve nebūs kā apgrūtinājums?

Skola pozitīvi atbalsta valdības lēmumu, tomēr tas var radīt arī papildus grūtības. Skolas gaitu uzsākšana ir krīzes posms ikvienam bērnam, jo notiek ne tikai ārējo apstākļu maiņa - jāpiemērojas apkārt notiekošajam, jāapgūst jaunā kārtība, jāspēj nosēdēt skolas solā veselas 40 minūtes, tie ir arī ļoti būtiski iekšējie pārkarājumi. Tiek pieņemts, ka septiņu gadu vecumā bērns ir pietiekami attīstījies, bet dzīve pierāda, ka bieži tā nav – dažs to spēj sešu gadu vecumā, dažs tikai astoņu gadu vecumā. Tāpēc skolotāju uzdevums ir organizēt un vadīt mācību procesu svešvalodā tā, lai mazajam audzēknim nezustu interese un neveidotos nepatika.

2. Vai piekrītat, ka Eiropas daudzvalodu vidē optimāls risinājums ir valodu apguvi skolā uzsākt ar jebkuru no populārākajām svešvalodām, t.sk. ar vācu valodu? Vai vācu valodas mācības sākumskolā nekavēs pasaulē pieprasītākās valodas (angļu valodas) savlaicīgu apguvi?

Eiropas Savienība daudzās valodas uzskata par vērtību. Spēks ir dažādībā, un nebūtu loģiski veicināt vienas konkrētas svešvalodas (angļu valodas) apguvi. Ir būtiski mūsdienās papildus dzimtajai valodai prast vēl divas svešvalodas. Pieredze apstiprina, ka mūsu skolēni pamatskolas posmā līdzās vācu valodai ļoti sekmīgi apgūst arī citas svešvalodas – angļu un krievu.

3.Kā vērtējat jauno, 2013.gada 6.augustā Ministru kabinetā pieņemto mācību standartu svešvalodā 1.-9. klasei (šeit: vācu valodā)?

Mūsu skatījumā *Svešvalodas mācību priekšmeta standarta 1. – 9.klasei* mērķis ir pārāk augsts. Daļa 3.klases audzēkņu nespēs sasniegt valodas prasmes A1 līmeni. To apstiprina mūsu pieredze, jo vācu valodas mācības mūsu skolā tiek organizētas jau no 2.klases. Papildus līdzšinējam vācu valodas mācību organizācijai 1 stunda nedēļā 1.klasē var nenodrošināt A1 līmeņa sasniegšanu.

4.Vai programmas īstenošanas plānā paredzēto stundu skaits - 1 stunda nedēļā 1. un 2.klasē - būs pietiekams, lai sasniegtu plānoto rezultātu (3.klasē- A1 līmeni)?

Pamatizglītības mācību priekšmeta programmas paraugs izstrādāts, plānojot 2 – 3 mācību stundas nedēļā. Mācību saturs ir apjomīgs. Var veidoties situācija, ka visu pirmajā

klasē nevarēs apgūt. Skola, īstenojot savu attīstības plānu, lai sasniegtu mācību priekšmeta standartu, plānojusi mācību stundu skaitu 1.klasē – 1.stunda, 2.klasē – 3.stundas.

5.Vai no rudens 1.klases skolēniem būs pieejami mācību līdzekļi vācu valodā?

Skola jau ir iegādājusies visus mācību līdzekļus, kuri izmantojami izglītības programmas īstenošanai un izglītības satura apguvei. 1.klasē izmantosim izdevniecības „Hueber” mācību līdzekli – darba burtnīcu „Tamtam”.

6. Vai pastāv kādas papildus iespējas, lai sākumskolas skolēni ar vācu valodu saskartos biežāk kā tikai vācu valodas stundās?

Sākumskolas posmā ir skolotāji, kuriem ir labas vācu valodas zināšanas. Šo skolotāju resursi ir jāizmanto, piemēram, nodrošinot svešvalodas elementu integrāciju citos mācību priekšmetos. Sadarbībā ar vācu valodas kolēģiem būtu nepieciešama neliela metodiska palīdzība, piemēram, veidojot tabulas ar speciālām frāzēm matemātikā, vizuālajā mākslā, mūzikā u.c. , kuras izmantot stundu vadīšanā.

7.Uz kurām no četrām valodu prasmēm 1.klasē būtu jāliek lielāks uzsvars un kādēļ?

Ļoti būtiski 1.klašu audzēkņiem ir radīt izziņas interesi, vajadzību būt aktīvam, apgūstot svešvalodu. Akcentu likt uz klausīšanās un runāšanas prasmju izkopšanu, apgūt vārdu krājumu ar daudzveidīgām mācību metodēm, spēlēm un rotaļām. Pareizrakstības un gramatikas pamatus vispirms apgūst dzimtajā valodā un tikai pēc tam svešvalodā, lai tas nepārslogotu skolēna uztveri, nemulsinātu un neatbaidītu no valodu mācībām.

8.Vai agrīna vācu valodas apguve DSD skolā var uzlabot DSD eksāmenu, kā arī valsts eksāmenu rezultātus vācu valodā un jauniešu svešvalodu kompetenci kopumā?

Sākumskolas posmā bērnu aizrautība un motivācija ir liela, apgūstot vācu valodu. Pamatskolas posmā, iestājoties pusaudžu vecumam, rodas problēmas. Tas var ietekmēt šo svešvalodas kompetenci kopumā. Noteicošais faktors ir arī skolotāju personībai.

7.pielikums

Intervija ar ekspertu (Nr.3).

Liepājas pilsētas Izglītības pārvaldes vadītāja Ludmila Molčanova

1.Vai Liepājas pilsētas skolu audzēkņiem laikā, kad svešvalodu prasmes jauniešu dzīves darbībā kļūst aizvien nozīmīgākas, tiek nodrošināta vairāku svešvalodu kvalitatīva apguve?

Jā, noteikti. Valodas, kuras Liepājā ik gadu labā līmenī apgūst pietiekami daudz skolēnu, ir angļu, krievu, vācu un franču valoda. Vācu valodu tradicionāli visvairāk apgūst Draudzīgā aicinājuma Liepājas 5.vidusskolā, kur skolēni vācu valodas mācības līdz šim uzsāka 2.klasē, bet no šī rudens uzsāks jau 1.klasē.

Iepriecina franču valodas popularitātes kāpums Liepājā. Šo Eiropas valodu mācās 7 skolu audzēkņi. Pārsvārā franču valodas fakultatīvās stundas tiek piedāvātas vidusskolas posmā, bet divās pilsētas skolās arī pamatskolā (1., 9.klasē).

2. Pētījuma gaitā darba autore veikusi anketēšanu skolotāju un skolēnu vidū vairākās DSD skolās Latvijā. Viens no apgalvojumiem ir šāds: uzsākot svešvalodu mācības 1.klasē, vēlams sākt ar mazāk populāru valodu, lai jauniešiem savā tālākajā dzīvē būtu daudzvalodīgs. Ja mācības tiek uzsāktas ar visizplatītākās valodas apguvi, skolēnam var pietrūkt motivācijas mācīties citas svešvalodas, bet angļu valoda kā galvenā pasaules saziņas valoda labā līmenī tiks apgūta jebkurā mācību iestādē (arī kā 2.svešvaloda!). Kā vērtējat šādu apgalvojumu?

Kā jau daudzus jautājumus, kas saistīti ar tendencēm sabiedrībā, arī tādā svarīgā jomā kā izglītība, viedokļi ir ļoti atšķirīgi, un katram no tiem ir savs loģisks pamatojums. Noteikti būs tādi skolēni, kas vēlēšies pārvaldīt vairākas svešvalodas, neatkarīgi no tā, kuru valodu viņi apgūst kā 1.vai 2.svešvalodu. Tomēr šeit varam vilkt paralēles ar mazo un lielo valodu kopienu pārstāvju aktivitāti svešvalodu apgūvē. Valstīs, kurās angļu valoda ir valsts valoda, vēlme un nepieciešamība mācīties svešvalodas ir mazāk izteikta. Vairāk un aktīvāk svešvalodas mācās mazo valodu kopienas, jo apzinās, ka bez dominējošo , pasaulē visvairāk runāto valodu prasmes globalizācijas apstākļos būs grūtāk konkurēt. Ja arī mazākajās Eiropas valstīs jauniešiem pietrūks laika, pietrūks spēju un motivācijas vairāku svešvalodu apguvei, viņi pirmkārt izvēlēšies kvalitatīvi apgūt visnepieciešamāko no valodām, lai sevi realizētu.

3.Vai piekrītat, ka progresīva valodu apguves metode ir CLIL, kad svešvalodas elementi tiek integrēti citās mācību stundās?

Varianti: 1) priekšmeta skolotājs apgūst terminus svešvalodā; 2) reizēm stundu vada divi skolotāji, no kuriem viens ir svešvalodas speciālists.

Jā, noteikti piekrītu. CLIL jeb mācību satura un valodas integrēta apguve ir progresīva metodika. Svešvalodu mācības ir joma, kurā CLIL pielietošana var noritēt sevišķi veiksmīgi, jo jebkurš mācību saturs var tikt apgūts gan dzimtajā valodā, gan svešvalodā, gan runā, gan rakstos.

Satura un svešvalodas integrācija stundā, izmantojot daudzvalodīgu speciālistu vai divus skolotājus, no kuriem viens prezentē saturu dzimtajā valodā un otrs svešvalodā, parāda skolēniem valodu praktiskā lietojuma iespējas jebkurā izglītības jomā, palielina svešvalodu apguves intensitāti un kvalitāti. Veiksmīgi plānojot CLIL stundas, tas var izrādīties arī ekonomiski, piemēram, dažreiz neorganizējot ģeogrāfiju un svešvalodu kā divas atsevišķas mācību stundas, bet kā vienu stundu: ģeogrāfijas stundu ar svešvalodas elementu iekļaušanu.

4. Šobrīd Latvijas Republikā pastāv 16 Vācu valodas diploma skolas (jeb DSD skolas). Trīs no tām ir Kurzemes reģionā (Kuldīgā, Talsos un Liepājā). Kādu atbalstu saņem Draudzīgā aicinājuma Liepājas 5.vidusskola no pašvaldības/ Izglītības pārvaldes, lai varētu realizēt vienu no savām prioritātēm - sagatavot daudzvalodīgus speciālistus?

Skolas ar padziļinātu svešvalodu apguvi Latvijā saņem papildus finansējumu no valsts, un šis faktors nodrošina iespēju skolās ar valodu specializāciju sastādīt mācību plānus, kas paredz lielāku svešvalodu stundu skaitu nekā citās vispārīzglītojošās skolās. Izglītības pārvalde atbalsta skolu mācību līdzekļu iegādē, jo vairāku svešvalodu apgūvē nepieciešami papildus mācību līdzekļi- gan ārvalstīs izdotas mācību grāmatas, kas ir dārgas, gan vietējās izdevniecībās izdotas vārdnīcas vismaz četru svešvalodu apgūvei. Arī informācijas tehnoloģijas un tehniskie mācību līdzekļi ir akūta nepieciešamība valodu apgūvē- kā jebkurā citā izglītības jomā. Izglītības pārvalde finansējuma sadalē to ņem vērā.

5.Vai Izglītības pārvaldes/ vācu valodas MA darba plānā un atskaitēs tiek atspoguļota DSD eksāmenu statistika: par aizvien lielāku popularitāti pasaulē ieguvušā DSDI eksāmena rezultātiem 9.klasēs (līmeņi A2/B1) un par DSDII eksāmena rezultātiem 12.klasēs (līmeņi B2/C1)? Vai pietiktu ar to, ka eksāmenu rezultātus un analīzi apkopo tikai Vācijas skolu sistēmas ārvalstīs centrs Ķelnē (ZfA)?

DSDI un DSDII eksāmenus organizē Vācijas Federatīvās Republikas institūcijas, līdz ar to arī eksāmenu pieteikumi, atskaites un cita nepieciešamā dokumentācija tiek glabāta tur. Informāciju par četru DSD eksāmenu termiņiem Izglītības pārvalde uzzina no pilsētas vācu valodas metodiskās apvienības darba plāniem. Tie ir DSDI, DSDII eksāmeni mutvārdos un rakstos. Pirmkārt, šo eksāmenu iekļaušana darba plānā ir nepieciešama, lai vairāki pasākumi vācu valodā netiktu ieplānoti vienlaicīgi. Otrkārt, darba plāns ir dokuments, un tādā veidā tiek dokumentēts svarīgu starptautisku vācu valodas eksāmenu norises laiks mūsu pilsētā. Lai informācija par tik būtisku notikumu Izglītības pārvaldē būtu pilnīgāka, DALP 5.vidusskolai iesakām iesniegt mums arī DSD eksāmenus kārtujošu skolēnu skaitu un eksāmenu rezultātus.

6.Šogad pirmo reizi Latvijā un arī Draudzīgā aicinājuma Liepājas 5.vidusskolā 7.klašu skolēniem bija iespēja kārtot DSDI pirmseksāmena darbu, ko piedāvā Vācijas skolu sistēmas ārvalstīs centrs Ķelnē (ZfA).Tas ir solis ceļā uz DSD I eksāmenu, ko Latvijas 9.klašu skolēni kārtos jau trešo gadu. Vai piekrītat, ka tik secīga un sistemātiska valodas prasmju pilnveide un pārbaude, kas orientēta uz Eiropas kopīgajām pamatnostādnēm

valodu apguvē, veicina svešvalodu kvalitatīvu apguvi skolā un ir optimāls pamats daudzvalodības attīstībai jauniešu vidū?

Šāda attīstība DSD eksāmenu organizācijā vērtējama pozitīvi. Ja vairāk kā 10 gadu garumā DALP 5.vidusskolas 12.klašu skolēni varēja kārtot tikai DSDII eksāmenu, tad šobrīd ne mazāk aktuāls ir DSDI eksāmens 9.klasēs, kas norāda uz valodu prasmēm A2/B1 un vienlaikus ir labs pamats, lai gatavotos DSDII eksāmenam vidusskolas posmā. Ja DSD eksaminācijas centrs Vācijā pastiprinātu uzmanību pievērš vācu valodas apguvei DSD skolās jau 7.klasē, tas liecina par sistēmisku pieeju valodu apguvei, par secīguma principa ievērošanu un centieniem panākt, lai vācu valodas apguve būtu kvalitatīva un rezultatīva.

7.Kādi faktori un mācību resursi Jūsaprāt ir galvenie, kas spēj atbalstīt skolēnu vēlmi apgūt vairākas svešvalodas?

Pirmkārt, galvenais faktors ir cilvēkresursi: šīnī gadījumā tie ir augsti kvalificēti, profesionāli sagatavoti skolotāji, kas nemitīgi iesaistās tālākizglītībā, lai savā darbā ar skolēniem spētu iet līdzī laikam, būt inovatīvi, radoši un elastīgi.

Otrkārt, svarīgs faktors ir jau pieminētie metodiskie līdzekļi – kā mācību grāmatas, tehniskais aprīkojums. Lai vide, kurā skolēns apgūst valodas, ir mācīties rosinoša un sakārtota.

Treškārt, lai skolotāji un skolēni sajustu vēl lielāku vajadzību mācīt un mācīties valodas, viņiem jābūt motivētiem, pārliecinātiem, ka valodu prasmes var noderēt gandrīz visās dzīves jomās. Izglītības iespējas un darba tīrgus ārvalstīs pēdējos gados ir galvenie valodu intensīvākas apguves motīvi sabiedrībā. Arī tuvu cilvēku, ģimenes ieteikumi ir būtiski, kad skolēns ir izvēles priekšā, cik un kuras valodas mācīties, kuriem valodu eksāmeniem gatavoties.

Paldies!

8.pielikums

Intervija ar ekspertu (Nr.4).

*Vispārējās izglītības satura nodrošinājuma nodaļas vecākā referente svešvalodu jautājumos
Rita Kursīte*

1.Kā VISC vērtē **valodu skolu darbības nepieciešamību un nozīmi Latvijā** (tai skaitā skolas ar vācu valodas specializāciju jeb DSD skolas)?

Valodu skolas jau izsenis ir bijušas kā atbalsta punkti svešvalodu apguves popularizēšanā un veicināšanā Latvijā. Ir tikai apsveicami, ka pašreizējā laika periodā, kad valodu apguve kļūst arvien populārāka, valodu skolām pamazām pievienojas arī skolas, kuras līdz šim nav specializējušās valodu apgūvē. Arvien lielāks skaits skolu cenšas piedāvāt plašāku svešvalodu apguves spektru un ilgāku svešvalodu apguves laiku.

2. Vai uzskatāt, ka valodu apguves procesā Latvijas skolās vairāk vēlama kvalitatīva vienas svešvalodas apguve - vai arī iestājaties par Eiropas Savienības institūcijās populāro **daudzvalodības ideju, kad pēc iespējas labā līmenī skolās aicina apgūt 2- 3 svešvalodas?**

Neapstrīdami – jo vairāk valodu apgūstam, jo labāk. Valodu zināšanas vienmēr ir veicinājušas un veicinās gan sadarbību, gan sapratni starp tautām un valstīm ne tikai Eiropas, bet arī visas pasaules mērogā.

3.Vai piekrītat apgalvojumam - un vai par to liecina statistika , ka **skolās, kurās pirmā svešvaloda ir cita valoda, nevis angļu, skolēni pietiekamā līmenī var apgūt vairāk svešvalodu** (t.i. ja angļu valoda ir pirmā svešvaloda skolā, skolēni nebūs motivēti intensīvi mācīties pārējās svešvalodas)?

Patlaban gan pēc skolēnu, gan vecāku izvēles svešvalodu apgūvē tiešām dominē angļu valoda. Iespējams, ka tas var būt par iemeslu, ka atsevišķi skolēni zaudē interesi par citu svešvalodu apguvi, jo ar angļu valodas palīdzību iespējams sazināties un sadarboties gan biznesa, gan informatīvajā vidē.

Tā kā ir izteikti paplašinājušās iespējas redzēt, dzirdēt un izmantot tieši angļu valodu gan informācijas ieguvē, gan saziņā, valodas apguve notiek ne tikai skolā, bet arī ārpus tās. Tādējādi daudzi skolēni angļu valodu veiksmīgi apgūst neformālā veidā (ārpus skolas). Ja kā obligātās svešvalodas skolā tiek izvēlētas citas svešvalodas (ne angļu), pastāv iespēja, ka skolēns apgūs angļu valodu kā vēl vienu svešvalodu neformālā veidā. Līdz ar to viņa valodu “ repertuārs ” būs vēl plašāks.

4. Agrāk centralizētais eksāmens vācu valodā bija pielīdzināts DSDII eksāmenam. Vai pastāv iespējas un nepieciešamība, ka šos eksāmenus atkal pielīdzina, lai Latvijas 16 DSD skolu 12.klašu skolēni varētu **kārtot vienu eksāmenu vācu valodā**? Jautājums kļūst aktuāls laikā, kad CE vērtēšanas sistēma nu jau 2.gadu atbilst vērtēšanai pēc Eiropas kopīgajām pamatnostādnēm valodu apguvei.

Šis jautājums jāuzdod eksaminācijas nodaļas kolēģiem.

5. Kā vērtējat **pieaugošo interesi par DSDI eksāmenu**, kuru kārtu vairāku Latvijas DSD skolu 9.klašu skolēni, un labos rezultātus šinī eksāmenā ?

Acīmredzot eksāmena prestižs un popularitāte pēdējo gadu laikā strauji aug. Skolēni novērtē iespēju gūt starptautisku novērtējumu savām vācu valodas zināšanām jau 9.klasē. Tas liecina,

ka tie skolēni, kuri mācās vācu valodu DSD skolās, to apgūst pietiekoši augstā līmenī jau pamatskolas posmā.

6. Vai Latvijas skolās apgūstamo svešvalodu mācīšanā, metodikas izstrādē, eksāmenu uzdevumu sastādīšanā u.c. **nepieciešama sadarbība ar valodniekiem, kuriem konkrētā svešvaloda ir dzimtā valoda?**

Šāda sadarbība mums vienmēr iespēju robežās ir bijusi, un tā tiek turpināta.

7. **Kā vērtējat CLIL metodi**, kad svešvalodā daļēji/ bilingvāli māca arī citus mācību priekšmetus skolā? Kādas ir CLIL priekšrocības un kādi ir šīs metodes trūkumi?

CLIL metode vairāk vai mazāk plaši tiek izmantota daudzās valstīs. Tās veiksmīgai izmantošanai ir vairāki būtiski nosacījumi:

- mācību priekšmeta skolotājam, kurš vēlas mācīt šo priekšmetu svešvalodā, jāzina šī konkrētā svešvaloda vismaz B2-C1 līmenī,*
- skolēniem jābūt iespējai izvēlēties, vai apgūt mācību priekšmetu svešvalodā vai dzimtajā valodā un arī iespējai mācību gada laikā šo izvēli mainīt (nepieciešams nodrošināt paralēlu mācību priekšmeta apguvi svešvalodā un dzimtajā valodā),*
- jābūt izstrādātai atbilstošai mācību priekšmeta programmai un vērtēšanas sistēmai, lai, mācoties svešvalodā, skolēnam būtu iespēja apgūt visu attiecīgā mācību priekšmeta saturu un lai valodas zināšanu nepietiekamības dēļ netiktu ietekmēta mācību satura apguve vai samazināts viņa vērtējums.*

8. Vai piekrītat, ka **svešvalodu apguve jāsāk jau agrīnā vecumā**? Vai ticat, ka valodu apguve no 1.klases uzlabos svešvalodu zināšanas un prasmes pamatskolā un vidusskolās posmā kopumā?

Agrīnas valodu apguves priekšrocības ir neapstrīdamas, bet ar nosacījumu, ka šī valodu apguve notiek prasmīgu, kvalificētu pedagogu vadībā. Ja šis nosacījums tiks ievērots, skolēnu svešvalodu zināšanas noteikti uzlabosies.

9. Kas, Jūsaprāt, ir **galvenie faktori, kas spēj veicināt svešvalodu apguvi skolās?**

Uzskatu, ka Latvijā svešvalodu apguve jauniešu un arī pieaugušo vidū ir populāra. Esam salīdzinoši maza tauta un mazām tautām jāmācās svešvalodas – to mūsdienās esam sapratuši.

10. Kur saskatiet potenciālu tam, lai uzlabotos vācu valodas zināšanas skolas beidzēju vidū un **pieaugtu to skolēnu skaits, kas izvēlas kārtot CE vācu valodā?**

Visos iespējamajos veidos jāveicina vācu valodas popularizēšana Latvijā – tie varētu būt gan dažādi raidījumi vācu valodā atsevišķām vecuma grupām, gan interneta vietnes. Jāpalielina sabiedrības informētība par iespējām, kādas paver vācu valodas prasme gan jauniešiem, gan pieaugušajiem. Patlaban tās netiek pilnībā novērtētas, jo liela daļa sabiedrības centrējas tikai uz angļu valodas apguvi.

9. pielikums

Intervija ar ekspertu (Nr.5).

DSD eksāmenu koordinators Latvijā līdz 2014.gadam Holgers Dēne.

1. Wie können Sie kurz die Bedeutung der DSD-Schulen im Fremdsprachenunterricht in Lettland charakterisieren?

Die DSD-Schulen in Lettland sind die „Speerspitze“ bei der Umsetzung eines modernen Fremdsprachenunterrichts (Deutschunterrichts) nach neuesten methodisch-didaktischen Erkenntnissen. Dies liegt u.a. daran, dass die Deutschlehrerinnen und Deutschlehrer an DSD-Schulen neben einem grundsätzlich starken Engagement über eine hohe Berufsethik verfügen, die sich besonders auch in einer grundsätzlichen Bereitschaft zur Weiterbildung zeigt, die es ihnen ermöglicht, ihren Schülern einen Deutschunterricht anzubieten, der alle Bedingungen eines modernen, kompetenzorientierten Fremdsprachenunterrichts erfüllt.

2. Welche Aufgaben aus dem Bereich „DSD- Prüfung (I und /oder II)“ finden Sie am meisten gelungen für das Erlernen der deutschen Sprache (sprachliche, inhaltliche Aspekte, methodisches Heranhegen, Kombinationen von all dem u.a.)?

Voraus zu schicken ist die Tatsache, dass sich in den letzten Jahren in der Europäischen Union eine Angleichung der Lehrpläne im Bereich des Fremdsprachenlernens vollzogen hat. Es erfolgte eine Standardisierung auf der Basis des Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmens. Eine Ausrichtung der Fremdsprachenlehrpläne an einem ganzheitlichen und komplexen Sprach- und Kommunikationsbegriff setzt sich mehr und mehr durch.

Dieser Prozess hat sich auch in Lettland vollzogen. Schulentwicklung, die Formulierung von Bildungsstandards, Vergleichsarbeiten und die Evaluation von Schülerleistungen werden nach und nach umgesetzt.

In diesem Kontext gilt: Wer eine DSD-Prüfung, egal ob DSD-I oder II, erfolgreich ablegen will, muss über Jahre einen qualitativ hochwertigen DaF-Unterricht erfahren haben, der unterrichtliche Lehr- und Lernsituationen konkret und handlungsbezogen angelegt hat.

In der Folge muss eine kommunikative Handlungskompetenz erworben worden sein, die, je nach Bildungsabschnitt in abgestufter Form, den Schülern Schlüsselqualifikationen in den Bereichen Hörverstehen/Hör- Sehverstehen, an Gesprächen teilnehmen, zusammenhängend sprechen, Leseverstehen und Schreiben vermittelt hat.

Darüber hinaus müssen interkulturelle Kompetenzen und ein aktuelles Deutschlandbild vermittelt worden sein. Dazu gehört auch, dass Schüler Kenntnisse, Fähigkeiten und Methoden erwerben, um sich in der Lebenswirklichkeit des deutschsprachigen Raumes orientieren zu können.

Eine besondere Herausforderung für lettische Schüler, die das DSD-II erwerben wollen, stellt sicher der Prüfungsteil „schriftliche Kommunikation“ dar, der eine diskursive, dialektische Auseinandersetzung mit einem aktuellen Thema verlangt, zu deren Bewältigung die Schüler die entsprechenden sprachlichen Mittel und das entsprechende (inter-)kulturelles Orientierungswissen erworben haben müssen. Hinzu kommen Methodenkenntnisse und die Fähigkeit zum kontroversen Argumentieren, zum kritischen Vergleichen und differenzierten Bewerten.

Diese Aspekte zusammen führen dazu, dass das Fernziel „Deutsches Sprachdiplom“ positive Auswirkungen auf die Unterrichtswirklichkeit ausübt, indem die Vorbereitung der Schüler auf diese Prüfung den Einsatz neuester Unterrichts- und Zusatzmaterialien verlangt, bei den unterrichtenden Lehrerinnen und Lehrern neueste methodisch-didaktische Kenntnisse

voraussetzt und der Unterricht schüler- und handlungsorientiert ablaufen muss, also alle Kriterien eines modernen, kompetenzorientierten Fremdsprachenunterricht erfüllen muss.

3. Wie viele Zwölfklässler bestehen im Durchschnitt die DSDII Prüfung in den letzten 5 Jahren in Lettland? Ist die Anzahl mehr oder weniger konstant (oder wird sie geringer, da die Schülerzahl des Landes in diesem Alter aus demographischen Gründen kleiner geworden ist?)

Im Anhang finden Sie detaillierte Angaben zu den DSD-II-Ergebnissen der letzten Jahre. Im Jahr 2014 gab es 81 Teilnehmer, davon haben bestanden: 33 mit C1, 30 mit B2 und 18 sind durchgefallen.

4. Wenn man die Anzahl der Bestandenen und der Nichtbestandenen vergleicht, ist die Tendenz der letzten Jahre mehr positiv oder mehr negativ einzuschätzen?

Diese ist in den vergangenen Jahren relativ gleich geblieben. Im Schnitt fallen etwa 10 – 20 % der Teilnehmer durch. Es gab eine Zunahme nach Einführung des neuen Prüfungsformates, die danach wieder zurückging. Das Verhältnis hängt auch von der „Anmeldepolitik der Schulen, bzw. Lehrer ab. Wenn man keine „Durchfaller“ haben will, meldet man nur die sicheren Kandidaten an und erzielt eine hohe Quote. Wenn man auch die „Wackelkandidaten“ anmeldet, ist das Risiko entsprechend größer, eine größere Zahl Nichtbestandener zu haben.

5. Wie sind die Zahlen der Bestandenen (DSDII) im Vergleich zu anderen Regionen der Welt: Und gibt es Länder, wo es von Jahr zu Jahr die besten Ergebnisse gibt ?

Es liegen mir nur Vergleiche von 2013 und 2014 vor (siehe Anhang). Danach waren die Ergebnisse im Jahre 2013 deutlich besser als im Rest der Welt. anders sah es 2014 aus. In diesem Jahr waren die lettischen Ergebnisse schlechter als anderswo. Ich habe Ihnen die Details in einer Übersicht beigefügt. Dort lassen sich sämtliche Teilergebnisse von Lettland im Vergleich zum Rest der Welt ablesen.

Die absolut besten Ergebnisse werden jedes Jahr in Bulgarien erzielt. Dort legen jedes Jahr über 600 Schüler die DSD-II-Prüfung ab, von denen fast 60% anschließend zum Studium nach Deutschland gehen. Es gibt DSD-Schulen mit 60 Kandidaten pro Jahr.

6. Welche Teile der DSDII –Prüfung gelten als die am meisten problematischen für die lettischen Schüler und welche werden gewöhnlich erfolgreicher gemacht?

Am problematischsten ist der Bereich SK, da dieser Prüfungsteil sich am deutlichsten von der inländischen Abiturprüfung unterscheidet. Zudem wird die Kompetenz Schreiben nach meiner Einschätzung im Vergleich zu anderen Ländern in Lettland zu wenig geübt.

Die Prüfungsteile Hör- und Leseverstehen stellen die Schüler in Lettland vor die geringsten Probleme.

7. Sie haben in Lettland die DSDI- Prüfung popularisiert und eingeführt. Hat es sich gelohnt? Was Gutes kann diese Prüfung für die DSD-Schulen und die DSD-Kandidaten mit sich bringen?

Es hat sich gelohnt. Ich bin davon überzeugt, dass sich durch die Einführung des DSD-I die Basis für mögliche DSD-II-Kandidaten erhöhen wird. Wenn ein Schüler erfolgreich DSD-I absolviert hat, ist er vermutlich motivierter, mit dem Deutschlernen weiter zu machen.

Außerdem hat das DSD-I-Diplom einen eigenen Wert. Es berechtigt die Absolventen zum Besuch eines Studienkollegs in Deutschland oder zum Beginn einer dualen Ausbildung. Außerdem können auch kleinere DSD-Schulen im Programm bleiben, auch wenn die Zahl der DSD-II-Kandidaten dies nicht mehr rechtfertigen würde. Gerade in Lettland müssten eine erhebliche Zahl an DSD-Schulen ohne das DSD-I wegen Unterschreitung der Mindestzahlen aus dem Programm ausscheiden.

8. Was halten Sie für eine optimale DSD-Schule? Welche Unterrichtsstruktur (welches Lernmodell, andere Faktoren) würden die Qualität der Arbeit mit den DSD-Schülern weiter entwickeln, um noch mehr Diplomerwerber haben zu können?

An einer idealtypischen DSD-Schule müsste das DSD-Programm als Teil des Schulprofils von allen Beteiligten akzeptiert sein. Sowohl die Schulleitung als auch das übrige Kollegium müssten dieses Attribut als Zusatzqualifikation sehen und die Fachschaft Deutsch entsprechend unterstützen.

Der Deutschunterricht müsste entsprechende strukturelle Veränderungen erfahren. D.h., die Deutschlerner mit dem Abschlussziel DSD müssten stundenplanmäßig so früh wie möglich in Lerngruppen zusammengefasst werden und entsprechende Zusatzstunden erhalten. Fakultative Randstunden am Nachmittag in der 9. und 10. Stunde sind kontraproduktiv. Denkbar wäre auch ein Modell, nachdem die Deutschlerner im Klassenverband ihren regulären Deutschunterricht erhalten und die DSD-Kandidaten 2 Zusatzstunden. Für DSD-II-Schüler sollte evtl. in Klasse 9 oder 10 eine Aufnahmeprüfung bzw. Sprachstandsfeststellungsprüfung durchgeführt werden, um den Leistungsstand bzw. die Defizite festzustellen.

Was sich als äußerst ungünstig erwiesen hat, ist die häufig praktizierte Methode in der Oberstufe, die DSD-Schüler aus verschiedenen Profilen in Nachmittagsstunden fakultativ zusammen zu führen. Dies führt zu häufigem Fehlen und einer hohen Fluktuation und macht das zielgerichtete Vorbereiten auf die Prüfung für die Lehrer ausgesprochen schwierig und ineffektiv.

9. Wäre es technisch/ organisatorisch und aus sprachlicher Sicht möglich, dass die Zwölftklässler nur eine Deutschprüfung machen (d.h. die Angleichung der Zentralprüfung in Deutsch und der DSDII-Prüfung)?

Ja, in jedem Fall. Dies zu erreichen, habe ich in vier Jahren in zahlreichen Gesprächen mit dem lettischen Bildungsministerium versucht und war zuletzt auf einem guten Weg.

In meinen Augen ist dies eine Frage des Willens. Mathematisch lässt sich das DSD-Ergebnis entsprechend den Vorgaben der lettischen Abiturprüfung umrechnen. Dies wird in Litauen bereits gemacht.

Ein Problem war bislang unverständlicherweise, dass die lettischen Universitäten das DSD nicht als Hochschulzugangsberechtigung (vermutlich aus Unkenntnis) anerkannt haben. Dies soll sich aber ändern.

In Estland wird das DSD-Ergebnis in den Bereichen SK, MK und LV in das nationale Abitur übernommen und bei der mündlichen Prüfung ist ein Vertreter des estnischen Bildungsministeriums anwesend, der das Ergebnis entsprechend für das Landesabitur umrechnet.

10. Was möchten Sie der jungen Generation und allen anderen in Lettland wünschen, die motiviert sind, deutsche Sprache zu lernen und gut zu beherrschen?

Lernen Sie Englisch, aber begnügen Sie sich nicht damit. Mehrsprachigkeit ist eine zentrale europäische Forderung unserer Zeit und was liegt da näher als die meistgesprochene Sprache Europas (100 Millionen Muttersprachler) zu lernen.

Neben dem persönlichen Zugewinn öffnen deutsche Sprachkenntnisse Ihnen die Tür zu Europas größtem Kultur- und Wirtschaftsraum mit deutlich größeren Chancen und Perspektiven im privaten und beruflichen Bereich.

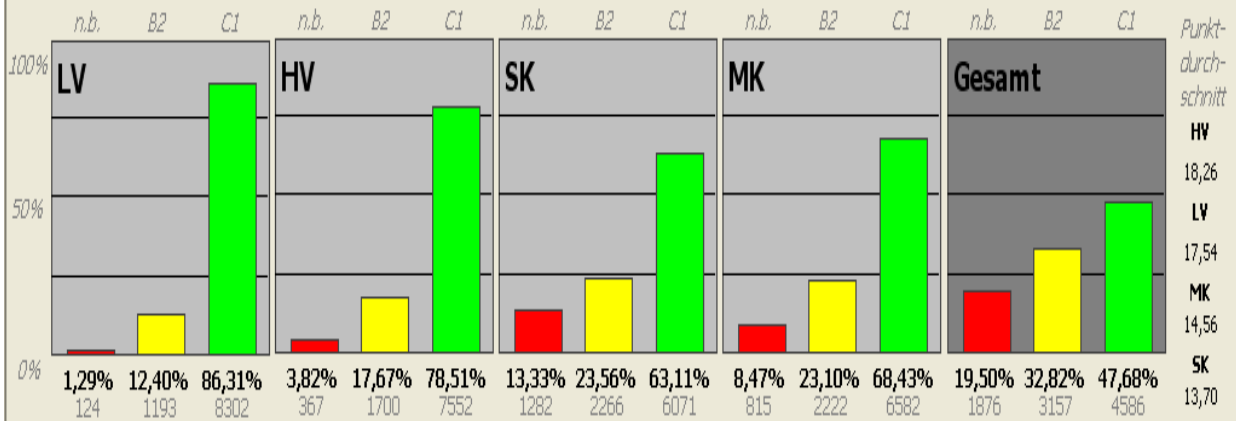
Kenntnisse in der deutschen Sprache sind ein wichtiger Schlüssel, der Ihnen viele Türen zu Ihrer ganz persönlichen Integration in ein zusammenwachsendes Europa öffnen kann.

10.pielikums

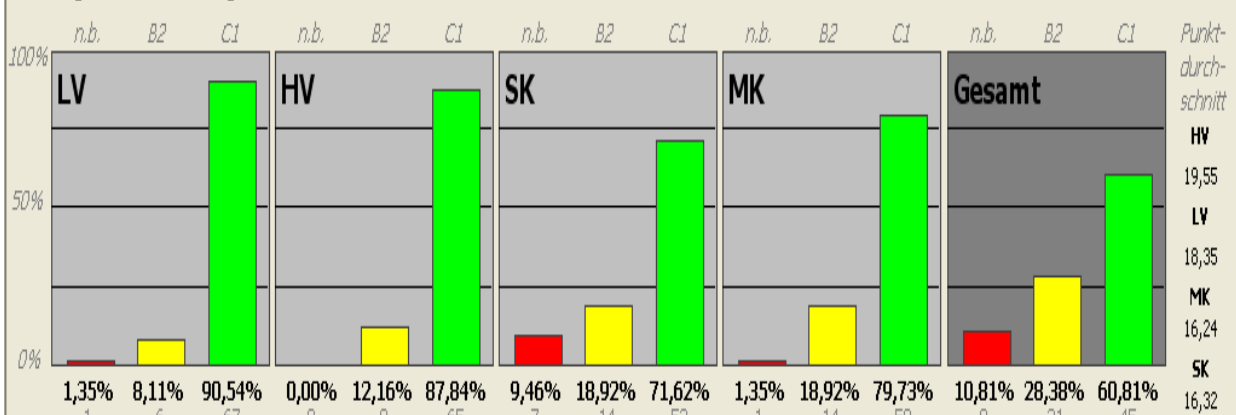
DSDII eksāmena rezultātu salīdzinājums ar rezultātiem pasaulē (rezultātu sadalījums pa atsevišķām prasmēm un kopējais rezultāts %) (Zentrale für Auslandsschulwesen)

ISAS Ergebnissimulation v.1.25 - Prüfung : B2C1 - Termin : T1/2013

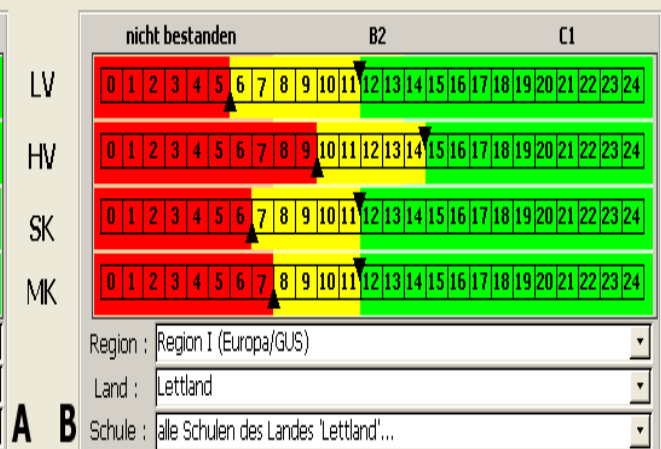
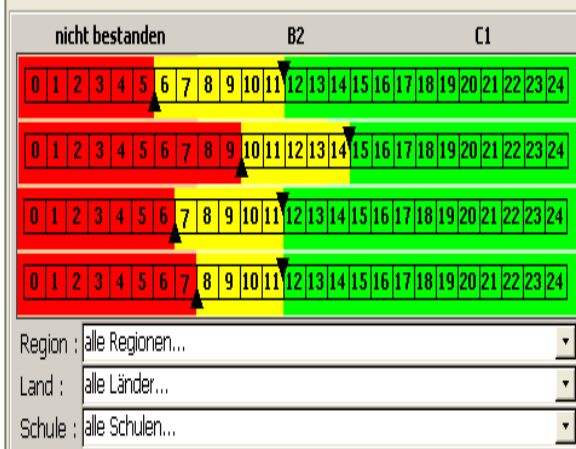
A : Ergebnisverteilung weltweit

B : Ergebnisverteilung des Landes 'Lettland'

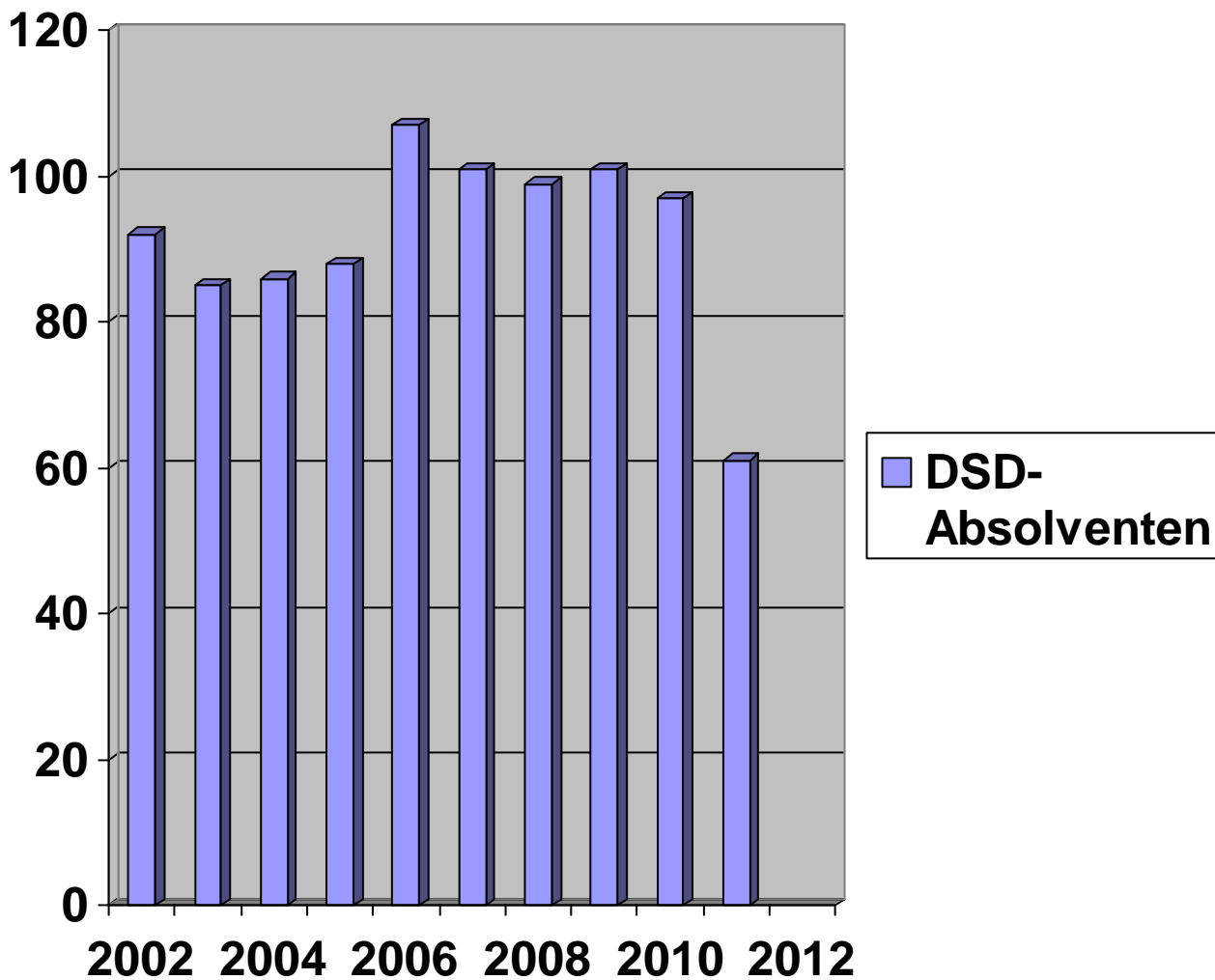

Diff.: 0,06% -4,29% 4,23% -3,82% -5,51% 9,33% -3,87% -4,64% 8,51% -7,12% -4,18% 11,30% -8,69% -4,44% 13,13%

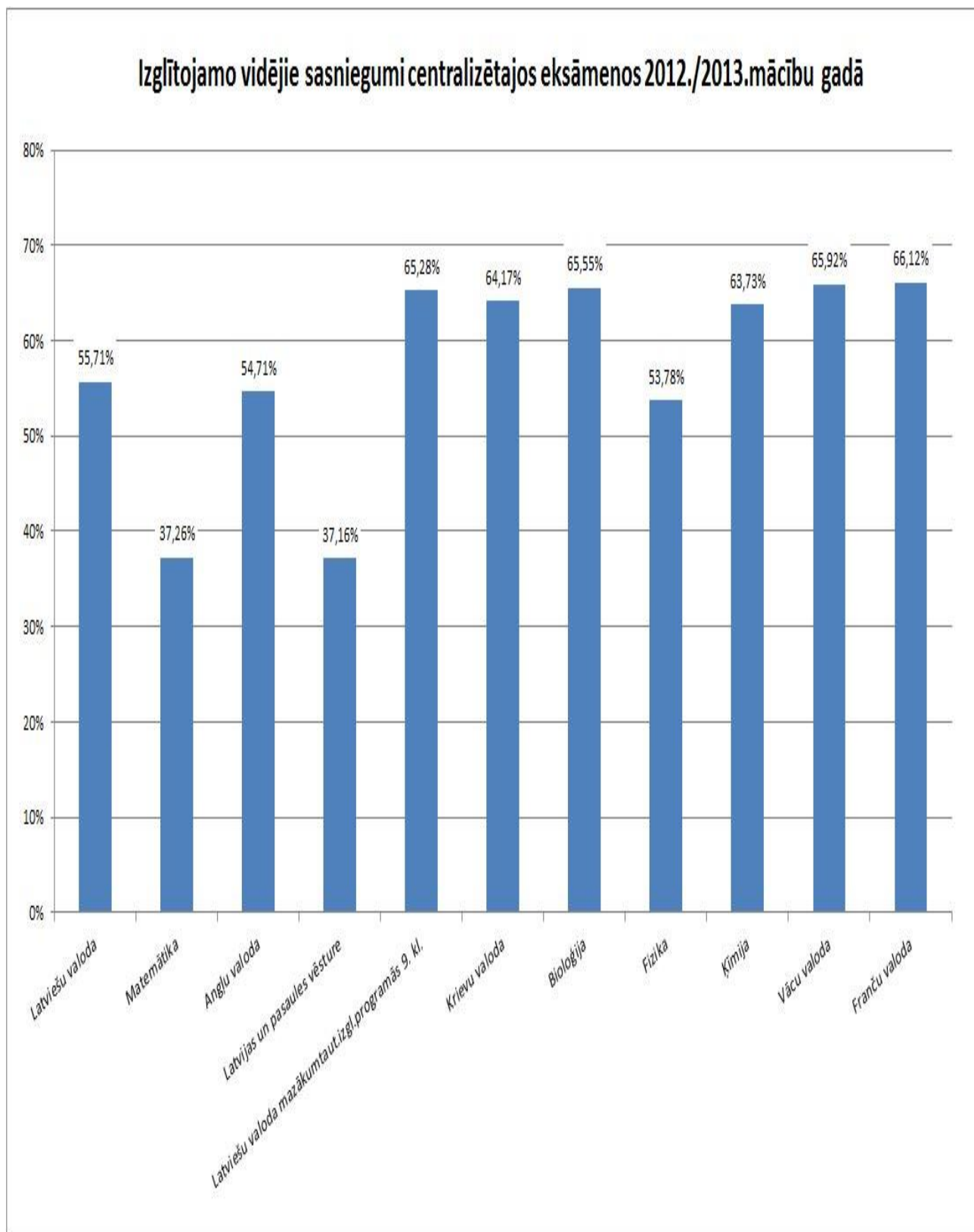
11.pielikums

*DSD absolventu skaits Latvijā (2002.-2011.) (DSD koordinatora
Holgera Dēnes statistika)*

12.pielikums.

*Izglītojamo vidējie sasniegumi centralizētajos eksāmenos 2012./2013.mācību gadā
(VISC)*

13.pielikums.

Svešvalodu stundas paraugs, izmantojot daudzvalodības didaktikas iestrādes 11. klasē.

(Autores veidots stundas plāns)

1.Stundas temats.

Skolēnu lasītprieks Latvijā un Vācijā.

2.Stundas mērķis:

noskaidrot lasītprieka samazināšanās cēloņus un veicināt skolēnu interesi par grāmatu lasīšanu.

3.Uzdevumi:

3.1.izzināt svarīgākos faktus par lasītprasmes vēsturi;

3.2.noskaidrot lasītprieka attīstības tendences mūsdienu jauniešu vidū, par pamatu ņemot Latvijas un Vācijas skolu jauniešu intereses;

3.3.noskaidrot jauniešu brīvā laika nodarbes un lasīšanas īpatsvaru brīvajā laikā;

3.4.diskutēt par iespējām, kas aktualizē jauniešu interesi par lasīšanu;

3.5.izmantot vairāku svešvalodu elementus (*bez latviešu un vācu valodas arī krievu, angļu, franču, spāņu un latīņu*), kā arī attīstīt prasmes šajās valodās (klausīšanās, lasītprasme, valodas lietojums, runāšana).

4.Mācību materiāli:

4.1.DSD skolnieces PowerPoint prezentācija vācu valodā (fakti par lasītprasmes vēsturi, tendencēm Vācijā un Latvijā, dati par jauniešu brīvo laiku, kurā tiek izmantoti mediji/ netiek izmantoti mediji, konkrēti dati par lasīšanas intensitāti u.c.);

4.2.dators un projektors;

4.3.skolotājas sagatavotas aprakstu kartītes ar vārdu savienojumiem, teikumiem sešās valodās; skolotājas sastādītas darba lapas;

4.4.skolotājas sastādītas pašvērtējuma un grupu savstarpējo vērtējumu lapas.

5.Mācību metodes, darba formas:

5.1.mācību satura prezentācija (rakstu valodā, papildus vizualizācija ar skaitļiem, attēliem un mutvārdos);

5.2. skolēna pozicionēšana stundas daļas vadītāja lomā;

5.3. skolēnu darbs grupās rakstisku uzdevumu izpildei un diskusijai;

5.4. skolēnu – ekspertu iesaistīšana grupu darbā (t.i. skolēni, kas prot vai mācās konkrētās valodas). Latīņu un spāņu valodas eksperts – pētījuma autore.

6.Stundas gaita:

6.1.Ievads: iepazīšanās ar stundas tēmu.

6.2.PowerPoint prezentācija vācu valodā (autore- skolniece L.L.Vēbere)

6.3.Skolēnu sadalīšana darba grupās (16- 18 skolēnu sadalīšana 4 grupās).

6.4.Darbs grupās.

Darba uzdevumi: atslēgas vārdu meklēšana vairākās valodās, teikumu atšifrēšana (ja teikumā katrs vārds dots citā valodā). Noslēgumā- diskusija par prezentācijā izvirzītajām problēmām (skat. stundas uzdevumi). Katra grupa kopsavilkumu veic vienā noteiktā valodā, atbildot uz konkrētiem jautājumiem. Kopsavilkuma izveidē atļauts izmantot katras valodas eksperta palīdzību, ja arī tas darbojas citā grupā (grupu mijdarbība).

7.Vērtēšana:

katra grupa veido pašvērtējumu, citas grupas vērtējumu un saņem skolotāja vērtējumu par kopsavilkumu. Vērtējuma lapas skolotāja sagatavojusi iepriekš.

Darba uzdevumu lapu vērtēšana notiek ārpus stundas, bet kopvērtējums tiek saņemts nākošajā stundā, summējot pašvērtējumus, grupu vērtējumus un skolotāja vērtējumus 10 ballu skalā.

8.Skolotāja pašnovērtējums:

noteicošie kritēriji-

-stundas uzdevumu izpilde un tās kvalitāte;

-prasme pārskatīt un vadīt daudzvalodu stundu, kurā svarīgi ievērot loģisku secību, atšķirt galvenos uzdevumus no atbalsta uzdevumiem,

- spēja izvairīties no apjukumu un haosa, mācoties uztvert/ izteikt saturu vairākās valodās (6);

-gatavība deleģēt atsevišķas funkcijas skolēniem (šeit: valodu eksperti), kas motivē skolēnus, attīsta atbildību par savām zināšanām un pašnovērtējuma pieaugumu.